

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК
ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Новосанжарський район

REGISTRUL
AL MONUMENTELOR DE ISTORIE
ȘI CULTURĂ ROMÂNIA

Ministerul Culturii

2008

DEPARTMENT OF CULTURE OF POLTAVA REGION
STATE ADMINISTRATION
CENTER OF DEFENCE AND RESEARCH OF ARCHEOLOGY
OF DEPARTMENT OF CULTURE OF POLTAVA REGION
STATE ADMINISTRATION
POLTAVA LOCAL MUSEUM

REGISTER
OF MONUMENTS OF HISTORY
AND CULTURE OF UKRAINE:
POLTAVA REGION

Novosangarsky district

Poltava
"Divosvit"
2007

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ
ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

ЗВІД
ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

Новосанжарський район

Полтава
"Дивосвіт"
2007

УДК 908(477.53)
ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7
З-43

Головна редакційна колегія:

- Андрієць В. А.**, завідувач науково-дослідного відділу пам'яткознавства Полтавського краєзнавчого музею;
Волошин Ю. В., доктор історичних наук;
Годзенко В. Д., начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації;
Киридон А. М., доктор історичних наук;
Кривошея В. В., доктор історичних наук;
Мокляк В. О., заступник директора з наукової роботи Полтавського краєзнавчого музею;
Супрун Т. Ю., учений секретар Полтавського краєзнавчого музею;
Супруненко О. Б., кандидат історичних наук;
Титова О. М., кандидат історичних наук, директор Центру пам'яткознавства НАН України й УТОПІК;
Фасій Г. І., заступник начальника управління культури Полтавської облдержадміністрації;
Фесик К. Б., директор Полтавського краєзнавчого музею.

Упорядкування, підготовка до друку та передмова В. О. Мокляка.

Друкується за рішенням науково-методичної ради Полтавського краєзнавчого музею.
Протокол № 10 від 12 грудня 2007 р.

При передруку чи іншому використанні матеріалів посилання на джерело обов'язкове.

Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область, Новосанжарський З-43 район / Авт. тексту В. А. Андрієць, І. М. Гавриленко, А. В. Гейко, О. П. Єрмак, Г. П. Заїка, С. Л. Кигим, М. І. Лахижа, В. О. Мокляк, Г. М. Некрасова, О. О. Нестуля, В. А. Павленко. – Полтава: Дивосвіт, 2007. – 178 с., іл.

ISBN 978-966-7891-76-3.

ББК 63.3(4Укр-4Пол)-7

Пропоноване увазі читача видання розпочинає серію публікацій "Зводу пам'яток історії та культури України", що знаходяться на землях Полтавської області. Цей випуск присвячений пам'яткам природи, археології та історії, що розташовані на території Новосанжарського району Полтавської області.

ISBN 978-966-7891-76-3.

© Полтавський краєзнавчий музей, 2007.
© Автори статей, 2007.
© Дивосвіт, 2007.

З історії підготовки і створення "Зводу пам'яток історії та культури України: Полтавська область"

З і здобуттям Україною незалежності з кожним роком зростає цікавість до пам'яток історії. Про це свідчить і дане видання – перша ластівка багаторічної роботи з виявлення та наукового дослідження об'єктів культурної спадщини.

Нині минуло чверть віку, як було вперше підняте питання про підготовку "Зводу пам'яток історії та культури України". Підняте воно було на всесоюзному рівні й задумане як всесоюзне видання. Однак базою для нього мали стати регіональні "Зводи...". Саме тому колишня постанова Пленуму ЦК КПРС одразу ж була продубльована на республіканському рівні. Таким чином з'являється відповідна постанова тодішнього Центрального Комітету Компартії України. Тоді ж питання підготовки "Зводу..." розглядається на урядовому рівні. Як результат цього маємо Постанову Ради Міністрів Української РСР від 3 вересня 1982 р. № 453 "О мерах по обеспечению издания томов Свода памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР". Названий документ визначив відповідальних за підготовку видання. Ними мали стати Головна редколегія "Зводу пам'яток історії і культури по Українській РСР", Академія Наук УРСР, Міністерство культури УРСР, Держбуд УРСР, Державний комітет УРСР у справах видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі. Саме вони мали забезпечити "высококачественную подготовку и выпуск томов Свода...". Було поставлене завдання з визначення кількості томів по УРСР, складання і затвердження графіка їх підготовки. Об'єм кожного тому мав складати 100 обліково-видавничих аркушів. Паралельно планувався вихід у світ двох варіантів видання – україномовного та російськомовного. Відповідальність за підготовку статей покладалася на обласні редколегії, управління культури, відділи у справах будівництва та архітектури, виконкоми обласних, міських Рад народних депутатів за участю обласних організацій Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури, Спілку архітекторів України та Спілку художників України.

Академії Наук УРСР, Міністерству культури УРСР, Держбуду УРСР, Міністерству вищої і спеціальної освіти УРСР, Міністерству освіти УРСР, Головному управлінню при Раді Міністрів УРСР було поставлене завдання включити до планів науково-дослідної діяльності роботу з підготовки, редагування, рецензування матеріалів "Зводу..." та надання наукових консультацій. Держкомітет у справах видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі мав реорганізувати редакцію "Історії міст і сіл УРСР" Головної редакції Української Радянської Енциклопедії у редакцію "Зводу пам'ятників історії і культури". Академія Наук УРСР, Міністерство культури УРСР, Держбуд УРСР, Головне управління при Раді Міністрів УРСР, Державний комітет УРСР у справах видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі протягом 1982 – 1985 рр. мали підготувати на допомогу авторам та редколегіям "Зводу..." бібліографічні матеріали по пам'ятниках історії і культури України. Безпосередньо випуск томів "Зводу..." повинні забезпечити Державний комітет УРСР у справах

видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі і Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, включивши "Звід..." до виробничих планів, забезпечивши фінансування видання та виділивши відповідну поліграфічну базу.

Цією ж постановою Міністерству культури УРСР та Держбуду УРСР, їх органам на місцях доручалося провести додаткову роботу з виявлення нових пам'ятників із метою включення їх до "Зводу...", Головному архівному управлінню при Раді Міністрів УРСР – створити фототеку пам'ятників історії і культури за документами, що зберігаються в державних архівах республіки. Надавати допомогу у створенні цієї фототеки мали Міністерство культури УРСР, Держбуд УРСР та Академія Наук УРСР, Державний комітет УРСР у справах видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі.

Таким чином було запущено маховик механізму, який повинен був би забезпечити виконання високого партійного рішення. З цього часу і до наших днів ми маємо ряд документів, які підготували правову базу виконання названих вище постанов.

Уже 23 листопада 1982 р. вийшла Постанова колегії Міністерства культури УРСР та Президії правління Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури № 11/18-г "О мерах по выполнению постановлений ЦК Компартии Украины и Совета Министров УССР об издании томов Свода памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР", якою було доручено обласним, Київському Головному, Севастопольському міському управлінням культури та правлінням обласних організацій товариства забезпечити підготовку матеріалів для томів "Зводу..." на високому "ідейно-теоретическом и научном уровне". Ця ж постанова визначала й коло осіб, які мали безпосередньо займатися підготовкою статей "Зводу...". Членам секцій і комісії УТОПІК, музейним працівникам, краєзнавцям, громадському активу покладалося завдання безпосередньої підготовки статей. Ставилася вимога зі складання списків пам'ятників і чи не найосновнішим питанням, яке піднімалося, було проведення додаткових досліджень із виявлення нових пам'ятників історії і культури з метою включення їх до "Зводу...". З метою активізації роботи та навчання задіяного персоналу в I та II кварталах 1983 р. мали бути проведені дві наради з питань підготовки "Зводу...". Державна історична бібліотека УРСР до 1985 р. повинна була підготувати і видати серію бібліографічних покажчиків пам'ятників історії і культури в областях України. Безпосередня відповідальність за виконання цієї постанови покладалася на відділ музеїв та охорони пам'ятників Міністерства культури УРСР, відділ пам'ятників історії й архітектури Правління Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури.

Наступними, виданими з питань підготовки "Зводу...", стали три накази, підписані 7 червня 1983 р. тодішнім міністром культури Української РСР С. Д. Безклубенком, № 619 "Об утверждении рабочей группы по подготовке материалов для издания томов Свода памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР", № 620 "Про участь учбових закладів системи Міністерства культури УРСР в роботі по підготовці матеріалів Зводу пам'ятників історії та культури народів СРСР по Українській РСР", № 621 "Про заходи по виконанню постанов ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР про видання томів Зводу пам'ятників історії та культури народів СРСР по Українській РСР".

Перший із них визначив робочу групу, на яку було покладено функції оперативного керівництва роботою з підготовки матеріалів для видання томів "Зводу..." у складі І. Суханюка – начальника відділу охорони пам'ятників культури Міністерства культури УРСР (керівник групи) та трьох працівників цього ж відділу. До її складу також увійшов завідувачий сектором науково-методичного відділу охорони пам'ятників культури при Державному історичному музеї УРСР. Другим пунктом цього наказу на комісію покладалося забезпечення проведення "организационных мероприятий", які впливали із постанов Ра-

ди Міністрів УРСР та колегиї Міністерства культури УРСР та УТОПІК. Контроль за виконанням наказу покладено на заступника міністра культури УРСР І. Т. Буланого.

Наступний зобов'язував ректорів підвідомчих Міністерству культури УРСР вищих та керівників середніх навчальних закладів виділити викладачів для наукового консультування, підготовки статей, редагування та рецензування матеріалів "Зводу..." у своїй області та включити ці роботи до планів наукових досліджень учбових закладів. Обласним, Київському Головному та Севастопольському міському управлінням культури наказувалося провести інструктивні семінари-наради викладачів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів мистецтва і культури, які мали бути залучені до роботи над "Зводом...". Контроль за виконанням покладался на відділи учбових закладів та охорони пам'ятників культури.

І нарешті, третій наказ затверджував "Заходи Міністерства культури УРСР з виконання постанов ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР про видання томів "Зводу пам'ятників історії та культури народів СРСР по Українській РСР" та зобов'язував начальників обласних, Київського Головного та Севастопольського міського управлінь культури забезпечити організацію роботи з виконання цих заходів. Контроль за виконанням наказу покладался на начальника відділу охорони пам'ятників культури І. М. Суханюка.

На Полтавщині роботи з підготовки "Зводу..." розпочалися у вересні 1982 р. – одразу після прийняття відповідного рішення на союзному та республіканському рівнях. Уже 14 вересня 1982 р. Полтавським облвиконкомом прийнято відповідне рішення "Про організацію і проведення в області роботи по підготовці статей та інших матеріалів для томів Зводу пам'ятників історії і культури народів СРСР" № 520 від 14.09.1982 р. Контроль за його виконанням покладался на заступника начальника обласного управління культури Є. С. Барташ. Таким чином на території Полтавської області було розпочато роботи з поступової підготовки до друку Полтавського тому видання.

Тоді ж наказом управління культури виконкому Полтавської обласної ради народних депутатів від 5 жовтня 1983 р. № 263 було створено і затверджено обласну робочу групу з підготовки матеріалів до видання тому "Зводу... по Українській РСР, Полтавській області". До її складу увійшли Н. Ф. Шаповал – завідувач відділом охорони пам'яток історії і культури Полтавського краєзнавчого музею, В. П. Кащенко – старший науковий та В. А. Андрієць – науковий працівники цього ж відділу, О. Б. Супруненко – завідувачий сектором відділу фондів Полтавського краєзнавчого музею та Г. Д. Коваленко – старший бібліотекар музею. Перед ними ставилося завдання забезпечити проведення організаційних заходів із виконання усіх вище згаданих постанов і наказів. Наступного, 1984 р., наказом управління культури № 134 від 26 квітня 1984 р. було визначене коло працівників музейних установ Полтавщини, закріплених за районами області, котрі мали підготувати списки наявних у районах пам'ятників. Відповідно до цього документу, складання анотованого списку пам'ятників Новосанжарського району покладалося на наукових працівників Полтавського краєзнавчого музею. На 6 вересня 1984 р. список наявних на території Полтавської області пам'ятників було складено і надіслано до Головної редакційної колегиї "Зводу...". До нього увійшли і нововиявлені пам'ятники, які не були на той час узяті на державний облік і внесені до реєстру. По Новосанжарському району таких об'єктів виявилось 7 – меморіальна дошка на честь земляка, Героя Радянського Союзу В. А. Дігтярьова (с. Драбинівка); могили (3) учасників громадянської війни і партизана Великої Вітчизняної війни (с. Коби, кладовище); поселення доби неоліту, бронзи і ранньослов'янського часу (с. Крута Балка); кургани (9) (с. Лелюхівка); могила радянського воїна В. М. Бородіна 1943 р. (с. Мала Перещепина, дільниця Червоне село); поселення скіфського часу (с. Пристанційне); меморіальна дошка на честь земля-

ка, Героя Радянського союзу І. Г. Решетника (с. Решетники, нині Старі Санжари, контора колгоспу).

Звичайно, що підготовлений зведений список пам'ятників не відображав дійсної картини наявності їх на території району, але таке становище з обліком пам'ятників усіх типів було аналогічним і стосовно території всієї Полтавської області. Саме це стало предметом обговорення на засіданні обласної редколегії 5 лютого 1986 р. Старший науковий працівник Інституту археології АН УРСР О. В. Сухобоков наголосив на тому, що на території Полтавської області взято на облік лише 87 пам'яток археології, а це не відображає реальної картини стосовно їх наявності в регіоні. Було внесене і позитивно розглянуте питання, додаткового вивчення, дослідження, картографування, фотографування і з'ясування стану ще 350 пам'яток археології, які за даними Інституту археології знаходилися в межах області. Враховуючи це, прийнято також рішення про перенесення терміну підготовки матеріалів словника пам'яток археології з першого кварталу 1986 на четвертий квартал 1988 р. Аналогічна картина була і стосовно інших категорій пам'яток. З цього часу ведеться активна дослідницька робота з їх виявлення та вивчення. У 1986 – 1989 рр. проводиться ряд археологічних експедицій з обстеження стану відомих та виявлення нових пам'яток. Ведеться активне листування з районами та здійснюються виїзди на місця з метою виявлення і вивчення пам'яток історії. Територію Новосанжарського району в 1986 – 1989 рр. вивчала експедиція Полтавського краєзнавчого музею під керівництвом О. Б. Супруненка, у 1989 – 1992 рр. – Новосанжарський розвідзагін Полтавського краєзнавчого музею під керівництвом В. О. Мокляка. Пам'ятки історії вивчали науковий працівник відділу охорони пам'яток того ж музею В. А. Андрієць та секретар районного товариства Охорони пам'ятників історії і культури О. І. Муха. Залишки укріплень Української оборонної лінії у 1990 р. досліджував Г. П. Заїка. Одночасно колективом відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею та окремими членами Товариства охорони пам'яток історії і культури здійснено виїзди до Центрального державного архіву Міністерства оборони СРСР з метою вивчення документів на предмет виявлення пам'яток періоду Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. та інформації про місця поховання загиблих воїнів під час оборонних на визвольних боїв у 1941 – 1943 рр. на території Полтавської області. Результатом цієї роботи стали нові словники пам'яток району. Відповідно до підсумків проведених досліджень на території Новосанжарського району Полтавської області станом на 1 січня 1991 р., до словників внесено 131 пам'ятку археології, 67 – історії. Таким чином кількість узятих на попередній державний облік і внесених до "Зводу..." об'єктів на території Новосанжарського району збільшилася в кілька десятків разів і нараховувала 298 об'єктів. Робота з виявлення пам'яток проводилася і пізніше, списки постійно поповнювалися.

Необхідно відмітити також те, що робота над складанням словника пам'яток археології сприяла більш детальному вивченню пам'яток. На об'єктах, яким загрожувала руйнація чи повне знищення у результаті активної господарської діяльності чи природних чинників, проводилися археологічні розкопки з метою їх вивчення. Таким чином після більш ніж двадцятирічної перерви, вперше після М. Я. Рудинського, О. К. Тахтаєва, І. І. Ляпушкіна, Є. В. Махно на території Новосанжарського району здійснене повномасштабне археологічне вивчення окремих пам'яток археології. Основні роботи у цьому напрямку виконав завідувачий відділом археології Полтавського краєзнавчого музею О. Б. Супруненко. У 1987 – 1988 рр. ним досліджено два кургани з похованнями доби бронзи біля с. Ляхни, у 1989 р. – курган біля с. Лівенське з похованнями доби неоліту – сарматського часу, у 1995 р. – скіфський курган біля смт Нові Санжари. 1992 р. експедицією Київського обласного управління культури під керівництвом О. В. Серова проведено розкопки городища роменської

культури та давньоруського часу в смт Нові Санжари. У 1994 – 1995 рр. В. О. Мокляком здійснено дослідження рештків Васильківської фортеці Української оборонної лінії 1730-х рр. біля с. Нехвороща.

Безпосередньо робота з написання статей "Зводу..." розпочалася після визначення авторського колективу та виходу наказу Управління культури Полтавської обласної Ради народних депутатів від 29 жовтня 1986 р. № 318 "Про підготовку статей по пам'ятниках до тома "Зводу пам'ятників історії та культури Полтавської області", яким наказувалося "Завідуючим районними, міськими відділами культури приступити до роботи по підготовці статей по пам'ятниках історії та культури з 10 листопада 1986 року". Цим же документом затверджено склад Новосанжарської районної авторської групи з підготовки статей. До неї увійшли В. Я. Івко – заступник голови райвиконкому, голова авторської групи, П. П. Дашівський – завідуючий районним відділом культури, О. І. Шмигло – відповідальний секретар районної організації товариства охорони пам'яток, Л. О. Яценко – редактор районної газети "Червоний прапор", В. М. Пономаренко – перший секретар райкому комсомолу, О. Ф. Десятун – завідуючий районного відділу освіти, І. А. Делія – учитель Новосанжарської середньої школи, К. А. Баган – військовий комісар, В. О. Безкоровайний – районний архітектор, М. Т. Шинкаренко – завідуючий громадським музеєм. Обов'язки консультанта було покладено на завідуючого відділом пам'ятників музею історії Полтавської битви Т. Г. Пронь. Перший варіант підготовлених статей по пам'ятках Новосанжарського району мав бути представлений обласній авторській групі 9 березня 1987 р. Однак покладене на неї завдання районна авторська група не виконала. Фактично збором інформації займалася лише О. І. Шмигло. Кілька матеріалів для включення їх до статей було надано кореспондентом районної газети М. Г. В'яликом. Таким чином, уся робота з підготовки статей про пам'ятки, які знаходяться на території Новосанжарського району, лягла на плечі працівників відділів охорони пам'яток та археології музею В. А. Андрієць та В. О. Мокляка. Окремі статті були підготовлені І. М. Гавриленком, Г. П. Заїкою, О. П. Єрмаком, М. І. Лахижею, Г. М. Некрасовою, О. О. Нестулею. Станом на 1 вересня 1990 р. російськомовний Полтавський том "Зводу..." (за винятком вступної статті – автор О. О. Нестуля), у т. ч. і статті по пам'ятках Новосанжарського району, було підготовлено і здано на перше рецензування до Головної редакційної колегії. Рецензування проводилося відповідно до профілю Інститутом археології та Інститутом історії Академії наук УРСР. Загалом, проведена робота була оцінена позитивно, статті відповідали вимогам методичних вказівок з їх підготовки. Однак ряд матеріалів потребували доробки, а тому рукопис у січні 1991 р. повернули для доопрацювання.

На цьому етапі роботи над підготовкою "Зводу..." було припинено. Обласна редколегія, хоча й існувала до 1993 р., фактично припинила свою діяльність. Розпад Радянського Союзу, і як результат, повне припинення фінансування унеможливили подальшу працю над книгою. З цього часу і до 2007 р. роботи проводились лише завдяки особистій ініціативі авторів статей без будь-якого фінансування.

Після того, як Україна здобула незалежність, виникла необхідність у проведенні додаткової дослідницької роботи, адже за радянських часів до "Зводу..." включали лише ті пам'ятки, які були такими з точки зору радянської ідеології. Пам'ятки, які висвітлювали її минувшину в іншому розрізі, не вносилися до словника і на них не писалися статті. Це ж стосувалося і культових споруд. Таким чином "Звід..." потребував досить серйозної доробки. Не зважаючи на постійні нагадування Головної редколегії та кілька урядових документів – Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 1992 р. № 131 "Про додаткові заходи щодо забезпечення видання томів Зводу пам'яток історії та культури України", Указ Президента України "Про забезпечення підготовки і ви-

пуску багатотомного енциклопедичного видання "Звід пам'яток історії та культури України" від 11 грудня 2000 р. № 1328/2000", відсутність цільового фінансування не давала можливості серйозно працювати над підготовкою видання. Все, що було здійснено за цей час – це те, що не потребувало фінансових затрат. Виконано переклад статей на українську мову та проведено збір інформації з доступних письмових джерел. Відсутність коштів призвела до того, що фактично всі роботи з обстеження пам'ятників були тимчасово припинені і лише у 2007 р. завдяки безпосередньому сприянню начальника управління культури Полтавської облдержадміністрації В. Д. Годзенка виділено кошти, на які здійснено нове обстеження частини території Новосанжарського району на предмет дослідження стану відомих та виявлення нових пам'яток історії та культури.

У травні 2007 р. працівниками відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею здійснено масштабну експедицію до Новосанжарського району. У результаті, крім обстеження уже відомих об'єктів, додатково виявлено і взято на державний облік 20 нововиявлених пам'яток у селах Веселка, Бурти, Соколова Балка, Маячка, Нехвороща. Виявлено кілька могил жертв Голодомору 1932–1933 рр. у сс. Губарівка, Маячка та Соколова Балка. Лише в с. Нехвороща виявлено і взято на державний облік шість могил Героїв Соціалістичної Праці – Є. П. Грицай, М. П. Суковенко, П. Л. Харченко, С. М. Харченко, Ф. І. Дігтяр, У. М. Корнієнко. Взято на облік храмові споруди 2-ї половини ХІХ – початку ХХ ст. у селах Великі Солонці та Дудкин Гай. За результатами цих обстежень було наново написано практично всі статті по пам'ятках Новосанжарського району. До "Зводу..." включено також пам'ятки природи та природно-заповідні об'єкти регіону.

Таким чином, на сьогодні на території Новосанжарського району налічується 421 об'єкт культурної спадщини. Це пам'ятки природи, археології, історії та архітектури.

Готуючи до видання матеріали "Зводу..." по Новосанжарському району, автори та редакційна колегія включили до книги всю наявну на сьогодні інформацію про об'єкти культурної спадщини району.

Однак слід зауважити, що ряд статей, і насамперед стосовно пам'яток архітектури, не були підготовлені, оскільки через повну відсутність фінансування робіт у цьому напрямку фахові статті підготувати неможливо. Однак, намагаючись вийти з цієї ситуації, редколегія прагнула подати хоча б ту інформацію про пам'ятку, яка була наявна.

Зауважимо також і те, що останнім часом на території Полтавщини рішеннями місцевих органів влади без погодження з органами охорони культурної спадщини встановлено ряд нових пам'ятників та меморіальних дошок, присвячених певним подіям чи особам. На жаль, навіть після виявлення такого об'єкта досить важко знайти якусь інформацію про подію чи особу, на честь яких він встановлений. У такому випадку подано лише згадку, що така пам'ятка є в наявності, без опису події чи інформації про людину. Як приклад – меморіальна дошка І. О. Джалому в смт Нові Санжари, пам'ятний знак Д. В. Єщенко в с. Великий Кобелячок. У багатьох випадках така ж ситуація і з пам'ятками періоду Громадянської війни та Української революції 1917 – 1920 рр.

Насамкінець зауважимо, що склалося так, що Новосанжарський том став першим і багато в чому пробним. Можливо, якісь пам'ятки не вдалося виявити, але інформація, вміщена до книги, на сьогодні є максимальною і автори лише будуть вдячні, якщо хтось із читачів повідомить нові факти, що стосуються як історії Новосанжарського району, так і його пам'яток.

Зводи пам'яток плануємо видати за сприяння Полтавської облдержадміністрації та Полтавської обласної ради і по інших районах області. Це буде скромним внеском у збереження національної пам'яті, чисте джерело якої не міліє з плином віків.

Джерела та література

1. О мерах по обеспечению издания томов Свода памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР.
2. О мерах по выполнению постановлений ЦК Компартии Украины и Совета Министров УССР об издании томов Свода памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР.
3. Об утверждении рабочей группы по подготовке материалов для издания томов Свода памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР.
4. Про участь учбових закладів системи Міністерства культури УРСР в роботі по підготовці матеріалів Зводу пам'ятників історії та культури народів СРСР по Українській РСР.
5. Про заходи по виконанню постанов ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР про видання томів Зводу пам'ятників історії та культури народів СРСР по Українській РСР.
6. Постанова Полтавського облвиконкому № 520 від 14.09.1982 р.
7. Наказ управління культури виконкому Полтавської обласної Ради народних депутатів від 5.10.1983 № 263 "Про затвердження робочої групи по підготовці матеріалів до видання томів Зводу пам'ятників історії і культури народів СРСР по Українській РСР, Полтавській області".
8. Список працівників закріплених за районами по підготовці анованих списків пам'ятників історії і культури. Додаток до наказу № 134 від 26.04.1984 р.
9. Список пам'ятників історії і культури Полтавської області, додатково внесених в каталог-справочник "Памятники истории и культуры Украинской ССР".
10. Наказ управління культури виконкому Полтавської обласної Ради народних депутатів від 29.10.1986 р. № 319 "Про підготовку статей по пам'ятниках до тома "Зводу пам'ятників історії та культури Полтавської області".
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 1992 р. № 131 "Про додаткові заходи щодо забезпечення видання томів Зводу пам'яток історії та культури України".
12. Указ Президента України "Про забезпечення підготовки і випуску багатотомного енциклопедичного видання "Звід пам'яток історії та культури України" від 11 грудня 2000 р. № 1328/2000.
13. Методические указания по подготовке материалов Свода памятников истории и культуры народов СССР. – М., 1986. – 65 с.
14. Методичні рекомендації по підготовці матеріалів Зводу пам'яток історії та культури України. – К., 1993. – 112 с.
15. Типові статті до Зводу пам'яток історії та культури України. – К., 1994. – 180 с.
16. Охрана та дослідження пам'яток археології. – Полтава: Видавн. "Фірма "Техсервіс", 2006. – 72 с.

Нові Санжари смт

1. Парк відпочинку (парк "Перемога" – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення (природа)).

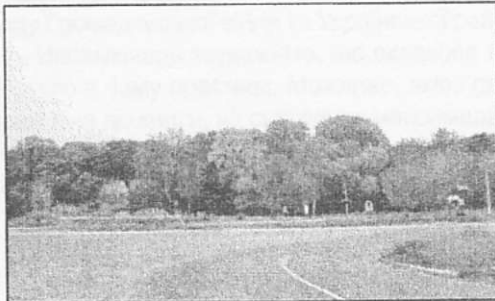
Розташований у центральній частині селища, на правому березі р. Ворскла. Перебуває у віданні Новосанжарського районного Центру культури й дозвілля.

Обстежувався В. Осадчим та Д. Івашиним.

Площа 3,4 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавського облвиконкому від 22.07.1969 р.

Закладено в кінці XIX – на початку XX ст. на місці лісового масиву полтавським адвокатом П. О. Перцовичем на землі, що належала йому на правах приватної власності.

Рельєф парку нерівний, з вибалками. Насадження складаються з дуба звичайного, кленів, лип, тополь, шовковиці, робінії звичайної, берези бородавчастої, в'язів. Парк має водоохоронне, естетичне та рекреаційне значення. До середини 1989 р. в центральній частині парку зберегалися центральний будинок та літня

кухня маєтку П. О. Перцовича. Простежувалися сліди первісного планування, залишки бузкової алеї, альянки та фруктового саду.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П. 01 – 116. – Арк. 15; Андрієнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА "Астрей", 1996. – С. 166, 179.

С. Л. Кигим

2. Новосанжарський ландшафтний заказник місцевого значення (природа).

Розташований у північній частині району, на лівому березі р. Ворскла, на території Новосанжарського лісництва – квартали 1 – 4, 6, 11, 13, 15 – 25, 42. Перебуває у віданні ДП "Новосанжарський лісгосп".

Обстежувався О. Байрак, Т. Кондратенко, О. Гостудимом, І. Коротченко в 1994 р.

Площа 1112 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавської обласної ради від 27.10.1994 р.

На боровій терасі р. Ворскла ростуть піввікові соснові ліси, насаджені з метою закріплення пісків. Трав'яний покрив представлений злаками – куничник наземний, осока колхідська. На піщаних ділянках зустрічаються також полин австрійський, цмин пісковий, очиток ідкий, нечуй-вітер волохатенький. З рідкісних видів, включених до Червоної книги України – півники борові, таволга звіробієлиста, горицвіт весняний, перстач прямоствоячий. Поширені різні види лишайників – кладонії, целокаулон степовий – занесений до Червоної книги

України. Поряд з лишайниками великі куртини утворюють мохи – зозулин льон ялівцевий, плевроцій Шребера, дикран зморшкуватий.

З тварин найхарактерніші – білка, заєць сірий, борсук, тхір лісовий, куниця, лось, козуля, свиня дика. З птахів – зяблик, вівсянка звичайна, щеврик лісовий, синиця велика, мухоловка сіра, жайворонок лісовий, повзик, сойка, крук, дятел великий строкатий і середній. Зрідка – чеглок. Виявлено гнізда могольника, великого підорлика, змієда, включених до Червоної книги України.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П. 01 – 115. – Арк. 82–82 зв.; НА ПКМ. – Спр. П. 01 – 116. – Арк. 83; НА ПКМ. – Спр. П. 02 – 173. – Арк. 68, 68 зв., 69, 69 зв.; Андрієнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА "Астрей", 1996. – С. 73–75, 166, 177; Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – С. 28, 35, 82, 87, 169, 179, 222, 223.

С. Л. Кигим

3. Городище – роменська культура (IX–X ст.), Київська Русь (XI–XIII ст.) (арх.).

Знаходиться на території селища, за 0,3 км на північний захід від його центру, в урочищі Маджари.

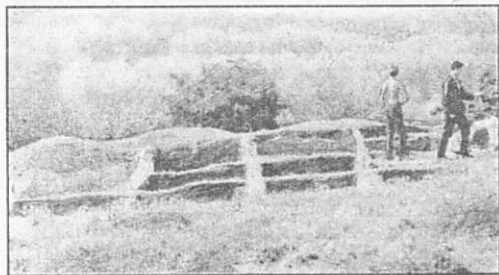
Окремі фрагменти кераміки давньоруського часу були виявлені О. Б. Супрунком 1976 р. У 1989 р. детальне обстеження проводилося І. В. Бовкуном. 1992 р. незначна збережена частина розкопувалася О. С. Серовим. Того ж року невеликі рятувальні роботи були здійснені В. О. Мокляком.

Розташоване на другій терасі високого правого берега р. Ворскла.

Загальна площа збереженої на сьогодні частини пам'ятки становить близько 1 га.

1989 р. І. В. Бовкуном у центральній частині виявлено ділянку валу висотою 1–1,5 м при ширині в основі 2,5–3,5 м, довжиною – 10 м у вигляді закругленої літери "Г". Із зовнішнього боку ледве простежуються сліди заплилого рову шири-

ною 4–6 м. У відслоненнях виявлено й досліджено залишки двох жител довжиною 3,5 м зі слідами пожежі. На жаль, вони майже повністю були знищені ерозією. Виявлено й досліджено рештки двох господарчих ям округлої в плані форми, заповнених попелом та деревним вугіллям. У заповненні ями 1 знайдено частину розвалу кружальної жовтоглиняної амфори з уламком ручки, на якій збереглося виразне графіті, та круглу залізну пряжку. Яма 2 містила в собі уламки трьох кружальних горщиків, один з яких мав тавро гончара. Найбільші роботи на городищі проведено О. В. Серовим у 1992 р. Окрім зачисток стінок урвищ було закладено два розкопи. Перший загальною площею 33 кв. м. виявив під перевідкладеним верхнім шаром на глибині 0,3–0,4 м на шарі материкової глини незначні розмиті плями культурного шару. Другий розкоп, площа якого становила 90 м², виявив під тонким шаром дерну культурний шар товщиною 0,4 м. У розкопі знайдено 9 господарських об'єктів округлої й прямокутної форми. Плями ям фіксувалися з глибини 0,4–0,6 м. У заповненнях зустрічалися уламки керамічного гончарного посуду часів Київської Русі, шматки глиняної обмазки, кістки тварин і луска риби. Серед найцікавіших знахідок: уламки кераміки з клеймом майстра – дві з'єднані лоти; амфорна стінка з графіті – хрест, вписаний у коло, верхня частина амфорки "київського типу". З культурного шару походять: уламок ліпного горщика роменського часу, фрагменти жорен, виготов-

Розкопки давньоруського городища в смт Нові Санжари. 1992 р.

лені з туфу, фрагмент витого браслета із синього скла, два залізні наконечники стріли, цвяхи, кістяні проколки та уламки металевих пластин. Того ж року В. О. Мокляком у господарчій ямі виявлено дитяче поховання. Загалом проведені дослідження дають можливість говорити про існування городища як одного з дальніх порубіжних городищ, форпосту, що стояв на межі давньоруської держави з кочівницькими володіннями.

Більша частина пам'ятки зруйнована кар'єром цегельного заводу, що існував тут у 1940–1960-х рр., й активно руйнується водною ерозією.

Джерела та література: Серов О. В., Осадчий Р. Н. Отчет о раскопках экспедиции Киевского областного управления культуры в ур. Маджары пгт Новые Санжары в 1992 году. – К., 1993 // НА ЦОДПА. – Од. зб. 04-341; Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 17 – 18, рис. 27 – 30; Бовкун І. В., Суховська І. В. Давньоруське городище в Нових Санжарах // Пам'ятки археології Полтавщини. – Полтава, 1991. – С. 89–93.

В. О. Мокляк

4. Поселення – неоліт (V тис. до н. е.), черняхівська культура (III–V ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на південь від мосту через р. Ворскла, на її правому березі в межах селища.

Виявлене О. Б. Супруненьком у 1983 р.

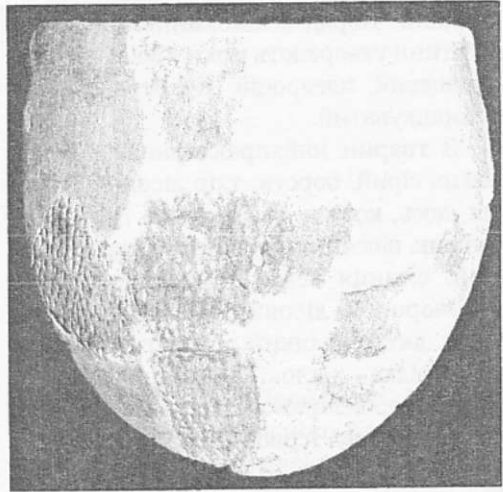
На поверхні зібрано кераміку та вироби з кременю доби пізнього неоліту й фрагменти посуду черняхівської культури.

Література: Гавриленко І. Н. Новые находки мезо-неолитической эпохи в бассейне р. Ворсклы // Областная научно-практическая конференция, посвященная 100-летию со дня рождения М. Я. Рудинского: Тезисы докладов и сообщений. 26–28 марта 1987 г. – Полтава, 1987. – С. 35; Гольник Л. В. О разведках в Поворсклье // Там само. – С. 26.

І. М. Гавриленко

5. Поселення – неоліт (кінець IV – поч. III тис. до н. е.), доба бронзи, ранній залізний вік (арх.).

Знаходиться на лівому березі р. Ворскла, за 0,2–0,3 км вниз по течії від корпусу

сів дитячих оздоровчих таборів "Фонтан" та "Зміна", за 50 м від воріт Новосанжарської турбази на піщаній дюні.

Обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1982, 1983 та 1986 рр., В. О. Мокляком у 1989 р.

Знахідки походять із розмивів дюни. Найбільша їх кількість – кераміка неоліту, ямково-гребінцева кераміка та кераміка типу Засухи. Чи не найцікавішими в цій групі є уламки гостродонного посуду та половинка гостродонного горщика, оздобленого ямковим орнаментом. Кілька уламків посуду відносяться до культури багатоваликової кераміки. Окремі уламки – до дніпро-донецької, зрубної та чорноліської культур. У великій кількості зібрано вироби з кременю. Серед індивідуальних знахідок – уламок амфори, розтирач із каменю, кістяна лоцилка, трилопатевий бронзовий накінецьник стріли та залізна фібула. У великій кількості зустрічаються кістки тварин. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. № 03 – 296. – С. 20 – 23, рис. 77 – 92; Супруненько А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. – Полтава, 1983 // НА ІА НАН Украї-

ни. – 1983/63. – Ф. е. 20969. – С. 34; Гавриленко И. Н. Новые находки мезо-неолитической эпохи в бассейне р. Ворсклы // Областная научно-практическая конференция, посвященная 100-летию со дня рождения М. Я. Рудинского: Тезисы докладов и сообщений. 26–28 марта 1987 г. – Полтава, 1987. – С. 35.

В. О. Мокляк

6. Поселення – енеоліт, доба бронзи (арх.).

Знаходиться в межах селища, за 15 м вище по течії від підвісного мосту.

Виявлене В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташоване на лівому березі р. Ворскла.

У відслоненнях берега на глибині 3,4 м від денної поверхні виявлено шар черепашок, перемішаних із глиною та крупнозернистим піском, товщиною 0,2 м. У культурному шарі та його осипах знайдено уламки ліпної кераміки, кісток тварин, уламок кременю, кістяний виріб у вигляді ножа, виготовлений із ребра тварини. Усі знахідки – різночасові й датуються періодом від енеоліту до бронзового віку. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 23 – 24, рис. 76, 93 – 96.

В. О. Мокляк

7. Поселення – доба бронзи та чорнольської культури (арх.).

Знаходиться на північно-західній околиці селища, на полі колишнього колгоспу "За найкраще життя".

Відкрите І. І. Ляпушкіним у 1946 р., обстежувалося О. Б. Супрунечком у 1986 р.

Розташоване на правому березі р. Ворскла. Поселення займало верхню частину схилу надзаплавної тераси шириною 60 м.

На поверхні зібрано уламки ліпної кераміки доби бронзи, гончарного посуду чорнольської культури та окремі уламки пізньоримських амфор. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Санкт-Петербурзького відділення Інституту археології Російської Федерації.

Джерела: Ляпушкін І. І. Памятники культуры "полей погребений" Левобережья Днепра // КСИИМК. – Л., 1950. – Вып. XXXIII. – С. 36; Ляпушкін І. І. Памятники культуры "полей погребений" первой половины I тыс. до н. э. Днепроовского Лесостепного Левобережья (по материалам полевых изысканий 1940, 1945 – 1948 гг. // СА. – М., 1950. – Т. XIII. – С. 30; Ляпушкін І. І. Днепроовское Лесостепное Левобережье в эпоху железа. – М., 1961. – МИА № 104. – С. 168; Махно Е. В. Памятники черняховской культуры на территории УССР (материалы к составлению археологической карты). – М., 1960. – МИА № 82. – С. 41; Супрунечко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 6.

В. О. Мокляк

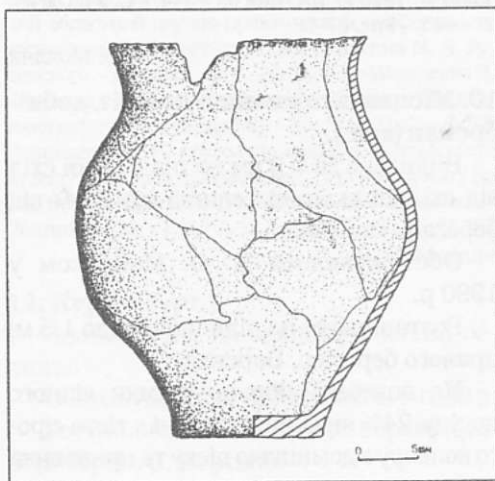
8. Поселення, сарматський час (арх.).

Знаходиться в центральній частині селища на площі перед районним відділом міліції.

Виявлене І. В. Бовкуном у 1992 р., обстежувалося В. О. Мокляком у 1993 р.

Розташоване на правому березі р. Ворскла.

На глибині 0,7 м на площі 50x70 м відкрито культурний шар товщиною 0,4 м з уламками ліпної кераміки сарматського часу. У викидах із траншеї знайдено розвал ліпного горщика висотою 33 та діаметром 28,5 см з плавно відігнутих він-

цем, прикрашеним по краю заціпами, та опуклим тулубом. Задерноване, частково вкриті асфальтовим покриттям і забудоване. Розкопки не проводилися.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орели на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 17 – 18, рис. 39.

В. О. Мокляк

9. Місцезнаходження – бронзовий вік, пеньківська культура (V–VII ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться на території селища, за 0,25 км униз по течії від мосту через р. Ворскла.

Обстежувалося В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване на правому березі р. Ворскла.

У відслоненнях берега зібрано незначну кількість уламків кераміки, виготовлених із тіста, характерного для доби бронзи та пеньківської культури. Серед індивідуальних знахідок є вироби з кременю – пластина та два скребки.

Місцезнаходження розмивається. Шурфовка й розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ 03 – 344. – С. 24; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 67–68.

В. О. Мокляк

10. Місцезнаходження – неоліт, доба бронзи (арх.).

Виявлене за 0,3 км на південний схід від східної околиці селища, за 30 м від берега р. Ворскла.

Обстежувалося В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване на підвищенні (до 1,5 м) правого берега р. Ворскла.

На поверхні зібрано уламки ліпного посуду, 24% яких виготовлені з тіста сірого кольору з домішкою піску та кривавика

й прикрашені характерним ямковим орнаментом, датуються добою неоліту. 72% – уламки посуду доби бронзи – часу культури багатоваликів кераміки та катакомбної культури з характерною для них орнаментациєю. Серед індивідуальних знахідок – уламки стінок амфор, відщеп кременю та скобель, точильний брусок.

Місцезнаходження розорюється під городи. Шурфовка й розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ 03 – 344. – С. 24 – 25; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 28, 69 – 70.

В. О. Мокляк

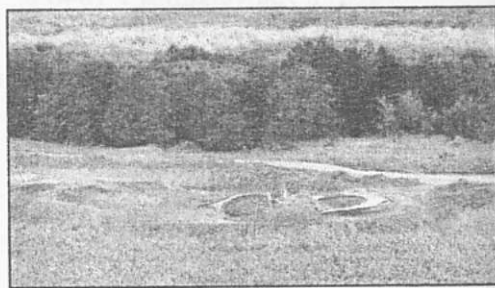
11. Курганний могильник – скіфський час, майдан – пізніє середньовіччя (арх.).

Знаходяться за 0,6 км на схід від селища.

Відомі з другої половини XVIII ст., обстежувалися за завданням Центрального статистичного комітету Російської імперії в 1873 р., М. О. Макаренком на поч. XX ст., О. Б. Супруненьком у 1984, В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташовані на відрозі корінного берега, утвореному р. Ворскла та її правою притокою Вороною.

Складається з дев'ятнадцяти насипів та майдану. Насипи курганів висотою 0,4–2,5 м, діаметром 25–45 м. Правильну округлу форму зберегли лише насипи

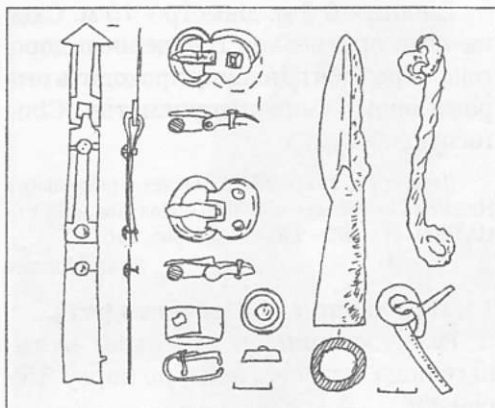
Розкопки кургану № 15. Експедиція О. Б. Супруненька. 1995 р. Фото М. Радчека.

№ 1, 5, 7; № 2, 3 знесені, розчищуються на території, що раніше належала Ново-санжарському об'єднанню "Сільгосптехніка"; № 6 – у 1960-х рр. у центрі викопано яму для виробничих потреб місцевої нафторозвідки; № 7 – частково знесена північна пола, на її місці знаходяться городи; № 6, 7, 10, 16–19 задерновані; на вершині насипу № 10 встановлено геодезичний знак. Усі інші насипи розорюються. У 1995 р. курган № 15 було розкопано експедицією під керівництвом О. Б. Супруненка. На рівні стародавньої поверхні виявлено залишки величезної дерев'яної конструкції та поховальну яму великого розміру. Поховання було повністю розграбоване в давнину – найімовірніше – у козацьку добу. У могильній ямі знайдено рештки лише кількох дрібних речей, які належали до поховального інвентаря. Це дало можливість датувати курган V–IV ст. до н. е. й віднести його до часу проживання на цій території племен скіфського часу. Курган № 17 зберігає сліди розкопу 1923 р., очевидно, частково досліджувався М. Я. Рудинським. Насип навхрест перерізують траншеї розкопу. За збереженою інформацією, поховання було зроблене у глибокій ямі. Похований лежав на дерев'яному помості у супроводі коня.

Інвентар складався з поясного набору та прикрас вуздечки: двох срібних, двох мідних, двох залізних пряжок, бронзових наконечника ремня та ремінного кільця із заклепкою, семи круглих опуклих золотих, срібних і бронзових гудзиків, підвіски-лунниці, залізних вудил, наконечника дротика та трьох "жетонів" темно-зеленого скла. За визначенням Є. Л. Гороховського, знахідка була датована другою половиною III ст. н. е. й належала до часу пізніх сарматів, що викликає певні сумніви через втрату в роки Великої Вітчизняної війни значної частини комплексу.

Насип майдану правильної кільцеподібної форми з проходом з південного сходу, висота – 2 м, діаметр 40x46 м. Західна пола зруйнована під час будівниц-

Знахідки з кургану № 17.
Розкопки М. Я. Рудинського. 1923 р.

тва автотраси. Полтава – Кременчук. Розорюється.

Знахідки з розкопок (частково втрачені 1943 р.) зберігаються у фондах Полтавського краєзнавчого музею та Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Кулатова І. Н., Гавриленко І. Н., Морозко Д. В. Отчет о разведках на Полтавщине в 1984 г. – Полтава, 1984 // НА ІА НАН України. – 1984/64. – Ф. е. 21346. – С. 14; Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 11, рис. 19; Мокляк В. О. Звіт про відрядження в 1991 р. – Полтава, 1991 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04–335. – С. 8, рис. 16; Гороховский Е. Л. Сарматское погребение в Новых Санжарах на Полтавщине // Тезисы докладов и сообщений областной научно-практической конференции, посвященной 100-летию со дня рождения М. Я. Рудинского. – Полтава, 1987. – С. 56–59; Макаренко Н. Городища и курганы Полтавской губернии: (Сборник топографических сведений). – Полтава, 1917. – С. 67; Рудинський М. Я. Археологічні збірки Полтавського музею // Збірник, присвячений 35-річчю музею / За ред. В. Бендерського, Я. Риженка, М. Гавриленка. – Полтава, 1928. – Т. 1. – С. 52, табл. VIII, рис. 16, 23–26.
В. О. Мокляк

12. Курган (арх.).

Знаходиться на західній околиці селища.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1989 р. Розташований на другій терасі правого берега р. Ворскла.

Висота – 0,3 м, діаметр – 15 м. Східна частина зруйнована грейдерною дорогою. Через центр насипу проходить огорожа колишнього підприємства "Сільгосптехніка".

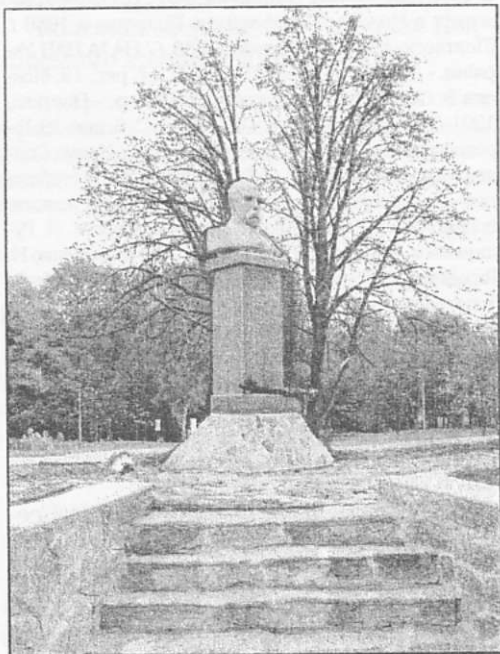
Джерела: Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. – 296. – С. 27, рис. 116.

В. О. Мокляк

13. Пам'ятник Т. Г. Шевченку (іст.).

Розташований у центральній частині селища, зліва від входу до парку "Перемога".

Відкритий 23 вересня 2001 р. Погруддя Т. Г. Шевченка роботи скульптора В. Білоуса встановлено на постаменті з рожевого полірованого граніту (1,02x0,73x0,26 м). На постаменті – напис: "Слава не розкаже, що діялось в світі. Чия правда, чия кривда і чиї ми діти. Т. Г. Шевченко". Цоколь пам'ятника виготовлено з бутового каменю (0,9x0,8x1,18 м), з двох боків – сходи, що ведуть до постаменту. На цоколі – табличка з чорного полірованого граніту з написом: "Майдан Незалежності. Відкритий на честь Дня селища Нові Санжари 23 вересня

2001 р." Пам'ятник збудовано на пожертви підприємств, установ, організацій та приватних підприємців Новосанжарського району.

Література: І майдан Незалежності, і пам'ятник Шевченку // Злагода. – 2001. – № 71. – 19 вересня. – С. 1; Юрченко Л. Спасибі вам, земляки // Злагода. – 2001. – № 91. – 28 листопада. – С. 2.

В. А. Андриєць, В. О. Мокляк

14. Братська могила борців за радянську владу (іст.).

Розташована в південній частині центрального кладовища.

Поховані П. П. Забедейко, Н. П. Геращенко, О. М. Малько, А. П. Давиденко.

П. П. Забедейко – місцевий бідняк, перший голова Новосанжарського волревкому, активний борець за встановлення радянської влади, більшовик; О. М. Малько – член Новосанжарського волвиконкому, мільціонер. Обидва загинули 1 серпня 1920 року під час нападу на Нові Санжари антибільшовицького повстанського загону Писаренка. Никифор Петрович Геращенко – уродженець Нових Санжар, один із перших комсомольців селища, член бюро Кобеляцько-

го повітового комітету комсомолу, дружинник ревкому, борець партизанського загону Я. Р. Огія. Рішенням Новосанжарського партосередку ранньою весною 1921 р. був прикріплений до продрозгону, що направлявся до с. Драбинівка та навколишніх хуторів Кобеляцького повіту. На зворотньому шляху в с. Кустолове на валку з п'яти підвід вчинив напад антибільшовицький повстанський загін А. І. Левченка. Було захоплено і вбито Н. П. Геращенко та членів загону – матроса Касича (ймовірно, що його також поховано в цій могилі) та Андрія П. Давиденка, після чого, розпоровши Н. Геращенко живіт, насипали в нього пшениці й залишили записку: "Так вас усіх нагодуємо".

Перший пам'ятник на могилі встановлено в 1935 р. У квітні 1969 р. замінений на цегляну оштукатурену стелу з барельєфним зображенням людської голови в будьонівці та пам'ятною дошкою з білого мармуру з іменами похованих. Автор пам'ятника – архітектор Ю. О. Богун.

Джерела та література: Пам'ятники Полтавщини: Лубенський – Шишацький райони. – Полтава, Б. р. – № 788 // Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею; Паспорт [пам'ятки історії та культури СРСР]. Обліковий № 2.3.927 – 2.16.16; Жук В. Н. Нові Санжари: Історико-краєзнавчий нарис. – Харків: Прапор, 1970. – С. 42–45; Жук В. Н., Жаботинський П. М. Нові Санжари: Путівник. – Харків: Прапор, 1989. – С. 38–39; Геращенко О. П. Буремна юність: [Спогади] // Червоний прапор. – 1978. – № 136. – 28 жовтня; Історія міст і сіл Української РСР: Полтавська область. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1967. – С. 737–738.

В. О. Мокляк, О. О. Нестуля

15. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі селища.

Споруджений на честь жителів селища, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни. На пам'ятних дошках зафіксовано 394 прізвища. За відомостями Книги пам'яті України, у 1941–1945 рр. на фронтах загинули 543 мешканці Нових Санжар, у роки окупації від рук фашистів – 11, на каторжних роботах у Німеччині – 1 особа.

Установлений за рішенням виконкому Новосанжарської селищної ради депутатів трудящих від 5 червня 1957 р. Відкриття відбулося 9 травня 1958 р. Сьогоднішнього вигляду пам'ятник набув у 1976 р. На цегляному, облицьованому гранітними плитами, постаменті (вис. 2,2 м) знаходиться скульптурна група воїна й партизанки (вис. 2,2 м), виготовлена із залізобетону й укрита міддю. Зліва й справа – дві горизонтальні стели з бутового каменю (5,15x3,0 м), на яких розміщені 7 плит із темно-сірого граніту (1,06x0,68 м) з пам'ятним текстом і прізвищами воїнів-земляків. Перед пам'ятником – вічний вогонь. Скульптура виготовлена в Харківській скульптурній майстерні.

Література: Жук В. Н. Нові Санжари: Історико-краєзнавчий нарис. – Харків: Прапор, 1970; Історія міст і сіл Української РСР: Полтавська область. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1967. – С. 741; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 35–56; Книга скорботи України: Полтавська область. – Т. 2: м. Комсомольськ, м. Кременчук, м. Лубни, Лубенський район, Машівський район, м. Миргород, Миргородський район, Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район, Полтавський район, Решетилівський район, Семенівський район, Хорольський район,

Чорнухинський район, Чутівський район, Шишацький район. – Полтава: Полтавський літератор, 2003. – С. 255–278.

В. А. Андрієць

16. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в урочищі Капшук, у західній частині кладовища.

Поховані 3 воїни, які загинули 23 вересня 1943 р. під час звільнення населеного пункту від німецько-фашистських окупантів. Прізвища невідомі.

У 1950-х рр. на могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,2 м), замінений у 1990-х рр. на обеліск (1,1x0,5 м) і плиту (1,1x0,43 м) із чорного граніту. У центрі обеліска – пам'ятний напис: "Могила невідомих солдат". Праворуч від могили встановлено обеліск із чорного граніту (1,65x0,83 м), у нижній частині якого – пам'ятний напис: "Вічна пам'ять односельчанам. 1941–1945 рр." і прізвища 22 воїнів-односельців, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.

Розмір могили – 3,5x5,0 м.

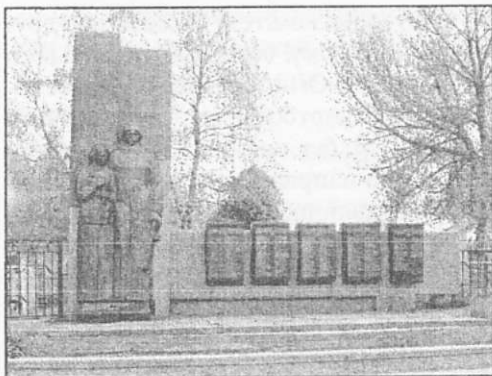
Джерела та література: ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 19; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 35–62.

В. А. Андрієць

17. Братська могила радянських воїнів (іст.).

Розташована в південній частині центрального кладовища.

Поховано 185 воїнів 34-ї кавалерійської дивізії, що загинули 17 вересня 1941 року під час оборонних боїв за Нові Санжари, бійці 299-ї, 305-ї та 252-ї стрілецьких дивізій, 34-го танкового полку, 1-го механізованого корпусу, котрі загинули 23 вересня 1943 року під час звільнення селища від німецько-фашистських загарбників, та воїни, що померли від ран в евакуаційному госпіталі 1918, санітарно-евакуаційному госпіталі 4495, хірургічно-похідно-польовому госпіталі 5153,

евакуаційному госпіталі 3136 та госпіталі легкопоранених 3409. Відомі 183 прізвища. 8 травня 1991 р. до могили також перенесено останки воїна, що загинув під час звільнення містечка в 1943 р. й був похований на приватній садибі.

У 1965 р. на могилі встановлено вертикальну цегляну оштукатурену стелу, увінчану п'ятикутною зіркою та вмонтованою в нижній частині дошкою з пам'ятним написом: "Вечная память и слава воинам Советской Армии, погибшим в годы Великой Отечественной войны в 1941–1945 гг." Біля підніжжя стели знаходилися три похилі збірні залізобетонні плити з пам'ятним написом та іменами 102 похованих воїнів. У 1975 р. цегляний обеліск рішенням виконкому Новосанжарської районної ради депутатів трудящих замінено на обеліск у формі тригранної піраміди (вис. 4,5 м) у нижній частині якого на бічних гранях викарбувано цифри "1941–1945", у верхній – контури п'ятикутних зірок.

1989 р. пам'ятник замінено на вертикальну цегляну оштукатурену стелу (вис. 5,0 м) з горельєфним зображенням воїна й дівчини (вис. 3,0 та 2,0 м), виконаним із міді. Біля підніжжя – плита з пам'ятним текстом. З правої сторони встановлено цегляну оштукатурену горизонтальну стелу (5,5х1,0 м), на якій закріплено 5 дощок із сірого граніту (1,1х0,75 м) з прізвищами 185 похованих воїнів. 2 воїни значаться як невідомі.

Джерела та література: ЦАМО СРСР. – Ф. 393. – Оп. 8973. – Спр. 4. С. 64; ЦАМО СРСР. – Ф. 3065. – Оп. 2. – Спр. 2. С. 8; ЦАМО СРСР. – Ф. 1536. – Оп. 2. – Спр. 32. С. 84; ЦАМО СРСР. – Ф. 1199. – Оп. 2. – Спр. 13. С. 29; ЦАМО СРСР. – Ф. 34 тп. – Оп. 202541. С. 56; ЦАМО СРСР. – Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 97. С. 23; ЦАМО СРСР. – Ф. 1613. – Оп. 1. – Спр. 6. С. 30; ЦАМО СРСР. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 14. МФК 6179. Отчет штаба корпуса о боевых действиях за Новые Санжары; ЦАМО СРСР. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 2. МФК. Бои за Новые Санжары; Архив ЛВММ. – Ф. ЕГ 1918; Архив ЛВММ, СЕГ 4496; Архив ЛВММ. – Ф. АГЛР 3409; Архив ЛВММ. – Ф. 5153 ХППГ; Архив ЛВММ. – Ф. ЕГ 3136; Гречко А. А. Годы войны. – М.: Восниздат, 1976. – С. 62.

В. А. Андрієць

18. Пам'ятник українським козакам (іст.).

Розташований у провулку Піонерський, на правому березі р. Ворскла.

Відкритий 23 вересня 2000 р.

На земляному пагорбі (вис. 1,5 м) встановлено брилу рожевого граніту (вис. 1,2 м), верхівка якої завершується вмонтованим рівнораменним хрестом із полірованого чорного граніту. У центральній частині брили – дошка (0,84х0,55 м) із

чорного полірованого граніту, на якій вигравіювано пам'ятний текст: "Козакам, загиблим за волю України в 1709 році на території Новосанжарського району" та зображення козака з конем біля козацької могили.

Література: Селище відзначило свій день // Злагода. – 2000. – № 74. – 27 вересня. – С. 1.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

19. Пам'ятник на честь 200-річчя Полтавської битви (іст.).

Розташований у березовому сквері на розі вулиці Жовтневої та провулку Слюсарного.

Пам'ятник встановлено на честь подій 1709 р. Зважаючи на ідеологічну пропаганду та неможливість широких верств населення ознайомитися зі справжньою ситуацією на Новосанжарщині в переддень та під час Полтавської битви і вважаючи за дійсність те, що Новосанжарська сотня Полтавського полку зробила вагомий внесок у боротьбу зі шведами на боці Петра I та російської ар-

Фото пам'ятника до 1917 р.

мі, новосанжарська громада, намагаючись віддати шану подіям 1709 р., 26 квітня 1909 р. прийняла рішення про спорудження пам'ятника. Відкриття його відбулося в дні святкування 200-річчя Полтавської битви – 27 червня 1909 р.

Насправді ж Новосанжарська сотня підтримала гетьмана І. Мазепу в його намаганнях звільнити Україну з-під влади Росії. Новосанжарська сотня разом із сотнями Білицькою, Кобеляцькою, Соکیل-

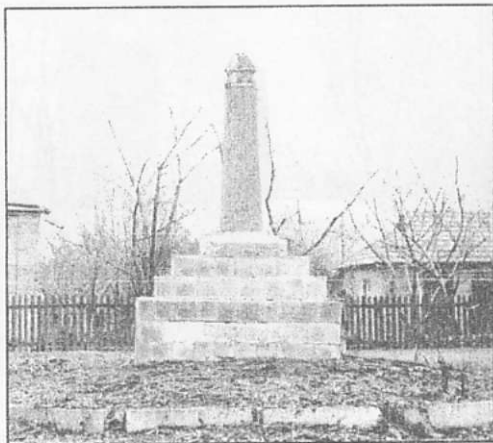

Фото пам'ятника. 1976 р.

ською, Кишенською, Переволочанською та Келебердянською спочатку створили коридор, по якому запорізькі козаки пішли на з'єднання з військами гетьмана І. Мазепи та шведського короля Карла XII. Під час подій, пов'язаних із Полтавською битвою, у містечку Нові Санжари знаходилася ставка кошового Запорозької Січі К. Гордієнка. Згодом згадані сотні забезпечили безпечний відступ шведської та української армій до містечка Переволочна.

Під час громадянської війни пам'ятник зник. У 1965 р. під час будівельних робіт, риючи котлован під будинок торгівлі в центрі селища, його випадково знайшли. Удруге встановлений у листопаді 1965 р.

Виготовлений із граніту сірого кольору чотиригранний обеліск (вис. 1,75 м) із пірамідальним фігурним завершенням встановлено на невисокий цегляний оштукатурений постамент, на лицьовій стороні якого – напис: "1709 – 1909. А о Петре ведайте, что ему жизнь не дорога, только бы жила Россия в блаженстве и славе для благосостояния вашего. Сооружен в июне 1909 г. обществом Новосанжарских казаков Новосанжарской волости Кобелякского уезда Полтавской губернии в память 200-летия Полтавской битвы".

Література: Жук В. Н. Нові Санжари: Історико-краєзнавчий нарис. – Харків: Прапор, 1970: Загублений пам'ятник...: (В Н. Санжарах знайдений гранітний обеліск до 200-річчя Полтавської битви)

Фото пам'ятника. 1969 р.

// Молодь України. – 1965. – 3 листопада; Мокляк В. О. Полтавський полк в 1709 році // Історія України: Маловідомі імена, події, факти: Збірник статей. – Вип. 12. – К.: Рідний край, 2001. – С. 392–377; Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків: У 3-х тт. – Т.3. – Львів: Світ, 1992. – С. 277–278.

В. О. Мокляк

20. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр. (іст.).

Розташований на вулиці Леніна. Установлений у 2004 р. на честь жителів селища, що померли під час Голодомору 1932–1933 рр.

Пам'ятник являє собою стелу у вигляді рами з червоного граніту, у її середній частині знаходиться плита чорного граніту, прорізнана у вигляді хреста, під яким – зображення зламаного колоска та напис: "1932–1933".

Література: Жаботинський П. М. Новосанжарщина: Історичний довідник. – Полтава, 2006. – С. 61.

В. О. Мокляк

21. Пам'ятний знак на честь новосанжарців – учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС (іст.).

Розташований у сквері на розі вулиць Жовтневої та В. І. Вернадського.

Установлений у 1999 р.

Композиція із чотирьох різновеликих стел чорного полірованого граніту. Центральна стела (2,5x0,67 м) у верхній частині має наскрізний прямокутний виріз, у який вмонтовано металевий дзвін. У центральній частині – напис: "Жертвам Чорнобиля", від якого догори йдуть промені.

В. А. Андриєць, В. О. Мокляк

22. Пам'ятник учасникам бойових дій в Афганістані (іст.).

Розташований у центральній частині селища, у парку "Перемога".

Відкритий 16 травня 1999 р. в пам'ять уродженців Новосанжарського

району – учасників бойових дій в Афганістані.

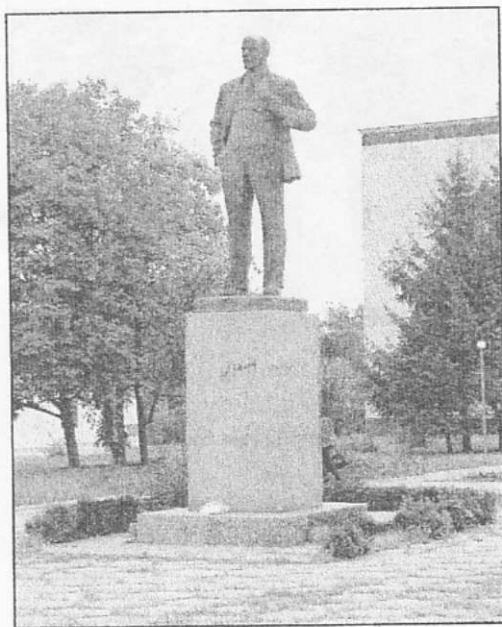
Вертикальна брила сірого граніту (2,06x1,15 м) установлена на насипному кургані (вис. 1,1 м), у центральну частину якої вмонтовано дошку з полірованою чорного граніту (0,8x0,6 м) з пам'ятним написом: "Воїнам-інтернаціоналістам Новосанжарського району".

Література: Коркішко М. Ми повернулися // Прапор. – 1999. – № 43 – 44. – 15 травня. – С. 1; Дев'ятко В., Жаботинський П. // Прапор. – 1999. – № 45. – 19 травня. – С. 1.

В. А. Андриєць, В. О. Мокляк

23. Пам'ятник В. І. Леніну (мист.).

Розташований у центрі селища, біля адміністративного будинку. Установлений на честь 50-річчя Великої Жовтневої Соціалістичної революції згідно з рішенням виконкому Новосанжарської селищної ради депутатів трудящих від 20 вересня 1946 р. Урочисто відкритий 7 листопада 1947 р. Скульптура була виготовлена з бетону й зображувала В. І. Леніна на повний зріст. Права рука в кишені брюк, ліва зігнута й тримається за борт піджака. У зв'язку з поганим технічним станом скульптури згідно з доз-

волом Ради Міністрів Української РСР № 1299-70 від 12.09.1978 р. у 1982 р. пам'ятник було замінено. Проектування пам'ятника здійснене Київським республіканським об'єднанням "Художник", відливка скульптури в бронзі та роботи з його встановлення – Київськими спеціальними науково-реставраційними майстернями Держбуду УРСР. Бронзова скульптура В. І. Леніна (вис. 4,0 м) установлена на прямокутному постаменті з сірого граніту (вис. 3,0 м). В. І. Ленін зображений на повен зріст, права рука в кишені брюк, ліва тримається за борт піджака.

Відкрито пам'ятник 5 листопада 1982 р.

Автори: скульптор – заслужений художник України Б. Е. Климушко, архітектор – В. Н. Праг.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-ІІ-982-16-247.

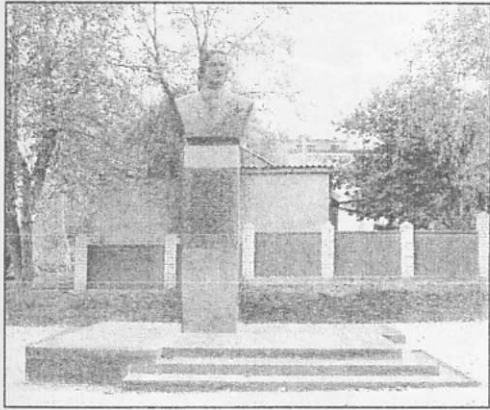
24. Пам'ятник О. В. Коваленку (мист.).

Розташований у центрі селища, на площі перед кінотеатром "Санжари".

Олексій Власович Коваленко (25.10.1909 р., с. Миколаївка Кобеляцького повіту, тепер с. Світлівщина Новосанжарського району – 3.11.1987(?), м. Москва(?)) – партійний і державний діяч, двічі Герой Соціалістичної Праці, обіймав керівні посади на Харківщині, у Белгороді, Оренбурзі, Москві.

Працювати розпочав із 13-ти років – наймитував. З початком колективізації вступив до сільськогосподарської комуні "Червоний шлях". У 1934 р. як кращого комунара, враховуючи потяг до навчання, його направили для здобуття освіти до Харківського сільськогосподарського університету. Після закінчення останнього очолив Нововодолазьку МТС Харківської області. 1939 р. обраний головою Нововодолазького райвиконкому, а в 1941 р. – першим секретарем Нововодолазького райкому Всесоюзної комуніс-

тичної партії (більшовиків). З початком Великої Вітчизняної війни очолював підпільний райком ВКП(б), брав активну участь у партизанському русі. Після визволення території Харківської області від німецьких окупантів працював секретарем райкому ВКП(б) у Нововодолазькому, Вовчанському та Чугуївському районах Харківської області. Пізніше – секретарем Білгородського обкому ВКП(б). З 1964 і до 1978 р. – незмінний керівник Оренбурзького обкому КПРС. За його безпосередньою участю в Оренбурзькій області проведена велика робота з подальшого розвитку народного господарства, освоєння природних ресурсів та підвищення ефективності і якості суспільного виробництва.

Двічі Герой Соціалістичної Праці (повторно звання присуджено Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6 жовтня 1976 р.). Нагороджений п'ятьма орденами Леніна, орденом Жовтневої Революції, трьома орденами Трудового Червоного Прапора, двома орденами Червоної Зірки та численними медалями.

Відповідно до Постанови Президії Верховної Ради СРСР № 4894-IX від 17 грудня 1976 р. в смт Нові Санжари встановлено бронзове погруддя О. В. Коваленка (автор А. С. Новиков). Відкриття відбулося 18 жовтня 1977 р.

Бронзове погруддя (1,8x1,3x0,8) встановлене на постаменті з червоного граніту (3,0-0,75x0,9 м) на прямокут-

ному цоколі зі сходами з двох сторін (0,5x5,8x4,6 м). У центральній частині постаменту – бронзова дошка із зображенням у верхній частині двох орденів Леніна, поруч двох зірок Героя Соціалістичної Праці та пам'ятним текстом: "Герой Социалистического Труда первый секретарь Оренбургского обкома КПСС Коваленко Александр Власович за большие заслуги перед Коммунистической партией и Советским правительством в развитии сельскохозяйственного производства Указом Президиума Верховного Совета СССР от 6 октября 1976 года награжден орденом Ленина и второй Золотой медалью "Серп и Молот".

Автори пам'ятника: скульптор А. С. Новиков – лауреат Ленінської премії.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії 2.1.1921-2.16.16; Зоря Полтавщини. – 1977. – 19 жовтня; Червоний прапор. – 1977. – № 25. – 20 жовтня.

В. А. Андрієць

25. Меморіальна дошка

І. О. Джалому (іст.).

Установлена у 2007 р. на будинку шахового клубу на території стадіону в смт Нові Санжари.

В. О. Мокляк

26. Могила І. П. Верховського (іст.).

Розташована в західній частині центрального кладовища.

Похований Іван Панасович Верховський – заступник командира Кременчуцького партизанського загону.

І. П. Верховський (1896 – 1976) народився в с. Манжелія нинішнього Глобинського району Полтавської області. Після повернення до села з фронтів імперіалістичної війни став заступником командира партизанського загону, організованого в травні 1918 р. У кінці 1918 – на початку 1919 рр. був начальником волосної міліції. Влітку 1919 р. став членом Кременчуцького партизанського за-

гону, що воював проти денікінців. Після відходу загону в бік Орла частина партизанів на чолі з Верховським залишилась у тилу в денікінців. У грудні 1919 р. брали участь у звільненні Кременчука. Верховського знову призначили начальником Манжелівської міліції.

У часи громадянської війни та боротьби з бандитизмом здійснив низку подвигів. За операцію з ліквідації банди Скирди Ф. Е. Дзержинський нагородив І. П. Верховського золотим годинником із написом: "Верному чекисту Ивану Верховскому от Феликса Дзержинского".

Після закінчення громадянської війни навчався в губернській партшколі, працював головою Козельщинського райвиконкому. Закінчив Полтавський сільськогосподарський інститут та вступив до аспірантури Московської сільськогосподарської академії. Через рік за рішенням ВКП(б) був направлений на роботу в село. У 1937 р. репресований. Пройшов Велику Вітчизняну війну в діючих частинах інженерно-технічних військ. У 1956 р. відновлений у партії із зарахуванням партстажу з 1925 р. Працював агрономом у селах Новосанжарського району.

У 1976 р. на могилі встановлено обеліск із чорного полірованого граніту висотою 2,1 м, на лицьовому боці якого – фотокерамічний портрет та пам'ятний напис: "Здесь похоронен командир партизанского отряда Верховской Иван Афанасьевич 1896 – 1976. Твои подвиги будут жить в наших сердцах".

Розмір могили – 1,8x0,5 м.

Джерела та література: Верховський І. Смілива операція: [Спогади] // Кременчуцька зоря. – 1968. – № 12 (10675). – 27 січня. – С. 2; Христин М. Мужні люди: Сторінки минулого // Зоря Полтавщини. – 1957. – № 63 (7840). – 18 серпня. – С. 4; Сердюченко Г. З когорти залізного Фелікса // Зоря Полтавщини. – 1967. – 2 квітня. – № 78 (10513). – С. 2-3; Дмитренко Ю. Служу трудовому народу // Комсомолец Полтавщини. – 1986. – № 60 (4464). – С. 3; Попов Ф. Рассказ о незабываемом: (Записки большевика). – К.: Госполитиздат. 1961. – С. 142-145, 161-163, 206-208, 215-217, 267-268; Паспорт [пам'ятки історії та культури СРСР]. Обліковий № 2.3.927 – 2.16.16; Санжаревський Д. Місток над Ворсклою // Молодь України. – 1966. – 21 січня.

М. І. Лахижа

27. Могила М. Г. В'ялика (іст.).

Розташована на центральному кладовищі.

Похований Микола Гордійович В'ялик (19.08.1921, с. Петрівка Миргородського р-ну – 4.03.2007, смт Нові Санжари).

Народився в родині наймитів. 1909 р. родина виїхала на Волгу на заробітки. Повернувшись на Миргородщину після 1917 р. 1932 р., зазнали розкуркуленья. Початкову освіту здобув у Новоаврамівській школі на Хорольщині. 1941 р. вступив на філологічний факультет Херсонського педагогічного інституту. З початком Великої Вітчизняної війни призваний до діючої армії і направлений до Харківського військового училища зв'язку, невдовзі через стрімкий наступ ворога був переведений до Ульянівського училища. З початку війни М. Г. В'ялик – командир навчального взводу військової школи радіоспеціалістів. Із серпня 1942 – командир радіовзводу 1-го механізованого корпусу, пізніше – командир взводу зв'язку 65-ї танкової бригади. Брав безпосередню участь у жорстоких боях на Калінінському фронті. Тяжко поранений. Після звільнення в запас працював учителем російської мови й літератури Новоаврамівської середньої школи Хорольського району, одночасно заочно здобуваючи вищу освіту. Через хворобу переходить на журналістську роботу. Очоловав один із відділів Лохвицької районної газети "Зоря". У 1960-х рр. майже чотири роки працював кореспондентом обласної газети "Зоря Полтавщини" по північному регіону. Через принципові погляди й небажання прикривати "липові" досягнення одного з лохвицьких "передових" господарств був звільнений з роботи. З 1967 р. – заступник редактора Новосанжарської районної газети "Червоний прапор", у редакції якої пропрацював 15 років.

Його публікації завжди відрізнялися ґрунтовною підготовкою, скрупульозним підбором фактів та принциповістю. Залишив помітний слід на ниві краєзнавства, вивчаючи та публікуючи матеріали з історії рідного краю. Зібрав і впорядкував районну Книгу пам'яті, брав активну участь у роботі районної ветеранської організації.

Полковник у відставці, кавалер орденів Богдана Хмельницького, "За мужність", Вітчизняної війни, Червоної Зірки, багатьох інших бойових і трудових нагород, медалей.

На могилі встановлено дерев'яний хрест.

Література: Жаботинський П. Перемога Любові // Прапор (Нові Санжари). – 2001. – № 62. – 15 серпня. – С. 3. фото.; Ми тільки ланка у поступі поколінь: Ювілейне інтерв'ю з самим собою // Там само; Згадуючи побратима по перу // Світлиця. – 2007. – № 24-26 (9937). – 17 березня. – С. 8.

В. О. Мокляк

28. Могила С. Й. Добржанського (іст.).

Розташована в східному кутку кладовища.

Похований Станіслав Йосипович Добржанський (1883–1957) – учасник революції 1905 р. та громадянської війни. Разом з іншими матросами Кронштадтського гарнізону за участь у революції 1905 р. був ув'язнений у Петропавлівській фортеці. У складі Комуністичної роти 1-го Кримського територіального батальйону 6-ї окремої Кримської комуністичної бригади особливого призначення брав участь у громадянській війні.

На могилі на цегляному оштукатуреному постаменті встановлено трапецієподібний піщаниковий обеліск (вис. 1,5 м), на якому закріплено бронзовий барельєфний портрет похованого, а під ним – напис: "С. И. Добржанский 1883 – 1957". Автор надгробка – член Спільки художників СРСР О. Ч. Черницький (м. Ленінград).

Література: Червоний прапор. – 1986. – 25 липня.

В. О. Мокляк

29. Могила Я. Т. Кухаренка (іст.).

Розташована на території центрального кладовища.

Яків Трохимович Кухаренко (18.10.1937, с. Миколаївка, тепер Решетилівського району – 19.08.2000, смт Нові Санжари) – відомий український поет. За освітою зоотехнік. Після закінчення інституту чотири роки працював у Чутівському районі, згодом шістьнадцять років – у колгоспі "Дружба" в с. Мачухи Полтавського району. З 20 жовтня 1975 р. – літпрацівник Новосанжарської районної газети "Червоний прапор", але невдовзі перейшов на роботу в інспекцію із заготівлі і якості сільськогосподарської продукції. У 1980 р. через хворобу був змушений залишити роботу. Автор поетичної збірки "Доля" (2000 р.) та численних поетичних публікацій у періодичних виданнях. Відомий як поет-пісняр. Спів-

працював із композиторами М. Донцем, А. Ждановим та Я. Лучком. Автор слів до пісень "Воленька-воля", "Козаки-козаченьки", "Ой розвійся, тумане", "Вільна козацька" та ін. Автор гімну Новосанжарського району.

На могилі встановлено обеліск із чорного полірованого каменю з вигравіюваним портретом, прізвиськом та датами життя похованого.

Література: Кухаренко Яків Трохимович: [Некролог] // Злагода. – 2000. – № 66. – 30 серпня. – С. 2; Народний дух його поезії // Світлиця. – 2007. – № 119 – 121. – 20 жовтня. – С. 1; Жаботинський П. "... І була у мені нарозпашку душа": В ці жовтневі дні відомому поетові-пісняреві, нашому колезі Якову Кухаренку виповнилось би сімдесят... // Світлиця. – 2007. – № 119 – 120. – 20 жовтня. – С. 4.

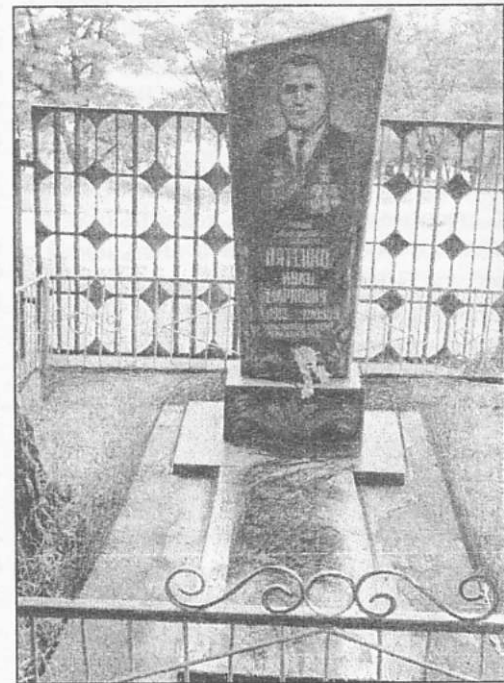
В. О. Мокляк

30. Могила І. М. П'ятенка (іст.).

Розташована в південній частині центрального кладовища.

Похований Іван Маркович П'ятенко (11.01.1913–22.04.1989) – Герой Радянського Союзу.

Народився в с. Зачепилівка Кобеляцького повіту Полтавської губернії (те-

пер Новосанжарського району Полтавської області) у селянській родині. Навчався в початковій школі. Працював у селі, згодом на шахті й вагонобудівному заводі в Донбасі. З 1935 р. – слюсар Полтавського паровозоремонтного заводу, пізніше на різних роботах у смт Нові Санжари. До армії призваний у липні 1941 р. Воював на Брянському, Південно-Західному, Південному, 3-му Українському фронтах. Двічі поранений, контужений.

Командир відділення 269-го окремого саперного батальйону 12-ї армії Південно-Західного фронту молодший сержант І. М. П'ятенко одним із перших вийшов до Дніпра, де біля с. Петро-Свистунове Дніпропетровської області 26.09.1943 р. розпочалося форсування ріки. Завдання саперів полягало в тому, щоб розвідати правий берег, звільнити його від дротяних загорож та зробити проходи в мінних полях для просування ударних сил Червоної Армії. Ледве бійці досягли середини ріки, як їх помітив ворог і освітив місцевість спалахами ракет. Фашисти вели обстріл з гармат, кулеметів і мінометів. Серед перших на правий берег Дніпра ступив командир відділення молодший сержант П'ятенко. Ціною неймовірних зусиль сапери подолали дротяні загорожі й увірвалися до німецьких окопів. Наступного дня радянські воїни не лише відбили кілька шалених контратак гітлерівців, але й розширили плацдарм у районі висоти 105,4.

За мужність і відвагу, проявлені в боях з фашистськими загарбниками при форсуванні Дніпра й утриманні плацдарму на його правому березі, Указом Президії Верховної Ради СРСР від 19 березня 1944 р. Івану Марковичу П'ятенку присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Нагороджений орденами Леніна, Вітчизняної війни 1 і 2 ступенів, медалями.

Після демобілізації І. М. П'ятенко повернувся до мирної праці. Закінчив міжобласні партійні курси в м. Полтава,

працював завідувачем виробництва в Новосанжарській промартілі "Червоний швець", пізніше – на хлібозаводі Новосанжарської райспоживспілки.

На могилі встановлено обеліск із чорного каменю (висота 1,5 м) з портретним зображенням покійного та пам'ятним написом: "Герой Советского Союза Пятенко Иван Маркович 01.1913 – 22.IV.1989 Любим, помним, скорбим. Жена, дети, внуки".

Література: Герои Советского Союза: Краткий биографический словарь. – М.: Военное издательство, 1988. – Т. 2. – С. 339; Днепр – река героев. – К., 1983. – С. 338; За мужність і відвагу. – Харків: Прапор, 1973. – С. 246 – 247.

В. А. Андрієць

31. Могила П. Є. Стефанова (іст.).

Розташована на південно-західній ділянці кладовища.

Похований військовий старшина Війська Донського Петро Євдокимович Стефанов (1.10.1840 – 27.06.1910).

На могилі встановлено обеліск із сірого граніту з похило зрізаною верхівкою та висіченою в граніті розгорнутою книгою з текстом, що не читається. У вер-

хній частині обеліска раніше знаходився хрест (?), від якого збереглися лише сліди від двох штирів. На лицьовій відполірованій стороні обеліска висічено текст: "Войсковой старшина Донского войска Петръ Евдокимовичъ Стефановъ. Род. 1 октября 1840 г. Сконч. 27 июня 1910 г."

В. О. Мокляк

Андріївка с., Соколовобалківська сільська рада

32. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на північний схід від села, зліва від дороги на с. Світлівщина.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з чотирьох насипів висотою 0,4–1,2 м, діаметром 16–36 м¹.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04-334. – С. 4, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

33. Курган (арх.).

Знаходиться при в'їзді до села з боку с. Соколова Балка, в північному кутку кладовища.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 0,8 м, діаметр 20 м. Задернований, через насип проходить металевий паркан. Автор розвідок відзначає часткову руйнацію об'єкта, але не вказує її характеру.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04-334. – С. 4, рис. 18.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

34. Пам'ятник В. І. Леніну (мист.).

Розташований на території школи-інтернату.

Скульптуру В. І. Леніна виготовив і подарував учням колишнього Андріївського зооветеринарного технікуму скульптор Василь Іванович Агібалов на честь 100-річчя від дня народження В. І. Леніна.

¹Стану насипів автор розвідок не вказує.

Скульптура виготовлена із залізобетону (вис. 1,6 м), установлена на цегляний оштукатурений постамент (1,1x1,1x1,1 м), розміщений на такому ж цоколі (0,3x2,0x2,0 м).

В. І. Ленін зображений сидячим на пеньку з накинутим на плечі пальтом. На колінах папір, на якому зосереджена вся його увага – він щось пише.

Автор скульптури В. І. Агібалов.

Відкрито пам'ятник 22 квітня 1970 р.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-П-1922-16-247.

В. А. Андрієць

35. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у парку.

Споруджений в 1963 р. на честь 122 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., та 4 підпільників, розстріляних німецько-фашистськими окупантами у квітні 1943 р.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 3,1 м) установлена на цегляному постаменті (вис. 1,6 м), у центральній частині якого вмонтовано дві мармурові дошки (0,5x0,5; 0,2x0,4 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятника історії Н-П-16-977-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 331 – 336.

В. А. Андрієць

Бабенки с., (приєднано до с. Пологи-Низ) Велико-солонцівська сільська рада

36. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 1,8–2,3 км на південний схід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненок у 1986 р.

Розташована на підвищенні вододільного плато рр. Ворона та Малий Кобелячок уздовж автотраси Полтава – Білики по лінії північ – південь.

Складається із чотирьох насипів висотою 0,4–1,3 м, діаметром 27–42 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 22, рис. 49.

В. О. Мокляк

37. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 0,2–0,6 км на південний захід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненок у 1986 р.

Розташована на вододілі рр. Ворскла та Кобелячок, на другій терасі лівого берега р. Кобелячок, що підіймається над заплавою на 8 м.

Складається з двох насипів висотою 0,3–0,5 м, діаметром 19 та 25 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 22.

В. О. Мокляк

Балівка с., Кунцівська сільська рада

38. Поселення 1 – неоліт, доба бронзи, скіфський час (арх.).

Знаходиться біля західної околиці села, за 0,1 км від стариці р. Ворскла.

Виявлене І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком, обстежувалося В. О. Мокляком у 1990 р.

Зачистка урвища на поселенні Балівка І. Фото 1989 р.

Розташоване на дюнному підвищенні першої тераси лівого берега р. Ворскла.

Займає площу 1 га (100x100 м), але окремі знахідки зустрічаються в межах 150 м навколо поселення. Культурний шар товщиною 50–67 см із вмістом попелу, вугілля та кераміки залягає на глибині 0,2 м від сучасної поверхні. На оголеннях дюни в західній частині поселення зроблено зачистку, де на глибині 0,65 м простежено залишки прямокутної в розрізі ями глибиною 2,47 м від сучасної денної поверхні, у якій на глибині 0,85 м чітко читався прошарок попелу й вугілля.

На поверхні та в зачистці зібрано кераміку трьох культурно-хронологічних періодів – неоліту, доби бронзи та скіфського часу. Доба неоліту представлена уламками посуду лизогубівської культури; бронзи – ямної та бондарихинської культур. Звертають на себе увагу археологічно цілі три горщики бондарихинської культури. Серед підйомного матеріалу уламки посуду бондарихинської культури становлять 37,5%. Друге місце за кількістю знахідок займають уламки посуду скіфського часу – 20,9%.

Поверхня задернована, пошкоджена кладовищем кінця ХІХ – початку ХХ ст. Західна сторона зрізана кар'єром, у відслоненнях якого читаються могильні ями. Розкопки не проводилися.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 5–8, рис. 1–11.

В. О. Мокляк

39. Поселення 2 – неоліт, енеоліт (арх.).

Знаходиться на північно-західній околиці села, на території птахоферми, в урочищі Гусятник.

Виявлене І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком, обстежувалося в 1993 р.

Розташоване на дюнному підвищенні (до 1 м) першої тераси лівого берега р. Ворскла, поряд з її старицею.

На поверхні зібрано велику кількість уламків кераміки та 56 уламків кременю й крем'яних знарядь. Серед знахідок 67,6% кераміки, прикрашеної ямково-гребінцевим орнаментом та ямковими вдавленнями періоду неоліту, кілька фрагментів мають значну домішку рослинності в тісті й імовірно датуються енеолітичним часом. 15 уламків стінок датовано добою бронзи. Віднайдено також два уламки посуду, характерного для скіфського часу, та горщиків XVIII ст. Серед найбільш цікавих знахідок – бронзовий рибальський гачок бронзового віку з відламаним вушком.

Границі поселення чітко не визначені через значні пошкодження під час нівелювання території при спорудженні птахоферми.

Поверхня задернована, пошкоджена кладовищем кінця XIX – початку XX ст. Західна сторона зрізана кар'єром, у відслоненнях якого простежуються могильні ями. Розкопки не проводилися.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 20; Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03–296. – С. 26, рис. 114–115; Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03–449. – С. 5–8, рис. 1–11; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телєгін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73, 75.

В. О. Мокляк

40. Поселення 3 – доба пізньої бронзи, XVII–XVIII ст. (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на північ від північної околиці села, в урочищі Гаречка, на місці колишнього хутора.

32

Виявлене І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком, обстежувалося в 1993 р.

Розташоване на першій терасі лівого берега р. Ворскла.

На поверхні площею 0,25 га зібрано уламки ліпного керамічного посуду доби бронзи та кружальних горщиків XVII–XVIII ст.

Поверхня задернована, пошкоджена будівлями колишнього хутора. Розкопки не проводилися.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 449. – С. 10, рис. 2,1; 20,3,7–9.

В. О. Мокляк

41. Поселення 4 – доба пізньої бронзи, XVIII–XIX ст. (арх.).

Знаходиться на відстані 0,5 км на північний схід від північної околиці села в урочищі Бурова.

Виявлене І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком, обстежувалося в 1990 р.

Розташоване на лівому березі р. Ворскла.

Площа пам'ятки становить 1 га (100x100 м).

Зібрана на поверхні кераміка ділиться на дві групи – вінця і стінки ліпного посуду доби пізньої бронзи та уламки кружального посуду XVIII–XIX ст. Серед індивідуальних знахідок – два відщепи кременю без ретуші.

Поверхня розорюється, культурний шар частково знищений буровою установкою. Розкопки не проводилися.

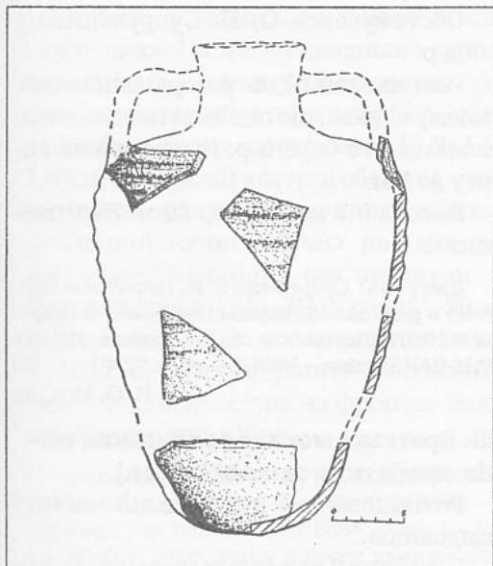
Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03–449. – С. 10–11, рис. 2,1; 21,1–3,5–8.

В. О. Мокляк

42. Поселення 5 – доба середньої бронзи, ранній залізний вік, VIII–XI ст. (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на північний схід, схід від північної околиці села.

Виявлене І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком, обстежувалося у 1990 р.

Розташоване на дюнному (до 2 м) підвищенні першої тераси лівого берега р. Ворскла.

Площа поселення 7,5 га.

Зібраний на поверхні матеріал відноситься до трьох культурно-хронологічних комплексів, які датуються добою середньої бронзи, раннім залізним віком та VIII–IX ст. н. е. Перший представлений уламками вінець і стінок ліпного посуду та двома відщепами кременю. Другий – кількома стінками та денцями ліпного посуду скіфського часу. Третій – уламками червоноглиняної амфори причорноморського типу VIII–XI ст. н. е. Серед індивідуальних знахідок – точильний брусок.

Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03–449. – С. 11–12, рис. 2, 1; 22, 1–2, 4.

В. О. Мокляк

43. Поселення 6 – доба бронзи, скіфський час (арх.).

Знаходиться на південно-західній околиці села.

Виявлене І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком, обстежувалося в 1990 р.

Розташоване на першій терасі лівого берега р. Ворскла.

Площа поселення – 2 га.

На поверхні зібрано кераміку двох культурно-хронологічних періодів. До першого, датованого добою бронзи, відносяться кілька уламків посуду доби бронзи та два відщепи кременю. Чисельною є група скіфської кераміки, серед якої вирізняються уламки ліпних мисок, ручка від черпака, прикрашена орнаментом у вигляді ламаних ліній, заповнених косими насічками та трикутниками. Серед індивідуальних знахідок – уламки стінок червоноглиняних амфор, один із яких укритий по зовнішній стороні жовтим ангобом.

Поверхня розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03–449. – С. 12–13, рис. 24, 1–4.

В. О. Мокляк

Бечеве с., Попівська сільська рада

44. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,52 км на північ від східної околиці села та господарчих будівель колишнього колгоспу.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Висота до 3 м, діаметр до 40 м¹. Насипи задерновані.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04–334. – С. 4, рис. 11.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Богданівка с., Богданівська сільська рада

45. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 0,36 км на південь від південної околиці села.

¹Точні розміри автором розвідок не вказані.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована на другій терасі лівого берега р. Кустолово.

Складається з двох насипів висотою 0,25 та 0,35 м, діаметром 20 і 25 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 4, рис. 2.

В. О. Мокляк

46. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 2,4 км на схід від господарського двору колишнього колгоспу ім. О. Я. Пархоменка.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована на плато другої тераси лівого берега р. Кустолово.

Складається із шести насипів висотою 0,25 – 2,1 м, діаметром 15 і 30 м. На насипі № 1 – найбільш високому в групі – встановлено геодезичний знак. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 4; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 2,3.

В. О. Мокляк

47. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,2 км на північний схід від сільського Будинку культури.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташований на другій терасі лівого берега р. Кустолово.

Насип правильної округлої форми, висота 0,8, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 5; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 2, 5.

В. О. Мокляк

48. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на північний, північний захід від села.

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на розорюваному похилому відросі, що підіймається над заплавою лівого берега р. Кустолово на висоту до 5 м.

Висота 0,7 м, діаметр 32 м. Задернований.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 38.

В. О. Мокляк

49. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Поховано 2 воїнів із підрозділів 288-го стрілецького полку 84-ї стрілецької дивізії, 89-ї гвардійської стрілецької дивізії, які загинули 22 вересня 1943 р. під час визволення села від німецько-фашистських загарбників. Прізвища невідомі.

Пам'ятник встановлено у зв'язку з 21-ю річницею Перемоги за рішенням виконкому Кустолівської сільської ради депутатів трудящих від 28 жовтня 1965 р. Відкриття відбулося в 1966 р. Мав вигляд цегляної прямокутної тумби, що завершувалася гострокінечним обеліском із зіркою вгорі (вис. 2,05 м). На всіх гранях були вмонтовані дошки з іменами загиблих односельців.

У 2005 р. відбулася повна заміна пам'ятника. На могилі насипано курган (вис. 1,5 м), на якому встановлено обеліск із рожевого граніту (вис. 2,5 м) на залізобетонному постаменті (0,2х1,7х1,45 м). У верхній частині обеліска – зображення ордена Вітчизняної війни й пам'ятний напис: "Вічна пам'ять воїнам-односельчанам, що загинули за Батьківщину в 1941–1945 роках". Унизу перед обеліском встановлено плиту (1,4х0,8 м) із сірого граніту з іменами 85 односельців, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1252. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 61; ЦАМО РФ. – Ф. 288 гвард. стр. полку. – Оп. 318884. – Спр. 4. – Арк. 11; Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятника історії Н-ІІ-16-951-247; ДАПО. – Ф Р-1876. – Оп. 1. – Спр. 23. – Арк. 8; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 158–163.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

50. Пам'ятник О. Я. Пархоменку (мист.).

Розташований у центрі села, у сквері біля сільської ради.

Пам'ятник-погруддя О. Я. Пархоменку встановлено відповідно до рішення за-

гальних зборів членів колгоспу ім. О. Я. Пархоменка від 25 червня 1965 р.

Скульптура виготовлена Харківською скульптурною майстернею на замовлення правління колгоспу ім. О. Я. Пархоменка.

Погруддя (вис. 1,6 м) виготовлено із залізобетону, встановлено на цегляний оштукатурений постамент (1,4х0,55х0,55 м)

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1966 р.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-11-987-16-247; Українська Радянська енциклопедія. – 2-е вид. – К.: Головна ред. УРЕ, 1982. – Т. 8. – С. 203.

В. А. Андрієць

Бойківка с., приєднано до с. Писарівка, Писарівська сільська рада

51. Поселення – неоліт, доба середньої й пізньої бронзи, скіфський і ранньослов'янський час (арх.).

Знаходиться за 0,3–0,4 км на південний захід від західної околиці села, в урочищі Штепівщина – заплаві лівого берега р. Тагамлик, на оточеній з двох боків старицями дюні.

Виявлене В. І. Непріною в 1976 р., обстежувалося І. М. Гавриленком у 1989 р. Займає площу 80х100 м, територія видовжена з північного заходу на південний схід. Розорюється. Зібрана неорнаментована ранньонеолітична кераміка та уламки горщиків неоліту ямково-гребінцевої кераміки. Виявлено фрагменти посуду доби середньої та пізньої бронзи, скіфського й ранньослов'янського часу. Розкопки не проводилися.

Джерела та література: Гавриленко І. Н. Отчет разведотряда Полтавской облгосадминистрации Общества охраны памятников о работах на территории области в 1989 г. // НА ПКМ. – Од. зб. 04-343. – С. 15, рис. 75–77; Неприна В. И., Зализняк Л. Л., Кротова А. А. Памятники каменного века Левобережной Украины. – К.: Наук. думка, 1986. – С. 192.

І. М. Гавриленко

Бондури с., Полузірська сільська рада.

52. Селище 1 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,1–1,2 км на південний схід від села та греблі ставка, з правої сторони балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Площа пам'ятки становить 0,75 га (250х30 м). На поверхні зібрано подрібнені та слабовиражені матеріали слов'янського часу¹.

Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 4, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

53. Селище 2 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на південний схід від села та греблі великого ставка, по праву сторону балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване в басейні р. Полузир'я.

Площа пам'ятки складає 00,1 га (50 х 20 м).

Розорюється². Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 4, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

54. Селище 3 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на південний, південний схід від села та греблі великого ставка, по ліву сторону балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване в басейні р. Полузир'я.

¹ Характеристика підйомного матеріалу, як і більш конкретна культурно-хронологічна приналежність, у звіті А. Гейка відсутні.

² Будь-які відомості про підйомний матеріал, як і його характеристика, у звіті А. Гейка відсутні.

Площа пам'ятки складає 0,3 га (150 х 20 м)¹.

Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

55. Селище 4 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на південний, південний схід від села та греблі великого ставка, з лівої сторони від балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване в басейні р. Полузир'я.

Площа пам'ятки, обмежена з трьох боків балками, не визначена. Окремі фрагменти кераміки зустрічаються на відстані 400 м². Поверхня розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

56. Селище 5 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,15 км на північний схід від села та греблі великого ставка, з правої сторони від балки та лісосмуги, за 0,15 км зліва від дороги.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Площа пам'ятки 0,325 га (250х25 м)³. Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

¹ Будь-які відомості про підйомний матеріал, як і його характеристика та культурна приналежність, у звіті А. Гейка відсутні.

² Будь-які відомості про підйомний матеріал, як і його характеристика та культурна приналежність, у звіті А. Гейка відсутні.

³ Будь-які відомості про підйомний матеріал, як і його характеристика та культурна приналежність, у звіті А. Гейка відсутні.

**57. Селище 6 – слов'янський час
(1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).**

Знаходиться за 0,45 км на північний схід від села та греблі великого ставка, з правої сторони балки й лісосмути.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Окремі уламки кераміки зустрічалися на площі 0,05 га (50 x 10 м)¹. Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

**58. Селище 7 – слов'янський час
(1-а чверть I тис. н. е.), черняхівська
культура (III – V ст. н. е.) (арх.).**

Знаходиться за 0,9 км від греблі великого ставка на схід від села та ставка, поряд із дорогою Полтава – Кременчук.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване в басейні р. Полузір'я.

Площа 0,24 га (80x30 м). Зразки слов'янської кераміки зафіксовані на площі 0,12 га (40x30 м), черняхівської – 0,15 га (50x30 м)². Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

59. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на захід від західної околиці села, по праву сторону лісосмути.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з двох насипів висотою 1,5 та 0,6 м, діаметром 25 та 18 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

¹ Будь-які відомості про підйомний матеріал, як і його характеристика та культурна приналежність, у звіті А. Гейка відсутні.

² Будь-які інші відомості про підйомний матеріал, як і його характеристика та культурна приналежність, у звіті А. Гейка відсутні.

Бурти с.,

Шедіївська сільська рада

60. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на північ від села, справа від дороги Нові Санжари – Маячка.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1992, А. В. Гейком у 2002 р.

Розташована на плато корінного правого берега р. Оріль.

Складається з трьох насипів висотою 0,25–0,4 м, діаметром 20 – 28 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 5, рис. 2; Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04. – 344. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк

61. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,6 км на північ від східної околиці села та за 0,35 км зліва від дороги на с. Лівенське, поряд із лісосмутою.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Розташований на високому плато другої тераси правого берега р. Оріль.

Висота 1,2 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 5, рис. 3.

В. О. Мокляк

62. Братська могила радянських воїнів (іст.).

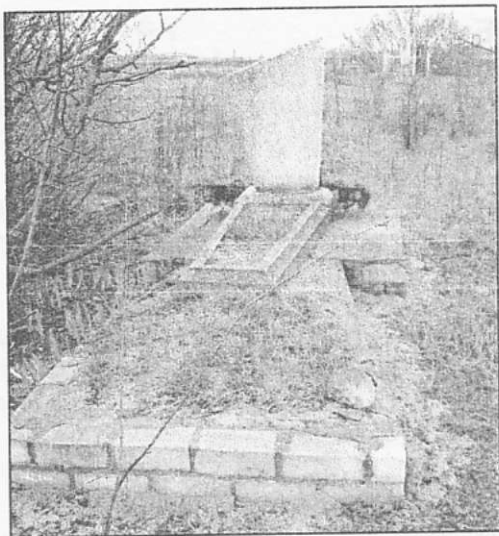
Розташована в центральній частині кладовища.

Поховані 2 воїни: старший сержант Анатолій Терентійович Телегов (1924–1943) та Григорій Леонтійович Тагамлицький (1905–1943).

У 1990-х рр. на могилі встановлено обеліск із біломармурової крихти (вис. 1,5 м) на цегляному оштукатуреному

постаменті (0,3x1,5x1,5 м). У центрі обеліска закріплено дві дошки (0,2x0,25 м), одна з нержавіючої сталі, друга з пластмаси, з прізвищами загиблих.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератур, 1998. – С. 274.

В. А. Андрієць

Варварівка с., Варварівська сільська рада

63. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 0,2–0,9 км на південний схід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташована ланцюгом із південного, південного заходу на північний, північний схід уздовж краю плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Складається із чотирьох насипів, що зберегли правильну округлу форму, висотою 0,2–0,5 м, діаметром 15–30 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986. // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 38, рис. 56; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73, 75.

В. О. Мокляк

64. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 0,2–1 км на схід і північний схід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташована ланцюгом з північного сходу на південний захід уздовж русла р. Кустолово й лівобережної частини села.

Складається із чотирьох насипів, що зберегли правильну округлу форму, висотою 0,2–0,5 м, діаметром 15–30 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 38, рис. 56; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73, 75.

В. О. Мокляк

65. Курганна група 3 (арх.).

Знаходиться за 0,35 км на південь від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986, В. О. Мокляком у 1993 рр.

Розташована на краю плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Складається з чотирьох насипів висотою 0,41–1,75 м, діаметром 26–30 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 38, рис. 56; Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли та Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03–449. – С. 14; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73, 75.

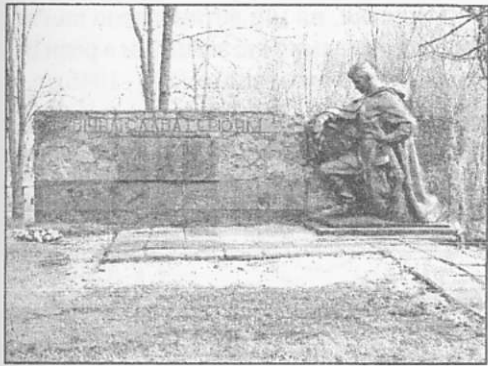
В. О. Мокляк

66. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Поховано 5 воїнів із підрозділів 27-ї, 219-ї танкових, 37-ї механізованої бригад

1-го механізованого корпусу, що загинули 22–23 вересня 1943 р. в сс. Мар'янівка та Варварівка від рук німецько-фашистських загарбників. Прізвища відомі.

Пам'ятник встановлено в 1966 р. за рішенням виконкому Кустолівської сільської ради від 28 жовтня 1968 р. Первісно пам'ятник мав вигляд цегляного обеліска з викарбуваними на ньому прізвищами полеглих односельців.

У 1975 р. відбулася повна заміна пам'ятника – на постаменті із сірого граніту (0,2x2,5x1,2 м) встановлено залізобетонну скульптуру воїна (вис. 2,4 м), виготовлену Київським живописно-скульптурним комбінатом. Позаду пам'ятника розміщена горизонтальна стела із сірого бутового каменю (2,0x7,0 м), на якій закріплено дошку (0,7x1,7 м) із сірого граніту з пам'ятним написом і прізвищами 49 із 57 названих у Книзі пам'яті жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.

Автори пам'ятника – скульптор Андреева та архітектор Прохоренко¹.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 1; ЦАМО РФ. – Ф. IX відділ. – Спр. 101-1018-2-1943. – С. 257. – Вх. 40972; ЦАМО РФ. – Ф. 3108. – Оп. 2. – Спр. 39. – Вх. 3935с від 12.1943; ЦАМО РФ. – Ф. IX відділ. – Вх. 42548; ДАПО. – Ф. Р-1876. – Оп. 8. – Спр.93. – Арк. 83; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Ново-санжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 163–166.

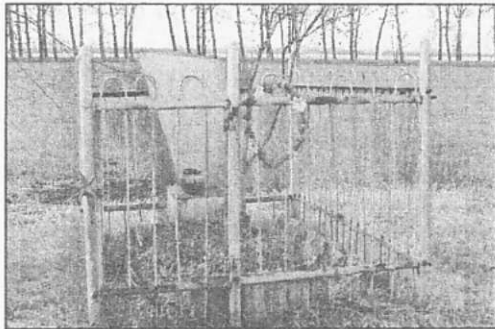
В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

67. Могила радянського воїна В. Д. Козлова (іст.).

Розташована справа від дороги Галущина Гребля – Мала Перещепина.

Похований воїн 89-ї гвардійської стрілецької дивізії Віктор Данилович Козлов, який загинув під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників 22 вересня 1943 р.

У 1989 р. на могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,3 м) на двоступінчастому цоколі (10,2x0,7x0,7 та 0,2x0,8x0,8 м). У центральній частині обеліска – металева дошка (0,3x0,4 м) з прізвищем похованого.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 3422. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 1; ЦАМО РФ. – Ф. IX відділ. – Вх. 548. – С. 435; ДАПО. – Ф. Р-1876. – Оп. 8. – Спр.93. – Арк. 83; Книга вічної слави Кустолівської сільської ради.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

68. Могила полковника російської армії І. Ф. Дігтярьова (іст.).

Розташована в північній частині старого кладовища, що знаходиться справа від дороги Галущина Гребля – Мала Перещепина.

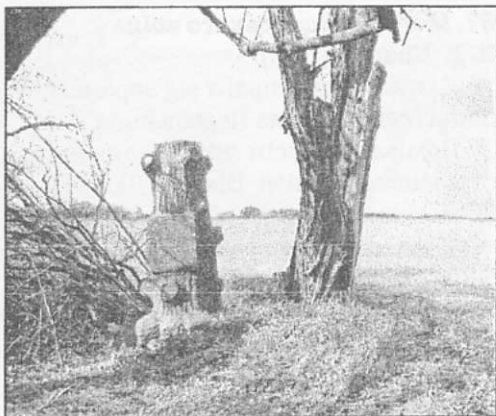
Похований Іван Федорович Дігтярьов (1836–20.10.1896) – учасник Кримської (1854–1856 рр.) і Турецької (1877–1878 рр.) воєн. Нагороджений п'ятьма орденами – св. Володимира, св. Анни, св. Станіслава різних ступенів, медаллю "За хоробрість", румунським орденом "Залізний хрест". Останні роки життя проживав у с. Варварівка, де мав маєток.

У 1896 р. на могилі встановлено обеліск із сірого граніту (вис. 1,4 м), що має

¹Ініціали невідомі.

вигляд стовбура дуба зі зрізаними верхівкою та гілками. У центрі пам'ятника на відполірованій площині – пам'ятний напис: "Незабвенному полковнику мужу и отцу Ивану Федоровичу Дегтяреву отъ жьны и дътей 20 Октября 1896 года".

Джерела: ЦДІА ВУА Російської Федерації. – Од. зб. 1540.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

Велике Болото с., Малоперещепинська сільська рада

69. Група курганів (арх.).

Знаходиться в центрі села на території кладовища.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1993 та 2007 рр.

Висота 2 і 2,5 м, діаметр 38 і 35 м.

Насипи задерновані, вкриті похованнями 1970–1980-х рр. Верхівка насипу

Насип № 2. Вигляд зі сходу.

№ 1 зрізана, на ній встановлено пам'ятник односельцям, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 15, рис. 30, 32.

В. О. Мокляк

70. Курганна група (арх.).

Знаходиться на південній околиці села.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташована на схилі третьої тераси р. Кустолово.

Складається з п'яти насипів, видовжених зі сходу на захід уздовж села, висотою 0,25–1,57 м, діаметром 25–38 м. Розорюється. Раніше в складі групи були великі насипи висотою до 3–5 м, знищені під час будівництва дороги.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 26, рис. 55; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73.

В. О. Мокляк

71. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на південний схід від руїн господарського двору колишнього колгоспу.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1993 р. Розташований на плато берега Великого болота.

Висота 10,4 м, діаметр 25 м.

Розорюється.

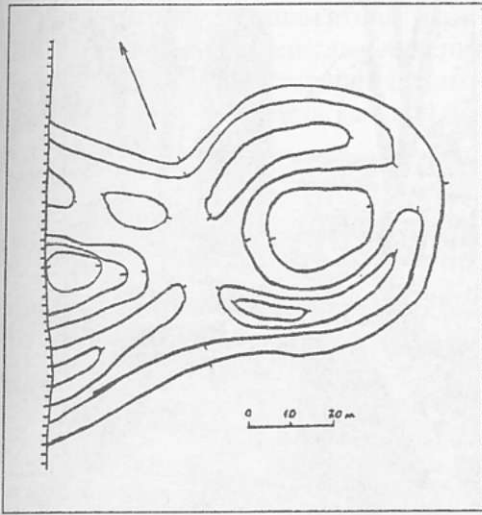
Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 14–15, рис. 30.

В. О. Мокляк

72. Майдан – пізнє середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на південний схід від північно-східної околиці села, біля вигину автотраси Галущина Гребля – Мала Перещепина.

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986, В. О. Мокляком у 1993 р.

Висота 1,2–1,5, діаметр 60 м. Насип має кільцеподібну форму, у центрі – овальна яма глибиною 1 м, діаметром 20x17 м. З південного боку вал нижчий. Найвища ділянка знаходиться на західному боці. На захід і північ від кільця відходять вуса. На поверхні знайдено уламок денця ліпного горщика раннього залізного віку.

Поверхня розорюється, кінці вусів зрізані під час будівництва дороги. До 1970-х рр. майдан мав значно більшу висоту, але був розпланований.

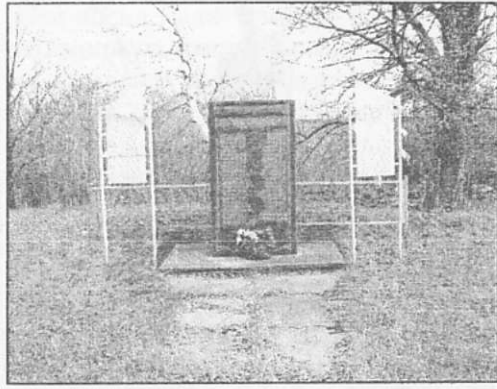
Джерела: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 38, мал. 56; Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межириччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 14, рис. 31.

В. О. Мокляк

73. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований на кургані в західній частині кладовища.

Споруджений у 1980-х рр. у пам'ять 45 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Стела із сірого полірованого граніту (1,6x0,9 м) з пам'ятним написом і прізвищами 45 жителів села.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 224–226.

В. А. Андрієць

74. Пам'ятник жертвам Голодомору 1932–1933 рр. (іст.).

Встановлений у 2007 р.

Великий Кобелячок с., Великокобелячківська сільська рада

75. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на схід від села, зліва від дороги Великий Кобелячок – Шовкопляси.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,8 м, діаметр 40 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 6, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

76. Пам'ятник землякам, братська могила радянських воїнів (іст.).

Розташовані в центрі села.

Пам'ятник землякам установлений за рішенням виконкому Великокобелячківської сільської ради від 8 червня 1957 р. на честь 276 односельчан, які не повернулися з Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., та 4 підпільників, розстріляних німецько-фашистськими окупантами в 1943 р. Відкритий 9 травня 1958 р.

Скульптура воїна із залізобетону (вис. 3,0 м), виготовлена Харківським виробничим скульптурним комбінатом, встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 2,0 м). У 1970 р. перед пам'ятником встановлено 2 залізобетонні плити (1,5x1,0 м) з прізвищами полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни односельців і підпільників. У 1990-х рр. встановлено нові плити із сірого граніту (0,8x1,65 м). Поряд знаходиться братська могила 16 радянських воїнів, які загинули у боях за визволення сс. Великий Кобелячок, Сулими, Шовкопляси та Івки у вересні 1943 р. Первісно воїни були поховані в названих селах і лише в 1945 р. перенесені до братської могили в с. Великий Кобелячок. Серед похованих: сержант Трохим Іванович Пономарьов, молодший сержант Олександр Порфирівич Приходько та рядовий Микола Олександрович Братченко. Імена інших невідомі.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії та культури Н-П-16-933-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район.

Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 56 – 62; Злагода. – 2002. – 21 січня. – С. 2.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

77. Пам'ятний знак Д. В. Єщенку (іст.).

Знаходиться в Старшинській балці.

Установлений у 2002 р. на честь останнього волосного старшини Великокобелячківської волості Кобеляцького повіту Полтавської губернії. Стела з рожевого

граніту (2,5x1,22 м) з пам'ятним написом: "Великому прародителю Єщенку Дмитру Васильовичу. Старшині Великокобелячківської волості від вдячних потомків".

В. А. Андрієць

Великі Солонці с., Великосолонцівська сільська рада

78. Петропавлівська церква, 1889 р. (іст.).

Церкву в ім'я первоверховних апостолів Петра й Павла в с. Солонці (тепер Великі Солонці) Кобеляцького повіту з дозволу й благословіння єпископа Полтавського й Переяславського Іларіона розпочали споруджувати у 2-й половині 1880-х рр. Храм зводився на кошти майбутніх прихожан – жителів сс. Солонці та Ревазівка, урочищ Кустолове й Мажарівка. На початковому етапі будівництва коштами допомогли бл. 900 козаків. Земельну ділянку під церкву пожертвував козак С. А. Сепітій, за що згодом був обраний старостою цього храму. Через постійний дефіцит коштів спорудження тривало кілька років і було закінчене 6 листопада (ст. ст.) 1889 р.

Першим священиком храму призначили Миколу Семеновича Гонтаревського, який прослужив у ньому понад 10 років. У 1902 р. приход Петропавлівської церкви нараховував 964 душі чоловічої та 1005 душ жіночої статі.

Храм дерев'яний, однопрестольний, на цегляному підмурку. Із західної сторони була прибудована трьох'ярусна дзвіниця із шатровим дахом, що завершувався цибулястою маківкою з хрестом. Загальна висота дзвіниці становила бл. 40 аршинів (28 м). Сам храм мав довжину по вісі схід – захід 42 аршини (29 м). У плані споруда була хрещата й складалася з трьох апсид та бабинця. З північної сторони до вітваря прибудували ризницю, а з південної – пономарню. Споруда мала двосхилий дах, укритий листовим залізом, зеленого кольору. Фасадні сто-

рони апсид мали трикутні фронтони з напівциркульними вікнами над дверима, що давало змогу збільшити освітлення храму. Троє дверей – із північної, південної та західної сторін – були прикрашені дерев'яними ганками.

Стіни храму зведені з бруса, для захисту від негоди ззовні обшиті горизонтальними дошками-шалівками й пофарбовані в білий колір олійною фарбою. Над центральною частиною храму розміщувався восьмигранний світловий барабан, у площинах якого знаходились досить великі вікна, що мали напівцикульне завершення й прикрашались різьбленими деталями. Барабан завершувався шатровим дахом з невеликим ліхтариком і цибулястою маківкою з хрестом. Площини стін на першому ярусі мали 10 досить великих вікон із напівцикульними завершеннями, що прикрашались дерев'яним різьбленням.

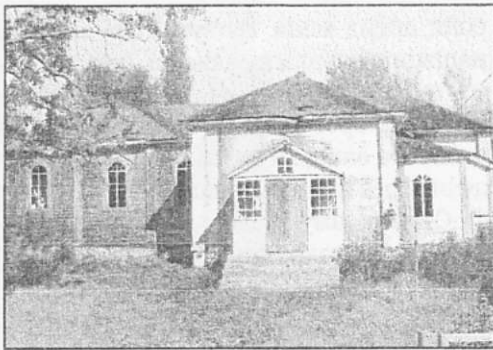
У листопаді 1901 р. поряд із храмом завершили зводити жіночу церковно-приходську школу та бібліотеку. Їх освятили 25 листопада 1901 р. Новобудова була розрахована на 60 учениць і мала розміри 25x16x4,5 аршина. Паралельно зі спорудженням школи велися роботи із встановлення в храмі другого престолу в ім'я архангела Михаїла та нового іконостасу вартістю 3500 крб. По закінченні робіт у 1901 р. відбулося освячення.

У такому вигляді храм проіснував до 1932 р., коли в період масової колективізації був закритий і переобладнаний під колгоспний клуб: "Сняли куполи, вирівняли крышу, подняли потолок, оборудовали сцену и т. д. На все это было израсходовано колхозом и сельсоветом более 23 тыс. руб. деньгами, не учитывая стоимости рабочей силы и других материалов. В результате перестройки и переоборудования помещение потеряло церковный вид, а приобрело обыкновенный вид клуба".

У 1942 р. під час тимчасової окупації України німецькими військами в колиш-

ньому храмі відновилися Богослужіння, які тривали до 1959 р. У цей час Новосанжарська районна рада депутатів трудящих підняла клопотання про зняття з реєстрації релігійної громади в с. Великі Солонці у зв'язку з її нечисленністю та вилученням у неї споруди колишнього храму, "...учитывая, что это здание до Великой Отечественной войны приспособлялось под сельский клуб, на что были затрачены государственные средства". На засіданні Ради в справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР 30.06.1959 р. (протокол № 12) була прийнята постанова: "Согласиться с решением Полтавского облисполкома об изъятии клубного помещения у религиозной общины в с. Великие Солонцы, Новосанжарского района, для использования под сельский клуб". Споруду колишнього храму знову стали використовувати як приміщення для клубу. Розібраний іконостас, дзвін та інше майно храму тривалий час зберігалось в коморі колгоспу, а потім зникло невідомо куди. Дзвін певний час виконував функції сигнального в тракторній бригаді. Будівлю храму використовували як сільський клуб до середини 1980-х рр., до того часу, коли в селі звели нове клубне приміщення. З того часу вона стояла пустою.

Нині споруда Петропавлівської церкви перебуває в занедбаному й аварійному стані, є загроза її повної руйнації. Частина будівлі використовується релігійною громадою села для задоволення своїх духовних потреб.

Джерела та література: Особистий архів В. О. Мокляка; Коломенский Г. Сборник необходимых сведений о всех приходах Полтавской губернии и Адрес-календарь духовенства той-же епархии с приложением подробных карт к каждому уезду. – Полтава: Типогр. Губернск. Правл., 1895. – С. 132; Клировая книжка Полтавской губернии на 1902 год. – Полтава: Типо-литогр. Л. Т. Фришберга, 1902. – С. 214; Чубов М. Петро-Павловская женская церковно-приходская школа и церковно-народная библиотека в с. Солонцах Кобеляцкого уезда // Полтавские епархиальные ведомости. Часть неофициальная. – 1902. – № 6. – 20 февраля. – С. 273 – 284; Чубов М. Слово по случаю освящения женской церковно-приходской школы при Петро-Павловской церкви с. Солонцов Кобеляцкого уезда // Там само. – С. 285 – 290.

В. А. Павленко

79. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 0,2–1,8 км на південь від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташована на першій терасі правого берега р. Кустолово.

Складається з дев'яти насипів висотою 0,2–1,6 м, діаметром 20–40 м. Один насип задернований, усі інші розорюються.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 41, рис. 79; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73.

В. О. Мокляк

80. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 0,35–1,6 км на північ від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташована на плато високого правого берега р. Кустолово, біля дороги Нові Санжари – Нехвороща та повороту на с. Великі Солонці.

Складається з дванадцяти насипів висотою 0,21 – 0,87 м, діаметром 18 – 30 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). –

Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 41, рис. 79; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73.
В. О. Мокляк

81. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на захід від села. Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на другій терасі правого берега р. Кустолово.

Висота 0,2 м, діаметр 18 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 41, рис. 79; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73.

В. О. Мокляк

82. Меморіальний комплекс – пам'ятник землякам, пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр. (іст.).

Розташований у центрі села, біля кладовища.

Споруджений у 1958 р. за рішенням виконкому Великосолонцівської сільської ради депутатів трудящих від 14 липня 1957 р. на честь 78 жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Відкритий 9 травня 1958 р. Реконструйований у 1980-х рр.

Залізобетонна скульптурна група матері й дитини (вис. 2,1 м), окута міддю, встановлена на цегляному обкладеному плитами рожевого граніту та взятому в металеві стяжки постаменті (вис. 2 м). З лівого боку знаходиться горизонтальна цегляна стела (1,2х6 м), на якій закріплено 6 плит (1,39х0,93 м) із чорного полірованого граніту з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів-земляків.

Серед полеглих Іван Тихонович Горбенко (17.05.1919, с. Пологи-Низ, Новосанжарського району – 22.09.1944, Балдоне, Латвія) – Герой Радянського Союзу. Народився в родині селянина-бідняка.

1934 р. закінчив Великосолонцівську неповну середню школу, навчався на робітфаці, пізніше – у Полтавському залізничному технікумі дорожнього господарства. 1938 р. призваний до лав Червоної Армії. 1940 р. закінчив Севастопольське військове артилерійське училище. З 1942 р. брав участь у боях із німецько-фашистськими загарбниками. Командир 743-го окремого винищувального протитанкового дивізіону 3-го гвардійського механізованого корпусу 43-ї армії I Прибалтійського фронту капітан І. Т. Горбенко відзначився 22 вересня 1944 р. на підступах до селища Балдоне (Ризького р-ну, Латвія). Під час бою ворог, зосередивши великі сили, перейшов у контратаку. І. Т. Горбенко, розвернувши батарею, прямою наводкою знищив гітлерівців, після чого підняв солдатів в атаку й відкинув ворога. У цьому бою І. Т. Горбенко загинув. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 24 березня 1945 р. йому посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Нагороджений орденом Леніна.

З правої сторони від пам'ятника односельчанам встановлено пам'ятний знак померлим від Голодомору 1932–1933 рр. Виготовлений у вигляді хреста (вис. 2,2 м) з дерева. У центрі – дошка сірого граніту (0,34х0,58 м) з пам'ятним текстом: "Жертвам Голодомору від вдячних односельчан 1933–2004 рр."

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. – Н – 11 – 16 – 935 – 247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжар-

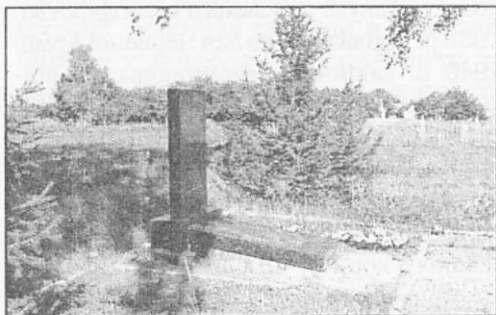

ський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 77 – 91; Злагода. – 2003. – № 5. – 18 січня; За мужество и отвагу. – Харьков: Прапор, 1984. – С. 106 – 107; Герои Советского Союза. – М.: Воениздат, 1987. – Т. 1. – С. 350.

В. А. Андрієць

83. Братська могила радянських воїнів (іст.).

Розташована в центрі села, біля школи. Поховано 29 воїнів із підрозділів 295-го артилерійського полку 183-ї стрілецької дивізії, 155-го гвардійського артилерійського полку 72-ї гвардійської стрілецької дивізії, 89-ї та 94-ї

гвардійських стрілецьких дивізій, 27-ї танкової бригади 1-го механізованого корпусу, які загинули 23 вересня 1943 р. під час звільнення сс. Великі Солонці, Зачепилівка, Кочубеївка, Галущина Гребля, Мухівка, Рябушине, Малі Солонці від німецько-фашистських загарбників, а також воїни, які померли від ран у госпіталі легкопоранених 3255.

Відомі прізвища 25 бійців.

У 1988 р. на могилі встановлено обеліск (вис. 1,5 м) та плиту (1,3x0,7 м) із чорного граніту з пам'ятним текстом і прізвищами загиблих воїнів.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1252. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 22; ЦАМО РФ. – Ф. 1264. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 28; ЦАМО РФ. – Ф. Оп. 2. – Спр. 22. – МФК 6180; ЦАМО РФ. – Ф. 1435. – Оп. 2. – Спр. 24. – Арк. 52; ЦАМО РФ. – Ф. 155 арт. полку. – Оп. 274608с. – Арк. 1; ЛІВММ. – Ф. 3255 госпіталь легкопоранених. – С. 5; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 5: Кобеляцький район, Козельщинський район, Котелевський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1996. – С. 322.

В. А. Андрієць

Веселка с., Драбинівська сільська рада

84. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,7 км на південний захід від села та за 0,1 км на північний, північний захід від дороги Веселка – Драбинівка.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована в межиріччі рр. Кустолово і Суха Маячка.

Складається з двох насипів висотою 0,3 та 0,7, діаметром 28 і 25 м. Розорюється. За розповідями місцевих жителів, раніше один із насипів мав висоту до 1 м і був зруйнований у 1970-х рр. – ґрунт насипу використали для підсилення дороги.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб 03 – 344. – С. 6; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 9, 10.

В. О. Мокляк

85. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Рік встановлення невідомий. Споруджений на честь 58 жителів села, які

полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Цегляний оштукатурений обеліск (вис. 1,5 м) встановлено на двохступінчастому цегляному постаменті (вис. 1,5 м). У центральній частині обеліска – дошка під склом у дерев'яній рамці (0,5х0,5 м) з пам'ятним написом і прізвищами 58 загиблих воїнів.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 5: Кобеляцький район, Козельщинський район, Котелевський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1996. – С. 117–119.

В. А. Андриєць

86. Могила радянського воїна (іст.).

Розташована в західній частині кладовища.

Похований рядовий Степан Вікторович Заїка, уродженець с. Іванівка Кобеляцького району, який помер від ран 24.11.1943 р.

У 1950 р. на могилі встановлена металева ажурна піраміда (вис. 1,4 м).

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 5: Кобеляцький район, Козельщинський район, Котелевський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1996. – С. 167.

В. А. Андриєць

Вісичі с.,

Кунцівська сільська рада

87. Поселення 1 – черняхівська культура (арх.).

Знаходиться за 1,6 км на південь від південної околиці села, зліва від балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Уламки гончарної кераміки черняхівської культури зібрані на площі 0,45 га (150х30 м). Територія пам'ятки частково задернована, частково розорюється. Через поселення проходить лінія електропередач. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 6, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

88. Поселення 2 – черняхівська культура (арх.).

Знаходиться за 1,5 км на південний схід від південної околиці села, вгору по балці під поселення Вісичі I і, ймовірно, раніше становило з ним одне ціле.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Підйомний матеріал зустрічається на площі 0,24 га (120х20 м)¹. Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 6, рис. 3.

В. О. Мокляк

89. Поселення 3 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,5 км на південний схід, із правої сторони балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Площа 0,12 га (60х20 м)². Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 6, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

¹ Характеристика зібраного матеріалу у звіті А. Гейка відсутня.

² Будь-які інші відомості, як і характеристика підйомного матеріалу, у звіті А. Гейка відсутні.

90. Поселення 4 – черняхівська культура (арх.).

Знаходиться за 1,4 км на південний схід від південної околиці села.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Уламки гончарної кераміки черняхівської культури зафіксовані на площі 0,24 га (120х20 м). Розорюється. Розкопки не проводилися¹.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 6, рис. 5.

А. В. Гейко, В. О. Мокляк

91. Поселення 5 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,1 км на південний схід від села.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Площа 0,34 га (170х20 м)². Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 6, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

92. Поселення 6 – черняхівська культура (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на південь від південної околиці села, з правої сторони балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Площа 0,75 га (250х30 м)³. Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 6–7, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

93. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,6 км на південний захід від південної околиці села, з правої сторони балки.

¹ Будь-які інші відомості, як і характеристика підйомного матеріалу, у звіті А. Гейка відсутні.

² Будь-які інші відомості, як і характеристика підйомного матеріалу, у звіті А. Гейка відсутні.

³ Будь-які інші відомості, як і характеристика підйомного матеріалу, у звіті А. Гейка відсутні.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р. Висота 1,6 м, діаметр 40 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 7, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Галущина Гребля с., Галущиногреблянська сільська рада

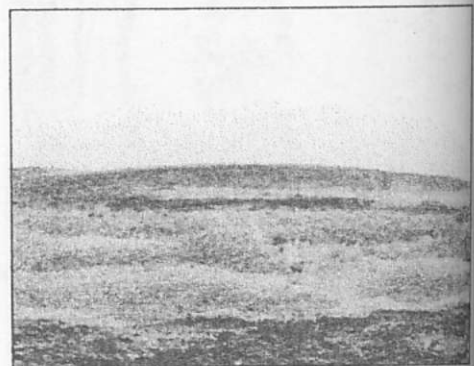
94. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на південь від південно-східної околиці села, за 1,1 км на схід від північно-східної околиці с. Мушина Гребля й за 0,1 км від дороги Нові Санжари – Нехвороща.

Обстежувалося В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована на другій терасі лівого берега р. Кустолово.

Складається з трьох насипів, два з яких збереглися. Їхні розміри: висота 1–1,3 м, діаметр 18–25 м. Третій насип знесено, від нього залишилося лише невелике підвищення висотою 0,35 м й діаметром 40 м із заглибиною по центру насипу діаметром 10 і глибиною 0,5 м. У середині заглибини по розораній землі знайдено уламки людських кісток. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 7. Од. зб. 03 – 445. – Рис. 11 – 15.

В. О. Мокляк

95. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 0,1 км на схід від господарчого двору колишнього колгоспу ім. Свердлова.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована на другій терасі лівого берега р. Кустолово.

Складається із семи насипів, дуже розтягнутих під час оранки. Висота насипів від 0,25 до 0,7 м, діаметр 10–34 м. Розорюється. Раніше, за словами місцевого населення, до складу групи входив майдан висотою 3–5 м, знищений у 1970-і рр.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 6 – 7; Од. зб. – 03 – 445. – Рис. 11.

В. О. Мокляк

96. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на південний схід від села та за 0,3 км на схід від дороги Нові Санжари – Нехвороща.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована на другій терасі лівого берега р. Кустолово.

Складається з двох дуже розораних насипів висотою 0,5–0,8 м, діаметром 25 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 7; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 11.

В. О. Мокляк

97. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Споруджений у 1967 р. за рішенням Великосолонцівської сільської ради депутатів трудящих у пам'ять 204 жителів сс. Галущина Гребля, Кочубеївка, Мушина Гребля, які полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., та 4 підпільників – жителів сс. Галущина

Гребля та Мушина Гребля, розстріляних німецько-фашистськими загарбниками в 1942 р. Відкрито пам'ятник 9 травня 1967 р.

Залізобетонна скульптура воїна з дівчинкою на руках (вис. 3,6 м) установлена на цегляний оштукатурений постамент (вис. 0,3 м). Перед скульптурою встановлено 5 плит із сірого граніту (1,4x0,9 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів-земляків і підпільників.

Джерела та література: Робочий архів віддлу охорони пам'ятників Полтавського краєзнавчого музею Н – П – 16 – 987 – 247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 101 – 109; Злагода. – 2002. – № 80. – 9 жовтня. – С. 2.

В. А. Андрієць

98. Пам'ятник Я. М. Свердлову (мист.).

Розташований у центрі села.

Пам'ятник Я. М. Свердлову встановлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України до 50-річчя Жовтня" та у зв'язку з тим, що місцевий колгосп носив ім'я цього діяча більшовицького руху.

Скульптура виготовлена Дніпропетровською скульптурною майстернею на замовлення колишнього місцевого колгоспу ім. Я. М. Свердлова.

Залізобетонна скульптура (вис. 3,0 м) установлена на цегляний оштукатурений постамент (1,56x1,2x1,2 м), який знаходиться на такому ж цоколі (0,2x2,65x1,0 м).

Я. М. Свердлова зображено на повний зріст, одягнутим у шкірянку. Ліва ру-

ка опущена й тримає кашкет, права – напівзігнута й стиснута в кулак, на ногах чоботи.

Автор скульптури невідомий.

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1967 р.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-П-1924-16-247; Українська Радянська енциклопедія. – 1-е вид. – К.: Головн. ред. УРЕ, 1963. – Т. 12. – С. 555 – 556.

В. А. Андрієць

Ганжі с., Кунцівська сільська рада

99. Селище 1 – скіфський час (VI ст. до н. е.), черняхівська культура (III – V ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться біля південно-західної околиці села.

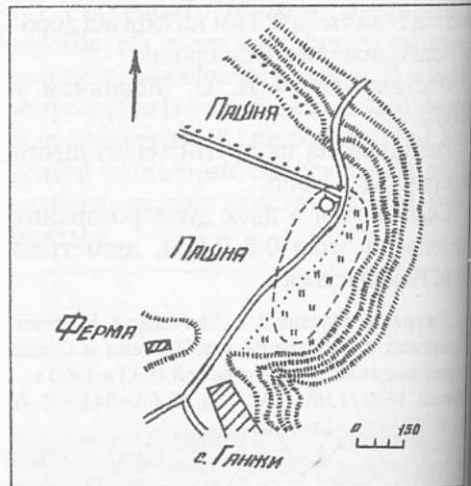
Обстежувалося в 1960-х рр. І. І. Ляпушкіним, 1986 р. – О. Б. Супруненьком.

Розташоване на відрозі високого корінного берега р. Ворскла.

Площа 3 га (120x250 м), територія витягнута зі сходу на захід уздовж байраку (урочище Байрак).

Підйомний матеріал датується скіфським часом – VI ст. до н. е., та черняхівською культурою – III – V ст. н. е. На поверхні чітко простежуються шість поелищ, чотири з яких розташовані в західній частині селища у два ряди по лінії схід – захід. Їх висота 0,13–0,3 м, діаметр 12–26 м. Підйомний матеріал концентрується переважно на поверхні поелищ. Серед знахідок – вінця, стінки та денця горщиків, фрагменти лискованих ліпних посудин – мисок, мисок на конічній ніжці, черпаків. Серед одиничних знахідок – половинка біконічного з двома рівнозрізаними основами пряслиця, стінки амфор, два уламки сіролискованої миски черняхівської культури.

Розорується, частково зайняте під житлову забудову села. Розкопки не проводилися.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гаврилenco И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 8, рис. 7,8; Ляпушкін И. И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа // МИА. – № 104. – М., – Л., 1961. – С. 64; Сидоренко Г. О., Махно С. В., Телєгін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73.

В. О. Мокляк

100. Селище 2 – скіфський час (арх.).

Знаходиться за 1 км на північний схід від північної околиці села, на відрогopodobному виступі, утвореному балками, що впадають у долину р. Ворскла.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване на високому правому березі р. Ворскла.

Площа 8 га (200x400 м). На поверхні зібрано матеріал, що дозволяє датувати селище скіфським часом. Зафіксовано попелище висотою 0,3 м і діаметром 20 м. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 7, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

101. Селище – пеньківська культура, черняхівська культура (2-га – 3-я чверті I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться на південно-східній околиці села.

Виявлене І. І. Ляпушкіним у 1940-х рр. Обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташоване на першій терасі біля підніжжя відрогу високого корінного берега р. Ворскла. З півдня протікає пересихаючий струмок.

Площа 1 га (70x165 м). Територія пам'ятки видовжена з північного заходу на південний схід. На поверхні зібрано уламки кераміки другої та третьої чверті I тис. н. е., що належать носіям черняхівської та, імовірно, пеньківської культур.

Площа пам'ятки розорюється, частково забудована садибами. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Ляпушкин И. И. Поселения эпохи железа в бассейне р. Ворскла // КСИИМК. – Л., 1947. – С. 97; Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 9–10, рис. 9.

В. О. Мокляк

102. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на захід від північного кутка села та за 0,8 км від дороги на с. Кунцеве.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташований на другій терасі правого берега р. Ворскла.

Насип висотою 1,5 м видовжений по лінії північний захід – південний схід розміром 36x25 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 26, рис. 114 – 115.

В. О. Мокляк

Горобці с., Малокобелячківська сільська рада

103. Курган, майдан – пізнь середньовіччя (арх.).

Знаходяться за 2,2 км на південний схід від ферм колишнього колгоспу, зліва від грейдера Горобці – Нові Санжари.

Обстежувалися А. В. Гейком у 2002 р.

Майдан висотою 3 м, шириною – 40 м. У центрі – заглибина, з північного боку прохід та слабовиражені бурти, що прилягають до нього. Курган висотою 1,8 м, діаметром 30 м. Розорюються.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

104. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центрі села.

Поховано 15 воїнів із підрозділів 476-го стрілецького полку 214-ї стрілецької дивізії, 1245-го стрілецького полку 375-ї стрілецької дивізії, 3-го танкового полку 37-ї механізованої бригади 1-го механізованого корпусу, що загинули при звільненні сс. Супротивна Балка, Горобці, хутора Городок 24 – 26 вересня 1943 р., а також один воїн, який помер від ран у 364 медичному санітарному батальйоні. Відомі прізвища 12 воїнів.

Встановлений відповідно до рішення виконкому Горобцівської сільської ради від 20 липня 1957 р. Відкритий 9 травня 1958 р. Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,85 м) виготовлена на Харківському скульптурному комбінаті, встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 2,5 м). Перед пам'ятником розміщені 4 чавунні плити (1,4x0,9 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 3 танкового полку. – Оп. 211040с. – Арк. 43; ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 22. – МФК 6180; Архів Санкт-Петербурзького військово-медичного музею. – Ф. 364 медсанбату; ЦАМО РФ. – Ф. 1696. – Оп. 2. – Спр. 33. – С. 68; ЦАМО РФ. – Ф. IX відділ. – Вх. 4254-43; ДАПО. – Ф. Р-1876. – Оп. 8. – Спр. 101. – Арк. 1 зв; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор. 1998. – С. 195–199.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

Грекопавлівка с., Стовбино-долинська сільська рада

105. Поселення – доба пізньої бронзи (XII – VIII ст. до н. е.), черняхівська культура (II – V ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться на північний схід від центру села та за 0,3 км на північ від мосту через р. Полузир'я.

Відкрито В. М. Олешко, обстежувалося В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташоване на лівому березі р. Полузир'я.

Площа 2,25 га (150x150 м). На поверхні зібрано уламки керамічного посуду доби пізньої бронзи та лискована кераміка чер-

няхівської культури. Серед індивідуальних знахідок – склопастова намистина.

Територія пам'ятки розорюється.

Колекція знаходиться у фондах Полтавського краєзнавчого музею та в приватній колекції В. М. Олешко. Розкопки не проводилися.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 444. – С. 6, рис. 3, 4.

В. О. Мокляк

106. Група курганів 1 (арх.).

Знаходиться на південній околиці села, зліва від дороги Стовбина Долина – Грекопавлівка, на території сільського кладовища. Обстежувалася В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташована на правому березі р. Полузир'я.

Складається з двох насипів висотою 2,5 та 2 м, діаметром 35 – 30 м, задерновані. На вершинах обох насипів помітні заглибини до 1 м та 3 м у діаметрі.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – 03 – 444. – С. 5–6, рис. 3.

В. О. Мокляк

107. Група курганів 2 (арх.).

Знаходиться за 3,5 км на північний захід від кладовища, справа від дороги Грекопавлівка – Стовбина Долина, неподалік лісосмуги.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з двох насипів висотою 3,5 та 1,5 м, діаметром 40 і 36 м. Насип №1 задернований, на вершині встановлено геодезичний знак. №2 – розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 4, 5.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

108. Група курганів 3, майдан – пізньосередньовіччя (арх.).

Знаходиться на північній околиці села.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Майдан у складі курганної групи № 3.

Витягнута з південного сходу на північний захід. Центральним у групі є майдан. Його максимальна висота 3 м, діаметр до 50 м. Збереглися північна та західна частини, інші сторони майже повністю знівельовані. До західної сторони двома півколами прилягають бурти. Територія майдану використовується як кладовище. Кургани висотою 0,5 та 0,4 м, діаметром 20 м. Розорюються. На насипі № 1 виявлено уламок людської стегнової кістки.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 7, рис. 4; 20 – 23.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

109. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на південний захід від південно-західної околиці села.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований на правому березі р. Полузир'я.

Висота насипу 1,2 м, діаметр 35 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – 03 – 444. – С. 6, рис. 3.

В. О. Мокляк

110. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на північний захід від кладовища, справа від дороги Грекопавлівка – Стівбина Долина, зліва від лісосмути.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.
Висота 0,9 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 7, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

111. Курган 3 (арх.).

Знаходиться за 2,2 км на північний захід від кладовища, справа від дороги Грекопавлівка – Стівбина Долина, справа від лісосмути.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 0,6 м, діаметр 20 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 7, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

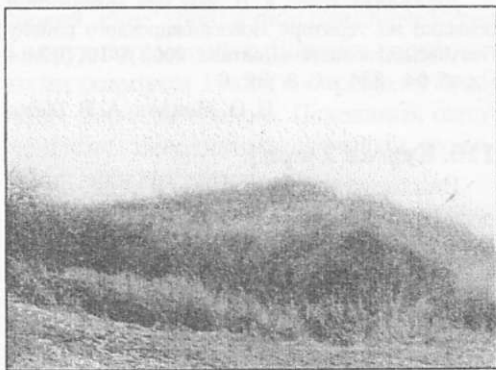
112. Курган 4 (арх.).

Знаходиться на південній околиці села, поряд із кар'єром із видобування глини.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Розташований на правому березі р. Полузир'я.

Висота 2,5 м, діаметр 35 м. Задернований, поріс чагарником.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 4, 26.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Губарівка с., Маячківська сільська рада

113. Група курганів 1 (арх.).

Знаходиться за 0,05 км на південь від кладовища.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.
Висота 1,5 та 1 м, діаметр 30 і 25 м.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 6.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

114. Група курганів 2 (арх.).

Знаходиться за 1 км на північ від північної околиці села, зліва від дороги Маячка – Нові Санжари.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.
Розміщена на лівому березі р. Маячка.

Висота 1,8 та 1,4 м, діаметр 40 і 30 м.
Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 6.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

115. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на захід від села.
Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,6 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 6.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

116. Курган 2 (арх.).

Знаходиться на території села, нагороді Д. Панасенко, за 0,1 км зліва від дороги на с. Лівенське.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Розташований на правому березі р. Маячка.

Висота 1 м, діаметр 25 м.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 6.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

117. Курган 3 (арх.).

Знаходиться на виїзді із села, справа від дороги Нові Санжари – Маячка, на території старого кладовища.

Обстежувався В. О. Мокляком у 2007 р.
Висота 1,5 м, діаметр 30 м. Поверхня задернована, укрита похованнями.

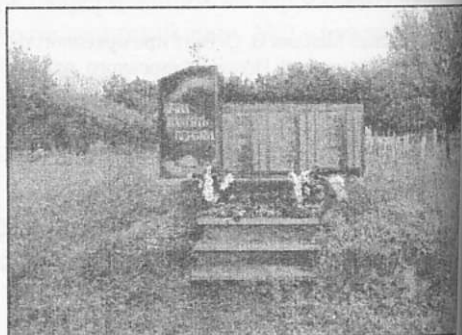
Джерела: Мокляк В. О., Яремченко В. А. Звіт про пам'ятки археології, виявлені під час роботи пам'яткоохоронної експедиції Полтавського краєзнавчого музею у 2007 р. – Полтава, 2007 // НА ПКМ. – Од. зб.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

118. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині старого кладовища.

Споруджений у 1980-х р. на честь 65 воїнів-земляків, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Пам'ятник-обеліск, виготовлений із дерева (вис. 3 м). 9.05.2007 р. на насипному (вис. 0,8 м) кургані встановлено новий пам'ятник із рожевого полірованого граніту, що має вигляд установленої на постаменті (0,2х1,5х0,3 м) стели (1,0х2,0 м). На ній з лівої сторони зображено каску.

зірку та лавровий вінок із пам'ятним написом, а з правої – зафіксовано прізвища 65 воїнів-односельців, що не повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Пам'ятник споруджено на кошти приватного підприємця жителя села В. О. Крамаря.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 247–251.

В. А. Андрієць

119. Могили радянських воїнів (2) (іст.).

Розташовані на колишній садибі Л. Книжки, за 300 м на північний захід від садиби О. О. Юрченка.

Поховано 3 особи. В одній могилі – подружжя Книжки. Олена Олексіївна Калуцька, уродженка м. Свердловськ. Була військовим лікарем, у госпіталі познайомилася з майором Я. Л. Книжкою, одружились. 14 травня 1943 р. неподалік м. Кобеляки, рятуючи поранених, була вбита осколком снаряда.

Майор Яків Ларіонович Книжка (1914–1943), уродженець с. Губарівка Нехворощанського району (тепер Новосанжарський район), кадровий військовий, нагороджений орденом Червоної Зірки. Після поховання дружини повертався до своєї частини, але по дорозі потрапив під наліт німецької авіації й загинув у с. Лихівка Дніпропетровської області.

На могилі встановлено цегляний обеліск (вис. 1,2 м). Раніше в центральній частині обеліска під склом знаходи-

лися фотографії з портретами загиблих (утрачені).

У другій могилі похований Микита Григорович Шевченко. До Великої Вітчизняної війни працював у школі. Учасник війни. Після поранення повернувся додому, помер від ран. Пам'ятний знак не встановлений.

Розмір могил 2,5х2,0 м.

Джерела та література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 248; Зоря Полтавщини. – 1999. – 9 травня; Спогади жителя села Івана Петровича Панасенка.

В. А. Андрієць

120. Могили жертв Голодомору 1932–1933 рр. (іст.).

Розташовані на старому кладовищі при виїзді із села, справа від дороги Нові Санжари – Маячка.

Поховані жителі села, що померли від Голодомору 1932–1933 рр. Пам'ятний знак не встановлено.

В. А. Андрієць

121. Могили жертв Голодомору 1932–1933 рр. (іст.).

Розташовані на старому кладовищі біля колишньої школи.

За спогадами жительки села О. Х. Крамар, 1929 р. в селі померли багато людей, яких ховали як в одиночних, так і в групових могилах. Ділянка з похованнями розміром 10х20 м окремо не виділена, поросла травою. Поховання означені лише невеликими насипами, що залишилися від могил.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

Давидівка с., Стовбинодолинська сільська рада

122. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,8 км від кладовища, справа від дороги Нові Санжари – Лиман Перший.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,8 та 0,5 м, діаметр 30 і 16 м. Верх насипу № 1 задернований, поли ро-

зороються. На поверхні насипу сліди грабіжницької ями. Насип № 2 розороється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

123. Курган 1 (арх.).

Знаходиться на східній околиці села, справа від дороги Нові Санжари – Решетилівка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований на правому березі р. Полузір'я.

Висота насипу 0,7 м, діаметр 35 м. Розороється. На вершині встановлено геодезичний знак.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 6, рис. 5.

В. О. Мокляк

124. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,1 км на схід від села.

Обстежувався О. Б. Супруненко у 1986 р., В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований на гребені плато корінного берега р. Ворскла.

Насип висотою 0,8 м, діаметром 20 м. Вершина задернована, поли розороються.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 20.

В. О. Мокляк

125. Курган 3 (арх.).

Знаходиться за 0,9 км на північний схід від села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота насипу 1 м, діаметр 25 м. Розороється. На вершині встановлено геодезичний знак.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 8 – 9, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Довга Пустош с., Драбинівська сільська рада

126. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 0,6 км на південь від західного кутка села.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована в межах річки рр. Кустолово та Суха Маячка.

Складається з трьох насипів висотою 1,5–2,1 м, діаметром 30 – 40 м. Насипи правильної округлої форми. Розороються.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 344. – С. 7; 03 – 445. – Рис. 16 – 18.

В. О. Мокляк

127. Курганна група, майдан – пізньосередньовіччя (арх.).

Знаходиться за 1,5 км на північний, північний захід від села.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована в межах річки рр. Кустолово та Суха Маячка.

Курганна група складається із чотирьох дуже зруйнованих оранкою насипів висотою 0,3–0,5 м та діаметром 25–40 м. До складу групи входить розораний майдан, що має Г-подібну форму, висотою 1,5 м та довжиною бургтів 105 та 87 м. На найвищому місці майдану встановлено геодезичний знак. Усі об'єкти розороються.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 7 – 8; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 9, 19 – 20.

В. О. Мокляк

128. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 3,85 км на північний захід, захід від села та за 0,5 км на північ від зруйнованого с. Кочубеївка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1990 р. Розташований у межах річки рр. Кустолово та Суха Маячка.

Насип правильної округлої форми висотою 1 м, діаметром 35 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 8; 03 – 445. – Рис. 9.

В. О. Мокляк

129. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 3 км на північний, північний захід від села та за 0,5 км від зруйнованого с. Кочубеївка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1990 р. Розташований у межиріччі рр. Кустолово та Суха Маячка.

Насип правильної округлої форми, висота 1 м, діаметр 40 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 8; 03 – 445. – Рис. 9, 21.

В. О. Мокляк

130. Пам'ятник землякам, могила радянського воїна (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Установлений на могилі воїна, який загинув у вересні 1943 р. під час визволення села від німецько-фашистських окупантів, згідно з рішенням виконкому Драбинівської сільської ради депутатів трудящих від 29 серпня 1964 р. на честь 64 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

У 1975 р. відбулася заміна цегляного обеліска на металевий (вис. 2,0 м), на чільній стороні якого – металева дошка (0,6х0,3 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих односельців.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Ф-П-16-943-247; Пам'ятники Полтавщини: Лубенський, Шишацький райони. – Полтава, Б.р. – № 801 // Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 122 – 124.

В. А. Андрієць

Драбинівка с., Драбинівська сільська рада

131. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,62 км на південь від західного кутка села.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташована в межиріччі рр. Кустолово та Суха Маячка.

Складається з двох насипів висотою 0,3 – 0,4 м, діаметром 18 – 25 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 8; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 9.

В. О. Мокляк

132. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,26 км на північ від грейдерної дороги Драбинівка – Соколова Балка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1990 р. Розташований у межиріччі рр. Кустолово та Суха Маячка.

Висота 0,7 м, діаметр 35 м. Насип правильної округлої форми, край південно-східної поли перерізаний гілкою водопроводу зрошувальної системи. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 8 – 9; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 9, 23.

В. О. Мокляк

133. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 1,5 км на північний схід від північно-східної околиці села, за 20 м зліва від автотраси Драбинівка – Крута Балка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1993 р. Висота насипу 0,3 м, діаметр 15 м. Поверхня розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орели на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 16, рис. 35.

В. О. Мокляк

134. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у західній частині кладовища.

Споруджений у 1965 р. на честь 203 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Серед них Герой Радянського Союзу В. А. Дігтярьов (15.07.1903, с. Драбинівка Новосанжарського р-ну – 24.05.1944). Народився в сім'ї бідняка. З п'яти років залишився без батька. З 1911 по 1918 рр. навчався в Драбинівській школі, пізніше продовжив здобувати освіту в неповній середній школі м. Кобеляки. 1925 р. призваний до лав Червоної Армії. Закінчив кавалерійську школу, пізніше – Борисоглібську школу військових льотчиків. Служив командиром ланки в Повітряних силах на Далекому Сході, Балтійському флоті, Дунайській флотилії.

Учасник Великої Вітчизняної війни з червня 1941 р. Помічник командира з льотної частини 119-го авіаційного полку ВПС Чорноморського флоту. Майор В. А. Дігтярьов з початку війни до 25.08.1941 р. здійснив 402 бойових вильоти, з яких 301 – уночі, з метою бомбардування баз, портів, суден, аеродромів, залізничних станцій, живої сили й техніки противника.

За зразкове виконання завдань командування та виявлені при цьому мужність і відвагу В. А. Дігтярьову Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 травня 1944 р. було присвоєно звання

Героя Радянського Союзу. Нагороджений двома орденами Леніна, орденом Червоної Зірки.

24.05.1944 р. загинув у бою.

Пам'ятник має вигляд обеліска, виготовленого із жерсті (вис. 1,5 м), встановленого на цегляному постаменті (вис. 0,8 м). Цоколь – з сірого бутового каменю (0,5х1,8х1,8 м).

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт Н – 11 – 16 – 942 – 247; Герой Советского Союза. – М.: Воениздат, 1987. – Т. 1. – С. 411; За мужність і відвагу. – Харків: Пралор, 1973. – С. 112; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 109–117; Злагода. – 2002. – № 100. – 18 грудня. – С. 2.

В. А. Андрієць

135. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центрі села.

Поховано 12 воїнів із підрозділів 304-ї стрілецької дивізії, які загинули під час оборонних боїв з німецько-фашистськими загарбниками за село 20 вересня 1941 р., екіпаж літака, що загинув у повітряному бою, та воїни з підрозділів 183-ї стрілецької дивізії, 192-го гвардійського артилерійського полку 94-ї гвардійської стрілецької дивізії, які загинули 23 вересня 1943 р. під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників. Серед похованих – Герой Радянського Союзу М. І. Колбасов.

Відомі прізвища 6 воїнів.

Микола Ілларіонович Колбасов (21.12.1923, с. Максимівка Балкашинського р-ну Ціліноградської обл. – 21.09.1943). Закінчив початкову школу, працював на Карсакпайській залізниці. У Радянській Армії – з червня 1942 р., учасник боїв із жовтня 1942 р. Командир вогневого взводу 119-го гвардійського артилерійського полку 94-ї гвардійської стрілецької дивізії. Гвардії молодший лейтенант М. І. Колбасов відзначився 11.07.1943 р. біля с. Шейно Корочанського р-ну Белгородської області, відбиваючи атаки ворожих танків. Взвод знищив 3 танки, відбивши 4 атаки. При спробі ворога оточити гармату разом із солдатами організував кругову оборону, підняв їх в атаку й вивів з оточення.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22.02.1944 р. М. І. Колбасову посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Нагороджений орденом Леніна, медаллю.

У 1958 р. на могилі встановлено пам'ятник. 1990 р. проведена його реконструкція. Залізобетонна скульптура матері з суворовцем, окута міддо (вис. 2,8 м та 1,3 м), установлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 4 м). Перед пам'ятником – горизонтальна стела (2,5 x 10 м), на якій закріплено 14 бетонних плит (0,95x0,4 м) з прізвищами 339 воїнів-земляків, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. (у Книзі пам'яті подано 203 прізвища). На могилі встановлено плиту з сірого граніту (0,9x0,42 м) з пам'ятним написом і прізвищами похованих тут воїнів.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1433. – Оп. 1. – Спр. 68. – Арк. 18; ЦАМО РФ. – Ф. 1264. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 26 – 28; Архів ЛВММ. – Ф. 193 ОМСБ. – Арк. 4; ДАПО. – Ф. Р-1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 21; Герои Советского Союза. – М.: Воениздат, 1987. – Т. 1. – С. 692; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 109 – 117; Злагода. – 2002. – № 100. – 18 грудня. – С. 2.

В. А. Андрієць

136. Пам'ятний знак на місці останнього бою Героя Радянського Союзу М. І. Колбасова (іст.).

Розташований на захід від села посередині третьої лісосмуги.

На цьому місці 23 вересня 1943 р. за визволення села вели бій воїни під командуванням гвардії молодшого лейтенанта, командира вогневого взводу 119-го гвардійського артилерійського полку 94-ї гвардійської стрілецької дивізії М. І. Колбасова.

Микола Ілларіонович Колбасов (21.12.1923, с. Максимівка Балкашинського р-ну Ціліноградської обл. – 21.09.1943). Закінчив початкову школу, працював на Карсакпайській залізниці. У Радянській Армії з червня 1942 р., учасник боїв із жовтня 1942 р. Командир вогневого взводу 119-го гвардійського артилерійського полку 94-ї гвардійської стрілецької дивізії. Гвардії молодший лейтенант М. І. Колбасов відзначився 11.07.1943 р. біля с. Шейно Корочанського р-ну Белгородської області, відбиваючи атаки ворожих танків. Взвод знищив 3 танки відбивши 4 атаки. При спробі ворога оточити гармату разом з солдатами організував кругову оборону, підняв їх в атаку і вивів з оточення.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22.02.1944 р. М. І. Колбасову посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Нагороджений орденом Леніна, медаллю.

У 2000-х рр. на місці бою встановлено обеліск із чорного габро (вис. 0,75х0,4 м) на цегляному постаменті (0,9х1х1,2 м), у центрі якого пам'ятний напис: "Тут героїчно загинув при визволенні села Драбинівки Герой Радянського Союзу гв. м-й лейтенант Колбасов Микола Ілларіонович 1943 р."

Література: Герои Советского Союза. - М.: Воениздат, 1987. - Т. 1. - С. 411; Злагода. - 2002. - № 100. - 18 грудня. - С. 2.

В. А. Андрієць

137. Меморіальна дошка Герою Радянського Союзу В. А. Дігтярьову (іст.).

Володимир Арсентійович Дігтярьов (15.07.1903, с. Драбинівка Новосанжарського р-ну - 24.05.1944) народився в сім'ї бідняка. З п'яти років залишився без батька. З 1911 по 1918 р. навчався в Драбинівській школі, пізніше продовжив освіту в неповній середній школі м. Кобеляки. 1925 р. призваний до лав Червоної Армії. Закінчив кавалерійську школу, пізніше Борисоглібську школу військових льотчиків. Служив командиром ланки в Повітряних силах на Дале-

кому Сході, Балтійському флоті, дунайській флотилії.

Учасник Великої Вітчизняної війни з червня 1941 р. Помічник командира по льотній частині 119-го авіаційного полку ВПС Чорноморського флоту. Майор В. А. Дігтярьов з початку війни до 25.08.1941 р. здійснив 402 бойових вильоти, з яких 301 уночі, з метою бомбардування баз, портів, суден, аеродромів, залізничних станцій, живої сили і техніки противника.

За зразкове виконання завдань командування та виявлені при цьому мужність і відвагу В. А. Дігтярьову Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 травня 1944 р. було присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Нагороджений двома орденами Леніна, орденом Червоної Зірки.

24.05.1944 р. загинув у бою.

У 1976 р. на приміщенні новозбудованої середньої школи встановлено меморіальну дошку із сірого граніту (0,85х0,5 м) із зображенням героя та пам'ятним написом: "В Драбинівській школі з 1911 по 1913 рік навчався Герой Радянського Союзу Володимир Арсентійович Дігтярьов (1903 - 1944)".

Розмір дошки: 0,85х0,5 м.

Джерела та література: За мужність і відвагу. - Харків: Прапор, 1973. - С. 112; Герои Советского Союза. - М.: Воениздат, 1987. - Т. 1. - С. 411; Злагода. - 2002. - № 100. - 18 грудня. - С. 2.

В. А. Андрієць

138. Пам'ятник С. М. Кірову (іст.).

Розташований у центрі села.

Установлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України та Новосанжарського райвиконкому депутатів трудящих до 50-річчя Великого Жовтня".

Пам'ятник на замовлення колгоспу ім. Кірова виготовлено Донецьким виробничо-художнім комбінатом.

Залізобетонна скульптура (вис. 2,85 м) установлена на цегляному постаменті (вис. 3,1 м), обкладеному плитами сірого граніту. У верхній частині постаменту напис: "Кіров Сергій Миронович".

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1967 р.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт 4.1/2.2.3/984-2.16.16.

Дубина с., Руденківська сільська рада

139. Поселення 1 – доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.), ранній залізний вік (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на північний захід від села.

Обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташоване на похилому відрозі першої тераси лівого берега р. Ворскли.

Площа 2 га (100x200 м), територія видовжена по лінії з північного заходу на південний схід.

Підйомний матеріал датовано добою бронзи – раннім залізним віком. Розорюється. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 27, рис. 57,1.

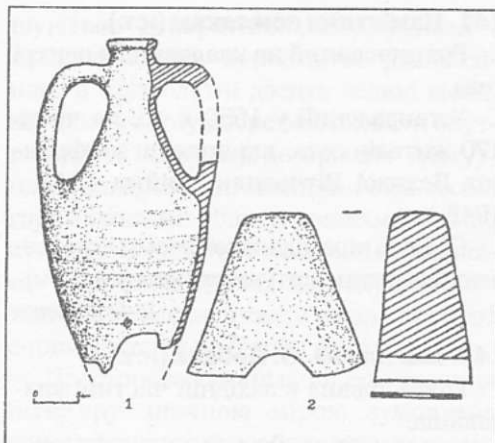
В. О. Мокляк

140. Поселення 2 – середина – 3-я чверть I тис. н. е. (арх.).

Знаходиться за 0,12 – 1 км на північний захід від села.

Відкрито в 1940-х рр. Г. О. Сидоренко, обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1986 р., В. О. Мокляком у 1989 – 1990 рр.

Складається з окремих пунктів (пункти 1–6), розташованих на підвищеннях донного характеру в заплаві правої притоки р. Ворскли – Рашни – Склярів бугор, Кіблицький бугор та ін. Зібраний матеріал датується добою енеоліту – пізньої бронзи з домінуванням уламків ліпного посуду культури багатовалякової кераміки. Окремі уламки можна віднести до часів ямної культури. Кількома

черепками представлений посуд черняхівської культури. Серед знахідок – відщепи кременю, уламки обмазки жител, уламок обушної частини полірованої кам'яної сокири культури багатовалякової кераміки. Нобхідно також зауважити, що перші знахідки на цьому поселенні та в його околицях були зроблені жителем села П. Р. Рукасом, який 1939 р. передав О. К. Тахтаю знайдену ним на торфорозробках амфору пізньоримського часу. 1949 р. до Полтавського краєзнавчого музею жителем села В. Ф. Семиволосом було передано кам'яну сокиру. Знахідки сокир траплялися тут і пізніше. З розповідей відомо про п'ять таких випадків, однак доля цих виробів не відома.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 20; Мокляк В. О., Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 296. – С. 26, рис. 114 – 115; Мокляк В. О., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 9 – 11; 03 – 445. – Рис. 24 – 27; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73, 75; Мокляк В. О. До археологічної карти Новосанжарського району // Пам'ятки археології Полтавщини. – Полтава, 1991. – С. 73 – 74.

В. О. Мокляк

141. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований на кладовищі в центрі села.

Установлений у 1950-х рр. на честь 170 жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Обеліск пірамідальної форми виготовлений із цегли, оштукатурений (вис. 4 м).

В. О. Мокляк

142. Могила Ю. О. Лобача (іст.).

Розташована в західній частині кладовища.

Похований Юрій Олександрович Лобач (15.12.1964, с. Дубина Новосанжарського р-ну – 21.03.1984, Афганістан) – учасник бойових дій в Афганістані. Навчався в Дубинівській восьмирічній та Руденківській середній школах. Працював трактористом на Новосанжарському плодоконсервному заводі. 2 квітня 1983 р. Новосанжарським райвійськкоматом призваний на дійсну військову службу. Пройшов початкову військову підготовку. З червня 1983 р. проходив військову службу у радянському контингенті в Демократичній Республіці Афганістан у складі 40-ї армії. Рядовий, стрілок-гранатометник. Постійно перебував у складі загону забезпечення проїзду транспорту

й брав участь у супроводі транспортних колон. 21 березня 1984 р. патрульна група, у складі якої Ю. О. Лобач ніс службу з охорони ділянки автомобільної дороги, потрапила під обстріл, був смертельно поранений.

За мужність і відвагу нагороджений орденом Червоної Зірки (посмертно).

У 1985 р. на могилі встановлено обеліск чорного полірованого граніту (вис. 1,5 м) з портретним зображенням Ю. О. Лобача й пам'ятним текстом.

Джерела та література: Поточний архів Полтавського облвійськкомату. – ДГШ № 315/07/0756 від 24.05.1984 р.; Пам'ять живе... – Полтава, 1999. – С. 61.

В. А. Андриєць, В. О. Мокляк

Дудкин Гай с., Крутобалківська сільська рада

143. Іоанно-Предтеченська церква 1901 р. (іст.).

Церква в пам'ять Різдва чесного славного Пророка, Предтечі й Хрестителя Господнього Іоанна побудована на хуторах Дудкин Гай Кобеляцького повіту на місці знахідки ікони. Спорудження храму велось на кошти "прихожан и добротных дателей". Завершено будівництво в 1901 р.

На час освячення храму його приход разом із жителями "урочища Великая Степь" становив 1460 душ чоловічої й 1395 душ жіночої статі. Розпочинав зведення священник Іоанн Гамагін (1842 – 1900), а першим священником новозбудованого храму став Іван Іванович Клепачівський, старостою – Микола Якович Нездойминога.

Церква одноверха. Хрещата в плані споруда, зведена із соснового бруса й установлена на мурованому цоколі, має розміри по вісі схід – захід 22,5 м (32 арш.) та північ – південь 17,5 м (12 арш.). До західного притвору до неї прибудована трьох'ярусна дзвіниця типу восьмириг на четверику із шатровим завершенням з маківкою. Загальна висота дзвіниці 21 м (31 арш.)

Зовнішній вигляд храму основними своїми масами певною мірою відображає внутрішню концепцію просторових об'ємів.

Однакові за розмірами квадратні північна, східна, південна та прямокутна західна апсиди утворюють у плані різнокінцевий хрест. Центральний квадратний об'єм храму вищий за бічні, і на ньому за допомогою парусів встановлено восьмигранний світловий барабан, який має шатрову покрівлю й завершується цибулястою маківкою з хрестом. Своїми пропорціями він організовує врівноважену композицію храму. Об'єм дзвіниці створює другу вертикальну вісь, що надає динаміку всій композиції.

З північної сторони до олтарної апсиди прибудована квадратна в плані пономарня, а з південної – ризниця, що має свій окремий вхід. Бокові апсиди, що є гілками хреста, криті бляхою й мають двосхилий дах, якому на фасадах відповідають трикутні фронтони. Північний та південний фронтони мають досить великі вписані в трикутник вікна. Стіни храму пофарбовані в білий колір і завер-

шуються декоративними карнизами, прикрашеними дерев'яним різьбленням, а прямокутні досить великі вікна, що дають змогу добре освітлювати внутрішній об'єм храму, декоровані трикутними сандриками. Площини стін ззовні горизонтально обшиті дошками, що по кутам закріплені вертикальними дошками-лопатками. Усі накладні дерев'яні деталі пофарбовані в синій колір і ефектно сприймаються на білому фоні стін.

Просторова організація оформлення інтер'єру значною мірою зумовлена конструктивними особливостями храму. Він має пласке банкове перекриття без будь-яких прикрас. У храмі зберігся різьблений іконостас початку XIX ст.

Храм відзначається високою досконалістю будівельної техніки. Незважаючи на те що споруда була збудована більш ніж 100 років тому, вона перебуває у відмінному стані завдяки високій якості виконання теслярських робіт і може служити прикладом дерев'яної культової архітектури початку XX ст., який без змін дійшов до нашого часу і є однією з небагатьох пам'яток цього періоду.

За олтарем церкви збереглися 6 поховань. Три з них належать настоятелям храму – священику Іоанну Гамагину, два інших не означені. Дві могили родини Дігтярів, одна – невідома. На могилі священика І. Гамагіна зберігся надмогильний пам'ятник із полірованого сірого граніту, що має вигляд невисокої тумби з вирізьбленим розкритим Євангелієм та завершенням у вигляді хреста. На передній частині пам'ятника – напис: "Священник Іоанн Гамагін род. 1842 г. сконч. 1900 г.". На розташованих поряд могилах священиків встановлено дерев'яні, пофарбовані синьою олійною фарбою хрести без будь-яких підписів. На невеликій віддалі від олтаря – три розташовані в ряд могили, на яких встановлено ковані металеві хрести, два з яких мають таблички з нержавіючої сталі. Приналежність першого поховання

невідомо, два інших – це поховання Захара Олексійовича Дігтяря (1875 – 1920), Олексія Васильовича Дігтяря (1845 – 1920). За огорожею храму, на південний захід від нього, на полі збереглася могила, на якій встановлено кованого хреста з портретом на кераміці, але без підпису.

Джерела та література: ДАПО. – Ф. Р. 1503. – Оп. 2. Спр. № 98. – Арк. 17 – 28; Приватний архів В. О. Мокляка; Клировая книжка Полтавской губернии на 1902 год. – Полтава: Типо-литогр. Л. Т. Фришберга, 1902.

В. А. Павленко

144. Курган (арх.).

Знаходиться за 2,1 км на захід від західної околиці села, за 25 м від дороги Драбинівка – Крута Балка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1993 р.
Висота 0,4 м, діаметр 20 м.

Поверхня розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 16, рис. 35.

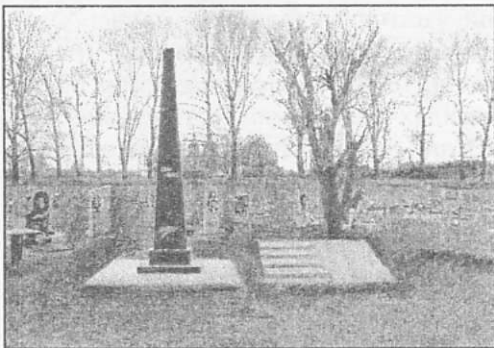
В. О. Мокляк

145. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Споруджений у 1980-х рр. в пам'ять 105 жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Обеліск з чорного габро (вис. 3,0 м) встановлено на залізобетонному постаменті. Справа – горизонтальна залізобетонна стела (1,8x1,9 м), у правій час-

тині якої – плита із сірого граніту (1,7x0,85 м) з прізвищами 105 воїнів-земляків, котрі полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни. Зліва – 5 смуг сірого граніту (0,2x0,85 м) з пам'ятним написом: "Вічна слава односельцям, які полягли за визволення Батьківщини від німецько-фашистських загарбників 1941 – 1945 рр.".

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 133 – 137.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

146. Могила жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Похована Катерина Савівна Куліш, яка померла під час Голодомору в 1933 р.

У 1950-х рр. на могилі встановлено кований металевий хрест (вис. 1,2 м.).

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

Ємцева Долина с., Малокобеляківська сільська рада

147. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на схід від села, за 1 км справа від дороги Нові Санжари – Супротивна Балка, поряд із грейдером.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,5 м, діаметр 35 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04. – 334. – С. 10, рис. 34.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Забрідки с., Лелюхівська сільська рада

148. Поселення 1 – доба бронзи (арх.).

Знаходиться за 0,8 км від центральної частини села, зліва від балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване на правому березі р. Ворона.

Площа 0,05 га (50x10 м). На поверхні зібрано уламки кераміки доби бронзи. Розкопки не проводилися¹.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 9, рис. 9.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

149. Поселення – пеньківська культура (VI – VIII ст.) (арх.).

Знаходиться в обриві правого берега р. Ворскла, в урочищі Максимці.

Виявлене 1988 р. І. В. Бовкуном, обстежувалося І. В. Бовкуном, В. О. Мокляком у 1989 р.

У відслоненнях берега виявлені залишки поселення з культурним шаром товщиною 0,3 м. У берегових осипах та під час зачистки зібрано уламки ліпного керамічного посуду грубого виробництва з великими зернами шамоту в тісті, що належали горщикам із плавно відігнутими вінцями. Серед зібраного матеріалу – уламки ліпних плоскодонних сковорідок, рогу оленя та два відщепи кременю, чорнолощене біконічне пряслице зі зрізаними основами. Виявлений матеріал належить носіям пеньківської культури.

Територія поселення розмивається. Розкопки не проводилися.

Джерела: Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 17, рис. 105 – 108; Мокляк В. А. Археологические исследования в окрестностях Новых Санжар. – Полтава, 1990. – С. 113 – 114.

В. О. Мокляк

150. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 1,5 км на північний північний захід від села. Розділена грейдерною дорогою Забрідки – Лелюхівка.

Обстежувалася О. Б. Супрунунком у 1986 р.

Розташована на підвищенні плато високого корінного берега р. Ворскла.

¹ Більш детальна характеристика підйомного матеріалу, як і стан пам'ятки, у звіті А. В. Гейка відсутні.

Складається з п'яти насипів, що простяглися ланцюгом з північного заходу на південний схід, висотою 0,24 – 0,75 м, діаметром 17 – 31 м. Розорюється.

Джерела: Супрунунко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 12.

В. О. Мокляк

151. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 0,25 – 0,3 км на захід від південної частини села, неподалік від кладовища.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається із чотирьох насипів, розташованих по лінії південний захід – північний схід. Висота насипів 0,6 – 1,3 м, діаметр 20 – 30 м. На поверхні насипу № 2 виявлено уламок стінки горщика скіфської доби¹.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 10, рис. 9.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

152. Пам'ятник воїнам-землякам (іст.).

Розташований у центрі села біля школи.

Споруджений у 1965 р. на честь 65 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Обеліск залізобетонний (вис. 3,1 м), із зображенням у верхній частині ордена Вітчизняної війни та закріпленою в середній частині дошкою (0,5x0,4 м) із сі-

¹ Опис стану пам'ятки у звіті А. В. Гейка відсутній.

рого граніту з написом "Никто не забудь – ничто не забыто". З правої сторони – горизонтальна залізобетонна стела (1,7x4 м), на якій закріплено 4 чавунні дошки (1x0,8 м) з пам'ятним написом "Вічна пам'ять воїнам-односельчанам, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр." і прізвищами полеглих воїнів-земляків на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт Н-П-16-1926-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 176 – 178.

В. А. Андрієць

Зачепилівка с., Зачепилівська сільська рада

153. Зачепилівський ботанічний заказник місцевого значення (природа).

Розташований на околиці села, на межі Новосанжарського й Кобеляцького районів. Лучна ділянка, що прилягає до лісу на лівому березі р. Ворскла. Перебуває у віданні Зачепилівської сільської ради (287,6 га) та ДП "Новосанжарський лісгосп" (539,2 га).

Обстежувався О. М. Байрак у 1993 р.

Площа 826,8 га. Охороняється згідно з рішеннями Полтавської обласної ради від 27.10.1994 і 14.01.2002 рр.

У флористичному відношенні найбільш цінна ділянка зволжених луків, що межує з лісовим масивом. Тут домінують угруповання рябчика малого, включеного до Червоної книги України. Супутниками є шолудивник Кауфмана, занесений до регіонального списку; ряска Фішера. На більш сухих ділянках луків ростуть тонконіг бульбистий, костриця несправжньоовеча, із різнотрав'я – китятки звичайні та подільські, вероніка весняна. Найвні численні популяції скорзонери пурпурової, включеної до списку регіонально рідкісних видів.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П.01 – 115. – Арк. 84; Андрієнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА "Астрей", 1996. – С. 166, 176; Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – С. 123, 154, 162.

С. Л. Кигим.

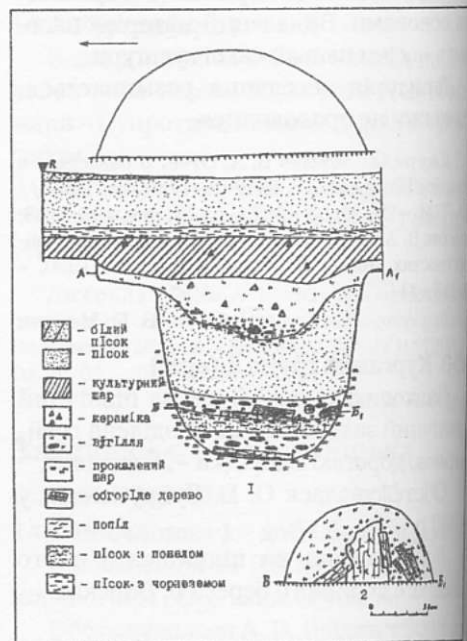
154. Поселення 1 – неоліт (середина VI – IV тис. до н. е.), доба бронзи (поч. II – поч. I тис. до н. е.), скіфський час (VII – III ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться на території Новосанжарського лісництва, за 0,5 км на захід від західної околиці села та за 1,5 км на південь від південної околиці смт Нові Санжари, в урочищі Бурова.

Відкрито І. В. Бовкуном у 1991 р., обстежувалося В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташоване на другій терасі лівого берега р. Ворскла.

Культурний шар товщиною 0,2 – 0,4 м зберігся невеликими ділянками на глибині 0,4 м. Зібраний матеріал ділиться на три культурно-хронологічних групи: неоліт, доба бронзи, скіф-

Залишки ями з кострищами.
План розкопу. 1992 р.

ський час. Досліджено залишки ями зі слідами трьох кострищ. Названий об'єкт, виходячи з наявності в ньому керамічного матеріалу, датується останнім періодом існування поселення – скіфським часом. Серед найбільш цікавих знахідок – культовий глиняний хлібець, керамічне пряслице, уламок гранітної зернотерки. Територія пам'ятки через розташування тут в 1960-х рр. бурової та існування піщаного кар'єру дуже зруйнована. Збережені ділянки задерновані, але піддаються вітровій ерозії.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 6 – 9, рис. 6 – 10.

В. О. Мокляк

155. Поселення 2 – культура багатовалякової кераміки (XVII – XV ст. до н. е.), пеньківська культура (VI – VIII ст.) (арх.).

Знаходиться за 2 км на південний південний схід від смт Нові Санжари, на північно-західній околиці села, на присадибній ділянці І. В. Білокопя.

Відкрито й обстежено І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване на другій терасі лівого берега р. Ворскла.

На поверхні площею 0,06 га (30x20 м) зібрано уламки ліпного посуду культури багатовалякової кераміки та пеньківської культури. 44% знахідок належать до першої культурно-хронологічної групи, 56% – до другої.

Територія використовується під городи, знаходиться під садибами та частково заліснена.

Джерела та література: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 11 – 12; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 28 – 29; Мокляк В. О. До археологічної карти Новосанжарського району // Пам'ятки археології Полтавщини. – Полтава, 1991. – С. 74.

В. О. Мокляк

156. Поселення 3 – пеньківська культура (V – VIII ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 2,4 км на південь від села, вниз по течії р. Ворскла, на її вигині в урочищі Білий Кінь.

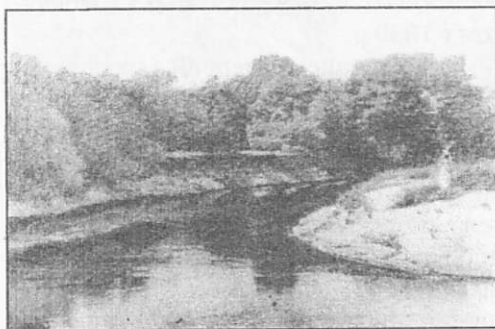
Відкрито й обстежено І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташоване на другій терасі високого лівого берега р. Ворскла.

У відслоненнях берега на глибині 4,6 м під дюнными наносами виявлено культурний шар товщиною 0,2 м з матеріалами пеньківської культури (V – VIII ст.). Серед знахідок – уламки ліпного посуду – горщиків та сковорідок. З індивідуальних знахідок можна виділити уламок усічено-конічного пряслиця, прикрашеного рядами голкових наколів, та ритуальний хлібець.

Поверхня піддається водній ерозії.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 76, рис. 111 – 113; Мокляк В. А. Археологические исследования в окрестностях Новых Санжар. – Полтава, 1990. – С. 114.

В. О. Мокляк

157. Місцезнаходження 1 – культура багатовалякової кераміки (XVII – XV ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,5 км на схід від села, в урочищі Ольох, неподалік місця знаходження Зачепилівського скарбу.

Відкрито 1928 р. О. К. Тахтаєм, обстежувалося І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване на піщаних дюнах другої тераси лівого берега р. Ворскла.

На піщаних розметичях зібрано уламки кераміки з характерними для багатоваликової кераміки прикрасами з наліпних валиків, виготовлених із тіста сірого кольору з домішкою піску. Місцезнаходження, незважаючи на часткове заліснення цієї території сосною, активно піддається вітровій ерозії. Шурфовка й розкопки не проводилися.

Джерела та література: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990. // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 12; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 28, 30.

В. О. Мокляк

158. Місцезнаходження 2 – бондаринська культура (XII – VIII ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться за 2,3 км на південь від села, вниз по течії р. Ворскла. Відкрито й обстежено І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташоване на першій терасі високого лівого берега р. Ворскли.

У відслоненнях берега та в розмивах берегової лінії виявлено кераміку бондаринської культури (XII – VIII ст. до н. е.). Серед знахідок – кераміка, кістки тварин. З індивідуальних знахідок – половинка прясляця біконічної форми з двома зрізаними й заглибленими основами та уламки тюльпаноподібного горщика, що дають можливість виконати його реконструкцію.

Пам'ятка розмивається р. Ворскла. Розкопки не проводилися.

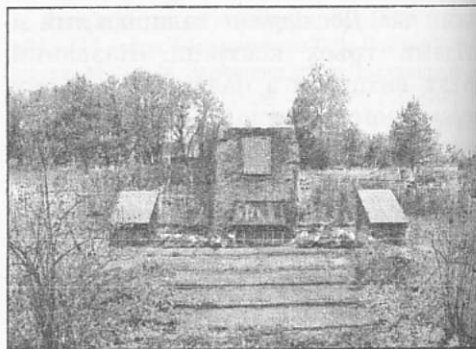
Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 76, рис. 110; Мокляк В. А. Археологические исследования в окрестностях Новых Санжар. – Полтава, 1990. – С. 114.

В. О. Мокляк

159. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у північній частині кладовища, неподалік від школи.

Споруджений у 1990-х рр. у пам'ять про 159 жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Гранітна брила з необробленого рожевого граніту (1,6x1,5 м). У верхній частині – дошка сірого граніту (0,5x0,6 м) з пам'ятним текстом "Вічна пам'ять односельчанам, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.". Перед брилою встановлено три плити із сірого граніту (1,38x0,70; 1,4x0,7; 0,93x0,99 м) з прізвищами 159 воїнів-земляків, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. У книзі пам'яті вказано 83 прізвища.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 91 – 101.

В. А. Андрієць

160. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований неподалік в'їзду до села з автошляху Нові Санжари – Руденківка, в центральній частині кладовища.

Споруджений у 1967 р. в пам'ять про 71 жителя села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Цегляний оштукатурений обеліск (вис. 2,4 м) установлений на триступінчастий цегляний оштукатурений постамент (вис. 1,7 м), у центральній частині якого із чотирьох сторін вмонтовано металеві дошки (0,4x0,5 м) з пам'ятним текстом "Ваші подвиги безсмертні. Поставлений цей пам'ятник на честь захисників Вітчизни" й прізвищами полеглих.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 91 – 97.

В. А. Андрієць

161. Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташовані в старій частині кладовища, біля школи.

Під час Голодомору 1932 – 1933 рр. у селі померли 62 чоловіка.

У 2005 р. в пам'ять жертв Голодомору встановлено металевий хрест (вис. 3,0 м), у центральній частині якого розміщено металеву дошку (0,3х0,5 м) з пам'ятним текстом.

Джерела: Спогади жителя села Григорія Васильовича П'ятенка; Архів Зачепилівської школи.

В. А. Андрієць

162. Могила М. Н. Олійник (іст.).

Розташована у південно-східній частині кладовища.

Похована Марфа Никанорівна Олійник (1914 – 1976, с. Зачепилівка) – мати українського поета Б. І. Олійника.

У 1977 р. на могилі встановлено вертикальну стелу із чорного полірованого граніту. У верхній частині – барельєф із зображенням похованої та її прізвище. На зворотньому боці стели – прізвище, ім'я, по батькові та роки життя похованої.

Джерела: Архів Зачепилівської школи.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

163. Могила учасника встановлення радянської влади П. С. П'ятенка (іст.).

Розташована в західній частині старого кладовища, при в'їзді до села з боку автошляху Нові Санжари – Руденківка.

Похований Пахомій Савич П'ятенко (28.05.1882 – 23.05.1923), голова комітету незаможних селян с. Зачепилівка, учасник установа радянської влади, убитий у сутичці з антибільшовицькими формуваннями.

У 1950-х рр. на могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,5 м) на двохступінчастому цегляному оштукатуреному постаменті (0,2х0,8х0,8; 0,2х1,0х1,0 м), у центрі якого пам'ятний напис: "Тут поховано забитого бандитами Пахомія Савича П'ятенка голова комітету неможливих селян с. Зачепилівки. 28.05.1882 – 23.05.23".

В. А. Андрієць

Кальницьке с., Супротивно-балківська сільська рада

164. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,38 км на схід від села та за 1 км справа від дороги Нові Санжари – Супротивна Балка, поряд із польовою дорогою.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ЦОДІА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 10, рис. 13.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Клюсівка с., Клюсівська сільська рада

165. Тетянин гай – ентомологічний заказник місцевого значення (природа).

Розташований у районі с. Клюсівка та смт Нові Санжари, в заплаві р. Ворскла.

70

кла, на території ДП "Новосанжарський держлісгосп".

Обстежувався А. Подобайло, Я. Дебелімом у 2004 р.

Площа 11,9 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавської обласної ради від 06.09.2007 р.

Багата ентомофауна включає рідкісні види – махаон, подалірій, поліксена, жук-олень, вусач земляний хрестоносець (занесені до Червоної книги України), богомол звичайний (включений до списку регіонально рідкісних видів). На гніздуванні зафіксовано 55 видів птахів, серед яких сорокопуд-жулан, кропив'янка рябогруда та сіра, синиця велика та блакитна, повзик, дрізд чорний та співочий, сокола. На території заказника наявні три озера, що сформувалися в старому руслі р. Ворскла. На них – угруповання глечиків жовтих, занесене до Зеленої книги України. Озера по периметру заросли широколистяними породами дерев. У підліску – глід звичайний, шипшина.

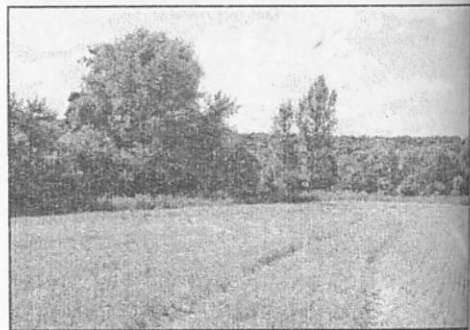
Джерела та література: НА ПКМ. – Од. зб. П.01-211. – Арк. 3; Жаботинський П. М. Перлина Новосанжарщини // Село Полтавське. – 2006. – № 11 (732). – 17 березня.

С. Л. Кигим

166. Поселення – кінець V – поч. II тис. до н. е. (арх.).

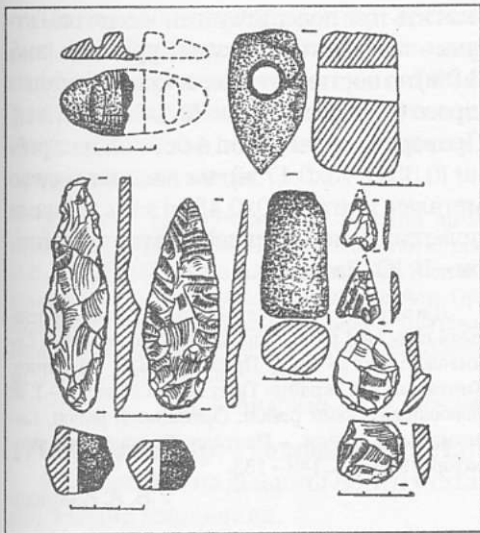
Знаходиться на північно-західній околиці села.

Обстежувалося О. Б. Супруненок у 1984 р., І. В. Бовкуном, В. О. Мокляком у 1989, 1990 рр., О. М. Ткаченком у 1990 р.

Поселення Клюсівка, урочище Татарський бугор. Фото 2006 р.

Речі, знайдені на поселенні в околицях с. Ключівка: тчовник, кам'яна сокира, крем'яні кинджал і наконечник списа, товчак, наконечники стріл, скребки, пряслиця.

Розташоване в заплаві р. Ворскла, на її лівому березі. 29 пунктів розкидані на великій території між сс. Ключівка та Кунцеве. На поверхні зібрано велику кількість матеріалу, датованого широкими хронологічними рамками – від неоліту до скіфської доби. Серед знахідок домінує кераміка доби бронзи. Культурно-хронологічні комплекси представлені неолітом ямково-гребінцевої кераміки, ямною та катакомбною культурами, культурою багатоваликової кераміки, бондарихинською культурою, скіфським часом. Основний підйомний матеріал – уламки

Розкопки житла в урочищі Татарський бугор. Експедиція О. Коваленко. 2006 р.

вінець, стінок та донець ліпного посуду, досить часто прикрашеного характерним відповідно до своєї епохи орнаментом – ямковими вдавленнями, відтисками гребінця, пальцевими зачіпами, наліпними валиками, проколами. Серед індивідуальних знахідок – кам'яні сокири та їх уламки, датовані ямною та катакомбною культурами, уламок античної скляної посудини, велика кількість уламків амфорної кераміки та виробів із кременю – відщепів, скребків, ножів, кинджалів, наконечник стріли, наконечники списів, ножі, камінні боли, зернотерки, кам'яний товчак від ступи, човник та ін.

У 2006 р. ділянка поселення в урочищі Татарський Бугор розкопувалася експедицією О. В. Коваленко. Виявлені знахідки відповідають загальній характеристиці підйомного матеріалу. Досліджено залишки житла доби бронзи (?). На жаль, детальніша характеристика розкопок відсутня, оскільки матеріал автором досліджень не опублікований.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 20; Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 26, рис. 114 – 115; Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 14 – 16; 03 – 445. – Рис. 31 – 38; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73, 75; Мокляк В. А. Археологические исследования в окрестностях Новых Санжар. – Полтава, 1990. – С. 110 – 112; Мокляк В. О. До археологічної карти Новосанжарського району // Пам'ятки археології Полтавщини. – Полтава, 1991. – С. 71 – 72.

В. О. Мокляк

167. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 0,9 км на північний захід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташована на піщаному відрозі борової тераси лівого берега р. Ворскла.

Складається з трьох розораних насипів висотою 0,2 – 0,4 м, діаметром 16 – 24 м. Задернована.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 27, рис. 59; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 74.

В. О. Мокляк

168. Пам'ятні знаки воїнам-десантникам та землякам (іст.).

Розташовані в центрі села.

У ніч на 10 липня 1942 р. 7 бійців-парашутистів висадилися під с. Ключівка за 3 км від Нових Санжар. Група витримала дві облоги й загинула. Одним із бійців була дівчина-радистка.

У 1992 р. в пам'ять загиблих воїнів-десантників встановлено пам'ятний знак – брилу з рожевого граніту (1,75x1,29 м). У центральній частині розміщена дошка із сірого граніту (1,0x0,7 м) з пам'ятним написом: "В ніч на 10 липня 1942 р. на цьому місці висадився десант радянських бійців. В ході бою з фашистами весь склад десанту загинув. Вічна слава героям, що віддали життя за честь і свободу радянського народу".

1993 р. поряд у пам'ять про дівчину-радистку встановлено обеліск із сірого граніту (вис. 0,76 м) на постаменті з рожевого граніту (0,2x0,6 м) з портретним зображенням дівчини-радистки в центрі та написом: "Радистка десанту. Прізвище невідоме".

На фронтах Великої Вітчизняної війни загинули 88 жителів с. Ключівка. 1993 р. в

пам'ять про полеглих встановлено пам'ятник – залізобетонну скульптуру воїна (вис. 3,0 м) на постаменті прямокутної форми із сірого бугового каменю (0,5x1,12x1,12 м). Праворуч розташовані 4 бетонні надгробки (0,35x1,13x0,17 м), на яких покладено металеві плити (1,0x0,45 м) з прізвищами полеглих воїнів-земляків. Автор скульптури – В. Ю. Латиш.

Джерела та література: Архів Ключівської сільської ради; Спогади Віри Григорівни Семиволос; Сестра Зої // Правда. – 1975. – 3 лютого; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9; Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 148 – 153.

В. А. Андрієв

169. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Споруджений у 1965 р. в пам'ять про жителів с. Ключівка, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Цегляний оштукатурений обеліск (вис. 2,7 м) встановлено на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 0,7 м). На чільній стороні обеліска – металева дошка (0,7x0,5 м) з пам'ятним текстом і прізвищами 28 полеглих односельців. Книга пам'яті наводить іншу цифру – 122.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятки історії Н - 11 - 16 - 947 - 247; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9; Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 148 – 153.

В. А. Андрієв

170. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Споруджений згідно з рішенням виконкому Кунцівської сільської ради депутатів трудящих від 8 жовтня 1964 р. на честь 28 жителів села, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. та 1 підпільника, страченого німецько-фашистськими загарбниками в 1942 р. Відкритий 9 травня 1965 р.

Цегляний оштукатурений обеліск (вис. 1,8 м) установлений на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 1,0 м). У нижній частині постаменту – металева дошка (0,7x0,5 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-948-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 148 – 153; Злагода. – 2002. – № 9. – 13 листопада. – С. 2.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

171. Могили жертв Голодомору (іст.).

Розташовані на дільниці Борти у східній частині кладовища.

Під час Голодомору 1932 – 1933 рр. на дільниці Борти померли від голоду багато жителів села, вимирали родинами. Наприклад, у родині Бибика Якіма померли 5 чоловік: батько, мати, сини Тимофій і Мефодій, донька. На території села існував патронат для дітей, у якому також була велика смертність. Відомі прізвища 21 чоловіка.

У 2003 р. на могилі встановлено дерев'яний хрест (вис. 2,5 м) з пам'ятним написом.

Джерела та література: Спогади жителів села Віри Григорівни Семиволос та Любові Юхимівни Борт.

В. А. Андрієць

Коби с., Стовбинодолинська сільська рада

172. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на північ від села та за 0,35 км на схід від дороги Стовбина Долина – Коби.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з двох насипів висотою 1,6 та 1,4 м, діаметром 40 та 30 м. Розкопується.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 10, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

173. Курган (арх.).

Знаходиться за 1 км на південь від південної околиці села та ферми колишнього колгоспу, за 0,35 м від лінії електропередач.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,8 м, діаметр 40 м. Розкопується.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 10, рис. 4.

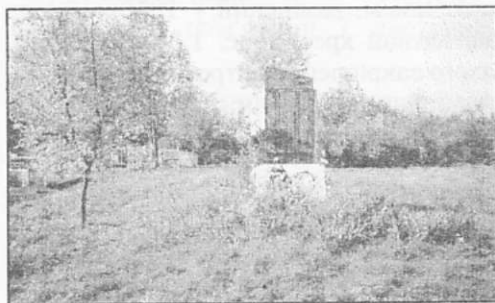
В. О. Мокляк, А. В. Гейко

174. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Дата встановлення невідома. Споруджений на честь 132 жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни.

Обеліск із чорного граніту (1,8x0,95 м) установлений на цегляному оштукатуреному постаменті (1,0x2,5 м). На обеліску – пам'ятний напис: "Вічна слава воїнам-односельчанам с. Коби, що полягли, захищаючи Батьківщину. 1941 – 1945 рр.".

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 363 – 367.

В. А. Андрієць

175. Могили учасників громадянської війни та жертв фашизму (іст.).

Розташовані в центральній частині кладовища.

Поховані 4 особи: Андрій Степанович Канюка, Андрій Андріанович Шинка-

ренко, які загинули в 1921 р. в бою з антибільшовицькими формуваннями; Митрофан Максимович Коба (1885 – 1931), який помер у 1931 р.; Федір Тихонович Канюка (1897 – 1943), розстріляний німецько-фашистськими окупантами в 1943 р.

У 1950 р. на могилах було встановлено цегляний обеліск (вис. 2,3 м), на лицьовому боці якого закріплено металеву дошку з пам'ятним текстом. На могилах – бетонні плити (1,0 x 0,5 м).

Джерела: НА ПКМ Н-П-16-980-247; Архів Стовбинодолинської сільської ради.

В. А. Андриєць, В. О. Мокляк

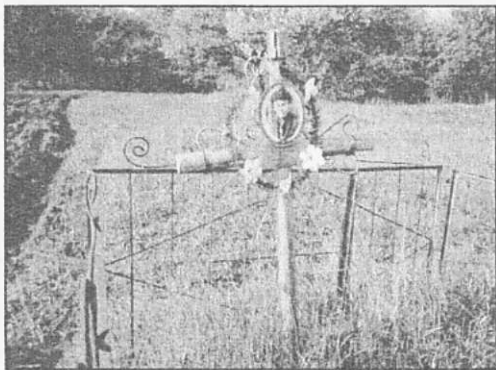
176. Могила радянського воїна

П. О. Підгорного (іст.).

Розташована на колишній садибі Якіма Павловича Брижана.

Похований воїн Петро Олексійович Підгорний, який помер від ран 15.11.1943 р. в хірургічному польовому похідному госпіталі 4353. Тіло було передано родині й захоронено в с. Коби.

У 1943 р. на могилі встановлений дерев'яний обеліск (вис. 1,5 м) із фото й прізвищем, замінений у 1950-х рр. на металевий хрест (вис. 1,3 м), у центрі якого закріплено портрет на керамічній пластині та алюмінієва дошка (0,08 x 0,18 м) з прізвищем воїна.

Джерела: ЦАМО РФ. IX відділ. – Оп. 18001. – Спр. 1054. – С. 118; Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-960-247.

В. А. Андриєць

Козуби с., Великокобелячківська сільська рада

177. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на північ від села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,5 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 10, рис. 8.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Крута Балка с., Крутобалківська сільська рада

178. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,2 км на схід від села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,2 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 10, рис. 9.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

179. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центрі села, в парку.

Поховано 4 воїни з підрозділів 183-ї стрілецької дивізії: рядовий Іван Федорович Строканов – уродженець м. Харків, робітник Харківського міжміського автопідприємства, котрий загинув 6 січня 1945 р.; молодший лейтенант Леонід Петрович Чемезов – 1921 р. н., уродженець Ленінграда, закінчив військово училище, загинув під час випробування літака нового зразка 20.06.1944 р.; старший сержант Карась Павло Степанович – 1917 р. н., який загинув 28.06.1944 р., та Лукін Василь Григорович, що був тяжко поранений 22.09.1943 р. в бою під час звільнення с. Вільний Степ від німецько-фашистських загарбників і помер від ран 22.09.1943 р. в 13-му окремому медичному санітарному батальйоні.

Згідно з рішенням виконкому Крутобалківської сільської Ради депутатів трудящих від 18 серпня 1957 р. на могилі 1958 р. встановлено пам'ятник – залізобетонну скульптуру воїна (вис. 2,6 м) на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 3 м). Скульптуру виготовлено в Харківській скульптурній майстерні. Урочисте відкриття пам'ятника відбулося 9 травня 1958 р. Зліва від пам'ятника встановлено горизонтальну залізобетонну стелу (2,2x2,8 м), на якій закріплено 3 дошки із сірого граніту (1,7x0,9 м) з пам'ятним текстом "Вічна слава односельцям, які полягли за визволення нашої Батьківщини від німецько-фашистських загарбників в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр." і прізвищами 190 воїнів-земляків, на могилі – залізобетонна плита з пам'ятним написом і прізвищами воїнів: "Никто не забыт и ничто не забыто 1941 – 1945:

мл. лейтенант Чемезов Леонид Петрович 1921

ст. сержант Карась Павел Степанович 1917

рядовой Строкань Иван Федорович

*Куда б ни шел, не ехал ты
но здесь остановись
Могиле этой дорогой
всем сердцем поклонись".*

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1433. – Оп. 1. – Спр. 68. – С. 18; ЛВММ. – Ф. – 13 ОМСБ; Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт на

пам'ятку історії. Паспорт на пам'ятку історії та культури. 4. 1.945 – 2. 16. 16; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 124 – 130; Злагода. – 2002. – № 74. – 8 вересня.

В. А. Андрієць

180. Пам'ятник К. Марксу (іст.).

Розташований у центрі села, біля Будинку культури.

Пам'ятник встановлено згідно з рішенням виконкому Крутобалківської сільської Ради депутатів трудящих від 6 липня 1965 р. на ознаменування 49-ї річниці Великої Жовтневої Соціалістичної революції.

Скульптура виготовлена Дніпропетровською скульптурною майстернею.

Скульптура (вис. 2,7 м) із залізобетону встановлена на цегляному оштукатуреному й обшитому азбесто-цементними плитами постаменті (1,6x1,15x1,15 м).

К. Маркс зображений на повний зріст, одягнутий у пальто, у правій руці тримає газету, лівою спирається на край кафедри.

Автор невідомий.

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1966 р.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-І-1-986-16-247; Українська Радянська енциклопедія. – 2-е вид. – К.: Головні ред. УРЕ, 1981. – Т. 6. – С. 370 – 373.

В. А. Андрієць

181. Пам'ятник В. І. Леніну (іст.).

Розташований у центрі села, біля будинку культури.

Пам'ятник встановлено згідно з рішенням виконкому Крутобалківської сільської Ради депутатів трудящих від 6 липня 1965 р. на ознаменування 49-ї річниці Великої Жовтневої Соціалістичної революції.

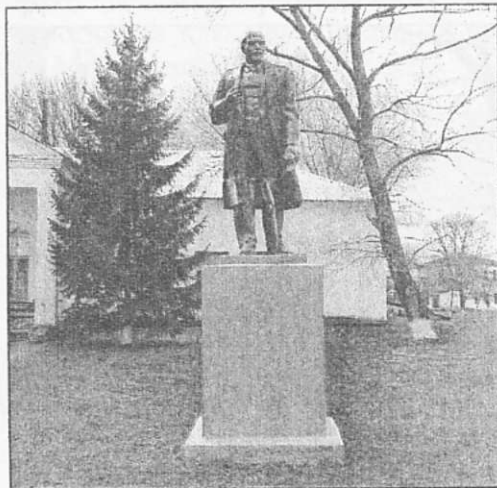
Скульптура виготовлена Дніпропетровською скульптурною майстернею.

Скульптура (вис. 2,7 м) із залізобетону встановлена на цегляному оштукатуреному й обшитому азбесто-цементними плитами постаменті (1,6x1,15x1,15 м).

В. І. Ленін зображений на повний зріст, одягнутий у пальто, у лівій руці тримає кашкет, права – на лацкані пальта.

Автор невідомий.

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1966 р.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-ІІ-985-16-247.

В. А. Андрієць

Кунцеве с.,

Кунцівська сільська рада

182. Рудні піски – геологічна мінералогічно-петрографічна пам'ятка природи місцевого значення (природа).

Знаходиться на південній околиці села, на правому березі р. Ворскла, на території Новосанжарського лісництва – квартал 48 вид. 1.

Площа 0,5 га. Охороняється ДП "Новосанжарський лісгосп" згідно з рішенням виконкому Полтавської обласної ради народних депутатів № 437 від 16.11.1979 р.

Під червоно-бурими та строкатими глинами потужністю 2,5 м відслонюються породи полтавської серії (згори донизу): а) пісок сірий з вохристими плямами, кварцовий, дрібнозернистий, глинистий (1,3 м); б) глина світло сіра, щільна, піщаниста з дендритами та бобовинами гідроксидів марганцю (2,0 м); в) пісок кварцовий тонко-, дрібно- і середньозернистий, внизу з лінзоподібними прошарками сірої глини (5,5 м). Піски полтавської серії містять цінні й рідкісні мінерали рутил і циркон. Зустрічається викопна фауна.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П.01-116. – Арк. 22; Андрієнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА "Астрєя", 1996. – С. 166, 180; Геологические памятники Украины: Справочник-путеводитель / Коротенко Н. Е., Щирица А. С., Каневский А. Я. и др. – К.: Наук. думка, 1985. – С. 99; Залужный В. М., Джурка Г. Ф. Полтавська область Геолого-географічний нарис. (Навчальний посібник). – Полтава, 2000. – С. 119, 134.

С. Л. КИГИМ

183. Мазанка – загальнозоологічний заказник місцевого значення (природа).

Розташований між сс. Кунцеве та Балівка на території Новосанжарського лісництва. Перебуває у віданні Кунцівської (85,9 га), Руденківської (41,9 га) сільських рад та ДП "Новосанжарський лісгосп" (63,9 га). Назва закріплена серед місцевого населення за найбільшим озером в урочищі, яке являє собою старицю

р. Ворскла. Виникла завдяки тому, що із цієї водойми селянами протягом віків заготовлялася глина для мазання хат.

Обстежувався А. Подобайло, П. Романенко, О. Мізгарьовою у 2003 р.

Площа 191,7 га. Охороняється відповідно до рішення Полтавської обласної ради від 23.03.2005 р.

Територія заказника – лучні ділянки із системою заплавних водойм р. Ворскла. Виявлено 14 видів ссавців, 144 види птахів, 4 види плазунів, 7 видів земноводних, 9 видів риб та 89 видів комах. Загальнопоширені види тварин – свиня дика, козуля, лисиця, заєць сірий. Рідкісні види птахів – деркач (включений до Міжнародної Червоної книги та Європейського Червоного списку), сиворакша, лебідь-шипун – регіонально рідкісні види. Серед земноводних – квакша, жаба гостроморда. З плазунів – ящірка прудка. Комахи представлені рідкісними видами – махаон, подалірій, поліксена, ведмедиця Гера, жук-олень, вусач земляний хрестоносець. З рослин – сальвінія плаваюча, зозулинець болотний (занесені до Червоної книги України). Виявлено 5 видів лишайників; у т. ч. еверія дубова – індикатор чистоти повітря. На березі водойми, відомої під назвою Мазанка, та в її околицях у 1990-х І. В. Бовкуном неодноразово виявлялася кераміка та вироби з кременю доби неоліту – бронзового віку.

Джерела: НА ПКМ. – Спр. П.01 – 116. – Арк. 97; НА ПКМ. – Од. зб. П.02-211. – Арк. 5.

С. Л. Кигим

184. Поселення 1 – бондарихинська культура (XII – X ст. до н. е.), скіфський час (VII – V ст. до н. е.), пенківська культура (VI – VII ст.), Київська Русь (XII ст.) (арх.).

Знаходиться на південній околиці села за 70 – 100 м на південний схід від Кунцівської ГЕС.

Відоме з розвідок Т. О. Івановської та І. Н. Луцкевича 1930-х рр., обстежувалося О. Б. Супруненок у 1986 р.

Розташоване на краю вузької другої тераси, висотою 8 – 10 м над рівнем заплави, що переходить у стрімкий схил корінного берега р. Ворскла.

Площа 0,9 га (60–90х100 м), видовжене з північного заходу на південний схід уздовж берега річки.

Серед зібраного на поверхні матеріалу виділяються кілька культурно-хронологічних комплексів. Найменшою кількістю уламків представлена кераміка бондарихинської культури (XII – X ст. до н. е.), незначна її частина належить до скіфського часу (VII–V ст. до н. е.). Найбільш значна група – дрібні уламки посуду часів пенківської культури (VI–VII ст.), кілька фрагментів датовано давньоруським часом (XII ст.).

Територія, на якій розташована пам'ятка, забудована житловими спорудами села. Розкопки не проводилися.

Колекція, зібрана в 1986 р., зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Супруненок А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. с. 22131. – С. 10 – 11, рис. 15; Луцкевич І. Матеріали до карти поширення пам'яток культури полів поховань на території Харківської області // Археологія. – 1948. – Вип. 2. – С. 170; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 74.

В. О. Мокляк

185. Поселення 2 – черняхівська культура (III – IV ст.), давньоруський час (XI – XIII ст.) (арх.).

Знаходиться на території села, по правому березі р. Ворскла.

Виявлено І. Н. Луцкевичем та Т. І. Івановою в 1936 р., обстежувалося О. Б. Супруненок у 1986 р.

Велика кількість гончарної кераміки черняхівської культури зустрічалась на городах на всій території села по правому берегу р. Ворскла. У північно-східній частині села в 1936 р. було закладено

шурф, у якому виявлено уламки широкогорлого горщика з відхиленими назовні вінцями та двома ручками посередині (збереглася одна). Поверхня кераміки шерехата. Посудина виготовлена із сірої, погано відмуленої глини. Висота 18,3 см, діаметр вінець 25,9 см, вичеревка 29 см, денця 13,7 – 14,7 см. Тоді ж на березі річки, на міліні, навпроти господарського двору колишнього колгоспу ім. С. М. Кірова, були зібрані уламки гончарної кераміки XI – XIII ст.

Територія пам'ятки на сьогодні повністю вкрита житловою забудовою. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах музею Харківського державного університету.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 6; Луцкевич І. Н. Матеріали до карти поширення пам'яток культури полів поховань на території Харківської області // Археологія. – К., 1948. – Т. II. – С. 164 – 178, 170; Махно Е. В. Памятники черняховской культуры на территории УССР (материалы к составлению археологической карты). – М., 1960. – С. 40 – 41. – МИА. № 82; Ляпушкин І. І. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа. – М., 1961. – С. 166. – МИА № 104.

В. О. Мокляк

186. Поселення – доба бронзи, слов'янський час, черняхівська культура (арх.).

Знаходиться за 0,1–0,8 км на північ від господарського двору колишнього колгоспу, частково займає площу, виділену під городи.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002, Р. С. Луговим, О. В. Коваленко, В. М. Верещакою у 2005 рр.

Розташоване на плато правого високого берега р. Ворскла, на дюнному підвищенні висотою 1,5 м.

На площі близько 3 га на окремих ділянках виявлено скупчення уламків кераміки, датованої добою бронзи, у т. ч. ямної та бабинської культур, слов'янським часом (1-а половина I тис. н. е.) та

черняхівської культури. Більша частина пам'ятки розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 11, рис. 3; 5; Луговий Р. С., Коваленко О. В., Верещака В. М., Яремченко В. А. Звіт про археологічні розвідки на території Полтавського та Новосанжарського районів Полтавської області в 2005 році. – Опішне, 2005 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 475. – С. 29 – 30, рис. 1, 95.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко, Р. С. Луговий

187. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,2 км на північ від північно-західної околиці села, зліва від садка колишнього колгоспу.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 0,6 м, діаметр 20 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 11, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

188. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,6 км на південь від центральної частини села та за 0,5 км на схід від дороги Полтава – Кременчук.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 0,6 м, діаметр 20 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 11, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

189. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центрі села.

У братській могилі поховано 87 воїнів. Серед них воїни 169-ї, 300-ї, 304-ї стрілецьких дивізій, які вели жорстоку бій з німецько-фашистськими загарбниками за сс. Кунцеве, Балівка, по річку Ворскла у вересні 1941 р.; воїни 299-ї стрілецької дивізії, які загинули при звільненні села 25 вересня 1943 р. від німецько-фашистських загарбників. Відомо

мі прізвища 79 воїнів. Серед похованих – 62 воїни, що померли від ран у госпіталі, який знаходився в с. Ключівка в 1943 – 1944 рр. Первісно частина воїнів була захоронена в різних урочищах – Сушинівка, Єршино, Ворони та біля р. Ворскла. 19 воїнів 169-ї стрілецької дивізії були захоронені біля с. Балівка. У 1960-х відбулося перепоховання – останки перенесені до центру с. Ключівка.

У 1964 р. рішенням виконкому Кунцівської сільської ради від 8 жовтня з метою увічнення пам'яті односельців, які не повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни та на честь 20-річчя Перемоги місцевими майстрами в центрі села було збудовано обеліск із металевою зіркою нагорі. В ніші обеліска було вмонтовано дошку із прізвищами доносельців (28 чол.). У 1989 р. відбулася реконструкція меморіалу – встановлено залізобетонну скульптуру воїна, оковану міддю (вис. 2,5 м). Скульптура знаходиться на постаменті з сірого граніту (вис. 2,6 м). Зліва й справа від пам'ятника встановлено 4 плити з темно-сірого граніту (1,6x0,6 м) з пам'ятним текстом і прізвищами 374 загиблих воїнів – жителів сс. Кунцево, Вісичі, Балівка, Собківка, Ганжі, Ключівка. На могилі – дошка з темно-сірого граніту (1,8x1,0 м) з пам'ятним текстом і прізвищами загиблих воїнів.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 97. – Арк. 23; ЦАМО РФ. – Ф. 1410. – Оп. 2. – Спр. 12. – Арк. 77, 78, 81; ДАПО. – Ф. Р-1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 22; Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятки історії. Паспорт пам'ятки історії та культури. 2.4.947 – 2.16.16;

Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 137 – 141.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

190. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр. (іст.).

Розташований на Кургані Скорботи на дільниці Байрак.

Дерев'яний хрест установлений у 2003 р. в пам'ять про жителів села, які померли під час Голодомору 1932–1933 рр. Саме на цій ділянці села, за спо-

гадами старожилів, померла найбільша кількість людей.

Джерела та література: Мітинг-реквієм // Злагода. – 2003. – Листопад. – С. 1

В. А. Андрієць

Кустолове, Кустолівська сільська рада

191. Поселення – черняхівська культура (II – IV ст.) (арх.).

Знаходиться на північній околиці села, безпосередньо біля мосту через р. Кустолово.

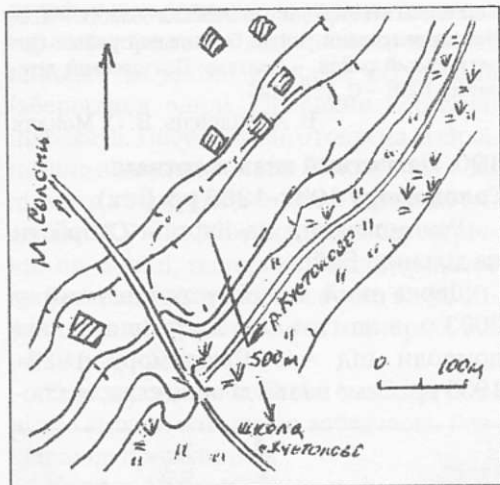
Відкрито О. Б. Супруненко у 1983 р., повторно обстежено ним у 1986 р.

Розташоване на краю першої надзаплавної тераси правого берега р. Кустолово (ліва притока р. Ворскла).

Гончарна кераміка черняхівської культури зібрана на території 3 га (300x100 м). Серед знахідок – 3 уламки ліпних посудин з домішкою шамоту в тісті. Територія поселення частково забудована. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Супруненко А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотрядом Полтавского краеведческого музея // НА ИА НАН України. – 1983/63. – С. 47, табл. 51,2; Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ИА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 37, рис. 78.

В. О. Мокляк, Г. М. Некрасова

192. Група курганів (арх.).

Знаходиться на території села на південний захід від клубу.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з двох насипів висотою 0,6 м, діаметром 25 і 30 м. Насип кургану №1 пошкоджено дорогою, №2 – дорогою та садибою.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 11.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

193. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на північний, північний захід від північно-західного кутка села, північно-західною полою торкається дороги Галущина Гребля – Мала Перещепина.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташований на першій терасі лівого берега р. Кустолово.

Насип правильної округлої форми висотою 0,5, діаметром 25 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 17; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 2, 42.

В. О. Мокляк

194. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,65 км на північний, північний захід від села, на розі дороги на сс. Малі Солонці, Мала Перещепина та Руденківка.

Обстежувався О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташований на краю другої тераси правого берега р. Кустолово.

Висота 0,4 м, діаметр 25 м, розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ИА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 39, рис. 78.

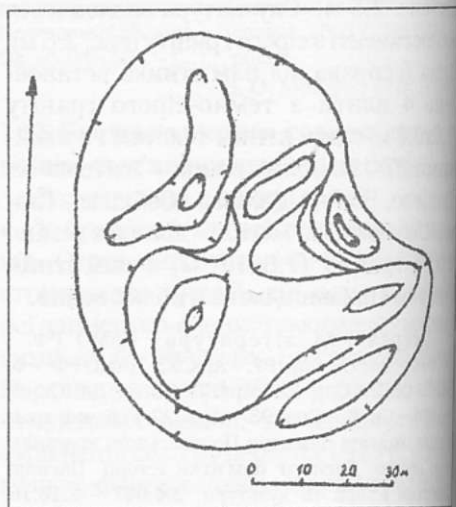
В. О. Мокляк

195. Майдан – пізні середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 0,15 км на північний захід, захід від північно-західного кутка села.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1990 р.

Має вигляд видовженого по лінії північний схід – південний захід підвищення.

ня, від якого в напрямку південного сходу та південного заходу відходять два бурти. Найбільша висота 0,5 м, розмір 85x78 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 18; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 2, 43 – 44.

В. О. Мокляк

196. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений 1958 р., згідно з рішенням виконкому Кустолівської сільської ради депутатів трудящих від 25 червня 1955 р. в пам'ять про жителів села, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. За відомостями Книги пам'яті, загинули 12 односельців.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,9 м), виготовлена Харківською скульптурною майстернею, встановлена на цегляному постаменті (вис. 2,5 м). Біля підніжжя пам'ятника – дошка із сірого граніту (1,3x0,7 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів. Відкрито пам'ятник 9 травня 1958 р.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-950-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 226 – 227.

В. А. Андрієць

197. Могили учасників встановлення радянської влади (4) (іст.).

Розташовані на сільському кладовищі.

Похований Степан Семенович Деркач. Під час громадянської війни та іноземної інтервенції в селі діяв партизанський загін на чолі із С. С. Деркачем. 6 листопада 1918 р. загін визволив село від німецьких окупаційних військ. У с. Руденківка було розгромлено німецький загін із 40 чоловік. Пізніше С. С. Деркач очолив сільський ревком. 1920 р. вбитий у бою. Його ім'ям названо вулицю в рідному селі.

На могилі встановлено металевий обеліск (1,2x0,5 м) з пам'ятним текстом: "Голова ревкому Деркач Степан Семенович загинув у роки громадянської війни".

Поряд знаходяться 3 могили курсантів військово-політичної школи, які були направлені для допомоги ревкому.

Джерела та література: Архів Кустолівської сільської ради; Історія міст і сіл Української РСР. Полтавська область. – К., 1967. – С. 771.

В. А. Андрієць

198. Братська могила радянських воїнів (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Поховано 38 воїнів із підрозділів 1-го механізованого корпусу 94-ї гвардійської стрілецької дивізії, які загинули 21 – 24 вересня 1943 р. під час боїв за визволення сс. Кустолове, Варварівка від німецько-фашистських загарбників. Відомі прізвища 9 воїнів.

У 1989 р. на могилі встановлена плита із чорного граніту (1,5x0,8 м) з пам'ятним текстом: "Никто не забыт, ничто не забыто. 1941 – 1945. Пали смертью храбрых в 1943 г." і прізвищами воїнів.

Розмір могили – 2,0x1,2 м.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 3108. – Оп. 2. – Спр. 39; ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 25; ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 14; МФК 6179; ЦАМО РФ. – Ф. 1264. – Оп. 1. – Спр. 11. – 40 – 44; ДАПО. – Ф. Р-1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 81; Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-949-247.

В. А. Андрієць

Лакни с., Великокобелячківська сільська рада

199. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,6 км на північний захід від села, справа від дороги Лакни – Скубії.

Обстежувався О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташований на похилому підвищенні плато в межиріччі рр. Ворскла та Псел.

Насип висотою 2,05 м, діаметром 36 м наполовину зруйнований вибіркою ґрунту.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 12, рис. 21.

В. О. Мокляк

Лелюхівка с., Лелюхівська сільська рада

200. Вовчі гори – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення (природа).

Розташована на східній околиці села. Перебуває у віданні Новосанжарської селищної ради.

Обстежувалася Я. Дебелім, О. Сенчило, А. Подобайло у 2004 р.

Площа 11,9 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавської обласної ради від 23.03.2005 р.

Ділянка степових біоценозів із популяцією ковили волосистої, занесеної до Червоної книги України.

На гніздуванні зафіксовані птахи, типові для відкритих просторів – жайворонки польовий, включений до регіонального списку, плиска жовта. Як місця для збору корму цю територію використовує лунь польовий, занесений до Червоної книги України. На західному схилі яру виявлено живу нору лисиці.

Джерела: НА ПКМ. – Спр. П.01 – 116. – Арк. 97; НА ПКМ. – Од. зб. П. 02–211. – Арк. 6.

С. Л. Кигім.

201. Поселення – доба пізньої бронзи (арх.).

Знаходиться за 0,2 км на південний захід від мосту через р. Ворона, у її заплаві, та за 0,15 км від дороги Полтава – Кременчук.

Виявлене В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване в заплаві р. Ворона.

Площа пам'ятки 0,12 га (30x40 м). На поверхні зібрано уламки кераміки доби бронзи, у т. ч. бондарихинської культури. Серед інших знахідок – уламок стін-

82

ки пізньосередньовічної амфори та два крем'яні скрепки на відщепках.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 18 – 19; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 47, 49; Мокляк В. О. До археологічної карти Новосанжарського району // Пам'ятки археології Полтавщини. – Полтава, 1991. – С. 74, 75.

В. О. Мокляк

202. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 1 – 2,5 км від села, зліва від автотраси Полтава – Кременчук.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташована на плато корінного берега р. Ворскла, в межиріччі рр. Ворскла та Ворона.

Складається із шести насипів, що простяглися ланцюгом на ділянці довжиною 1,7 км зі сходу на захід уздовж автотраси. Висота 0,4 – 1,5 м, діаметр 25 – 40 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 12, рис 20.

В. О. Мокляк

203. Курган (арх.).

Знаходиться на західній околиці села, справа від автотраси Полтава – Кременчук, на 36-у кілометрі, на кладовищі.

Обстежувався О. Б. Супруненко у 1986 р., В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташований на краю відрогу другої тераси правого берега р. Ворона, що має висоту над заплавою 7 м.

Висота 2,3 м, діаметр 32 м. Задернований, верхівка зрізана, насип укритий похованнями ХІХ – поч. ХХ ст.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 22, рис. 20; Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 18; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 47–48.

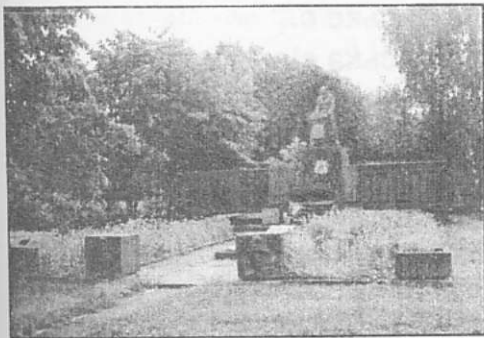
В. О. Мокляк

204. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центрі села.

Поховано 33 воїни з підрозділів 34-ї кавалерійської дивізії, 132-ї танкової бригади, 304-ї стрілецької дивізії, які загинули при обороні лівого берега р. Ворскла на фронті Нові Санжари – Лелюхівка –

Забрідки – Кунцеве – Старі Санжари у вересні 1941 р.; 16 воїнів, що загинули при обороні сс. Лелюхівка та Забрідки 22 вересня 1941 р., і воїни 1-го механізованого корпусу, які загинули під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників 24 вересня 1943 р. Відомі прізвища 17 бійців. Первісно 15 воїнів були поховані на території с. Забрідки. 23.09.1955 р. їхні останки перенесено до братської могили в с. Лелюхівка.

У 1989 р. біля могили встановлена залізобетонна скульптура жінки (вис. 2,9 м) на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 1,8 м). На могилі плита із сірого граніту (1,7х0,7 м) з пам'ятним текстом "Никто не забыт, – ничто не забыто. Здесь похоронены..." й прізвищами 17 похованих воїнів, зліва й справа від пам'ятника встановлені дві цегляні оштукатурені горизонтальні стели (4,0х2,0 м), на яких закріплено 6 металевих дошок (1,0х0,8 м) із прізвищами 137 земляків, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 22. – МФК 6180; ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 25; ЦАМО РФ. – Ф. 393. – Оп. 8973. – Спр. 4. – Арк. 64; ЦАМО РФ. – Ф. 1 МК. – Оп.

1. – Спр. 24. – Арк. 3; ЦАМО РФ. – IX відділ. – Вх. 79606-44; ДАПО. – Ф.Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 3; Гречко А. А. Годы войны. – М., 1976. – С. 62; Жаботинський П. М. Новосанжарщина: Історичний довідник. – Полтава, 2006. – С.100; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 169 – 176; Злагода. – 2002. – № 68. – 29 серпня. – С. 2.

В. А. Андрієць

205. Братська могила радянських воїнів (іст.).

Розташована в північній частині кладовища.

Поховано 80 воїнів, які померли від ран у хірургічному похідно-польовому госпіталі 4344. Відомі прізвища 19 з них.

У 1974 р. на могилі встановлений обеліск із чорного граніту (вис. 3,0 м) з пам'ятним текстом "Никто не забыт, ничто не забыто. Здесь похоронены..." й 12 прізвищами померлих воїнів.

Розмір могили 5,0х3,5 м.

Джерела та література: Архів ЛВММ. – Ф. 4344 ХППГ. – Арк. 34 – 41; ЦАМО РФ. – IX відділ. – Д. 101-1557-2. – С. 241; Книга пам'яті України. Т. 9. – С. 188; Книга Пам'яті України. – Харків. – Т. 9. – С. 144; Злагода. – 2002. – № 68. – 29 серпня.

В. А. Андрієць

206. Братська могила жертв фашизму (іст.).

Розташована в північній частині кладовища.

Поховано 36 мирних жителів – активістів, комуністів із сс. Лелюхівка, Дубина, Соколова Балка, Старі Санжари, Великий Кобелячок, Галущина Гребля, Мушина Гребля, Великі Солонці, Малий Кобелячок, Ємцева Долина, розстріляних німецько-фашистськими загарбниками в 1942 – 1943 рр. у яру. Після визволення села останки були ексгумовані й перенесені на кладовище.

Серед розстріляних – жителі с. Лелюхівка Андрій Коваль, с. Забрідки – Петро Мих, голова колгоспу Василь Забора, директор Великосолонцівської школи Іван Семенов, активісти Мусій Вовк, Павло Палько, Карпо Сотула.

У 1960 р. на могилі встановлений залізобетонний обеліск (вис. 4,0 м), а біля його підніжжя – дошку з біломармурової крихти (1,3х0,8 м) з прізвищами 16 загиблих.

Джерела та література: ДАПО. – В.Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 93; Жаботинський П. М. Новосанжарщина: Історичний довідник. – Полтава, 2006. – С. 100; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 62, 101, 102, 107, 171, 173, 174, 310, 351, 360; Злагода. – 2002. – № 68. – 29 серпня. – С. 2.

В. А. Андрієць

Лівенське с., Лівенська сільська рада

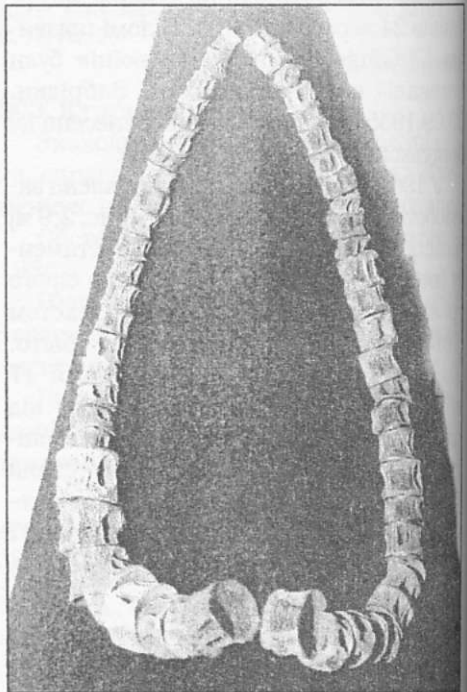
207. Поселення – сурська культура (кін. VI – поч. IV тис. до н. е.), доба бронзи, зарубинецька культура (III ст. до н. е. – II ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на південь від кутка Кумина Балка, в урочищі Червонівка.

Обстежувалося І. В. Бовкуном у 1989 р.

Розташоване на другій терасі правого берега р. Оріль.

Площа пам'ятки становить 0,05 – 0,06 га. Зібрано різночасовий підйомний матеріал, який належить носіям пізнього етапу сурської, ямної, зрубної та заруби-

Намисто з хребців риб. Сурська культура.

нецької культур. Територія пам'ятки пошкоджена протитанковим ровом. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 20; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 50, 57.

В. О. Мокляк

208. Поселення – бондарихинська культура (XII – X ст. до н. е.), пеньківська культура (V – VII ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на південний захід від кутка Кумина Балка.

Обстежувалося І. В. Бовкуном у 1989 р.

Розташоване на першій терасі правого берега р. Оріль в урочищі Дубове озеро.

Площа пам'ятки становить 0,5 га, витягнута в широтному напрямку. Зібрано різночасовий підйомний матеріал. Серед знахідок – уламки посуду бондарихинської та пеньківської культур. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

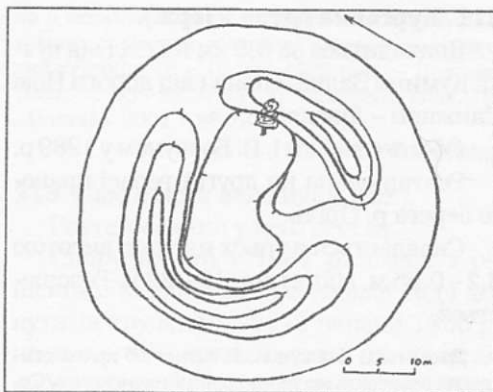
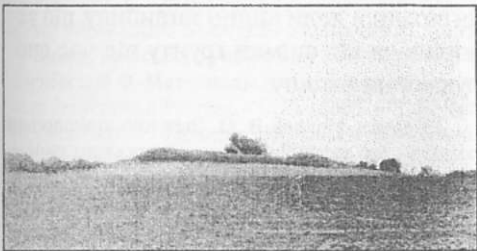
Джерела: Бовкун І. В. Отчет об археологических разведках на территории Ливенского с/Совета по р. Орель в 1989 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 04-342. – С. 2.

В. О. Мокляк

209. Грунтовий могильник – черняхівська культура (IV – V ст. н. е.); майдан – пізніє середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 0,2 км на схід від кутка Кумина Балка, в урочищі Попова Гора.

Виявлені І. В. Бовкуном, обстежувалися І. В. Бовкуном і В. О. Мокляком у 1989 р.

План майдану.

Розташовані на високому правому корінному березі р. Оріль.

Загальна площа могильника становить 25 га. На поверхні зустрічається ліпна й гончарна кераміка черняхівської культури IV – V ст. н. е. Територія пам'ятки розорюється. Після оранки на поверхні знайдено дев'ять сердолікових намистин та поясну металеву пряжку. На території могильника знаходяться майдан та два кургани.

Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 19 – 22; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 50, 55 – 58.

В. О. Мокляк

210. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 1,5 – 2 км від західної околиці села, зліва від дороги Лівенське – Нові Санжари.

Обстежувалося І. В. Бовкуном у 1989 р.

Розташована на плато другої тераси правого берега р. Оріль.

Складається із чотирьох насипів висотою 0,3 – 0,9 м, діаметром 16 – 30 м. Розорюється.

Джерела: Бовкун І. В. Отчет об археологических разведках на территории Ливенского с/Совета по р. Орель в 1989 г. – Полтава, 1980 // НА ПКМ. – Од. зб. 04-342. – С. 2.

В. О. Мокляк

211. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на схід від кутка Кумина Балка, справа від дороги Нові Санжари – Лівенське.

Обстежувалася І. В. Бовкуном у 1989 р.

Розташована на другій терасі правого берега р. Оріль.

Складається з трьох насипів висотою 0,2 – 0,65 м, діаметром 12 – 22 м. Розорюється.

Джерела: Бовкун І. В. Отчет об археологических разведках на территории Ливенского с/Совета по р. Орель в 1989 г. – Полтава, 1980 // Од. зб. – 04-342. – С. 2.

В. О. Мокляк

212. Курганна група, майдан – пізнь середньовіччя (арх.).

Знаходяться за 0,5 – 1,8 км на схід і північний схід від центру села, в урочищі Рясне.

Обстежувалася І. В. Бовкуном в 1989 р.

Кургани розташовані ланцюгом уздовж схилу високого лівого берега р. Суша Маячка.

Складається з дев'яти насипів та майдану висотою 0,25 – 2,2 м, діаметром 12 – 35 м. Майдан кільцеподібної форми з проходом зі сходу.

Джерела: Бовкун І. В. Отчет об археологических разведках на территории Ливенского с/Совета по р. Орель в 1989 г. – Полтава, 1980 // НА ПКМ. – Од. зб. 04-342. – С. 2.

В. О. Мокляк

213. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,2 км на північ від кутка Кумина Балка.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташована на плато правого високого корінного берега р. Оріль.

Висота насипів 0,7 та 0,6 м, діаметр 25 і 28 м. Розорюється. Біля східної та західної поли насипу № 1 є невелика заглибина, що, імовірно, залишилася від вибірки ґрунту під час спорудження кургану. Така ж виїмка є й біля західної поли насипу № 2.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 10, рис. 11.

В. О. Мокляк

214. Група курганів, майдан – пізнь середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на схід від східної околиці кутка Кумина Балка, в урочищі Попова гора.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташована на відрозі правого високого корінного берега р. Оріль на території відомого могильника черняхівської культури.

Висота насипів 0,4 та 0,3 м, діаметр 20 і 18 м. Розорюється. Майдан знаходиться за 120 м на північний схід від курганів. Висота 4,5 м, діаметр 50 м, крутизна схилів 45°. У плані має круглу форму з двома проходами з півдня та північного, північного сходу. У центрі заглибина до 5 м. Задернований, нижня частина кільцевого валу розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 10, рис. 11, 12.

В. О. Мокляк

215. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,1 км на північ від північної околиці села, кутка Кумина Балка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований на високому правому березі р. Оріль.

Висота насипу 1,2 м, діаметр 30 м. Розорюється. Верхівка знівельована, біля західної поли видно заглибину, що утворилася від виїмки ґрунту під час спорудження насипу.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 9, рис. 11.

В. О. Мокляк

216. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,1 км на північ від північної околиці села, на території сільського кладовища.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований на плато правого високого корінного берега р. Оріль.

Висота насипу 1,4 м, діаметр 30 м. Задернований.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 10, рис. 11.

В. О. Мокляк

217. Українська оборонна лінія – 30-ті рр. XVIII ст. (арх.).

Проходить через село по лінії північний захід – південний схід.

Обстежувалася В. Г. Ляскоронським у 1911 р., Г. П. Заїкою та А. Г. Заїкою в 1990 р.

Уздовж правого берега р. Оріль збереглися сліди укріплень у вигляді валу з рідкими та рову. Найбільш значні сліди споруди доброї збереженості знаходяться західніше кутка Кумина Балка. Задернована, у ряді місць зруйнована водними потоками, що стікають з плато під час дощів, та протитанковим ровом у 1941 р. У 1987 р. північніше села, в урочищі Червохівка, І. В. Бовкуном у розмиві масиву валу знайдено мідний солдатський казанок з підписом власника "Антонъ Астапенко".

Знахідка зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Література: Апанович О. М. Збройні сили України першої половини 18 ст. – К., 1968; Багалей Д. І. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. – М., 1987; Галкевич Б. Л. Картографічні джерела та їх застосування для вивчення історії України 18 ст. // УІХ. – 1971. – № 9; Гісцова Л. Державні установи по управлінню захисною Українською лінією // Вісник Київського університету. – 1967. – № 8; Ласковский Ф. Материалы для истории инженерного искусства в России. – СПб., 1865. – Ч. 3; Ляскоронский В. Г. Городища, курганы и валы (Змиевые) длинные по течению рр. Псла и Ворсклы // Труды XII Археологического съезда. – М., 1907. – Т. 1. – С. 158 – 210; Заика Г. П., Заика А. Г. Некоторые вопросы истории Украинской линии // Охра-

на и исследования памятников археологии Полтавщины: Второй областной научно-практический семинар 18 – 19 мая 1989 года. – Полтава, 1989. – С. 83 – 88; Заика Г. П. Українська лінія. – К. – Полтава, 2001. – 88 с.

Г. П. Заїка

218. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений у 1967 р. згідно з рішенням Маячківської сільської ради депутатів трудящих від 12 червня 1966 р. на честь 189 жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр., а також 2 підпільників, розстріляних німецько-фашистськими загарбниками в листопаді 1942 р. Відкритий 9 травня 1967 р.

Скульптурна група воїна та партизанки із залізобетону (вис. 2,7 м) установлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 2,3 м). Перед пам'ятником покладено 7 плит із сірого граніту (0,9x0,5 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів-односельчан.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятки історії Н – 11 – 16 – 967 – 247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – С. 179 – 185; Злагода. – 2002. – № 88. – 6 листопада. – С. 2.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

219. Могила радянського воїна Д. Д. Гарбар (іст.).

Розташована на садибі Д. М. Остапченка, у садку.

Похована сержант 238-го гвардійського стрілецького полку 81-ї гвардійської стрілецької дивізії Дарія Дем'янівна Гарбар, яка загинула 22 вересня 1943 р. під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників.

У 1990 р. на могилі встановлено обеліск з біломармурової крихти (1,2х0,6 м) з пам'ятним написом "Вічна слава героям".

Розмір могили 1,5х0,6 м.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 1232. – Оп. 2. – Спр. 20. – С. 59; ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 92. – Арк. 7.

В. А. Андрієць

220. Могила радянського воїна І. Г. Корягіна (іст.).

Розташована в південно-східній частині старого кладовища.

Похований воїн Іван Гаврилович Корягін із підрозділів 81-ї гвардійської стрілецької дивізії, який загинув 23 вересня 1943 р. під час визволення с. Лі-

венське від німецько-фашистських загарбників.

У 1990 р. на могилі встановлено обеліск з біломармурової крихти (вис. 1,2х0,6 м)

Розмір могили 1,2х0,5 м.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 1232. – Оп. 2. – Спр. 20. – Арк. 59; ДАПО. – Ф.Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 92. – Арк. 7.

В. А. Андрієць

221. Братська могила партизанів і жертв фашизму (іст.).

Розташована на колишній садибі родини Біликів.

У листопаді 1942 р. до села на 2-х парокінних підводах приїхали партизани, перевдягнені в поліцейську форму. Зупи-

нилися в будинку Маркіяна та Серафима Омелянівни Біликів. За доносом жителя с. Губарівка із с. Андріївка прибув загін німців та поліцаїв. У бою загинули 9 партизанів. Подружжя Біликів було страчено, а тіла всіх 11 загиблих укинута до колодязя на подвір'ї садиби Біликів.

На місці колодязя, на могилі, встановлено обеліск із біломармурової крихти (1,2х0,6 м) з пам'ятним написом: "Вічна слава героям".

Розмір могили 1,25 х 0,6 м.

Джерела та література: ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 92. – Арк. 7; Архів Лівенської сільської ради; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 179; Злагода. – 2000. – № 88. – 6 листопада. – С. 2.

В. А. Андрієць

222. Могила учасників громадянської війни (іст.).

Розташована на північній околиці села.

У 1990 р. на могилі встановлено обеліск із біломармурової крихти (1,2х0,6 м) з пам'ятним написом "Вічна слава героям".

Розмір могили 4,0х4,0 м.

В. А. Андрієць

223. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташований у центральній частині нового кладовища.

Під час Голодомору 1932 – 1933 рр. у селі померли 745 осіб.

У серпні 1996 р. в пам'ять померлих установлений дубовий хрест (вис. 5,0 м).

Література: Злагода. – 2002. – № 88. – 6 листопада. – С. 2.

В. А. Андрієць

224. Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

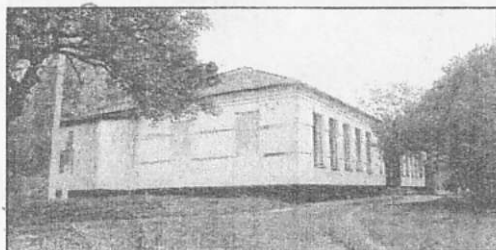
Розташовані в північно-східній частині старого – Партизанського – кладовища.

Ділянка кладовища з похованнями поросла чагарями. На двох могилах ус-

тановлено пам'ятні знаки: могила Кирила Тимоновича Крисана (1885 – 1933) – металевий обеліск з ім'ям та роками життя похованого; могила Федора Семеновича Прилуцького (пом. 1933 р.) – металевий хрест і портрет похованого.

В. А. Андрієць

225. Приміщення земської школи (архітект.).

Пам'ятка потребує вивчення.

В. А. Андрієць

Лисівка с. Пологівська сільська рада

226. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 2,3 км на південний схід від села, зліва від дороги Мала Перещепина – Круга Балка.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р. Розташована на лівому березі струмка. Складається з двох насипів висотою 1,4 та 1,0 м, діаметром 30 і 28 м. Розоріється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 11.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

227. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений у 1966 р. на честь 74 (до Книги пам'яті внесено 66 прізвищ) жителів села, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,3 м) на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 2,8 м). Біля підніжжя пам'ятника встановлені дві дошки із сірого граніту (1,3х1,1 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-22-16-963-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 283 – 285.

В. А. Андрієць

228. Братська могила жертв Голодомору (іст.).

Розташована в південній частині кладовища.

У могилі розміром 2х0,8 м поховані 4 члени родини Бровків: Надія Андріївна Бровко (1922 – 1941) та троє малолітніх – Нора Андріївна Бровко (? – 1933), Геннадій Андрійович Бровко (1924 – 1933), Ольга Андріївна Бровко (1922 – 1933). З них 3 померли в 1933 р. під час Голодомору 1932 – 1933 рр.

На могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,5 м), на якому встановлено металеву дошку (0,3х0,5 м) з прізвищами померлих.

В. А. Андрієць

229. Могила Героя Соціалістичної Праці П. Ф. Бровка (іст.).

Розташована на території кладовища.

Похований Павло Федорович Бровко (1896 – 1975) – Герой Соціалістичної Праці. Народився в с. Лисівка в селянській родині. Працювати розпочав з 15 років як наймит. У 1918 – 1920 рр. проходив службу в Червоній Армії. Учасник громадянської війни. Після демобілізації до 1929 р. займався селянським господарством. Один з

організаторів місцевого колгоспу "Більшовик". У 1929 р. обраний першим головою. Господарство очолював до 1958 р. Під його керівництвом сільськогосподарська артіль стала передовим господарством, неодноразово була учасником ВДНГ.

За досягнення високих урожаїв зернових культур при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботу МТС П. Ф. Бровко указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 травня 1948 р. удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1975 р. на могилі встановлено металевий пірамідальний обеліск із зіркою вгорі. Посередині – портрет на кераміці та дошка з нержавіючої сталі з прізвищем та датами життя похованого. Навколо могили – металева огорожа.

Джерела та література: О присвоєнні звання Героя Соціалістичного Труда передовиком сільського господарства Полтавської області Української ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая. ДАПО. – Ф. Р. 3400. – Оп. 2. – Спр. 332-Б. – Арк. 2. Ф. Р. 240. – Оп. 1. – Спр. 795. – Арк. 50; Памятники истории и культуры Украинской ССР. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 418; Гаврик І. Не згасне слава // Червоний прапор. – 1977. – 8 травня; Решетник В. Стопами Героїв // Вперед. – 1966. – 9 жовтня.

О. П. Єрмак, В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

230. Могила Героя Соціалістичної Праці О. К. Бровко (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Похована Олена Кузьмівна Бровко (10.05.1917, с. Лисівка – 2000, там само). З 1930 р. розпочала трудову діяльність у колгоспі "Більшовик". 1946 р. обрана ланковою рільничою ланки – на цій посаді працювала до 1958 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10.05.1948 р. за вирощення високого врожаю пшениці – по 31 ц на площі 8 га – їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена медалями "За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина", "Ветеран труда".

На могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,2 м), на якому закріплено дошку з нержавіючої сталі з іменем похованої та датами життя.

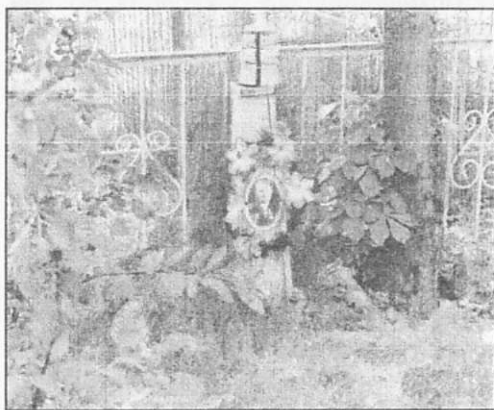
Джерела: НА ПКМ. – Од. зб. 09-182.

В. А. Андрієць

231. Могила Героя Соціалістичної Праці М. М. Демченко (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Похована Марія Миколаївна Демченко (1902 – 1978), Герой Соціалістичної Праці. Народилася в с. Лисівка Костянтинівградського повіту Полтавської губ. (нині Новосанжарський район Полтавської обл.) у родині наймита. До 1929 р. наймитувала. У 1930 р. вступила до місцевого колгоспу "Більшовик" і пропрацювала ланковою до 1959 р. 1947 р. очолювана нею ланка виростила урожай пшениці по 33,7 ц з га на площі 9 га. За досягнення високих урожаїв зернових культур при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботи МТС у 1947 р. М. М. Демченко Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 травня 1948 р. удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1979 р. на могилі встановлено дерев'яний обеліск (вис. 1,5 м) пірамідальної форми із зіркою вгорі, портретом на кераміці в центральній частині.

Розмір могили 2,0х0,6 м.

Література: О присвоении звания Героя Социалистического Труда передовикам сельского хозяйства Полтавской области Украинской ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая; Памятники истории и культуры Украинской ССР. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 418; Нові імена // Зоря Полтавщини. – 1948. – 15 травня.

О. П. Єрмак

232. Могила Героя Соціалістичної Праці І. З. Крупки (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Похований Ілля Захарович Крупка (22.06.1904 – 23.06.1970) – Герой Соціалістичної Праці. Народився в с. Лисівка Костянтиноградського повіту Полтавської губ. (тепер Новосанжарський район Полтавської обл.) у селянській родині. Наймитував. З 1929 по 1941 р. працював на різних роботах у місцевому колгоспі "Більшовик". Учасник Великої Вітчизняної війни. Після тяжкого поранення в 1944 р. повернувся з фронту до рідного села й до 1946 р. працював завідувачем молочно-товарної ферми. З 1946 по 1968 рр. – бригадиром рільничої бригади. Під його керівництвом бригада систематично отримувала високі врожаї зернових і технічних культур. У 1947 р. колектив бригади зібрав урожай пшениці 42,4 ц з га на площі 101 га.

За досягнення високих урожаїв зернових культур при виконанні колгоспом

обов'язкових поставок і натуроплати за роботи МТС у 1947 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10.05.1948 р. І. З. Крупка удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1971 р. на могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,7 м) пірамідальної форми з портретом на кераміці. У центрі обеліска металева дошка (0,2 x 0,25 м) з пам'ятним написом "Крупка Іван Захарович 22.06.1904 – 23.06.1970. Спите спокійно, дорогою отец, муж, дедушка, прадедушка. Светлая память о вас будет вечно жить в наших сердцах".

Розмір могили 2,0x0,5 м.

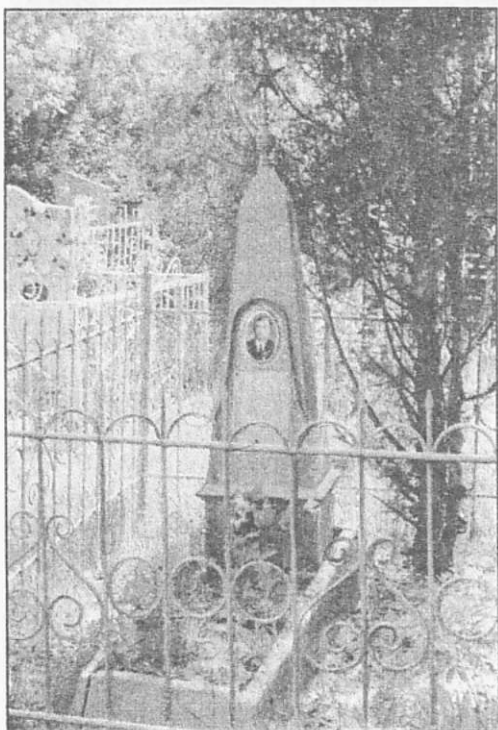
Джерела та література: О присвоении звания Героя Социалистического Труда передовика сельского хозяйства Полтавской области Украинской ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР – 1948. – № 18 (517). – 18 мая. – Ф.Р. 3400. – Оп. 2. – Спр. 332-Б. – Арк. 3; ДАПО. – Ф.Р. 240. – Оп. 1. – Спр. 794. – Арк. 60; Решетник В. Стопами Героев // Вперед. – 1966. – 9 жовтня; Злагода. – 2002. – № 102 – 25 грудня. – С. 2.

В. А. Андриєць, О. П. Єрмак

233. Могила повного кавалера ордена Слави І. Ф. Козки (іст.).

Іван Феодосійович Козка (7 липня 1918, с. Дмитрівка, тепер Машівського р-ну – 14 липня 1995, с. Лисівка Новосанжарського р-ну) – повний кавалер ордена Слави. Під час Голодомору 1932 – 1933 рр. разом з батьками покинув рідне село й переїхав до м. Макіївка Донецької обл. 1939 р. призваний до лав Червоної Армії. З перших днів Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. на фронті, учасник визволення Чехословаччини. Демобілізований у 1946 р. З 1950 р. жив і працював у с. Лисівка Новосанжарського р-ну в різних галузях колгоспного виробництва. Нагороджений орденами Слави I – III ст., Вітчизняної війни, Жовтневої Революції, медалями.

На могилі – стела із чорного полірованого граніту з портретним зображенням похованого та пам'ятним текстом "Повний кавалер ордена Слави Козка Іван Феодосійович 7.07.1918 – 14.07.1995".

Література: Козка Іван Феодосійович: [Некролог] // Прапор. – 1995. – № 72 – 74 (8159). – 22 липня. – С. 13.

В. А. Андрієць

Мала Перещепина с., Мало-перещепинська сільська рада

234. Малоперещепинський ботанічний заказник загальнодержавного значення (природа).

Розташований в околицях сс. Мала Перещепина та Маньківка в заплаві р. Тагамлик. Перебуває у віданні Мало-перещепинської сільської ради.

Обстежувався М. І. Гавриленком, С. О. Іллічевським у 20 – 30-х рр. ХХ ст., Т. Л. Андрієнко, М. Д. Литвиною, Р. В. Ганжою, О. М. Байрак, Н. О. Стецюк, М. В. Слюсарем, С. Л. Кигим, В. О. Андрушкевич, Т. К. Кондратенко в 1970 – 2000 рр.

У 1937 р. територія болота площею 258 га згідно з рішенням Харківського облвиконкому була оголошена заповідником обласного значення. Згодом статус заповідника було скасовано.

Площа 640 га. Охороняється згідно з постановою Ради Міністрів УРСР № 132 від 25.02.1980 р.

Складається з одного досить обводненого болота й декількох невеликих боліт на периферії. Розташований у солончаковій улоговині і являє собою низинне болото з ознаками засолення (галофітного типу). Належить до таких, що періодично висихають і наповнюються водою. Період спаду й наповнення становить 10 років.

Рослинність болота включає галофіти – бульбокомиш морський, ситник Жерарда, осока видовжена та лисяча, тризубець морський та болотний, кульбаба бессарабська, скорзонера дрібноквіткова, куца Табернемонтана. З представників північної болотної флори – пухівка піхвова, верба розмаринолиста. Регіонально рідкісні види – перстач прямостоячий, вовче тіло болотне. У периферійній частині одного з боліт серед покриву з політрихуму звичайного та ялівцевого виявлені поодинокі екземпляри червонокнижної лікоподієми заплавної (єдине місцезнаходження на території Полтавської області) та регіонально рідкісного плауна булавовидного. Виявлені інші рідкісні види – альдрованда пухирчаста, сальвінія плаваюча, зозулинець болотний – включені до Червоної книги України; латаття біле, солонець трав'янистий, дзаннікелія довгоніжка, пухирник звичайний – занесені до регіонального списку.

У 1920-х рр. тут зафіксовані рідкісні для Полтавської області види рослин – журавлина болотна та росичка круглолиста (єдине місцезнаходження на території

Полтавської області). Сучасними дослідженнями виявити ці рослини не вдалося.

На території заказника відзначено 240 видів хребетних, у т. ч. птахів – 188, ссавців – 36, плазунів – 6 та земноводних 10 видів.

Орнітофауна болота представлена різними видами качок, гусей, куликів, чапель, норців. Із червонокнижних – кулик-сорока, ходуличник, дерихвіст степовий, журавель сірий. У сезон міграцій спостерігаються червонокнижні види птахів: гоголь, крохаль довгоносий, поручайник, кроншнеп великий, лелека чорний, орлан-білохвіст, лунь польовий, скопа, підорлик великий.

Ссавці водно-болотних угідь заказника представлені хуторою звичайною, ондатрою, енотоподібним собакою, червонокнижною видрою річковою. На сухих засолених ділянках виявлені тхір степовий, включений до Червоної книги України, та сліпак звичайний. З тварин розташованого поруч лісового комплексу – лось, козуля, свиня дика, борсук і горностай включені до Червоної книги України; вухань бурий та вовк – занесені до Європейського Червоного списку.

Типові земноводні боліт представлені жабою озерною та джерелянкою червоночеревою; плазуни – вужем звичайним та черепахою болотною.

Для сухих біотопів характерні такі види земноводних – ропуха зелена, часничниця звичайна – занесені до регіонального списку; з плазунів, крім ящірки прудкої, зустрічається рідкісна для Полтавщини ящірка різнокольорова.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П.01 – 49. – А. 5 – 8; НА ПКМ. – Спр. П.01 – 116. – А. 35; Андриєнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА "Астрєя", 1996. – С. 42, 112 – 113, 166, 174; Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – С. 12, 27, 47, 73, 79, 126, 157, 199; Байрак О. М., Проскурня М. І., Стецюк Н. О., Слосар М. В., Томін Є. Ф., Гостудим О. М. Еталон природи Полтавщини: Розповіді про заповідні території. Науково-популярне видання. – Полтава: Верстка, 2003. – С. 130 – 133.

С. Л. Кигим

235. Поселення 1 – скіфський час (VII – V ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,1 км на північний захід від села.

Виявлене І. І. Ляпушкіним, обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташоване на дюнах другої тераси лівого берега р. Тагамлик.

Площа понад 2 га. І. І. Ляпушкін датував пам'ятку скіфським часом. Серед предметів, зібраних на поверхні, – бронзовий втулковий дволопатевиї наконечник стріли із шипом, який відходить від втулки біля основи пера. Окремі знахідки кераміки зустрічаються на поверхні ґрунту впритул до с. Бойківка (нині в складі с. Писарівка). Імовірно, це залишки великого селища, що існувало тут у скіфські часи.

Територія пам'ятки вкрита товстим (7 – 10 см) шаром надувного піску. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 37, рис. 75 – 76; Ляпушкін І. І. Дніпровское Лесостепное Левобережье в эпоху жєлеза. – М. – Л.: Изд-во АН СССР, 1961. – МИА № 104. – С. 52.

В. О. Мокляк

236. Поселення 2 – доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться за 2 км на південний схід від с. Мала Перещепина та за 2 км на північний схід від с. Маньківка, на дюнах.

Обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташоване на березі Малоперещепинського болота.

Площа пам'ятки становить 1,8 га (120x150 м).

Матеріали, зібрані на поверхні пам'ятки, датуються добою середнього (культура багатоваликової кераміки) та пізнього бронзового віку. Поверхня за-

дернована, частково зруйнована ерозією. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 25, рис. 52.

В. О. Мокляк

237. Поселення 3 – неоліт – енеоліт (V – III тис. до н. е.), доба бронзи (XXII – XVII ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на південний схід від залізничної станції та за 0,4 км на південний захід від місця знахідки "Малоперещепинського скарбу" (1912 р.).

Обстежувалося О. Б. Супруненком у 1983 р.

Розташоване на другій терасі лівого берега р. Тагамлик.

На поверхні пам'ятки зібрані матеріали, що датуються часом неоліту ямково-гребінцевої кераміки та енеоліту – раннього бронзового віку, у т. ч. уламок стінки горщика катакомбної культури (XXII – XVII ст. до н. е.). Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Супруненко А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. – Полтава, 1983 // НА ІА НАН України. – 1983/63. – Ф. е. 20969. – С. 34; Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 60.

В. О. Мокляк

238. Курганний могильник; майдан – пізніє середньовіччя (арх.).

Знаходяться за 0,2 – 0,7 км на південний південний захід від села.

Відомі з кінця XIX ст., обстежувалися О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташовані на вододільному плато рр. Ворскла та Кустолово, що піднялося на 12 м над рівнем Малоперещепинського болота.

Складається з 12 насипів та майдану, що простяглися вздовж дороги Мала Перещепина – Руденківка. Висота насипів 0,1 – 0,6 м, діаметр 12 – 25 м. Майдан має кільцеподібну форму насипу, висота 1,4 м, діаметр 65х70 м. Розорюються.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 25; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 74; Макаренко Н. Городища и курганы Полтавской губернии. – Полтава, 1917. – С. 13.

В. О. Мокляк

239. Курганна група; майдан – пізніє середньовіччя (арх.).

Знаходяться за 0,6 км на південний схід від села, зліва від грейдерної дороги Мала Перещепина – Кустолово Перше.

Обстежувалися О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташовані на вододільному плато в межиріччі рр. Ворскли й Кустолово.

Складається з чотирьох насипів висотою 0,21 – 0,65 м, діаметром 14 – 26 м та майдану. Насип майдану дугоподібної форми у вигляді валу з проходом з північного сходу. Висота валу 0,42 м, діаметр 30–40 м.

Розорюються.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 25 – 26.

В. О. Мокляк

240. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,35 км на південний схід від села та за 0,4 км від дороги Мала Перещепина – Крута Балка.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,2 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 11 – 12, рис. 7.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

241. Місце знаходження скарбу – поховання кочівника (VII ст. н. е.), пам'ятник хану Кубрату (арх., іст.)

"Малоперещепинський скарб" – залишки поховання кочівника – був виявлений 29 травня 1912 р. жителями с. Мала Перещепина Ф. І. Деркачем та К. І. Маджаром за випадкових обставин у піщаних дюнах за двісті саженів (426,6 м) на північний схід справа від дороги, яка з'єднувала с. Мала Перещепина та залізничну станцію Малоперещепинська. 1 червня 1912 р. місце знахідки обстежив І. А. Зарецький, зробивши його опис. Воно являло собою невелику площину серед дюн (нині територія засаджена сосновим лісом), прометену серед сипучого піску до більш темного й щільнішого чорного шару. На площині було видно дрібні глиняні уламки "доисторической глиняной посуды и свежеизломанные кусочки дерева, выброшенные при раскопе" місцевими жителями. Раніше в околицях цього місця "неоднократно были находимы мелкие древние предметы, как то наконечники копий и стрел из бронзы и железа". Тоді ж М. Є. Макаренко провів розкопки на місці знахідки "скарбу", під час яких досліднику вдалося зафіксувати кілька дубових брусів, оббитих золотими пластинами.

Незважаючи на грабіжницькі розкопки, проведені місцевим населенням з метою пошуку дорогоцінних металів, майже всі речі було зібрано та придбано для імператорського Ермітажу.

У складі знахідки – вироби з дорогоцінних металів – срібла та золота, а також із бронзи, заліза. Найцікавіші з них – блюдо єпископа м. Томи Патерна, срібне сасанідське з позолотою блюдо із зображенням шаха Шапура II, великий гранчастий глек-рукомийник, дві гладкі вази, ваза східного зразка для фруктів, велика масивна ваза, меч у ножнах із золотом обкладкою, величезна позолочена амфора, кубки, візантійські монети та багато інших речей.

Блюдо єпископа Патерна діаметром 57 см прикрашене високим рельєфним фризом із зображенням переплетених виноградних лоз та хмелю, у розгалуженнях яких поміщено зображення козлів, баранів, павичів, голубів та інших птахів, а також великі корзини з хлібом та плодами. На внутрішній поверхні – велика монограма Христа. Навколо – напис латинською мовою: "Ex antiquo renovatum est per Paternum reverentiss[imum] episc[orum] nostrum. Amen". На зворотному боці блюда зроблений пунктиром напис грецькою мовою та вказано вагу срібла. На днищі поставлено чотири візантійські клейма. Блюдо піддавалося реставрації. Можливо, єпископ Патерн, що проживав у м. Томи в кінці V ст. н. е., скористався античним блюдом, що було в нього, відновивши внутрішню частину з добавкою монограми Христа та написом зі своїм іменем, пристосувавши для використання під час релігійних церемоній.

Особливе місце в "скарбі" займає сасанідське блюдо із зображенням перського шаха Шапура II (IV ст. н. е.). Шапур на коні женеться за дикими козлами та турами. На жаль, під час знахідки виріб було пошкоджено.

Звертає на себе увагу визолочена амфора висотою 53 см. Її ручки мають форму двох великих дельфінів. Посередині ваза прикрашена пишно орнаментованою смугою. Така ж смуга оперізує горловину. 1912 р. з вази було зроблено дві

копії, які нині зберігаються в Полтавському краєзнавчому музеї та музеї Миргородського керамічного технікуму.

До складу "скарбу" ввійшли 44 візантійських монети, датовані роками правління імператорів Фоки I (602 – 610 рр.), Костянтина та Іраклеона (641 р.), Константа II (644 – 688 рр.) та Іраклія (610 – 641 рр.), що дали можливість датувати весь комплекс VII ст. н. е.

Загальна вага виробів із дорогоцінних металів, знайдених під Малою Перещепиною, становила 75 кг – 50 кг виробів зі срібла й 25 кг із золота.

У 1980-х рр. директором Малоперещепинського громадського музею на місці знахідки "скарбу" було виявлено кілька дрібних речей, у т. ч. уламки меча.

На жаль, обставини знахідки "Малоперещепинського скарбу" не дозволяють з'ясувати характер пам'ятки більш точно. Але, виходячи зі складу комплексу, знахідки дерева, зокрема дерев'яних брусів із золотою оббивкою, наявності золотих пластинок, які ідентифікуються дослідниками як залишки окуття труни чи саркофага, можна говорити про приналежність комплексу до поховального інвентаря. В останні десятиліття в Австрії, Болгарії, а останніми роками в Росії й Україні з'явився ряд робіт, які інтерпретують знахідку 1912 р. як поховання засновника держави Велика Болгарія хана Кубрата – очоловані ним племена в VII ст. кочували саме в цих місцях.

Речі зберігаються у фондах Державного Ермітажу (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація), Полтавському краєзнавчому музеї.

1989 р. на місці знахідки "скарбу" делегацією Болгарської Народної Республіки, працівниками відділу археології Полтавського краєзнавчого музею та керівництвом села було встановлено перший пам'ятний знак, який мав вигляд азбестової труби, залитої в нижній частині бетоном, і в майбутньому мав бути замінений. 18 серпня 2001 р. під час I Всеукра-

їнського з'їзду болгар було встановлено новий пам'ятник.

На піщаній дюні на постаменті з брили чорного граніту було встановлено вертикальну необроблену брилу з такого ж каменю. На лицьовій відполірованій стороні зображення тамги – родового знаку хана, під яким напис: "В єднанні сила. Великий Кубрат VI – VII ст. Р. Х. От Бога поставен Владетел на стара Велика Болгарія. От Болгари Українці 18 август 2001 г."

Джерела та література: Балинт Ч. О принадлежности находки в Малой Перещепине Куврату (история вопроса) // Материалы I тыс. н. э. по археологии и истории Украины и Венгрии. – К.: Наук. думка, 1996. – С. 54 – 64; Бенешевич К. В. К изучению Перещепинского клада // ИАК. – СПб., 1913. – Вып. 49. – С. 101 – 116; Бобринский А. А. Перещепинский клад // Материалы по археологии России. – Пг., 1914. – № 34. – С. 111 – 120; Зарецкий И. А. Клад, найденный при селе Малая Перещепина Константиноградского уезда Полтавской губернии. – Полтава, 1912; Маршак Б. И., Скалон К. М. Перещепинский клад. – Л., 1972; Приймак В. В., Супруненко О. Б. Малоперещепинський "скарб". – К. – Полтава: АСМІ, ВЦ "Археологія", 2005. – 24 с; Семенов А. И. Утраченные предметы памятников Перещепинского круга // Охра-

на и исследования памятников археологии Полтавщины: Второй областной научно-практический семинар 18 – 19 мая 1989 г. Тезисы докладов и сообщений. – Полтава, 1989. – С. 60 – 64; Сокровища хана Кубрата: Перещепинский клад / Залесская В. Н., Львова З. А., Маршак Б. И., Соколова И. В., Фонякова Н. А. – СПб.: АО "Славия". 1997. – 336 с; Фармаковский Б. Блюдо епископа Патерна // ИАК. – СПб., 1913. – Вып. 48. – С. 113 – 127; Вернер Й. Погребальная находка от Малая Перещепина и Кубрат-зан на Българите / Перевод от немски М. Матлиев; Отгъворен редактор Д. Овчаров. – София: Изд-во на Българската Академия на науките, 1988. – 56 с. + 16 лл. ил.

В. О. Мокляк

242. Братська та 38 індивідуальних могил радянських воїнів, жертв фашизму, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центрі села, у парку.

Поховано 59 осіб. Серед них воїни із підрозділів 300-ї стрілецької дивізії, які загинули в оборонних боях з німецько-фашистськими загарбниками 18 вересня 1941 р. Лютчик Є. С. Кубко, що загинув у нерівному бою з німецькими загарбниками в липні 1941 р. над с. Кустолове; воїни 1004-го стрілецького полку 305-ї стрілецької дивізії, 3-го танкового полку 37-ї мотострілецької бригади 1-го механізованого корпусу, 34-го танкового полку, 924-го стрілецького полку 252-ї стрілецької дивізії, які загинули під час звільнення с. Мала Перещепина, хутора 1-е Травня, с. Велике Болото, один воїн, що помер від ран у 270-му окремому медичному санітарному батальйоні. 27.04.1955 р. до меморіального комплексу із с. Велике Болото були перенесені лейтенант Ганін та гв. сержант А. В. Зайцев, а також 11 воїнів з дільниці Червоне село.

Відомі прізвища 24 воїнів. Серед них молодший лейтенант Є. П. Макєєв, який 27.09.1943 р. загинув під час повітряного бою – згорів у літаку.

Під час німецько-фашистської окупації села загарбниками було розстріляно 36 мирних жителів. Відомі 24 прізвища.

У 1958 р. біля могили споруджено пам'ятник – залізобетонну скульптуру воїна (вис. 2 м) на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 7 м). Справа від пам'ятника – горизонтальна цегляна оштукатурена стела (6х2 м), на якій розміщено 8 плит із темно-сірого граніту (0,9х0,53 м) з прізвищами 395 воїнів-земляків, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни.

На 38 могилах покладено плити з темно-сірого граніту (0,2х0,35 м) з прізвищами полеглих воїнів і загиблих мирних жителів.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1613. – Оп. 1. – Спр. 29. – Арк. 11; ЦАМО РФ. – Ф. 1613. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 30; ЦАМО РФ. – Ф. 1613. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 45; ЦАМО РФ. – Ф. 3-го танкового полку. – Оп. 211040. – Арк. 43; ЦАМО РФ. – Ф. 34-й танковий полк. – Оп. 202541. – Арк. 5; ЦАМО РФ. – Ф. 1536. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 63; ЦАМО РФ. – Ф. 1536. – Оп. 2. – Спр. 32. – Арк. 119; ДАПО. – Ф.Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 93; Книга пам'яті України. – Т. 11. – С. 227; Книга пам'яті України. – Т. 9. – С. 207, 210, 213, 214, 216, 218, 223; Злагода. – 2002. – № 64. – 14 вересня. – С. 2.

В. А. Андриєць

243. Могила радянського воїна (іст.).

Розташована на кладовищі дільниці Червоне село.

Похований радянський воїн Володимир Михайлович Бородин (1924 – 1943), розвідник роти 35-ї механізованої бригади 1-го механізованого корпусу, убитий 26.09.1943 р. під час звільнення с. Великий Шлях від німецько-фашистських загарбників.

У 1958 р. на могилі встановлено залізобетонний обеліск (вис. 2,0 м), у центральній частині якого дошка з оргскла (0,2х0,2 м) з прізвищем полеглого воїна: "Рядовой Бородин Владимир Михайлович 25.09.1924 – 26.09.1943".

Розмір могили 2,0х1,0 м.

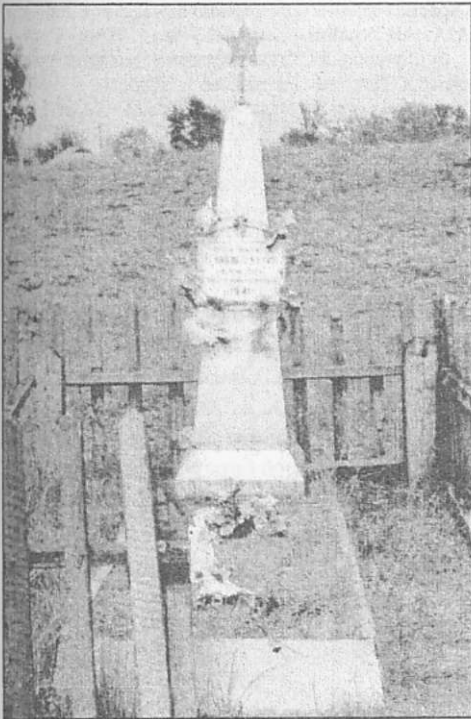
Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. IX відділ. – Вх. 42050с від 27.10.1943 р. Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Ф.Н.-II-16-1931-247.

В. А. Андрієць

244. Могила жертв фашизму (іст.).

Розташована в північній частині села, дільниця Кушівка.

Поховане подружжя Лерманів: Равим Михайлович і Наталія Григорівна, які бу-

ли розстріляні німецько-фашистськими загарбниками в грудні 1941 р.

У 1990 р. на могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,5 м), у центрі якого металева дошка (0,2х0,25 м) з прізвищами загиблих: "Здесь покоятся Н. Г. Комякова, Р. Г. Лерман зверски убиты фашистскими наемниками 7.12.1941".

Розмір могили 1,5х0,6 м.

Джерела та література: Відомості Мало-перещепинської сільської ради; Книга скорботи України: Полтавська область. Т. 2: м. Комсомольськ, м. Кременчук, м. Лубни, Лубенський район, Машівський район, м. Миргород, Миргородський район, Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район, Полтавський район, Решетилівський район, Семенівський район, Хорольський район, Чорнухинський район, Чутівський район, Шишацький район. – Полтава: Полтавський літератор, 2003. – С. 259, 261.

В. А. Андрієць

245. Пам'ятник Ф. Енгельсу (мист.).

Розташований у центрі села.

Пам'ятник Ф. Енгельсу встановлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України до 50-річчя Жовтня" у зв'язку з тим, що місцевий колгосп носив ім'я цього діяча міжнародного комуністичного руху.

Скульптура виготовлена Ужгородською скульптурною майстернею на замовлення правління місцевого колгоспу ім. Ф. Енгельса.

Залізобетонна скульптура (вис. 3,0 м) встановлена на залізобетонний постамент (2,2х1,15х1,15 м), що розміщений на цегляному оштукатуреному цоколі (0,1х2,56х2,56 м). У верхній частині постаменту накладними літерами напис: "Ф. Енгельс".

Ф. Енгельс зображений на повний зріст, у пальті, зі складеними на грудях руками.

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1967 р.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-І-1-1932-16-247; Українська Радянська енциклопедія. – К.: Головн. ред. УРЕ, 1986. – Т. 1. – С. 489 – 493.

В. А. Андрієць

246. Меморіальна дошка

М. А. Клименку (іст.).

Розташована на приміщенні школи в центрі села.

Установлена на честь Миколи Андрійовича Клименка, ветерана Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. та педагогічної праці, почесного громадянина с. Мала Перещепина.

М. А. Клименко (19.12.1913, с. Сокілка Кобеляцького повіту, тепер Правобережна Сокілка Кобеляцького району – 2006 р., с. Мала Перещепина). У 1931 р. закінчив семирічну школу, працював піонервожатим, з 1932 р. у м. Дніпропетровськ – поштовим робітником. З січня 1934 – учитель математики Бутенківської, Куш-Кушинської Кобеляцького та Малоперещепинської Новосанжарського районів шкіл. З вересня 1941 до 1945 р. перебував на фронті. Демобілізований у грудні 1946 р. З січня 1947 до 1974 р. працював у Малоперещепинській середній школі спочатку зав. навчальної частини, а з 1974 р. – директором. Нагороджений орденами Леніна, Червоного Прапора, Орденом "Отечественной войны" 1 та 2 ступенів, Богдана Хмельницького, 18-ма медалями.

31 травня 2007 р. на приміщенні Малоперещепинської середньої школи ім. М. А. Клименка встановлено меморіальну дошку із сірого граніту (0,8x0,6 м) з пам'ятним текстом "Клименко Микола Андрійович в 1959 – 1974 роках працював директором школи, ветеран Великої Вітчизняної війни, почесний громадянин села".

Література: Загубилися в класах літа // Злагода. – 2003. – № 98. – 17 грудня. – С. 2.

В. А. Андрієць

Малі Солонці с., Кустолівська сільська рада

247. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 0,7 – 1 км на північ від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташована на рівному плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Складається з трьох насипів висотою 0,3–1,6 м, діаметром 21–35 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 39, рис. 78.

В. О. Мокляк

248. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 0,3 – 0,5 км на південний схід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташована на рівному плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Складається з трьох насипів висотою 0,2 – 0,6 м, діаметром 16 – 27 м. Розорюється.

У складі групи в 1983 р. О. Б. Супруненко досліджено зруйнований курган з похованнями часу ямної культури.

Джерела та література: Супруненко А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. – Полтава, 1983 // НА ІА НАН України. – 1983/63. – Ф. е. 20969. – С. 45–47; Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 39, рис. 78; Памятники духовной и материальной культуры древней и средневековой Полтавщины: Каталог выставки. – Полтава, 1985. – С. 11.

В. О. Мокляк

249. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на південний захід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташований на рівному плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Висота 2,4 м, діаметр 42 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 39, рис. 78.

В. О. Мокляк

250. Курган 2 (арх.).

Знаходиться на північно-західній околиці села в зоні житлової забудови.

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на рівному плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Висота 0,35 м, діаметр 22 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 39, рис. 78.

В. О. Мокляк

251. Курган 3 (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на захід від села.

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на рівному плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Висота 2,7 м, діаметр 45 м. Задернований.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 39, рис. 78.

В. О. Мокляк

252. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений 1975 р. на честь 64 жителів села, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,9 м) установлена на цегляний постамент, облицьований плитами із сірого граніту (вис. 1,85 м). З правої сторони розміщені 4 дошки із сірого граніту (1,3x0,7 м) з пам'ятним текстом та прізвищами полеглих односельців.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'яток історії Ф.Н.-П-16-1933-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 166 – 169.

В. А. Андрієць

Малий Кобелячок с., Малокобелячківська сільська рада

253. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,35 км на північний захід від села, поряд з місцем розташування в минулому тракторної бригади колишнього колгоспу "Маяк комунізму".

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на підвищенні плато за 2 – 3 км від витоків р. Малий Кобелячок.

Висота 0,6 м, діаметр 35 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 13, рис. 20.

В. О. Мокляк

254. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,25 км на південний схід від села.

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на підвищенні плато за 2–3 км від витоків р. Малий Кобелячок.

Насип правильної округлої форми висотою 0,25 м, діаметром 20 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 12, рис. 20.

В. О. Мокляк

255. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений у 1958 р. на честь 303 жителів сс. Малий Кобелячок, Горобці, Лахни, Ємцева Долина, Олійники, Скубії, котрі загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., та підпільника Антона Ілліча Піскового – жителя с. Олійники, який був розстріляний німецько-фашистськими загарбниками у вересні 1943 р.

Скульптура матері із залізобетону (вис. 2,2 м) установлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 2,0 м). Навколо пам'ятника розміщені 11 залізобетонних плит (1,1x0,7 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятки історії Н – 11 – 16 – 955 – 247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – Т. 9: Новосанжарський район. Оржицький район. Пирятинський район. – С. 191 – 205.

В. А. Андрієць

256. Могила радянського воїна, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центральній частині кладовища.

Похований Павло Романович Лісняк, 1906 р. н., рядовий із підрозділів 38-ї армії Південно-Західного фронту, який загинув 16 вересня 1941 р. в оборонних боях з німецько-фашистськими загарбниками.

У 1966 р. на могилі встановлена залізобетонна плита (1,5x0,9 м) з пам'ятним текстом і прізвищем полеглого воїна: "Вечная слава воину-герою, павшему смертью храбрых в боях за Родину в годы Великой Отечественной войны Самогин Анатолий Алексеевич" та цегляний оштукатурений обеліск (вис. 2,5 м), у центральній частині якого вмонтовано дошку (0,5x0,6 м). Стосовно прізвища похованого – тут явна помилка, оскільки А. О. Самогін помер від ран у госпіталі й похований у с. Великий Кобелячок Кременчуцького району. Помилково занесений до списків загиблих по Новосанжарському району.

102

Джерела та література: ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 62. – Арк. 43зв.; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – Т. 9: Новосанжарський район. Оржицький район, Пирятинський район. – С. 191 – 195. 266.

В. А. Андрієць

Маньківка с., Малоперещепинська сільська рада

257. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Споруджений 1978 р. на честь 38 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Цегляна оштукатурена стела (вис. 2,5 м), на чільній стороні якої чавунна дошка (1,8x1,0 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Ф.Н.-П-16-1934-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 227.

В. А. Андриєць

Мар'янівка с., Руденківська сільська рада

258. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 0,15 – 1,1 км на південь від села, біля дороги на с. Руденківка.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташована на плато другої тераси правого берега р. Кустолово.

Складається із чотирнадцяти насипів висотою 0,15 – 1,3 м, діаметром 10 – 38 м. Розорюється. Насип кургану № 1 знівельований.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 39–40, рис. 56; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 75.

В. О. Мокляк

259. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться між сс. Мар'янівка, Велике Болото та Варварівка на південно-східній східній околиці села.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташована на вододільному плато рр. Ворскла й Кустолово.

Складається з дванадцяти насипів, розташованих зі сходу на захід від дороги Руденківка – Мала Перещепина, висотою 0,2 – 0,9 м, діаметром 15 – 30 м. Розорюється.

Джерела: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 26 – 27, рис. 56; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 75.

В. О. Мокляк

Маячка с., Маячківська сільська рада

260. Курганна група, майдан – пізнє середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 1 км на захід від села в кутку Віблівка.

Обстежувалася Г. П. Заїкою, А. Г. Заїкою у 1990 р.

Розташована на плато другої тераси правого берега р. Оріль.

Складається з одинадцяти насипів висотою 1–2 м, діаметром 20–30 м та майдану з кільцеподібним слабо вираженим валом та заглибиною в центрі 3 м. На схід розташовані два вуси довжиною 80 та 90 м. Три насипи задерновані, усі інші розорюються.

Джерела: Заїка Г. П., Заїка А. Г. Отчет об обследовании укрепленной Украинской оборонительной линии в 1990 г. – Полтава, 1990 // Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03–344. – С. 48–49; Од. зб. 03–445. – Рис. 110.

В. О. Мокляк

261. Курган 1 (арх.).

Знаходиться в центрі села за 50 м від дороги на Дніпропетровськ та за 150 м від мосту через р. Маячка.

Відомий з початку ХХ ст. Обстежувався С. П. Юренко в 1972 р., у 1991 р. – І. М. Кулатовою, І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком.

Розташований на правому березі р. Маячка.

Насип округлої форми, висота 2,5 м, діаметр 40 м. Задернований. Із західно-

го боку розкопаний на ? . Час розкопок невідомий. Із знахідок відомі 7 бронзових кельтів новоросійського типу та бронзовий серп. 1991 р. останець насипу було пошкоджено траншеєю, яка перерізала кілька викидів від поховань доби бронзи. На дні траншеї та у викидах з неї траплялися фрагментовані людські кістки.

Знахідки перебувають у колекції Херсонського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Каталог колекції древностей А. И. Поль в Екатеринославе. – К., 1893. – В. 1. – С. 37 – 38; Кривцова-Гракова О. А. Степное Поволжье и Причерноморье в эпоху средней бронзы. – М., 1956. – МИА № 46; Мокляк В. А. Звіт про відрядження з приводу обстежень пам'яток археології в 1991 році. – Полтава, 1991 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 335. – С. 12.

В. О. Мокляк

262. Курган 2 (арх.).

Знаходиться на в'їзді до села зі сторони с. Лівенське, на підвір'ї гр. А. С. Марчука.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1991 р.

Розташований на плато правого берега р. Маячка.

Висота 1,5 м, діаметр 30 м. Поверхня задернована, на південній полі встановлено опору електропередач, східна – пошкоджена під час вибирання ґрунту в 1983 р., але була досипана. У 1991 р. траншеєю газопроводу зруйновано південно-східну полу. У відслоненнях траншеї чітко читався суглинковий викид від поховальної ями.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про відрядження з приводу обстежень пам'яток археології в 1991 році. – Полтава, 1991 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 335. – С. 11.

В. О. Мокляк

263. Українська оборонна лінія – 30-ті рр. XVIII ст. (арх.).

Проходить через село в напрямку північний схід – південний захід.

Оглядалась В. Г. Ляскоронським у 1911 р., Г. П. Заїкою та А. Г. Заїкою в 1990 р.

Укріплення (1732 р.) розташовані вздовж південно-східної околиці кутка

Красний Кут, проходять через кутки Маячка-Низ, Село до урочища Батарей. У центрі села, південніше від контори колишнього колгоспу ім. Щорса, збереглися сліди Маячківської фортеці, що первісно мала вигляд бастионного чотирикутника. 5 лютого 1736 р. комісією під керівництвом фельдмаршала Мініха, що перебувала в м. Ізюм, було затверджено новий проект п'ятикутної в плані фортеці зі стороною в 120 сажнів (256 м) та двома равелінами на фронтах. 1738 р. фортеця отримує нову назву – Лівенська, і в ній розміщується канцелярія Лівенського ландміліцького полку. Станом на 1990 р. фортеця була зруйнована на дві третини.

Література: Апанович О. М. Збройні сили України першої половини 18 ст. – К., 1968; Багалей Д. И. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. – М., 1987; Галкевич Б. Л. Картографічні джерела та їх застосування для вивчення історії України 18 ст. // УІХ. – 1971. – № 9; Гісдова Л. Державні установи по управлінню захисною Українською лінією // Вісник Київського університету. – 1967. – № 8; Ласковский Ф. Материалы для истории инженерного искусства в России. СПб., 1865. – Ч. 3; Ляскоронский В. Г. Городища, курганы, майданы и Змиевые валы в области Днепровского Левобережья // Труды XVI Археологического съезда. – М., 1911. – С. 1 – 82; Заика Г. П., Заика А. Г. Некоторые вопросы истории Украинской линии // Охрана и исследование памятников археологии Полтавщины: Второй областной научно-практический семинар 18 – 19 мая 1989 года. – Полтава, 1989. – С. 83 – 88; Заика Г. П. Українська лінія. – К. – Полтава, 2001. – 88 с.

Г. П. Заїка

264. Фортеця сотенного містечка – кін. XVII – XVIII ст. (арх.).

Знаходиться в центрі села навпроти пам'ятника В. І. Леніну та позаду шкільного двору.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1996 та 2007 рр.

Розташована на високому рівному плато другої тераси правого високого берега р. Маячка.

Оглядом та обміром встановлено, що територія фортеці залишається незабудованою, однак майже всі її укріплення

*Залишки укріплень південного бастиону
Маячківської фортеці.*

крім південного бастиону, знівельовані. Північна та захіна сторони розорються під городи. Півенний бастион та територія, що прилягає до нього зі сходу, зайняті кладовищем XIX – I-ї пол. XX ст. Однак незважаючи на те що укріплення в східній, західній та північній частині фортеці були знівельовані, їхні рештки досить добре читаються на поверхні ґрунту. Збережені укріплення, очевидно, відносяться до пізнього періоду існування фортеці, оскільки вони були збудовані за поширеною в той час у Європі схемою земляних фортифікаційних споруд – чотирикутна в плані з далеко виступаючими вперед бастионами. Укріплення склалися з валу та рову по зовнішній стороні валу. Ширина рову становила близько 10 м. На сьогодні він в основному залив ґрунтом. Зберігся лише на південному бастионі та частково на західному та східному боці фортеці. Глибина його на сьогодні становить у різних місцях від 1 до 2,5 м. Висота збереженої частини валу становить 1,5–2 м. По його гребеню виявлено заглибину – залишки окопу, що добре читається на поверхні. Ширина у верхній його частині становила 2–3 м. Глибина – 1 м. Пам'ятка потребує детального вивчення.

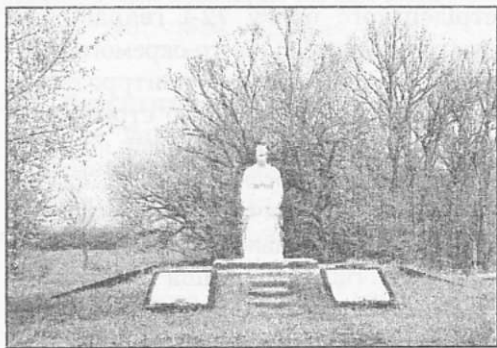
Джерела: Мокляк В. О., Яремченко В. А. Звіт про пам'ятки археології, виявлені під час роботи пам'яткоохоронної експедиції Полтавського краєзнавчого музею у 2007 р. – Полтава, 2007 // НА ПКМ. – Од. зб. 04-344.

В. О. Мокляк

265. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села, у центральній частині кладовища.

Установлений у 1964 р. згідно з рішенням виконкому Маячківської сільської ради депутатів трудящих від 1 жовтня 1964 р. на честь 339 жителів села, що загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. У 1977 р. відбулася заміна пам'ятника, викликана пошкодженням попереднього блискавкою. Нині пам'ятник складається з установленної на кургані на залізобетонному постаменті (вис. 0,7 м) скульптури матері на колінах (вис. 2,3 м), навколо якої розміщено 9 залізобетонних плит (1,3х0,6 м) з прізвищами полеглих жителів села.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 111 СД. – Оп. 2. – Спр. 10. – Арк. 76; ЦАМО РФ. – Ф. 229 Гв. сп. – Оп. 274478. – Арк. 2 (301-41); ЦАМО РФ. – Ф. IX отд. – Спр. 101-1557-2. – Арк. 229, вх. 6376 (301-4); Там само. – Спр. 101-1018-2-143. – Арк. 233, вх. 40-72 (301); ДАПО. – Ф. 363. – Оп. 1. – Спр. 220. – Арк. 7, 153; ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 92. – Арк. 6, 3; Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-965-247; Злагода. – 2002. – № 78. – 2 жовтня. – С. 2.

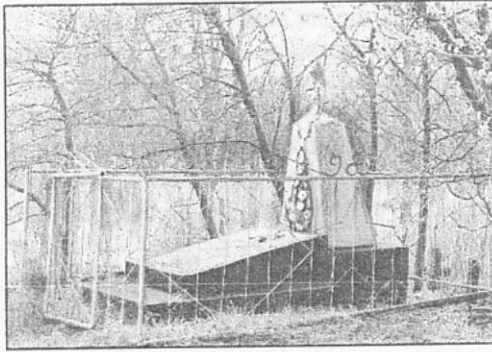
В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

266. Братська могила червоноармійців та радянських воїнів (іст.).

Розташована в центрі села, у центральній частині кладовища. Поховано 25 осіб. 28 червня 1921 р. в боях з антибільшовицькими формуваннями Н. Махна загинули 12 бійців 3-го Українського полку, у т. ч. помічник комісара полку

Локшин. Відомі прізвища 6 червоноармійців.

У могилі також знаходяться останки воїнів із підрозділів 47-го гвардійського стрілецького полку 15-ї гвардійської стрілецької дивізії, 229-го гвардійського стрілецького полку 72-ї гвардійської стрілецької дивізії, 84-го окремого загороджувального загону контррозвідки "Смерш", 399-го та 532-го стрілецьких полків 111-ї стрілецької дивізії, які загинули 22 – 24 вересня 1943 р. під час звільнення сс. Маячка, Рекунівка та Губарівка від німецько-фашистських загарбників. Відомі прізвища 13 воїнів.

Перший обеліск – дерев'яний – було споруджено на могилі червоноармійців у 1920 р. Нинішній пам'ятник після захоронення в 1943 р. в могилі останків воїнів-визволителів установлено в 1967 р. Обеліск (вис. 1,85 м) споруджений із цегли, на могилі – залізобетонна плита з пам'ятним текстом та іменами похованих.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-965-247; Злагода. – 2002. – № 78. – 2 жовтня. – С. 2.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

267. Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташовані на старому кладовищі в центрі села.

Кількість поховань, як і територію, установити неможливо через те, що не залишилися надмогильні пам'ятники. Нині в старій частині кладовища зберегли-

106

ся лише порослі травою невеликі могильні насипи. Пам'ятний знак не встановлений. Точна кількість померлих від Голодомору 1932 – 1933 рр. у селі невідома.

В. А. Андрієць

268. Пам'ятник В. І. Леніну (іст.).

Розташований у центрі села.

Пам'ятник установлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України та винкому Новосанжарської районної ради депутатів трудящих в ознаменування 95-ї річниці від дня народження В. І. Леніна".

Скульптура виготовлена Харківською скульптурною майстернею на замовлення правління колгоспу ім. М. Щорса.

Скульптура (вис. 2,5 м) із залізобетону, установлена на постаменті з бутового каменю (3,5x2,0x1,5 м).

В. І. Леніна зображено на повен зріст під час ходи. На плечі накинуто пальто. Права рука в кишені піджака, лівою тримається за полу пальта.

Автор невідомий.

Відкрито пам'ятник 22 квітня 1965 р.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-П-989-16-247.

В. А. Андрієць

269. Могила Героя Соціалістичної Праці К. А. Заїки (іст.).

Розташована в південно-західній частині кладовища.

Похована Катерина Агафонівна Заїка, Герой Соціалістичної Праці (12.11.1910 – 19.04.1995, с. Маячка).

У 1996 р. на могилі встановлено металевий хрест (вис. 1,3 м), у центрі якого закріплено металеву дошку (0,17x0,24 м) з прізвищем, датами життя похованої та портретом на кераміці.

Розмір могили 1,75x0,4 м.

В. А. Андрієць

270. Пам'ятний знак на честь родини Левицьких (іст.).

Розташований у центрі села біля школи.

Установлений у грудні 2001 р. Пам'ятний знак виготовлений з брил рожевого та сірого граніту загальним розміром 1,45x1,3 м. У центральній частині закріплено дошку із чорного граніту (0,6x1 м) з портретним зображенням Григорія Кириловича Левицького-Носа, Дмитра Григоровича Левицького й Ореста Івановича Левицького та пам'ятним написом: "Пам'ятний знак встановлено на честь геніальних синів українського народу академіків-земляків – Григорія, Дмитра і Ореста Левицьких".

Література: Розсоха Т. Буде пам'ятний знак на честь академіків Левицьких // Злагода. – 2001. – № 90. – 24 листопада. – С. 3; Жаботинський П., Дев'ятко В. Урок патріотизму для всієї України // Злагода. – 2001. – № 98. – 22 грудня. – С. 1.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

271. Пам'ятний знак – трактор "Універсал" (іст.).

Розташований у центрі села.

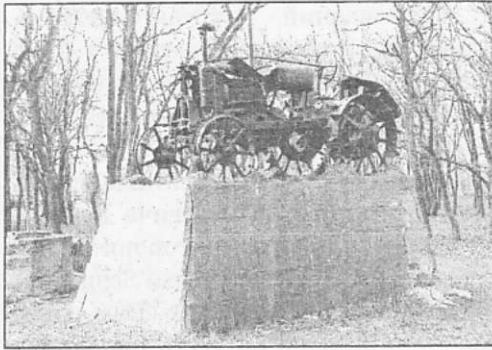
Трактор "Універсал" випуску Харківського тракторного заводу встановлено згідно з рішенням правління колгоспу імені М. Щорса 20 квітня 1966 р. на честь "святкування "Дня хлібороба" та механізаторів колгоспу".

Перший трактор прибув у село відразу ж після створення колгоспу ім. М. Щорса в 1930 р. Але успіхи в досягненні механізації сільськогосподарського виробництва були досягнуті після організації 1 січня 1935 р. Новосанжарської машинно-тракторної станції. На полях колгоспу ім. М. Щорса працювала тракторна бригада МТС. У її складі були механізатори-стахановці А. Коряк, В. Ф. Скряга, Г. Н. Чегринєць, М. І. Чернявський. У 1939 р. вони стали учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки. З 1932 по 1960-ті рр. на тракторі працював М. І. Чернявський.

У 1966 р. машинний парк колгоспу нараховував 34 трактори й 15 комбайнів різних систем.

Пам'ятник являє собою колісний трактор "Універсал" випуску Харківського тракторного заводу, установлений на цегляному обкладеному плиткою постаменті (2,0x2,3x1,1 м). Раніше на чільній стороні постаменту була прикріплена металева дошка (0,7x0,7 м) з написом: "Первенець механізованого обробітку землі в колгоспі імені Щорса, на якому працював Чернявський М. І." (утрачена).

Джерела та література: ДАПО. – Ф. Р. 3938. – Оп. 1. – Спр. 61. – Арк. 7; Пам'ятники Полтавщини: Лубенський, Шишацький райони. – Машинопис. – Б. д. – № 824 // Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею; Книга пошани Всесоюзної сільськогосподарської виставки. 1939. Українська РСР. Полтавська область. – М.: ОГІЗ РСФСР, 1939. – С. 79, 134, 149; Булах М. І. Розцвіли веселі села // Червоний прапор. – 1965. – 25 грудня; Злагода. – 2002. – № 78. – 2 жовтня. – С. 2; Жаботинський П. М. Ново-санжарщина: Історичний довідник. – Полтава, 2006. – С. 119.

О. П. Єрмак, В. О. Мокляк

Мушина Гребля с., Великосолонцівська сільська рада

272. Курганна група, майдан – пізнь середньовіччя (арх.).

Знаходяться на південно-західній, північно-західній і північній околицях села.

Обстежувалися О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташовані вздовж русла р. Кустолово зі сходу на південний захід від дороги Нові Санжари – Нехвороща в напрямку південно-західної околиці села.

108

Складається із чотирнадцяти насипів висотою 0,15 – 0,6 м, діаметром 12 – 27 м та майдану свастикоподібної форми висотою 1,5 м, діаметром 80 м. Насип кургану № 3 має сліди розораного колодзя, що залишився від грабіжницьких розкопок ХІХ ст. Усі насипи курганів та майдан розорюються.

Джерела: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорсклье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 41 – 42, рис. 79.

В. О. Мокляк

Нехвороща с., Нехворощанська сільська рада

273. Місцезнаходження 1 – неоліт, катакомбна культура (XX – ХVІ ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на південь утору по течії від мосту через р. Оріль.

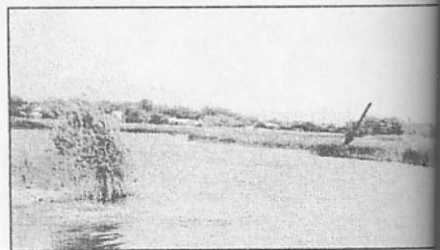
Обстежувалося І. В. Бовкуном В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване на лівому березі р. Оріль.

На поверхні виявлено уламки кераміки доби неоліту та бронзового віку. До першої групи відносяться уламки ліпного посуду, прикрашеного ямковим удаленим орнаментом, виготовлені з тіста сірого кольору, інколи з добавкою незначної кількості рослинності. Ця група є найбільш численною. До доби бронзи віднесено уламок вінця ліпного горщика катакомбної культури. Серед знахідок три кремені – уламки пластини, пластинчатого відщепу та відщеп.

Територія пам'ятки розмивається. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ 03 – 344. – С. 22 – 23; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 60 – 62.

В. О. Мокляк

274. Місцезнаходження 2 – неоліт, катакомбна культура (XX – XVI ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться за 80 м на схід від мосту через р. Оріль.

Обстежувалося І. В. Бовкуном, В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване на правому березі р. Орелі.

На поверхні зібрано уламки ліпної кераміки, що датуються добою неоліту, бронзовим віком та пеньківською культурою.

Територія пам'ятки розмивається. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ 03 – 344. – С. 23; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 63.

В. О. Мокляк

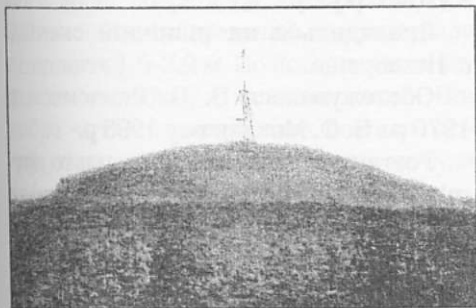
275. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на захід від західної околиці села поряд з територією птахоферми колишнього колгоспу в урочищі Зелений Кут.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1993 р.

Розташована на краю плато правого корінного високого берега р. Оріль.

Складається з трьох насипів висотою 0,4 – 3,5 м, діаметром 20 – 25 м.

Насип № 1 задернований, на вершині встановлено геодезичний знак, поли підрізані. Біля північно-східної поли виявлено пляму, що залишилася від зотлілого дерева, розміром 0,8х0,5 м. Насипи №№ 2, 3 розорюються.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 17, рис. 37 – 38.

В. О. Мокляк

276. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться на північній околиці села, справа від дороги Нехвороща – Машивка.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1994 р.

Розташована на краю високого плато другої тераси правого високого (50–70 м) та крутого берега р. Оріль.

Складається з 5 насипів висотою 1–4 м, діаметром 20–60 м. Насипи 33, 1–4 розорюються. З північного боку насипу № 2 заглибина, що залишилася від вибирання ґрунту під час спорудження кургану. № 5 – задернований, на вершині знаходився геодезичний знак. У XVIII ст. входив до системи укріплень Української оборонної лінії й одночасно використовувався як маяк.

Джерела та література: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в Полтавській області в 1994 році. – Полтава, 1994 // НА ПКМ. – Од. зб. 04–345; Мокляк В. О. Васильківська фортеця Української лінії (за матеріалами польових досліджень) // Полтава: Архітектура, історія, мистецтво: Матеріали II наукової конференції "Вайнгортівські читання", – Полтава, 2003. – С. 73.

В. О. Мокляк

277. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,7 км на схід від східної околиці села.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р. Розташована на лівому березі р. Оріль.

Складається з двох насипів висотою 0,8 м, діаметром 25 м¹. Розорюється.

¹ У звіті А. В. Гейка наведено лише приблизний розмір – одні й ті ж параметри для обох насипів.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 12, рис. 5.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

278. Курган 1 (арх.).

Знаходиться на західній околиці села, в урочищі Морозова гора, поряд з діючим кладовищем.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташований на гребені другої тераси правого берега р. Оріль.

Висота 0,7 м, діаметр 20 м. На вершині насипу встановлено геодезичний знак. Із заходу на схід через центр насипу прокладено траншею газопроводу. На поверхні під час огляду виявлено уламки людських кісток. Задернований.

Джерела: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ 03 – 344. – С. 23 – 24; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 64 – 66.

В. О. Мокляк

279. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на північний захід від північного кутка садка колишнього колгоспу, зліва від дороги Нехвороща – Нові Санжари.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1993 р.

Розташований на плато правого високого берега р. Оріль.

Висота 0,3 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 17, рис. 37.

В. О. Мокляк

280. Українська оборонна лінія – 30-ті рр. XVIII ст. (арх., іст.).

Проходить через село в напрямку північний схід – південний захід уздовж правого берега р. Оріль.

Ділянка укріпленя Української оборонної лінії на північний схід від с. Нехвороща. Фото 1995 р.

Оглядалась В. Г. Ляскоронським у 1911 р., Г. П. Заїкою та А. Г. Заїкою в 1990 р.

Збереглися окремі ділянки на північний схід та південний захід від села вздовж правого берега р. Оріль у вигляді майже повністю зруйнованих рову та валу.

Література: Ляскоронский В. Г. Городища, курганы, майданы и Змиевые валы в области Днепровского Левобережья // Труды XVI Археологического съезда. – М., 1911. – С. 1 – 82; Заика Г. П., Заика А. Г. Некоторые вопросы истории Украинской линии // Охрана и исследование памятников археологии Полтавщины: Второй областной научно-практический семинар 18 – 19 мая 1989 года. – Полтава, 1989. – С. 83 – 88; Заика Г. П. Українська лінія. – К. – Полтава, 2001. – С. 88.

В. О. Мокляк

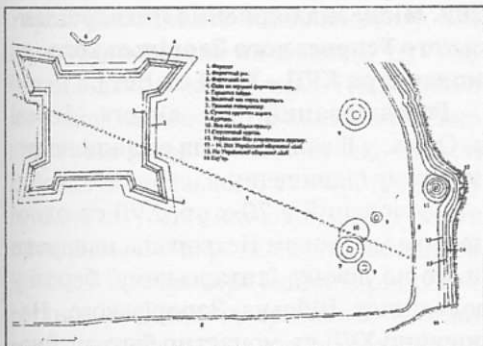
281. Васильківська фортеця Української оборонної лінії – 30-ті рр. XVIII ст. (арх.).

Знаходиться на північній околиці с. Нехвороща.

Обстежувалася В. О. Ленченком у 1976 р., В. О. Мокляком у 1996 р.

Розташована на високому плато другої тераси правого високого (50 – 70 м) та крутого берега р. Оріль, місцями прорізаного глибокими яругами. З південного боку плато знаходиться кар'єр.

План Васильківської фортеці та її околиць за обмірами 1995 р.

Оглядом та обміром встановлено, що за час, який минув після останнього її обстеження в 1976 р. В. О. Ленченком, стан залишків значно погіршився. Майже повністю знесено північно-західний бастион та розорано залишки південно-західного та південно-східного бастионів. Від укріплень самої фортеці нині залишилися недоторканими лише дві ділянки. Повністю зберегся південно-східний бастион і частина північного валу, який прилягає до нього, та верхівка північно-східного бастиону. Усі інші укріплення – вали та рів – розорані, але добре простежуються на поверхні ґрунту. Збудована фортеця була за поширеною в той час у Європі схемою земляних фортифікаційних споруд – чотирикутна в плані з далеко виступаючими вперед бастионами. Розміри її по діагоналі – 215x210 м. Укріплення складалися з валу та рову по зовнішній стороні валу. Ширина рову становила близько 12 м. На сьогодні він заплив ґрунтом і розорується. Однак на його місці збереглося заглиблення до 0,5 м. Висота збереженої частини валу становить 1,5–2,2 м. По його гребеню виявлено заглибину – залишки окопу. Він добре читався в зачистках бокових стінок розрізу. Передня стіна окопу не була вертикальною, а мала нахил назовні, що було досить зручно під час стрільби. Ширина у верхній його частині становила 2 м, у нижній – 1,1 м. Глибина, за даними

зачистки, – 1 м. У нижній частині знаходилася невелика заглибина шириною 0,4 м, що також було зручно під час бойових дій. Усі бастиони, крім рову, по кутах мали укріплення у вигляді гарматних гнізд діаметром 2 м та глибиною 1,2 м. На кожному бастионі було по три таких гнізда. До кожного з них вів прохід, вирізаний у товщі насипу, що з'єднувався з валом. Проїзд до фортеці, очевидно, знаходився з північного боку, оскільки тут зберігся залишок валу, який міг прикривати ворота, і саме тут знаходиться спуск з плато в долину до с. Нехвороща.

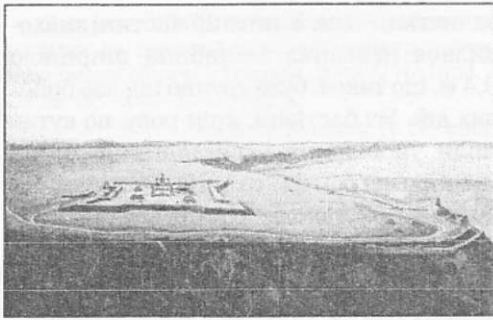
На цій ділянці до системи укріплень Української лінії входять, крім фортеці, також два вали з ровом між ними. Ширина валів і рову нині становить 10–12 м кожного окремо, висота валу – від 0,5 до 1,2 м, глибина рову – від 1 до 1,5 м. Вал самої Лінії не зливається з укріпленнями фортеці, він проходить дещо східніше – на відстані 120 м від неї. Додатковими укріпленнями Лінії є редани. В околицях Васильківської фортеці їх виявлено два. Розташовані вони з північної сторони. З цього боку плато прорізане численними яругами. Саме цим і обумовлено розташування реданів. Їхнім завданням було прикриття слабких місць в обороні Лінії. Трикутні в плані споруди, захищені валами та ровом, були максимально пристосовані до умов місцевості, використовуючи її рельєф. Для спорудження одного з них будівельники досить вдало вико-

Укріплення південно-східного бастиону.
Фото 1995 р.

Реконструкція укріплень Української оборонної лінії в районі Васильківської фортеці за матеріалами розвідок 1995 р. 1999 р.

ристалі один з курганів на краю плато. До системи укріплень цього відрізка Лінії необхідно включити й один з курганів, який розташовувався зі східного боку фортеці на краю плато. Його насип знаходився на шляху спорудження основних валів, але будівельники його обійшли із зовнішнього боку, додатково зробивши нижче валу три трикутні виступи, у кожному з яких міг поміститися лише один стрілець. Їх було вирізано в масиві плато, яке в цьому місці виступає дещо вперед, і додатково укріплено невисоким (0,5 м) валом. Сам курган, очевидно, використовувався як маяк.

Площа, на якій розташовано фортецю, розорана й інтенсивно використовується під посіви. Західна частина також пошкоджена під час прокладання газопроводу на рівному плато другої високої тераси правого берега р. Оріль.

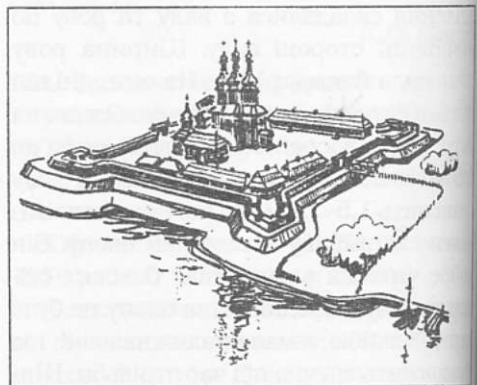
Література: Апанович О. М. Збройні сили України першої половини XVIII ст.- К.: Наукова думка, 1969. – С. 157–169; Заїка Г. П. Українська лінія. – К. – Полтава, 2001. – С. 16 – 17; Мокляк В. О. Васильківська фортеця Української лінії (за матеріалами польових досліджень) // Полтава: Архітектура, історія, мистецтво: Матеріали II наукової конференції "Вайнгортівські читання". – Полтава, 2003. – С. 73; Феодосій (Макаревський). Матеріали для историко-статистического описания Екатеринославской епархии.: Церкви и приходы прошедшего XVIII ст. – Вып. 1: Нынешние уезды: Екатеринославский, Верхнеднепровский, Новомосковский и Павлоградский. – Екатеринослав: Типогр. Чарского, 1880. – С. 354–356.

В. О. Мокляк

282. Місцезнаходження Нехворощанського Успенського Заорільського монастиря XVII – XVIII ст. (іст.).

Розташований на лівому березі р. Оріль, у її заплаві, біля стариці на невеликому підвищенні.

Заснований у 70-х рр. XVII ст. одночасно з містечком Нехвороща навпроти нього на лівому, "татарському" березі у володіннях Війська Запорізького. Наприкінці XVII ст. монастир було зруйновано татарським набігом. Під час пожежі згорів і соборний храм, після чого певний час, аж до початку XVIII ст., тут знаходилася лише капличка. Через кілька років після Полтавської битви на територію монастиря було перенесено дерев'яну Миколаївську церкву, що раніше знаходилася на якомусь невідомому острові біля містечка Царичанки, а невдовзі збудовано новий соборний храм та келії для монахів. Будівництво фортифікаційних укріплень навколо монастиря пов'язано зі спорудженням Української оборонної лінії й відноситься до 1734 – 1739 рр. Монастир було оточено земляними валами бастионних абрисів, ровами, рогатками, палісадовими огорожами. Укріплення формою наближалися до квадрата й мали розмір 50х50 сажнів. Соборна Успенська церква була тризрубною й трибанною, Миколаївська – однобанною. Опікувався монас-

Нехворощанський Успенський монастир у середині XVIII ст. Реконструкція В. Ленченка

тирем Кіш Війська Запорізького, а ченцями були козаки-запорожці, що відійшли від військових справ і перебували на "покої". Монастир називався військовим і мав певні повинності на користь Війська Запорізького. 1780 р. тут розміщувалося Катеринославське духовне правління. 1786 р. монастир ліквідовано. Нині на території монастирища збереглися порослі чагарниками земляні вали висотою до 2,5 м та кладовище, останні поховання на якому було зроблено у 1942 р.

Територія монастиря потребує детального вивчення.

Література: Нехворощанский Успенский Монастырь // Полтавские епархиальные ведомости. Часть неофициальная. – 1891. – № 23. – С. 921 – 922; Ленченко В. Козацький монастир на Орелі // Пам'ятки України. – 1991. – № 2. – С. 28 – 30.

В. О. Мокляк

283. Братська могила радянських воїнів, жертв фашизму, пам'ятник землякам 1 (іст.).

Розташована в центрі села, у парку.

Поховано 1100 воїнів із підрозділів Радянської Армії, що загинули 17 вересня 1941 р. під час оборонних боїв з німецько-фашистськими окупантами; воїни 235-го гвардійського стрілецького полку 81-ї гвардійської стрілецької дивізії, які загинули при звільненні сс. Лисківка, Шевченки, Олексіївка, Філівка, Нехвороща 22 – 24 вересня 1943 р. від німецько-фашистських загарбників. Відомі

мі прізвища 36 воїнів. У 1942 – 1943 рр. німецькими окупантами були розстріляні мирні жителі: активісти, підпільники з навколишніх сіл Машівського району – Козельщини, Коновалівки, Михайлівки, Малої Нехворощі, Павлівки, Рясського, та сс. Писарівка і Нехвороща Новосанжарського району. Відомі прізвища 31 чол.

20 липня 1956 р. виконкомом Нехворощанської селищної Ради депутатів трудящих було прийнято рішення про встановлення на могилі пам'ятника на честь загиблих під час оборонних та визвольних боїв воїнів, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. земляків та розстріляних німецько-фашистськими загарбниками односельців. Пам'ятник у вигляді залізобетонної скульптури воїна, виготовлений у Харківській скульптурній майстерні, було встановлено 1959 р. 1990 р. відбулася реконструкція меморіалу. Скульптура воїна (вис. 2,5 м), була окута міддю й установлена на постамент, облицьований плитами із сірого граніту (вис. 2,8 м). Зліва й справа встановлені 5 плит із сірого граніту (1,4x0,7 м) з пам'ятним текстом і прізвищами 699 загиблих воїнів-односельців та 9 підпільників.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 101-1557-2. – С. 229; ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 92. – Арк. 1; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 4: Диканський район, Зінківський район, Карлівський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1996. – С. 755, 818; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 254, 255, 259, 264, 265, 278, 323, 325, 334, 336; Книга скорботи України: Полтавська область. – Т. 2: м. Комсомольськ, м. Кременчук, м. Лубни, Лубенський район, Машівський район, м. Миргород, Миргородський район, Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район, Полтавський район, Решетилівський район, Семенівський район, Хорольський район, Чорнухинський район, Чутівський район, Шишацький район. – Полтава: Полтавський літератор, 2003. – С. 127 – 134; Злагода. – 2003. – № 8. – 29 січня. – С. 2.

В. А. Андрієць

284. Пам'ятник землякам 2 (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища колишнього 20-го відділення колгоспу.

Споруджений у 1960-х рр. в пам'ять 122 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Цегляний обеліск (вис. 5,0 м), у центральній частині якого розміщено дошку з нержавіючої сталі (0,3x0,6 м) з пам'ятним написом "Вечная слава героям, павшим в боях за свободу и независимость нашей Родины". З трьох сторін обеліску розміщено пам'ятні дошки з пластику (0,7x0,5 м) з прізвищами 122 загиблих односельців.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 253 – 279.

В. А. Андрієць

285. Пам'ятник землякам 3 (іст.).

Установлений у центральній частині Кіровського кладовища.

Споруджений у 1990-х рр. в пам'ять 72 воїнів-односельців, що загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Цегляний обеліск (вис. 2,3 м) установлений на триступінчастому цегляному постаменті (0,18x2,15x

2,15; 0,42x1,95x1,95; 0,4x1,65x1,65 м). Із чотирьох сторін обеліска встановлено 4 дошки з пластику (0,6x1,95 м) – одна з пам'ятним написом, три з прізвищами 72 односельців.

Література: Книга Пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 253 – 279.

В. А. Андрієць

286. Пам'ятник землякам 4 (іст.).

Установлений у центральній частині Чапаївського кладовища.

Споруджений у 1990-х рр. в пам'ять 44 воїнів-односельців, що загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Цегляний обеліск (вис.

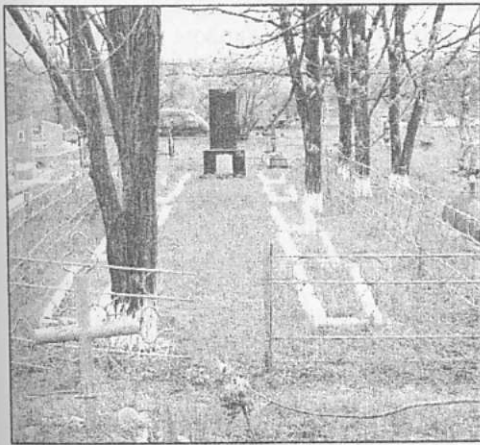
2,32 м) установлений на триступінчастому цегляному постаменті (0,4x1,3x1,3; 0,25x1,7x1,7 м). Із чотирьох сторін обеліска встановлено 4 дошки під склом (0,5x0,4 м) – одна з пам'ятним написом, три з прізвищами 44 односельців.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 253 – 279.

В. А. Андрієць

287. Братські могили (12) радянських воїнів (іст.).

Розташовані в східній частині старого кладовища на території колишнього 20-го відділення колгоспу.

У 12 могилах поховано 32 воїни, які померли від ран у хірургічному похідно-польовому госпіталі 2204. Відомі прізвища 27 похованих воїнів.

У 1964 р. встановлено обеліск із чорного полірованого граніту (вис. 1,7 м), у нижній частині якого – дошка з білого мармуру (0,5x0,4 м) з пам'ятним написом і прізвищами похованих воїнів.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. ІХ відділ. – Спр. 101-1557-2. – Арк. 167; ЦАМО РФ. – Ф. ІХ відділ. – Спр. 101-1018-2-1943. – Арк. 235; Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-969-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 214; Злагода. – 2003. – № 8. – 29 січня. – С. 2.

В. А. Андрієць

288. Могила радянського воїна (іст.).

Розташована в західній частині старого Кіровського кладовища.

Похований воїн, який помер від ран 1 жовтня 1943 р.. На могилі встановлено дерев'яний обеліск (вис. 0,7 м) із металевою зіркою на верхівці.

В. А. Андрієць

289. Пам'ятник В. І. Леніну 1 (іст.).

Розташований у центрі села, у сквері. Пам'ятник установлено до 86-ї річниці від дня народження В. І. Леніна.

Скульптура виготовлена Харківською скульптурною майстернею.

Скульптура (вис. 2,8 м) із залізобетону встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (2,45x1,5x1,5 м), розміщеному на такому ж докол (1,0x4,05x4,05 м). На постаменті накладними літерами російською мовою напис "В. И. Ленин"

Фігура В. І. Леніна на повен зріст, у пальті. У правій руці тримає згорнутий кашкет, лівою тримається за борт пальта.

Автор невідомий.

Відкрито пам'ятник 22 квітня 1956 р.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-П-990-16-247.

В. А. Андрієць

290. Пам'ятник В. І. Леніну 2 (іст.).

Розташований у парку колишнього III відділення колгоспу ім. Ілліча.

Пам'ятник встановлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України до 50-річчя Жовтня" й у зв'язку з тим, що місцевий колгосп носив ім'я В. І. Леніна.

Скульптура виготовлена Львівським художньо-виробничим комбінатом на замовлення правління колгоспу ім. Ілліча.

Скульптура (вис. 2,8 м) із залізобетону встановлена на залізобетонному постаменті (2,4x1,0x1,2 м). У верхній частині постаменту напис: "Ленін", у центрі – пам'ятний напис "В. І. Леніну, геніальному вождю пролетаріату, творцю Радянської держави, на честь її 50-річчя від колгоспників с. г. артілі ім. Ілліча. с. Нехвороща. 1967 р."

Фігура В. І. Леніна на повен зріст. Ліва рука тримає кашкет, права – у кишені штанів.

Автор невідомий.

Відкрито пам'ятник 22 квітня 1956 р.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-П-991-16-247.

В. А. Андрієць

291. Могила Героя Соціалістичної Праці Є. П. Грицай (іст.).

Розташована в центральній частині Кіровського кладовища.

Похована Євдокія Павлівна Грицай (02.03.1927, с. Нехвороща – 28.08.2006, с. Нехвороща), Герой Соціалістичної Праці. Народилася в бідній селянській родині. Після звільнення села у вересні 1943 р. розпочинає працювати в місцевому колгоспі. 1945 р. очолила ланку в рільничій бригаді. У 1947 р. на площі 20 га ланка збрала врожай озимої пшениці по 31,5 ц з га, за що Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 лютого 1948 р. Є. П. Грицай присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. 1952 р. закінчила Полтавську сільськогосподарську школу. Згодом працювала лаборантом біолабораторії колгоспу ім. Ілліча. Нагороджена орденом Леніна, медалями "За трудову доблесть", "За доблестний труд в годы Великой Отечественной войны 1941 - 1945 гг.", "В ознаменованіе 100-летия со дня рождения В. И. Ленина".

У 2007 р. на могилі встановлено обеліск із чорного граніту (1,5x0,6 м). У центральній частині – портретне зображення, прізвище похованої та пам'ятний напис "Тепло души твоей осталось вместе с нами". Поряд похований чоловік Григорій Прокопович Грицай (14.08.1928 – 25.02.1987).

Джерела та література: НАПКМ. – Од. зб. 09-182; О присвоении звания Героя Социалистического Труда передовикам сельского хозяйства Полтавской области Украинской ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

292. Могила Героя Соціалістичної Праці Ф. І. Дігтярь (іст.).

Похована Федора Іванівна Дігтярь (1.05.1904, с. Нехвороща – ?), Герой Соціалістичної Праці. Народилася в селянській родині. 1929 р. вступила в щойно організований колгосп ім. Чапаєва. З 1945 р. працювала ланковою. У 1947 р. її ланка виростила врожай жита по 31 ц з га. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 травня 1948 р. Ф. І. Дігтярь присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. У 1949 р. отримала високий урожай соняшника.

Нагороджена орденом Леніна, медалями "За доблестный труд в годы Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг.", "В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина", "Ветеран труда".

Джерела та література: НАПКМ. – Од. зб. 09-182; О присвоении звания Героя Социалистического Труда передовикам сельского хозяйства Полтавской области Украинской ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

293. Могила Героя Соціалістичної Праці У. Т. Корнієнко (іст.).

Розташована в південній частині Чапаївського кладовища.

Похована Уляна Трохимівна Корнієнко (15.11.1914, с. Нехвороща – 19.03.1998, с. Нехвороща), Герой Соціалістичної Праці.

Народилася в селянській родині. 1929 р. разом з батьками вступила в щойно організований колгосп ім. Чапаєва, де працювала на різних роботах. Пізніше – на вирощуванні цукрових буряків в одному з радгоспів Карлівського району. Очолила ланку. У 1947 р. її колектив виростив урожай пшениці по 32,1 ц з га. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 травня 1948 р. присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Нагороджена двома орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, медалями "За доблестный труд в годы Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг.", "В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина", "Ветеран труда".

У 1993 р. на могилі встановлений обеліск з біломармурової крихти (1,3x0,5 м), у верхній частині якого – фото на кераміці, у центральній – дошка з нержавіючої сталі (0,16x0,2 м) з прізвищем похованої та датами життя.

Джерела та література: НАПКМ. – Од. зб. 09-182; О присвоении звания Героя Социалистического Труда передовикам сельского хозяйства Полтавской области Украинской ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

294. Могила О. О. Прокевської (іст.).

Розташована в східній частині кладовища колишнього 20-го відділення колгоспу.

Похована Олександра Онисимівна Прокевська (23.09.1923 – 8.12.1941), учителька, розстріляна німецько-фашистськими окупантами 8 грудня 1941 р.

На могилі – гробниця з металевго кутика та цегли, встановлено дерев'яний хрест (вис. 1,0 м), на якому прикріплена металева пластина (0,2x0,25 м) з нержавіючої сталі з написом імені та дат життя похованої. Нижче перекладки – портрет на керамічній овальній пластині.

В. А. Андрієць

295. Могила М. А. Пугача (іст.).

Розташована в центрі села, у парку.

Похований М. А. Пугач – активний учасник боротьби за радянську владу в с. Нехвороща, член волосного ревкому. Нехворощанська міліція, членом, а пізніше начальником якої був М. А. Пугач, влилася до складу партизанського загону К. Г. Матяша, у складі Української повстанської дивізії Л. Крючковського здійснила рейд по території Полтавщи-

ни та Катеринославщини. Наприкінці 1919 р. в Нехворощі остаточно було встановлено радянську владу, але в повіті активно діяли формування Н. Махна, які в 1920 – 1921 рр. неодноразово напали на Нехворощу. Під час одного з таких набігів М. А. Пугача було схоплено й по-звір'ячому вбито.

У 1950-х рр. на могилі було встановлено цегляний обеліск (вис. 1,2 м), який у 1988 р. замінено на стелу з біломармурової крихти (1,2x0,6 м) з прізвиськом похованого.

Джерела та література: Булах М., Сердюченко Г. Доки б'ється серце // Червоний прапор. – 1966. – 19 лютого; Історія міст і сіл Української РСР. Полтавська область. – К., 1967. – С. 762; ДАПО. – Ф. Р. 1631. – Оп. 1. – Спр. 1–1. – Арк. 19.

В. А. Андрієць, М. І. Лахна

296. Могила Героя Соціалістичної Праці М. П. Суковенко (іст.).

Розташована в південній частині Чапаївського кладовища.

Похована Марія Петрівна Суковенко (20.10.1920 с. Нехвороща – 14.07.1990 с. Нехвороща), Герой Соціалістичної Праці. Народилася в селянській родині. Працювати в колгоспі почала з 14 років.

297. Могила Героя Соціалістичної Праці П. Л. Харченка (іст.).

Розташована в центральній частині Чапаївського крадовища.

Похований Потап Лукич Харченко (22.05.1890 – 1972). Народився в с. Нехвороща Костянтиноградського повіту Полтавської губ., тепер Новосанжарського району Полтавської обл., у селянській родині. У 1918 – 1920 рр. проходив службу в Червоній Армії. Активний учасник громадянської війни. Після демобілізації з армії до 1929 р. займався селянською працею. 1929 р. вступив до місцевого колгоспу ім. Чапаєва й працював бригадиром рільничої бригади до виходу на пенсію. У 1947 р. колектив очолюваної ним бригади виростив високий урожай жита – по 30,5 ц з га на площі 17 га.

За досягнення високих урожаїв зернових культур при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботи МТС у 1947 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 травня 1948 р. П. Л. Харченку присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1973 р. на могилі встановлений обеліск з біломармурової крихти

У 1947 р. ланка, очолювана М. П. Суковенко, збрала врожай озимої пшениці по 31,3 ц з га, за що Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 лютого 1948 р. їй було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. У 1949 р. досягла значних здобутків у вирощуванні соняшника.

Нагороджена двома орденами Леніна, орденом "Знак Пошани", медалями "За доблестний труд в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.", "В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина", "30 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941 – 1945 гг.", "Ветеран труда".

У 1997 р. на могилі встановлено обеліск з біломармурової крихти (1,47х2,06 м), у центрі якого – дошка з нержавіючої сталі (0,24х0,23 м) з прізвищем похованої.

Розмір могили 1,47х2,06 м.

Джерела та література: НА ПКМ. – Од. зб. 09–182; О присвоении звания Героя Социалистического Труда передовикам сельского хозяйства Полтавской области Украинской ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

(1,55x0,6 м), у верхній частині якого – фото на кераміці, у центрі – прізвисьце похованого й пам'ятний напис "Вечная память тебе, дорогой отец, дедушка, прадедушка".

Джерела та література: О присвоєнні звання Героя Соціалістического Труда передовикам сільського господарства Полтавської області Української ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая; ДАПО. – Ф. Р. 240. – Оп. 1. – Спр. 795. – С. 52; НА ПКМ. – Ф. Н-10. – Спр. 795. – Арк. 52; Історія міст і сіл Української РСР: Полтавська область. – К.: Головн. ред. УРЕ АН УРСР, 1967. – С. 766; Натальченко Л. Хлібороб // Червоний прапор. – 1970. – 31 березня; Злагода. – 2003. – № 8. – 29 січня. – С. 2

В. А. Андрієць, О. П. Єрмак

298. Могила Героя Соціалістичної Праці С. М. Харченко (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Похована Софія Михайлівна Харченко (1904 – 1986). Народилася в с. Нехвороща Костянтинівградського повіту Полтавської губ. (тепер Новосанжарського району Полтавської обл.) в селянській родині. У 1928 р. вступила до місцевого колгоспу ім. Чапаєва, пропрацювавши в ньому до 1968 р. спочатку на різних роботах, а в 1946 – 1968 – ланковою. У 1947 р. її ланка виростила урожай жита по 32 ц з гектара на площі 10 га.

За досягнення високих урожаїв зернових культур при виконанні колгоспом обов'язкових поставок і натуроплати за роботи МТС у 1947 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 травня 1948 р. С. М. Харченко удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

Джерела та література: О присвоєнні звання Героя Соціалістического Труда передовикам сільського господарства Полтавської області Української ССР 10 мая 1948 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1948. – № 18 (517). – 18 мая; ДАПО. – Ф. Р. 3400. – Оп. 2. – Спр. 332-Б. – Арк. 13; ДАПО. – Ф. Р. 240. – Оп. 1. – Спр. 795. – С. 51; Історія міст і сіл Української РСР: Полтавська область. – К.: Головн. ред. УРЕ АН УРСР, 1967. – С. 766; Злагода. – 2003. – № 8. – 29 січня. – С. 2

О. П. Єрмак, В. А. Андрієць

Оборона Рад с., Сухо-маячківська сільська рада

299. Курган, майдан – пізнє середньовіччя (арх.).

Знаходяться за 0,05 км на північ від південної околиці села.

Обстежувалися А. В. Гейком у 2002 р. Розташовані на лівому березі р. Оріль.

Висота насипу 1,4 м, діаметр 30 м. Майдан підковоподібної форми висотою 1 м, діаметром 30 м, у центрі – заглибина діаметром 10 м і глибиною 0,3 м, прохід з північного заходу. Розорюються.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 12, рис. 6; 16; 35.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

300. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,75 км на північ від північної околиці села, зліва від дороги Суха Маячка – Оборона Рад.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р. Розташований на правому березі р. Маячка.

Висота 1,6 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 12, рис. 6; 34.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Олійники с., Малокобелячківська сільська рада

301. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на південно-захід від села, справа від дороги Полтава – Кременчук..

Обстежувався О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташований на другій терасі лівого берега р. Кобелячок на висоті 12 м над заплавою.

Висота 0,3 м, діаметр 18 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 22.

В. О. Мокляк

302. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на північний схід від північної околиці села, зліва від грейдера Олійники – Малий Кобелячок.

Обстежувався А. В. Гейко у 2002 р.

Висота 1,6 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 12, рис. 8.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Пасічне с., Супротивно-балківська сільська рада

303. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на північний захід від села.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з трьох насипів висотою 1 – 2,3 м, діаметром 20 – 40 м. Насипи №№ 1, 2 розташовані в лісосмузі, задерновані. Курган № 1 має плоску вершину, поли розорюються; № 2 – східна пола пошкоджена дорогою, № 3 – розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 12, рис. 4, 30.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

304. Курган (арх.).

Знаходиться за 1 км на південь від села, справа від дороги Супротивна Балка – Пасічне.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 0,6 м, діаметр 16 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 12, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Писарівка с., Писарівська сільська рада

305. Поселення – неоліт (V тис. до н. е.), доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.), ранній залізний вік (II ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться на північно-західній околиці колишнього с. Паньківка, приєднаного до с. Писарівка.

Обстежувалося І. М. Гавриленком у 1986 р.

Розташоване на відрозі другої тераси лівого берега р. Тагамлик.

Площа 1 га (100x100 м). Зібраний матеріал відноситься до періоду пізнього неоліту, доби бронзи та раннього залізного віку. Частина матеріалу датується давньоруським часом. Територія задернована, частково зруйнована дорогою та вітровою ерозією. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 59, рис. 107 – 108.

В. О. Мокляк

306. Поселення – черняхівська культура (III – V ст. н. е.), ранньослов'янський час (середина – третя чверть I тис. н. е.) (арх.).

Знаходиться у північній частині села, поряд з могильником черняхівської культури, частково його перекриваючи.

Виявлене І. І. Ляпушкіним у 1946 р., розкопувалося Є. В. Махно у 1966 – 1967 рр., обстежувалося О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташоване на задернованому схилі надзаплавної тераси лівого берега р. Тагамлик.

У 1966 – 1967 рр. Є. В. Махно на території поселення було закладено три розвідкові розкопки загальною площею 86 квадратних метрів, у результаті чого зафіксовано культурний шар поселення,

розчищено дві господарські ями, заповнені кістками тварин та великою кількістю шматків глиняної обмазки (понад 200). Як на поверхні поселення, так і в культурному шарі було знайдено кістки тварин і уламки керамічного гончарного й ліпного посуду в однаковому співвідношенні. У культурному шарі зустрічалися також окремі кістки зі зруйнованих поховань черняхівської культури. Значна їх кількість мала шерехату поверхню. Станом на 1986 р. територія поселення була вкрита асфальтом.

Колекція зберігається у фондах Інституту археології НАН України.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 32, рис. 73; Ляпушкин И. И. Памятники культуры "полей погребений" первой половины I тыс. до н. э. Днепропровского Лесостепного Левобережья (по материалам полевых изысканий 1940, 1945 – 1958 гг. // СА. – М., 1950. – Т. XIII. – С. 16; Ляпушкин И. И. Днепропровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа. – М., 1961. – МИА № 104. – С. 171; Махно Е. В. Памятники черняхівської культури на території УССР (матеріали к составлению археологической карты). – М., 1960. – МИА № 82. – С. 40; Махно Е. В., Рутковская Л. М. Разведки 1966 г. в Полтавской области // Археологические исследования на Украине в 1965–1966 гг. – К., 1967. – Вып. I. – С. 217–222; Махно Е. В. Разведки Левобережного отряда // Археологические исследования на Украине в 1967 г. – К., 1968. – Вып. II. – С. 199–202.

В. О. Мокляк

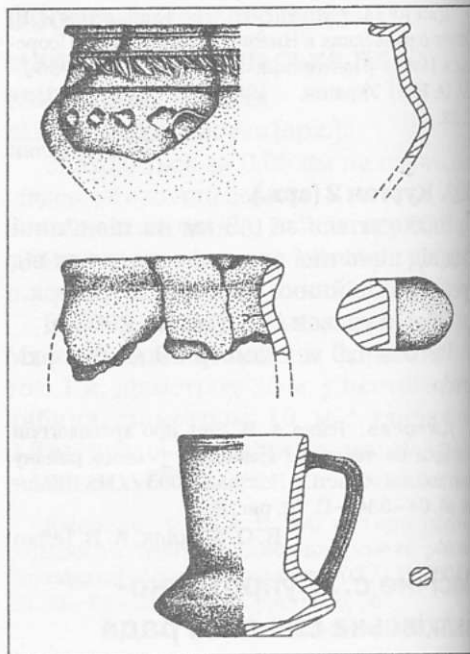
307. Могильник – черняхівська культура (II – V ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться в північній частині села.

Виявлений у 1946 р. при проведенні земляних робіт під час будівництва свиноферми. Обстежувався І. І. Ляпушкіним та Г. О. Сидоренко влітку 1946 р.

Розташований на лівому березі р. Тагамлик.

Будівельним котлованом було зруйновано три поховання, виконані за обрядом трупопокладання. І. І. Ляпушкіним та Г. О. Сидоренко було зібрано серед населення й передано до Полтав-

ського краєзнавчого музею частину поховального інвентаря зі зруйнованих комплексів: гончарні сіролощені глечик, три миски, двадцять дев'ять уламків гончарних горщиків із шерехатою поверхнею та 40 уламків ліпних посудин, глиняне біконічне пряслице. У 1966–1967 рр. на могильнику, поряд зі свинофермою, було проведено невеликі розкопки експедицією під керівництвом Є. В. Махно. Остання зафіксувала наявність культурного шару поселення з керамікою черняхівської культури та ранньослов'янського часу, датованої серединою – третьою чвертю I тис. н. е. У культурному шарі спостерігалися також окремі кістки від зруйнованих поховань могильника черняхівської культури. На підставі зроблених знахідок Є. В. Махно було виділено 43 поховання за обрядом трупоспалення "с рассеянными косточками" та два трупопокладення "с ритуально разрушенными скелетами". Станом на 1986 р. територія свиноферми, на якій розташована пам'ятка, була вкрита асфальтовим покриттям. На сьогодні ферма зруйнована.

Колекція, зібрана І. І. Ляпушкіним та Г. О. Сидоренко, зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Ляпушкин И. И. Памятники культуры "полей погребений" первой половины I тыс. до н. э. Днепровского Лесостепного Левобережья (по материалам полевых изысканий 1940, 1945 – 1958 гг. // СА. – М., 1950. – Т. XIII. – С. 16, рис 3; Ляпушкин И. И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа. – М., 1961. – МИА № 104. – С. 171; Махно Е. В. Памятники черняховской культуры на территории УССР (материалы к составлению археологической карты). – М., 1960. – МИА № 82. – С. 40; Махно Е. В., Рутковская Л. М. Разведки 1966 г. в Полтавской области // Археологические исследования на Украине в 1965 – 1966 гг. – К., 1967. – Вып. I. – С. 217 – 222; Сьмонович З. А., Кравченко Н. М. Погребальный обряд племен черняховской культуры М., 1983. – САИ Д1 – 22. – С. 68; Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 32, рис. 73.

В. О. Мокляк

308. Курганний могильник (арх.).

Знаходиться на північній околиці села, простягнувшись до західної околиці с. Новий Тагамлик Машівського району.

Обстежувався О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташований уздовж русла р. Тагамлик зі сходу на захід на першій і другій терасах на межі Новосанжарського та Машівського районів.

Складається з тридцяти трьох насипів висотою 0,15 – 2,9 м, діаметром 10 – 50 м. Три найбільші насипи задерновані. Один з насипів, що знаходиться в межах села, частково забудований і зруйнований. На кургані № 14 (висота 2,3 м) встановлено геодезичний знак, насипи 14, 23 та 33 мають сліди грабіжницьких розкопок. Інші насипи розорюються. М. О. Макаренко згадує про наявність у цих місцях за дві версти від села в кінці XIX – на початку XX ст. майдану, однак на сьогодні його залишків не виявлено.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 37, рис. 73; Макаренко Н. Е. Гродища

и курганы Полтавской губернии: (Сборник топографических сведений). – Полтава, 1917. – С. 15; Сидоренко Г. О., Махно Е. В., Телегин Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 75.

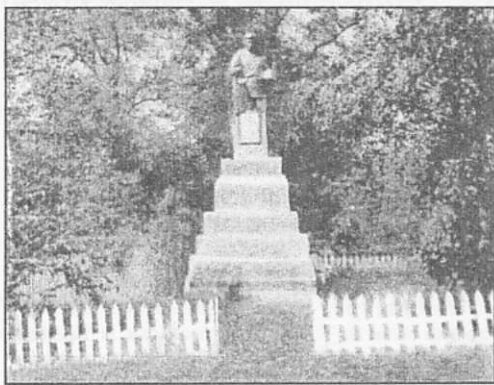
В. О. Мокляк

309. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села, біля сільсько-будинку культури.

Споруджений відповідно до рішення виконкому Малоперещепинської сільської ради депутатів трудящих від 11 жовтня 1957 р. на честь 147 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни. Відкритий 9 травня 1958 р.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,1 м), виготовлена Харківською скульптурною майстернею, встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 2,3 м). Біля підніжжя пам'ятника – плита із сірого граніту (2,3x1,0 м) з пам'ятним текстом і прізвищами 53 односельців.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт на пам'ятку історії. – 2.4.961–2.16.16; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 286 – 291; Злагода. – 2002. – № 72. – 11 вересня. – С. 2

В. А. Андрієць

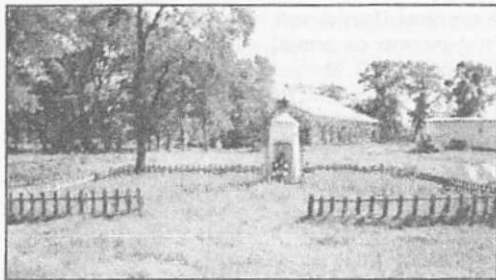
310. Братська могила Ф. І. Куця та жертв фашизму (іст.).

Розташована біля стадіону й школи.

Поховано 9 осіб, які були розстріляні намецько-фашистськими окупантами

18 вересня 1943 р. Прізвища відомі. У цій же могилі поховано учасника встановлення радянської влади Ф. І. Куця.

Федір Іванович Куць – колишній катеринославський робітник, будучи головою Писарівського ревкому в 1918 р., проголосив у селі радянську владу. У листопаді 1918 р. на сільському майдані оголосив про початок повстання проти німецької окупації та гетьмаців, створив загін із п'ятдесяти односельців, який брав участь у боях за Полтаву, Кременчук, під Жмеринкою, Шепетівкою, Острогом та в боях проти денікінців. Згодом працював головою Тагамлицького волвиконкому. Жорстоко вбитий у 1921 р. антибільшовицьким загonom отамана Біленького, що належав до армії Н. Махна.

У 1945 р. на могилі встановлено цегляний обеліск (вис. 1,8 м) з дерев'яною дошкою та пам'ятним текстом з іменами похованих.

Література: Книга скорботи України: Полтавська область. Т. 2: м. Комсомольськ, м. Кременчук, м. Лубни. Лубенський район, Машівський район, м. Миргород. Миргородський район, Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район, Полтавський район, Решетилівський район, Семенівський район, Хорольський район, Чорнухинський район, Чутівський район, Шишацький район. – Полтава: Полтавський літератор, 2003. – С. 255–269; Куць А. І вдарив дзвін... // Червоний прапор. – 1977. – № 132. – 5 листопада. – С. 4.

М. І. Лахижа, В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

311. Могила радянського воїна (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Похований воїн 3-го танкового полку 37-ї мотострілецької бригади 1-го меха-

нізованого корпусу О. Зімовцев, який загинув 23 вересня 1943 р. під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників.

На могилі знаходяться два обеліски: залізобетонний (вис. 3,2 м), що залишився від встановленого тут раніше пам'ятника землякам, та дерев'яний (вис. 1 м), на якому раніше був напис: "Тут похований офіцер Радянської Армії Зімовцев Олександр. Загинув у 1943 р."

Розмір могили 1,7x0,5 м.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 3 танкового полку. Оп. 211040с. – Арк. 43; ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 4. – Спр. 93. – Арк. 9; Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16/960-247.

В. А. Андрієць

312. Могила Героя Соціалістичної Праці М. І. Миненка (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Похований Герой Соціалістичної Праці Микола Іванович Миненко (18.09.1927 – 16.04.1990). Працівник Полтавського тепловозоремонтного заводу М. І. Миненко 1957 р. на заклик Комуністичної партії перейшов працювати в сільське господарство. Працював електрозварювальником, згодом комбайнером у колгоспі "Більшовик" Новосанжарського району.

ського району. Виступив ініціатором змагання комбайнерів за швидкісне збирання хлібів.

На могилі встановлено обеліск з мармурової крихти (вис. 1,5 м) з пам'ятним текстом "Миненко Микола Іванович 18.09.1927 – 16.04.1990 Помним, любим, скорбим. Родные" та портретом на кераміці.

Література: Працею звеличені: Герої зернового господарства. – К.: Урожай, 1960. – С. 227; Зоря Полтавщини. – 1966. – 28 червня; Злагода. – 2002. – № 72. – 11 вересня. – С. 2.

В. А. Андрієць

Писарівська, залізнична платформа,

Писарівська сільська рада

313. Поселення – доба бронзи, черняхівська культура (III – V ст.) (арх.).

Знаходиться на правому березі р. Тагамлик за мостом, по дорозі на с. Заворскло.

Відкрито В. І. Непріною в 1976 р.

На невисокому піщаному підвищенні в місцях вітрової ерозії та на дорозі зібрано уламки керамічного посуду доби бронзи та гончарна шерехата кераміка черняхівської культури. Серед знахідок – уламок ліпної глиняної сковорідки.

Колекція зберігається у фондах Інституту археології НАН України.

Джерела: Неприна В. И. Отчет о работе левобережной неолитической экспедиции в 1976 г. // НА ИА НАН Украины. – 1976/23. – С. 3.

В. О. Мокляк

314. Курган (арх.).

Знаходиться зліва від залізниці Полтава – Кременчук за 0,3 км на південний південний захід від платформи, на території дачних ділянок.

Обстежувався О. Б. Супруненко у 1984 р.

Розташований на другій терасі правого берега р. Тагамлик.

Висота 0,9 м, діаметр 26 м. У 1994 р. розорювався. Нині частково забудований, частково використовується під городи.

Джерела: Супруненко А. Б., Кулатова И. Н., Гавриленко И. Н., Морозко Д. В. Отчет о разведках на Полтавщине в 1984 г. – Полтава, 1984 // НА ИА НАН Украины. – 1984/64. – Ф. з. 21346. – С. 5.

В. О. Мокляк

Пологи с.,

Пологівська сільська рада

315. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 0,1 – 3 км на північний схід та схід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташована на плато високого лівого берега р. Тагамлик.

Складається із семи насипів висотою 0,4 – 0,7 м, діаметром 20 – 35 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко И. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ИА НАН Украины. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 37, рис. 73; Сидоренко Г. О., Махно С. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 75.

В. О. Мокляк

316. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений у 1966 р. на честь 92 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Відкритий 9 травня 1966 р.

Залізобетонна скульптура воїна (вис 2,3 м), виконана Харківською скульптурною майстернею, встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 3,1 м). Біля підніжжя постаменту 3 плити із сірого граніту (1,06x0,97 м) з пам'ятним текстом і прізвищами загиблих воїнів.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-962-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 279–283; Злагода. – 2002. – № 102. – 25 грудня. – С. 2.

В. А. Андрієць

Пологи-Низ с., Великосолонцівська сільська рада

317. Курганна група (арх.).

Знаходиться за 1,3 км на південний південний захід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташована на округлому відрозі лівого берега безіменного потічка.

Складається із чотирьох насипів висотою 0,4 – 0,5 м, діаметром 25 – 30 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 40, рис. 77; Сидоренко Г. О., Махно С. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 77.

В. О. Мокляк

318. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на південний схід від села.

Обстежувалася О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташована на відрозі другої тераси правого берега р. Кустолово.

Складається з двох насипів правильної округлої форми висотою 1,05 та 1,7 м, діаметром 32 та 40 м. Перший насип розорюється, другий задернований.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 40, рис. 77; Сидоренко Г. О., Махно С. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 76.

В. О. Мокляк

319. Курган 1 (арх.).

Знаходиться на північно-західній околиці села.

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на другій терасі правого берега р. Кустолово.

Висота 0,4 м, діаметр 20 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 41, рис. 77; Сидоренко Г. О., Махно С. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 76.

В. О. Мокляк

320. Курган 2 (арх.).

Знаходиться в центральній частині села на північ від дороги Руденківка–Великі Солонці.

Обстежувався О. Б. Супруненьком у 1986 р.

Розташований на другій терасі правого берега р. Кустолово.

Висота 0,6 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела та література: Супруненько А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.).

Полузир'я с., Полузирська сільська рада

321. Сьомківщина – загально-зоологічний заказник місцевого значення (природа).

Розташований у заплаві р. Різничка разом з прилеглою до неї системою заплавлених озер у районі сс. Грекопавлівка, Дмитренки, Полузир'я та Білоконі. У межах Стовбинодолинської (108,4 га), Полузирської (166,6 га) сільських рад.

Обстежувався А. Подобайло, Я. Дебелим у 2004 р.

Площа 275 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавської обласної ради від 6.09.2007 р.

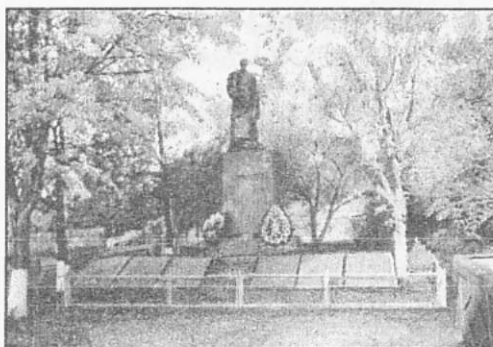
Виявлено 14 видів ссавців, 144 види птахів, 4 види плазунів, 7 видів земноводних, 9 видів риби. Із ссавців – заєць сірий, козуля, лисиця. З птахів – деркач, включений до Міжнародної Червоної книги та Європейського Червоного списку, сиворакша, лебідь-шипун – регіонально рідкісні види. Під час сезонних міграцій – журавель сірий, занесений до Червоної книги України. Зафіксовано ряд рідкісних видів комах – махаон, подалрій, поліксена, ведмедиця Гера, жук-олень, вусач земляний хрестоносець (Червона книга України), богомол звичайний (регіонально рідкісний вид). На території заказника існує повночленна популяція зозулинця болотного, включеного до Червоної книги України.

Джерела та література: НА ПКМ. – Од. зб. П.02-211. – Арк. 12; Жаботинський П. М. Перлина Новосанжарщини // Село Полтавське. – 2006. – № 11 (732). – 17 березня.

С. Л. Кигим

322. Могила радянського воїна, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центрі села, біля клубу. Поховані 2 воїни, один – із підрозділів 299-ї стрілецької дивізії, який загинув

23 вересня 1943 р. під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників. Другий – помер від ран 29.01.1944 р. Прізвища відомі.

У 1957 р. встановлено пам'ятник – залізобетонну скульптуру воїна (вис. 2,3 м) на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 2,0 м), біля підніжжя – металева плита (1,4x0,9 м) з пам'ятним текстом "Вічна слава воїнам-односельчанам, які загинули за радянську Батьківщину. 1941 – 1945". У 1970 р. перед пам'ятником встановлено 6 металевих плит (1,4x0,9 м) з прізвищами 186 воїнів-земляків, уродженців сс. Полузир'я, Білоконі, Бондури, Гергелі, Дмитренки, котрі полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 97. – Арк. 23; ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 47; Книга пам'яті України. – Т. 9. – С. 291 – 297; Злагода. – 2002. – № 96. – 4 грудня. – С. 2.

В. А. Андрієць

Попове с., Попівська сільська рада

323. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 1,35 км на північний схід від школи.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 2 м, діаметр 40 м. Задернований.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 13, рис. 12.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

324. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 1,45 км на південний схід від школи.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 4 м, діаметр 50 м. Задернований.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 13, рис. 12.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

325. Курган 3 (арх.).

Знаходиться за 0,03 км на південь від східної околиці села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 13, рис. 12.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

326. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Встановлений згідно з рішенням виконкому Великокобелячківської сільської ради від 8 червня 1957 р. на честь 142 воїнів-земляків, які полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Відкритий 9 травня 1958 р.

Скульптурна група матері із суворовцем із залізобетону (вис. 2,5 м), виготовлена Харківським виробничим скульптурним комбінатом, встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 3,25 м), на чільній стороні якого закріплено чавунну дошку (1,0x0,7 м) з пам'ятним текстом. У 1970 р. зліва й справа від пам'ятника встановлено 6 за-

лізобетонних плит (1,2x0,7 м) з прізвиськами полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни односельців.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії та культури Н-П-16-934-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 66 – 73; Злагодя. – 2002. – № 82. – 16 жовтня. – С. 2.

В. А. Андрієць

327. Могила радянського воїна

П. С. Аврашка(іст.).

Розташована на кладовищі колишнього колгоспу ім. ХТЗ.

Похований радянський воїн Павло Свиридович Аврашко (1903 – 2.12. 1943), уродженець с. Попове, котрий помер від ран у військовому госпіталі, який дислокувався в смт Нові Санжари. П. С. Аврашко був мобілізований у вересні 1943 р. польовим військкоматом, брав участь у форсуванні Дніпра, де був тяжко поранений. Для лікування направлений до військового госпіталю в смт Нові Санжари. Тіло померлого було передане родині для поховання в рідному селі.

Джерела та література: Спогади доньки-Гайтети Надії Павлівни; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 66.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

328. Могила радянського воїна

С. С. Очеретька (іст.).

Розташована на сільському кладовищі.

Похований рядовий 734-го стрілецького полку 233-ї стрілецької дивізії С. С. Очеретька (1902 – 6.11.1943), уродженець с. Великий Кобелячок Новосанжарського району Полтавської області, який помер від ран 6.11.1943 р. в СЕГ 4495 під час дислокації в смт Нові Санжари.

На могилі встановлений металевий хрест.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – IX відділ. – Спр. 101–1557. – Вх. 47557. – Арк. 46; Спогади доньки Марії Семенівни Новоханької; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 70.

В. А. Андрієць

329. Могила радянського воїна (іст.).

Розташована у південній частині кладовища, що біля греблі.

Похований невідомий радянський воїн, який загинув під час авіанальоту німецької авіації. Восени 1943 р. в селі на відпочинок зупинилася військова машина з бійцями. У цей час з'явилися ворожі літаки, і в результаті ворожого обстрілу один боєць загинув.

Розмір могили 1,0х0,5 м.

Джерела: Спогади жительки села Лариси Іванівни Капусти; Архів Попівської початкової школи.

В. А. Андрієць

330. Могила радянського воїна (іст.).

Розташована в центральній частині старого кладовища, біля греблі.

Похований радянський воїн 760-ї транспортної роти 304-ї стрілецької дивізії, який загинув 16 вересня 1941 р. під час обстрілу автороти німецько-фашистськими загарбниками під с. Великий Кобелячок. За розповідями очевидців, жителі села О. К. Ноженко та І. Н. Ноженко, дізнавшись, що на луках біля с. Великий Кобелячок знаходиться розбита машина з одягом і білизною, а поряд з нею тіло мертвого й роззуболеного солдата, поховали останнього, замотавши в ряднину, під кущем бузку.

На могилі встановлено дерев'яний обеліск (вис. 1,2 м).

Розмір могили – 1,0х10,5 м.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 1199. – Оп. 2. – Спр. 12. – Арк. 45, 47; Зоря Полтавщини. – 2005. – 9 лютого; Спогади жительки села Лариси Іванівни Капусти; Архів Попівської початкової школи.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

331. Братська могила партизанів громадянської війни (іст.).

Розташована в центральній частині старого кладовища при в'їзді в село.

Поховані Федір К. Аврашко та Марко Гнатович Яценко. Улітку 1918 р. під с. Попове відбувся бій групи партизанів під керівництвом місцевого активіста Т. Соколенка з батальйоном кайзерівських військ. Ф. К. Аврашко та М. Г. Яценко потрапили в полон до німців і були розстріляні на кладовищі.

На могилі встановлено залізобетонний обеліск (1,15х0,8 м) (дата встановлення невідома), у верхній частині якого зображено п'ятикутну зірку, у центрі – дошка із сірого граніту (1,05х0,6 м) з пам'ятним написом і прізвищами похованих, у нижній – зображення будьонівки й пашки.

Джерела: Архів Попівської початкової школи.

В. А. Андрієць

332. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташований у центрі села.

Установлений у 2006 р. в пам'ять односельців, які померли під час Голодомору 1932 – 1933 рр. Точна кількість жертв не відома.

В. А. Андрієць

Пристанційне с., Малоперещепинська сільська рада

333. Поселення 1 (Малоперещепинське I) – неоліт, доба бронзи, скіфський та ранньослов'янський час (арх.).

Знаходиться за 0,8 км на захід від залізничної станції Малоперещепинська, на північний захід від діючого кладовища.

Виявлено й обстежено О. Б. Супруненьком у 1983 та 1984 рр., І. М. Гавриленком у 1989 р.

Розташоване на похилому відрозі надзаплавної тераси лівого берега р. Тагамлик.

Знахідки (уламки ліпного посуду) зібрані на поверхні та у відслоненнях піщаного кар'єру. Зібрані в 1983 та 1984 рр. уламки кераміки були датовані автором досліджень як залишки культурних решток доби неоліту та бронзи, але основний їх масив відносився до скіфського часу. У 1989 р. І. М. Гавриленком було зроблено зачистку на відслоненнях кар'єру. У результаті виявлено культурний шар та матеріали, що підтвердили попереднє датування пам'ятки й дали знахідки періоду черняхівської культури та ранньослов'янського часу. У колекції уламки ліпного посуду культури ямково-гребінцевої кераміки, доби бронзи, скіфського часу. Окремо необхідно виділити знайдену на поселенні бронзову шпильку.

Територія пам'ятки задернована, зі східного боку зруйнована піщаним кар'єром. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Супруненько А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. – Полтава, 1983 // НА ИА НАН України. – 1983/63. – Ф. е. 20969. – С. 32, рис. 1; Супруненько А. Б., Кулатова И. Н., Гавриленко И. Н., Морозко Д. В. Отчет о разведках на Полтавщине в 1984 г. – Полтава, 1984 // НА ИА НАН України. – 1984/64. – Ф. з. 21346. – С. 56; Гавриленко И. Н. Новые находки мезо-неолитической эпохи в бассейне р. Ворсклы // Областная научно-практическая конференция, посв. 100-летию со дня рождения М. Я. Рудинского: Тезисы докладов и сообщений. 26 – 28 марта 1987 г. – Полтава, 1987. – С. 35; Гольник Л. В. О разведках в Поворсклье // Охрана и исследования памятников археологии Полтавщины: Областной научно-практический семинар. Тезисы докладов и сообщений. 22 – 23 января 1988 г. – Полтава, 1988. – С. 26.

В. О. Мокляк

334. Поселення 2 (Малоперещепинське II) – неоліт (V – III тис. до н. е.), скіфський час (VI – V ст. до н. е.), черняхівська культура (III – IV ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,6 км на північний захід захід від залізничної станції Малоперещепинська та за 0,2 км на північний захід від руїн молочнотоварної ферми колишнього колгоспу "Більшовик" в урочищі Рубайчин бугор.

Виявлено О. Б. Супруненьком у 1983 р., обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1986 р., В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташоване на високій (до 5 м) піщаній дюні на лівому березі р. Тагамлик.

Зібрано уламки керамічного ліпного посуду неоліту ямково-гребінцевої кераміки IV – III тис. до н. е., дніпро-донецької культури другої половини V – III тис. до н. е., скіфського часу VII – V ст. до н. е., черняхівської культури III – IV ст. н. е.

Площа поселення 100x75 м. На сьогодні пам'ятка повністю забудована дачними ділянками. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела та література: Супруненко А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. – Полтава, 1983 // НА ІА НАН України. – 1983/63. – Ф. е. 20969. – С. 32 – 33, рис. 33; Супруненко А. Б., Кулатова І. Н., Гавриленко І. Н., Морозко Д. В. Отчет о разведках на Полтавщине в 1984 г. – Полтава, 1984 // НА ІА НАН України. – 1984/64. – Ф. з. 21346. – С. 6; Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 59 – 60; Мокляк В. А. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 5, рис. 15 – 16; Мокляк В. А. Археологические памятники в окрестностях Новых Санжар // Археологические исследования на Полтавщине. – Полтава, 1990. – С. 110.

В. О. Мокляк

335. Поселення 3 (Малоперещепинське III) – неоліт (V – III тис. до н. е.), черняхівська культура (III – IV ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 3 км на південний захід захід від залізничної станції Малоперещепинська.

Обстежувалося О. Б. Супруненком у 1983 р.

Розташоване на дюнах, понад краєм другої надзаплавної тераси лівого берега р. Тагамлик.

Площа 0,8 га (80x100 м). На поверхні зібрано уламки кераміки, що датуються V – III тис. до н. е. – добою неоліту та III – IV ст. н. е. – часом черняхівської культури.

Територія пам'ятки вкрита сосновим лісом. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Супруненко А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. – Полтава, 1983 // НА ІА НАН України. – 1983/63. – Ф. е. 20969. – С. 35, рис. 1.

В. О. Мокляк

336. Поселення 4 – скіфський час (арх.).

Знаходиться за 2,2 км на північний схід від південної околиці села.

Виявлене й обстежувалося І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком у 1993 р.

Розташоване на підвищенні висотою до 1 м першої тераси лівого берега р. Ворскла.

Площа пам'ятки – 6,25 га (250x250 м).

На поверхні у піщаних розметичях зібрана велика кількість фрагментів ліпного посуду скіфської доби.

Поверхня задернована, укрита лісовими насадженнями, місцями пошкоджена вітровою ерозією. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межириччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 15, рис. 32; 33, 1 – 3.

В. О. Мокляк

337. Поселення 5 – скіфський час (арх.).

Знаходиться за 2,5 км на захід від південної околиці села в лісі між дюнами, які тягнуться у вигляді паралельних валів з північного заходу на південний схід.

Обстежувалося В. О. Мокляком у 1993 р.

Розташоване на першій терасі лівого берега р. Ворскла.

На піщаній розметичі площею 2 га (100x200 м) зібрано дрібні уламки ліпної

кераміки скіфського часу – вінця, 10 фрагментів стінок та денця. Один уламок з домішкою рослинності в тісті та відщеп кременю, імовірно, відносяться до часу енеоліту.

Поверхня задернована, частково засаджена лісом, однак піддається вітровій ерозії.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки в межиріччі річок Ворскли і Орелі на території Полтавської області в 1993 році. – Полтава, 1993 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 449. – С. 15 – 16, рис. 32; 34, 2, 3, 5 – 9.

В. О. Мокляк

338. Пам'ятник землякам 1 (іст.).

Розташований у західній частині кладовища.

Споруджений у 1985 р. на честь 43 воїнів-земляків, які полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Обеліск з білої силікатної цегли (1,9x1,18 м) увінчаний червоною металевою зіркою, біля підніжжя встановлено металеву плиту (1,46x0,95 м) з пам'ятним текстом "Вічна слава односельчанам, які загинули за Вітчизну в Великій Вітчизняній війні" й 43 прізвища полеглих односельців.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – С. 228 – 233.

В. А. Андрієць

339. Пам'ятник землякам 2 (іст.).

Розташований у східній частині кладовища.

Споруджений у 1967 р. на честь 53 воїнів-земляків, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни у 1941–1945 рр. Замінений у 1985 р.

Вертикальна стела із чорного граніту (вис. 1,78x0,76 м) установлена на триступінчастий постамент із чорного граніту (0,14x0,78x1,47 м) та залізобетону (0,37x1,5x1,5 м і 0,35x2,8x2,8 м). У верхній частині стели викарбувано обличчя солдата з автоматом і напис "1941 – 1945. Вічна пам'ять", нижче – прізвища 53 воїнів-односельців. Біля підніжжя стели – металева плита (1,47x0,96 м) з пам'ятним написом "Вечная слава односельчанам, погибшим за Родину в Великой Отечественной войне" й прізвищами 53 воїнів-земляків.

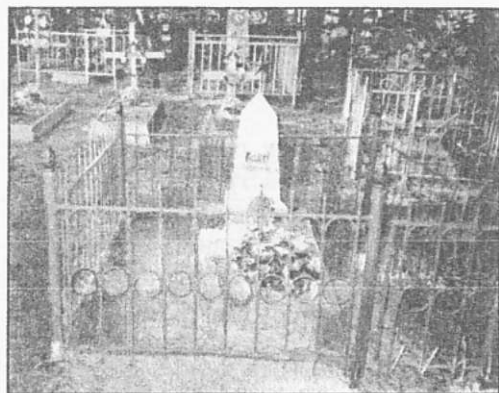
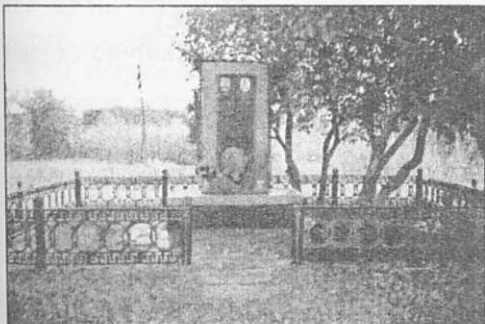

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятки історії Н - 11 - 16 - 958 - 247; Книга пам'яті України: Полтавська область. - Полтава: Полтавський літератор, 1998. - Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. - С. 148 - 153.

В. А. Андрієць

340. Братська могила радянських воїнів (іст.).

Розташована на території залізничної станції Мала Перещепинська.

ськими загарбниками між сс. Старі Санжари й Калантаївка у вересні 1941 р. і був збитий. Помер від ран.

На могилі встановлено металевий обеліск (вис. 1,27 м).

Джерела: Спогади вчительки В. М. Діденко.

В. А. Андрієць

342. Могили (2) радянських воїнів (іст.).

Розташовані в східній частині кладовища.

Поховані 2 воїни з підрозділів 252-ї стрілецької дивізії, які загинули 23 вересня 1943 р. під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників.

Прізвища не відомі.

На могилах установлені металеві обеліски (вис. 1,1 м)

Розмір могил - 1,5х0,7 м.

Джерела: ДАПО. - Ф. Р. 1876. - Оп. 8. - Спр. 93. - С. 40; Спогади вчительки В. М. Діденко.

В. А. Андрієць

Поховано 2 воїни з підрозділів 252-ї стрілецької дивізії, котрі загинули при звільненні залізничної станції Мала Перещепинська 22 вересня 1943 р.

Прізвища відомі.

У 1989 р. на могилі встановлено стелу із червоного граніту (1,75х0,85 м), у верхній частині якої - дві дошки із чорного полірованого граніту (0,3х0,5 м та 0,9х0,5 м), з пам'ятним текстом і прізвищами похованих воїнів та фотопортрети.

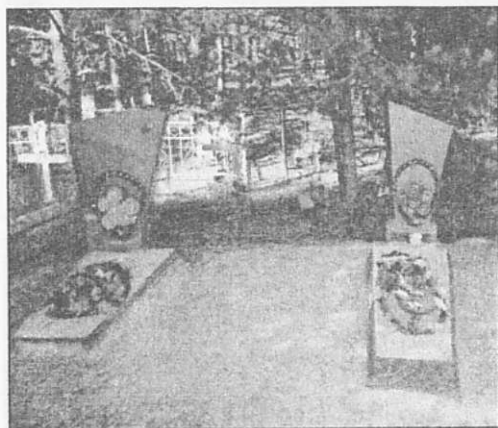
Джерела: ЦАМО РФ. - Ф. 1536. - Оп. 1. - Спр. 22. - С. 63; ЦАМО РФ. - Ф. 1536. - Оп. 2. - Спр. 35. - С. 40; ДАПО. - Ф. Р. 1876. - Оп. 8. - Спр. 93. - Арк. 42; Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятки історії Н-16-959-247.

В. А. Андрієць

341. Могила радянського воїна (іст.).

Розташована в східній частині кладовища.

Похований радянський воїн, льотчик Ф. Кудін (1922 - 1941), який брав участь у повітряному бою з німецько-фашист-

343. Братські могили жертв фашизму (іст.).

Розташовані на західній околиці села в лісі.

У двох могилах поховано 9 мирних жителів села, розстріляних німецько-фашистськими загарбниками в 1941 – 1942 рр., частина прізвищ відомі, частини не відомі. Мирні жителі під час транспортування на каторжні роботи до Німеччини були розстріляні окупантами на станції Мала Перещепинська.

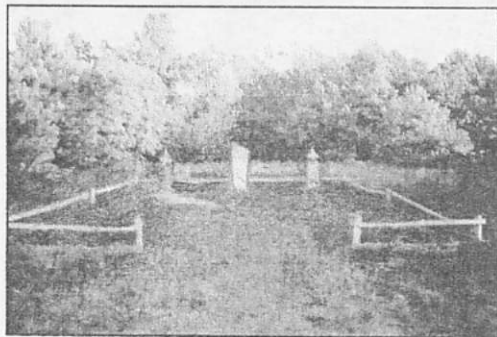
У 1960-х рр. на могилах встановлено металеві обеліски (вис. 1,3 м), увінчані п'ятикутними зірками. У 1975 р. між могилами встановлено обеліск з білої мармурової крихти (вис. 1,8 м) з пам'ятним написом та прізвищами розстріляних односельців.

1975 р. на могилі встановлено обеліск з білої мармурової крихти (вис. 2,0 м) з пам'ятним текстом і прізвищами загиблих.

Розмір могили – 1,55x0,75 м.

Джерела та література: ДАПО. – Ф.Р. 1876. – оп. 8. – Спр. 92. – Арк. 23; Книга Вічної Слави Малоперещепинської сільської ради; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 214, 219; Книга скорботи України: Полтавська область. Т. 2: м. Комсомольськ, м. Кременчук, м. Лубни, Лубенський район, Машівський район, м. Миргород, Миргородський район, Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район, Полтавський район, Решетилівський район, Семенівський район, Хорольський район, Чорнухинський район, Чутівський район, Шишацький район. – Полтава: Полтавський літератор, 2003. – С. 255 – 269.

В. А. Андрієць

344. Пам'ятник жертвам Голодомору 1932 – 1933 р. (іст.).

Знаходиться на сільському кладовищі.

Відкритий 24 листопада 2007 р. на честь односельців, які померли під час Голодомору 1932 – 1933 рр.

В. О. Мокляк

Пудли с., Лелюхівська сільська рада 345. Поселення – зрубна культура (XVI – XII ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться біля північно-східної околиці села.

Виявлене й обстежувалося В. О. Мокляком у 1990 р.

Розташоване в заплаві правого берега р. Ворона.

Площа пам'ятки – 0,8 га (80x100 м). На поверхні зібрано уламки кераміки гострореберних горщиків зрубної культури (XVI – XII ст. до н. е.), серед яких виділяється уламок посудини із солярними знаками. Зустрічається також багато уламків кісток, у т. ч. перепалених.

Територія пам'ятки розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела та література: Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 25; Од. зб. 03 – 445. – Рис. 71-72; Мокляк В. О. До археологічної карти Новосанжарського району // Пам'ятки археології Полтавщини. – Полтава. – 1991. – С. 74.

В. О. Мокляк

Рекунівка с.,

Маячківська сільська рада

346. Майдан – пізніє середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 1,2 км на північний схід від північної околиці с. Рекунівка, справа від дороги Рекунівка – Нові Санжари.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 3 м, діаметр 50 м. Має кільце-подібну форму, у центрі – яма глибиною 0,3 м. На західній та східній сторонах кільця відходять по два вуси довжиною 30 – 40 м, шириною 15 – 20 м. Поверхня задернована, розорано край одного з вусів.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 13, рис. 15; 31.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

347. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

Споруджений у 1960-х рр. у пам'ять 44 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Цегляний оштукатурений обеліск (вис. 3,0 м).

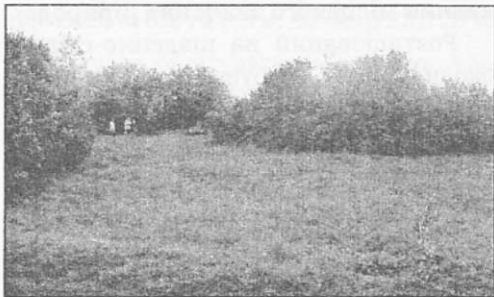
Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 251 – 253.

В. А. Андрієць

348. Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташовані в південно-західній частині кладовища.

Ділянка з похованнями жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. має розмір 30х30 м. Могильні пам'ятники відсутні, збереглися лише порослі травою насипи від могил. За розповіддю жительки села Катерини Прокопівни Палої, 1928 р. н., під час Голодомору в селі померли дуже багато людей.

Джерела: Спогади жительки села Катерини Прокопівни Палої, 1928 р. н.

В. А. Андрієць

349. Могила Героя Соціалістичної Праці К. Г. Сафронової (іст.).

Розташована в південно-східній частині кладовища.

Похована Герой Соціалістичної Праці Катерина Григорівна Сафронова (15.08.1915 – 17.11.1999, с. Рекунівка).

У 2000 р. на могилі встановлено обеліск з білої мармурової крихти (1,2x0,5 м), у верхній частині якого – фото на кераміці. У центральній частині – дошка із сірого граніту (0,17x0,24 м) з прізвиськом та датами життя похованої. Гробниця з мармурової крихти (1,5x1,5 м).

Розмір могили 1,5 x 0,5 м.

В. А. Андрієць

Руденківка с., Руденківська сільська рада

350. Ревазівський гідрологічний заказник місцевого значення (природа).

Розташований на південно-східній околиці села. Перебуває у віданні Великоколонтівської (213 га) та Руденківської (87 га) сільських рад. Серед місцевого населення відомий як Горобцівське болото.

Обстежувався В. Осадчим та Д. Івашином.

Площа 300 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавського облвиконкому № 437 від 16.11.1979 р.

Водноболотні угіддя в басейні р. Ворскла відіграють роль стабілізатора клімату, регулятора ґрунтових вод, є місцем гніздування водоплавних птахів.

По краях болотного масиву зростають прибережноводні рослини – очерет звичайний, рогіз широколистий. З водних поширені – кушир темно-зелений, ряска мала й триборозенчаста, жабурник звичайний, елодея канадська, рдесник плаваючий, різак водяний, пухирник звичайний (занесений до регіонального списку).

Тваринний світ представлений ондатрою, різноманітними видами водоплавних птахів. Зафіксовано гніздування лебедя-шипуну. Плазуни – черепаха болотна, вуж водяний (регіонально рідкісний вид). Водяться різні види риб: карась, щука, в'юн, гірчак.

136

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П.01 – 116. – Арк. 10; Андрієнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА "Астрія", 1996. – С. 166, 175; Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – С. 126.

С. Л. Кигим.

351. Поселення – доба бронзи (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на південний захід від південно-західного кутка саду колишнього колгоспу ім. газети "Зоря Полтавщини" справа від автотраси Нехвороща – Нові Санжари, навпроти сільських дворів кутка Пологи Гора.

Виявлене В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташоване в межиріччі рр. Ворскла та Кустолово неподалік Горобцівського болота.

Площа 0,5 га (50x100 м). Під час обстеження траншеї газопроводу на глибині 0,7 м виявлено культурний шар із вмістом кераміки та кісток. На розораній поверхні також зустрічаються дрібні уламки кераміки. Серед знахідок – великий уламок горщика з плавно відігнутим закругленим вінцем, наліпним валиком з пальцевими вдавленнями. Трапляються також уламки вінець посуду катакомбної культури. Територія пам'ятки частково задернована, частково розорюється під городи. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 444. – С. 11, рис. 15, 16, 17.

В. О. Мокляк

352. Курганна група 1 (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на південний схід від села та за 0,3 км на південь від повороту дороги Нові Санжари – Нехвороща на с. Пологи-Низ.

Обстежувалася О. Б. Супруненко у 1986 р.

Розташована на лівому березі Горобцівського болота.

Складається із чотирьох насипів висотою 0,26 та 1,47 м, діаметром 17 і 35 м. У кінці 1960-х рр. насипи було спілановано бульдозером. Розорюються.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 40.

В. О. Мокляк

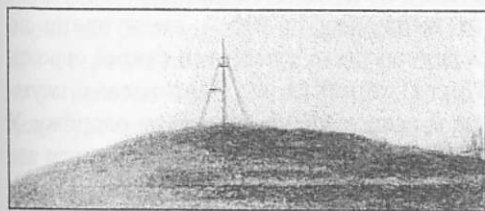
353. Курганна група 2 (арх.).

Знаходиться за 5,2 км на південний схід від південно-східного кутка саду колишнього колгоспу ім. газети "Зоря Полтавщини".

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташована в межириччі рр. Ворскла та Кустолово.

Складається з трьох насипів висотою 0,4 – 3 м, діаметром 30 – 35 м. Насип № 1 задернований, на вершині встановлено геодезичний знак, №№ 2, 3 розорюються. Від насипу № 3 збереглася лише північна його частина – південна була зруйнована під час прокладання грейдерної дороги до с. Малі Солонці й поросла чагарниками.

Насип № 1 курганної групи 2. Фото 1992 р.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 444. – С. 12, рис. 15, 19, 20.

В. О. Мокляк

354. Група курганів 1 (арх.).

Знаходиться за 0,25 км від південно-го кутка села зліва від дороги Руденківка – Нехвороца.

Обстежувалася В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташована в межириччі рр. Ворскла та Кустолово.

Складається з двох насипів. Висота 0,3 та 0,4 м, діаметр 25 і 30 м. Перший дуже розораний, другий – задернований, знаходиться в лісопосадці поряд з дорогою.

Джерела: Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 27, рис. 120 – 122.

В. О. Мокляк

355. Група курганів 2 (арх.).

Знаходиться за 1 км на схід від села.

Обстежувалася О. Б. Супрунком у 1986 р.

Розташована на вододільному плато рр. Ворскла та Кустолово.

Складається з двох розораних насипів. Висота 0,2 та 0,3 м, діаметр 22 й 28 м.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 27; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 76.

В. О. Мокляк

356. Курган 1 (арх.).

Знаходиться біля південно-східного кутка колишнього колгоспного саду на приватних городніх ділянках.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташований на вододільному плато рр. Ворскла та Кустолово.

Висота 0,7 м, діаметр 30 м, розорюється.

Джерела: Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 27, рис. 120 – 122.

В. О. Мокляк

357. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,6 км на схід від саду колишнього колгоспу ім. газети "Зоря Полтавщини".

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований у межириччі рр. Ворскла та Кустолово.

Висота насипу 0,4 м, діаметр 20 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 11 – 12, рис. 15.

В. О. Мокляк

358. Курган 3 (арх.).

Знаходиться за 3,25 км на південний схід схід від південно-східного кутка саду колишнього колгосту ім. газети "Зоря Полтавщини".

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований у межиріччі рр. Ворскла та Оріль.

Висота насипів 0,5 м, діаметр 25 м. Розорюється. З північного боку біля насипу видно заглибину, що залишилася після вибирання ґрунту для його спорудження.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 12, рис. 15, 18.

В. О. Мокляк

359. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений на честь 407 жителів сс. Руденківка, Пудлівка, Мар'янівка, Дубина, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Пам'ятник установлено згідно з рішенням виконкому Руденківської сільської Ради депутатів трудящих від 12 липня 1957 р. Первісно складався із залізобетонної скульптури воїна з автоматом, що спирався на невеликий постамент, у який було вмонтовано біломармурову дошку з написом "Вічна

слава героям, що полягли за свободу і незалежність нашої Вітчизни" (вис. 2,65 м). Скульптура була встановлена на високому прямокутному постаменті, до якого з двох боків примикали пірамідальні сходи. Навколо постаменту у його верхній частині було зроблено напис "Героям 1941 – 1945 рр." Пам'ятник було огорожено невисоким бордюром, по кутах якого стояли декоративні залізобетонні тумби у вигляді урн, укритих прапором. Відкрито монумент у день 13-ї річниці Перемоги – 9 травня 1958 р. 1989 р. відбулася реконструкція пам'ятника. Бетонний постамент було обкладено бутовим каменем. Напис у верхній частині збережено, а посередині вмонтовано дошку з білого мармуру зі словами "Вечная память героям, павшим в боях за свободу и независимость нашей Родины". До центрального постаменту з обох боків добудовано дві стели з бутового каменю, у які вмонтовано по 6 дошок з білого мармуру з іменами 355 загиблих у роки війни односельців. На верху стели та внизу перед ними вмонтовано по 2 декоративні тумби від старої огорожі. Перед меморіалом облаштовано клумби й установлено металеву огорожу. У 1990-х рр. у зв'язку з розширенням автотраси відбулася чергова реконструкція пам'ятника. Комплекс було демонтовано й перенесено на 10 м углиб площі. На тумбі пам'ятника замінено біломармурову дошку на із чорного полірованого каменю з новим написом "Вічна слава героям 1941 – 1945", установлено новий бетонний облицьований червоним полірованим гранітом постамент (вис. 2,5 м), з обох боків якого на низьких обкладених чорним полірованим каменем стелах (вис. 0,7 м) покладено по три плити із чорного полірованого каменю (1,5х0,8 м) з іменами 367 загиблих односельців (Книга пам'яті надає відомості лише про 357 осіб).

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-975-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – С. 303 – 321; Руденківка // Злагода. – 2002. – № 84 (9331). – 23 жовтня. – С. 2; Жаботинський П. Новосанжарщина: Історичний довідник. – Полтава, 2006. – С. 146.

В. О. Мокляк

360. Братські могили радянських воїнів (іст.).

Розташовані в центральній частині кладовища.

У 18 братських могилах поховано 207 воїнів. Серед них 12 з підрозділів 297-ї, 300-ї та 304-ї стрілецьких дивізій, які загинули під час оборонних боїв за залізничну станцію Нові Санжари та сс. Руденківка й Дубина 18 вересня 1941 року; воїни з підрозділів 89-ї гвардійської стрілецької дивізії, 3-го танкового полку 37-ї мотострілецької бригади 1-го механізованого корпусу, які загинули в боях за звільнення від німецько-фашистських загарбників сс. Мар'янівка, Руденківка, Дубина та залізничної станції Нові Санжари 23 вересня 1943 року, та ті, що померли від ран в евакуаційному госпіталі 899 і терапевтичному польовому похідному госпіталі 4613. 24.09.1956 р. до могили було перенесено останки трьох воїнів із захоронення в с. Мар'янівка. На сьогодні відомі прізвища 79 похованих.

Первісно воїни були поховані в місцях безпосередніх боїв на території та в околицях сс. Руденківка, Мар'янівка, Дубина. 1956 р. останки перенесені до брат-

ських могил меморіального комплексу на центральному кладовищі с. Руденківка.

У 1958 р. між двома рядами братських могил установлена вертикальна стела, викладена з бутового каміння, висотою 2,3 м та шириною 1 м, пофарбована в чорний колір. У центрі стели вмонтовано біломармурову дошку розміром 1,7х0,7 м з прізвищами 34 воїнів та написом "Тут захоронені воїни, що загинули, звільняючи Полтавщину у 1943 р.", дається перелік відомих на той час воїнів "і 173 невідомих воїнів".

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 25. Арк. 1; ЦАМО РФ. – Ф. 3423. – Оп. 1. – Спр. 22. – МФК 6180; ЦАМО РФ. – Ф. 34 танкового полку. – Оп. 211040. – Арк. 43; ЦАМО РФ. – Ф. 1252. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 61; Архів ЛВММ. – Ф. 899 ЕГ, ДАПО. – Ф. Р-1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 95; Жаботинський П. М. Новосанжарщина: Історичний довідник. – Полтава, 2006. – С. 144; Жук В. Н., Жаботинський П. М. Нові Санжари: Путівник. – Харків: Прапор, 1989. – С. 109; Злагода. – 2002. – № 84. – 23 жовтня. – С. 2; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 5: Кобеляцький район, Козельщинський район, Котелевський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1996. – С. 711, 6.

В. О. Мокляк

361. Адміністративний будинок (архітект.).

Розташований у центрі села.

Побудований у 1904 – 1905 рр. як приміщення для адміністрації Руденківського млина та їдальня для робітників цього підприємства. У післявоєнні роки належав Новосанжарському хлібоприймальному підприємству й використовувався як профспілковий клуб.

Стиль – український модерн.

Пам'ятка потребує вивчення.

В. О. Мокляк

Рукасі с.,

Кунцівська сільська рада

362. Селище – скіфський час (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на північний схід від села.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване на відрозі правого берега р. Ворскла.

Площа 3 га (200x150 м). На поверхні та у відслоненнях зібрано керамічний матеріал скіфської доби. У відслоненнях зафіксовано дві ями розмірами 4x10 м та 4x4 м. Товщина культурного шару становить 0,8 – 1 м.

Частково територія розорюється, однак значна його частина знаходиться на території саду та сміттєзвалища й руйнується ямами для сміття. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 13, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

363. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на північний схід від села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,2 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 13, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Світлівщина с., Соколово-балківська сільська рада

364. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений у 1966 р. на честь 43 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр., а також 3 підпільників, розстріляних німецько-фашистськими загарбниками 6 квітня 1943 р.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,3 м) на цегляному постаменті

140

(вис. 2,3 м), у центрі якого – дошка з білого мармуру (0,7x0,6 м) з пам'ятним текстом і прізвищами загиблих.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Ф.Н.-П-16-978-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 331 – 339.

В. А. Андрієць

365. Могили учасників установа радянської влади (іст.).

Розташовані в центрі села.

Поховано два учасники встановлення радянської влади на селі: І. С. Шаповал та В. Н. Коваленко.

Іван Семенович Шаповал – член першого ревкому, червоний партизан.

Після закінчення громадянської війни селяни приступили до мирної праці. Найбідніші селяни під керівництвом С. Лещенка організували трудову комуни, а потім колектив "Червоний шлях". Улітку 1930 р. було вбито колгоспного охоронця Власа Никоневича Коваленка, якого з почестями було поховано на майдані поряд з І. С. Шаповалом – першим ревкомівцем і червоним партизаном.

У 1977 р. на могилі встановлено обеліск з біломармурової крихти (вис. 1,5 м), у центрі – дошка з білого мармуру (0,25х0,45 м) з прізвищами загиблих.

Література: Житник П. Світлівчанські маслини // Червоний прапор. – 1977. – № 152. – 25 грудня. – С. 4.

В. А. Андрієць

Скубії с., Малокобелячківська сільська рада

366. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на південний південний схід від села.

Обстежувався О. Б. Супрунечком у 1988 р.

Розташований на підвищенні другої тераси правого берега р. Малий Кобелячок.

Висота насипу 0,5 м, діаметр 20 м. Розорюється.

Джерела: Супрунечко А. Б. Отчет о раскопках и разведках на Полтавщине в 1988 г. – Полтава, 1988 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 282. – С. 56, рис. 129.

В. О. Мокляк

Собківка с., Малоперещепинська сільська рада

367. Пам'ятник землякам (арх.).

Розташований у центрі села.

Установлений у 1980-х рр. в пам'ять 13 жителів села, які полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Стела із чорного граніту (вис. 1,5 м) з пам'ятним написом і прізвищами полеглих воїнів-земляків.

Література: Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 153 – 154.

В. А. Андрієць

Соколова Балка с., Соколово-балківська сільська рада

368. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,75 км на південний схід від південної околиці села та господарського двору, зліва від дороги Нові Санжари – Нехвороща.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р. Висота 1 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 13, рис. 5.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

369. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений згідно з рішенням виконкому Соколовобалківської сільської Ради від 20 липня 1962 р. в пам'ять 230 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр., та підпільників, розстріляних німецько-фашистськими окупантами 6 квітня 1943 р. Пам'ятник відкрито 9 травня 1963 р.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2, 7 м), виготовлена Харківською скульптурною майстернею, встановлена на цегляний оштукатурений постамент (вис. 1, 4 м). У 2005 р. пам'ятник реконструйовано: навколо постаменту викладено цоколь висотою 1,5 м із сірого буттового каменю, на чільній стороні якого розміщено 8 дошок (дві – 1,17х0,34 м; шість – 1,0х0,34 м) із сірого граніту з прізвищами полеглих односельців.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-960-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 321 – 331.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

370. Могили (2) радянського воїна та вчителя, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в центральній частині кладовища.

У двох окремих могилах поховані: невідомий радянський воїн із підрозділів стрілецької дивізії, який загинув під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників 22 вересня 1943 р.; учитель Лісняк, учасник Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр., що помер від ран. Під час звільнення села загинули рядовий 468-го стрілецького полку 111-ї стрілецької дивізії зв'язківець Іван Андрійович Жовнер, 1910 р. н., та Василь Максимович Пальчиков, 1920 р. н., із підрозділів 47-го гвардійського стрілецького полку 15-ї гвардійської стрілецької дивізії, кого з них у якій могилі поховано – не відомо.

На могилах встановлено дерев'яні обеліски (вис. 0,9 м) з металевими зірками на верхівках. Підписи відсутні.

У пам'ять полеглих 138 воїнів-земляків у 1960-х рр. встановлено цегляний обеліск (вис. 3,0 м), у центральній частині якого під склом розміщено дошку з пам'ятним написом і прізвищами полеглих односельців.

Джерела та література: ДАПО. – Ф.Р. – 1876. – Оп. 8. – Спр. 92. – Арк. 18; Книга пам'яті України. Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – Т. 9. – С. 921 – 331.

В. А. Андрієць

371. Пам'ятник Т. Г. Шевченку (мист.).

Розташований у центрі села, неподалік сільської ради.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку встановлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України до 50-річчя Жовтня" та у зв'язку з тим, що місцевий колгосп носив ім'я поета.

Скульптура виготовлена Дніпропетровською скульптурною майстернею.

Залізобетонна скульптура поета (вис. 2,9 м) встановлена на цегляний оштукатурений постамент (2,6x1,2x1,2 м). На постаменті напис "Тарас Григорович Шевченко". Поряд встановлена цегляна оштукатурена стела (1,3x1,2 м) із зображенням багдури й років життя поета: "1814 – 1861".

Т. Г. Шевченка зображено на повний зріст з непокритою головою, одягнений в пальто, полу якого розвіває вітер. Права рука поета зігнута в лікті й притримана пальто біля грудей.

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1967 р.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Б-1-1942-16-247; Українська Радянська енциклопедія. – 2.-е вид. – К.: Головна ред. УРЕ, 1985. – Т. 1. С. 389 – 392.

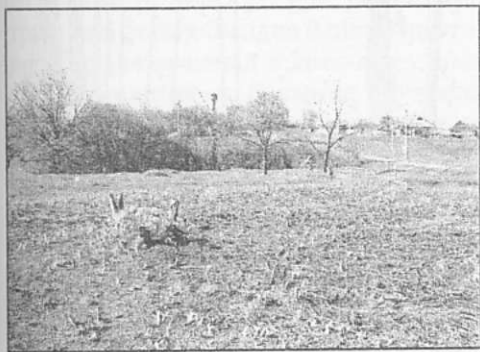
В. А. Андрієць

372. Могили жертв Голодомору (іст.).

Розташовані в західній частині кладовища.

У 2000-х рр. в центральній частині ділянки кладовища з похованнями періоду 1932 – 1933 рр. установлено металевий хрест (вис. 1,5 м).

Джерела: Архівні відомості Соколовобалківської с/ради

В. А. Андрієць

Старі Санжари с., Старосанжарівська сільська рада

373. Городище – ранній залізний вік, середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 2,5 км на північний схід від села, посередині дороги на Буланове, в урочищі Городок.

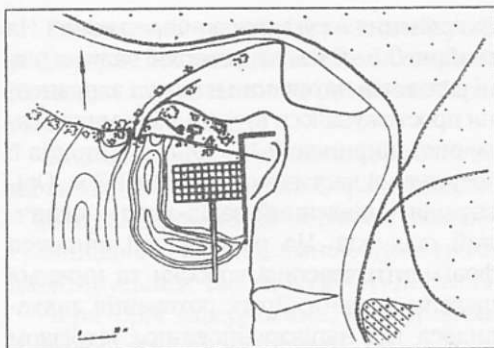
Відоме з кінця XIX ст. Обстежувалося В. Г. Ляскоронським у 1907, О. В. Сухобоковим у 1971, О. Б. Супруненьком у 1986 р., В. О. Мокляком у 1989–1990 рр.

Займає відріг (висотою 20 м над заплавою) корінного берега р. Ворскла.

Городище обнесено валом і ровом, сліди від яких збереглися з південно-західного боку. Вал має висоту 1 – 1,5 м, схили ескарповані. Нині кар'єром повністю зруйновану східну ділянку валу.

Площа пам'ятки 700 – 800 м².

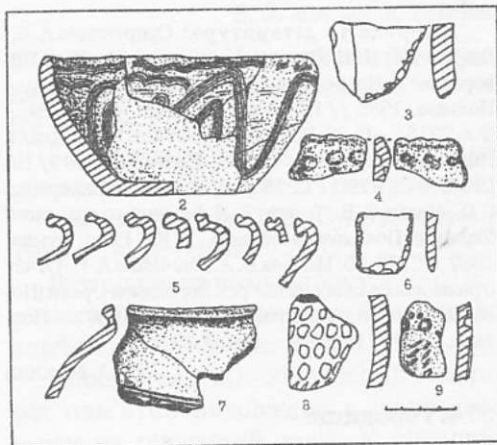
У 1960 р. експедицією під керівництвом І. І. Ляпушкіна на городищі проведені розкопки. Досліджено 250 м² території. Відзначено невеликий культуриний шар товщиною до 0,4 м з матеріалами скіфського часу та роменської культури. 1971 р.

План городища та розкопу за І. І. Ляпушкіним. 1960 р.

пам'ятка обстежувалася О. В. Сухобоковим, який відзначив значне руйнування пам'ятки в результаті господарської діяльності місцевого колгоспу. Частина городища була зайнята будівлями молочно-товарної ферми та сільськогосподарськими угіддями. У результаті розорювання землі повністю були знищені 20 курганних насипів, які тут знаходилися раніше.

1993 р. у відслоненнях ґрунту в східній частині городища (ур. Курган) В. О. Мокляком виявлено й досліджено два зруйновані поховання, які датуються добою бронзи та скіфського часу. Від першого залишилася лише невелика ділянка поховальної ями, край якої заходив у стінку кар'єру.

Знахідки 1993 р.: 2 – миска катакомбної культури; 3, 6 – скребки; 4, 8, 9 – уламки неолітичного посуду; 5, 7 – вінець давньоруського посуду.

Заповнення – суглинково-чорноземне. На глибині 0,5 – 0,6 м від поверхні валу на рівні залишків поховання в складі заповнення простежувалося вугілля. Яма мала заплечики шириною 0,15 – 0,2 м. Ширина її збереженої частини становила 1,3 м. Орієнтація – південний захід-захід – північний схід-схід. На рівному дні виявлені фрагменти черепної коробки та нижньої щелепи людини. Друге поховання знаходилося під напівзруйнованим відрізком валу на глибині 1,16 м. Небіжчик був орієнтований головою на північний захід-захід і лежав випростаний на спині. У похованні знайдено два бронзові наконечники стріл IV – III ст. до н. е., що знаходилися з внутрішнього боку стегнової кістки. Тут же лежав уламок стегнової кістки. У масиві валу також знайдено 11 фрагментів кераміки епохи неоліту – бронзи та уламок миски катакомбної культури. У південній частині городища на городях зібрано велику кількість кераміки давньоруського часу XII – першої половини XIII ст.

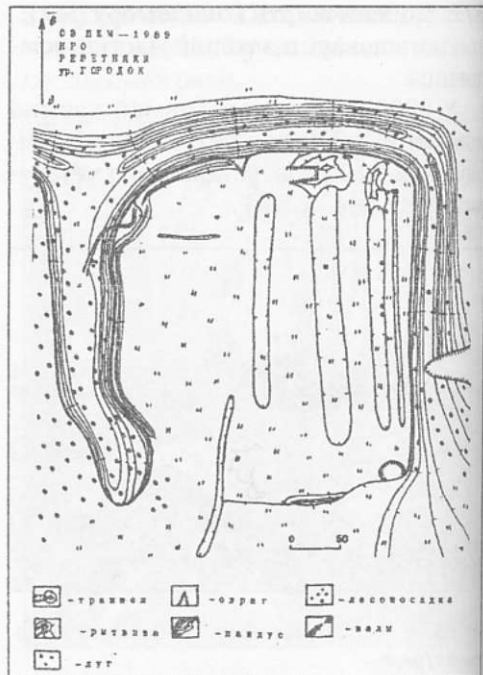
Таким чином городище можна датувати кількома історико-культурними періодами. Перший період відноситься до скіфської епохи – IV – III ст. до н. е., другий датований роменською культурою IX – X ст. і третій – давньоруський – XII – перша половина XIII ст.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 20; Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. № 03 – 296. – С. 26, рис. 114 – 115; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телегін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 73, 75; Мокляк В. А., Ткаченко А. Н. Отчет о разведках в междуречье рек Ворсклы и Орели (Новосанжарский р-н Полтавской обл.) в 1990 г. – Полтава, 1990 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 344. – С. 5.

В. О. Мокляк

374. Городище – роменська культура (арх.).

Знаходиться за 2,5 км на північний схід від села, посередині дороги на Буланове, поряд з відомим городищем в урочищі Городок, за 0,3 км на північ від нього.

Обстежувалося О. В. Сухобоковим у 1971 р., О. Б. Супруненком у 1986 р., В. О. Мокляком у 1989 р.

Займає відріг (висотою 20 м над заправою) корінного берега р. Ворскла.

Площа пам'ятки 30x40 м.

Городище обнесено валом і ровом, сліди від яких збереглися. Вал має висоту 2 – 2,5 м, схили ескарповані, задерновані й порослі кущами. Територія задернована. У південній частині в 1970-х рр. за допомогою бульдозера були вириті три траншеї для зберігання бур'яка. Ширина траншей 3 – 3,5 м. У їхніх стінках зібрано кераміку, зокрема ліпні горщики. Виходячи з аналізу зібраного матеріалу, можна зробити висновок про приналежність городища носіям роменської культури й датувати його VIII – IX ст. н. е.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986. // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 20; Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворскльє в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. № 03 – 296. – С. 26, рис. 114 – 115;

В. О. Мокляк

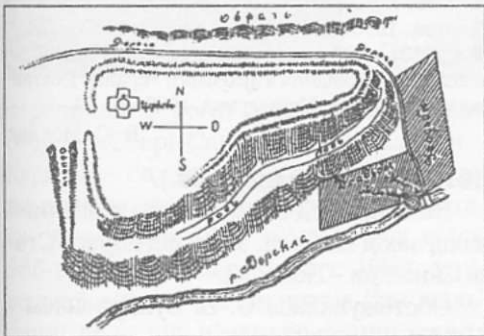
**375. Городище – сотенне містечко
Старі Санжари (XVII – XVIII) ст. (арх.).**

Знаходиться на території села.

Обстежувалося В. Г. Ляскоронським у 1905 р.

Розташоване на трикутному виступі на схилі нагірного плато, що підходить до долини р. Ворскла. Має близьку до трикутної форму. Західна й північна сторони пролягли понад ярами з крутими урвистими стінами. Довжина городища 200 сажнів, ширина в найширшій частині – 100, у вужчій – 50. Вал і рів знаходилися по всьому периметру городища, найкраще збереглися в його північній та західній частинах, особливо біля колишньої церкви. В'їзд знаходився в західній частині.

Пам'ятка потребує вивчення.

План городища
за В. Г. Ляскоронським. 1905 р.

Література: Ляскоронский В. Г. Городища, курганы и длинные (Змиевые) валы по течению рр. Псла и Ворсклы // Труды тринадцатого Археологического съезда в Екатеринославе. 1905. Т. I. – М.: Типогр. Г. Лисснера и Д. Собко, 1907. – С. 189.

В. О. Мокляк

376. Поселення – неоліт (V – III тис. до н. е.), ямна культура (XXVIII – IX ст. до н. е.), Київська Русь (XII ст.), XVII – XVIII ст. н. е. (арх.).

Знаходиться за 2,2 км на південний захід від села та за 0,7 км на північний захід від р. Ворскла, в урочищі Горошочкова яма.

Відкрито І. В. Бовкуном та В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташоване в долині правого берега р. Ворскла на місці колишньої стариці. Кераміка зустрічається в розмивах берегової лінії водойми.

Виявлено кілька уламків кераміки та нігтьоподібний скребок. Серед знахідок – матеріал, датований неолітом ямково-гребінцевої кераміки, ямною культурою, давньоруським часом, XVII – XVIII ст.

Територія задернована, шурфування й розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 2 – 3, рис. 2 – 8.

В. О. Мокляк

377. Поселення 2 – доба бронзи (арх.).

Знаходиться за 1 км на північний схід від кутка Яр, в урочищі Лубенщина, зліва від балки.

Обстежувалося А. В. Гейком у 2002 р.

Площа 0,28 га (40x70 м). На поверхні пам'ятки зібрано невиразні уламки ліпної кераміки доби бронзи. Розорюється. Розкопки не проводилися.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 13 – 14, рис. 3.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

378. Селище – скіфський час (VI – V ст. до н. е.), черняхівська культура (IV – V ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на північний північний захід від кутка П'ятирічка.

Обстежувалося О. Б. Супруненьком у 1986 р., А. В. Гейком у 2002 р.

Розташоване на округлому відрозі корінного берега р. Ворскла, що похило спускається до балки.

Площа 9 га (150 – 250x550 м). Територія пам'ятки видовжена з північного сходу на південний захід. У північній частині знаходиться попелище висотою 0,3 м, діаметром 40 м.

На поверхні зібрано матеріал скіфського часу VI – V ст. до н. е. На попелищі

виявлено уламки стінок та денець ліпного посуду, фрагмент ручки черпака та уламки амфор. Серед поодиноких знахідок – уламок стінки горщика черняхівської культури.

Північно-західна частина пам'ятки розорюється, східна та південно-східна – задерновані. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 7, рис. 3 – 6; Супруненко А. Б. Работы в Нижнем Поворсклье и Поорелье // Археологические открытия. 1986. – М.: Наука, 1988. – С. 337 – 338; Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 14, рис. 5.

В. О. Мокляк

379. Місцезнаходження – ямна культура (арх.).

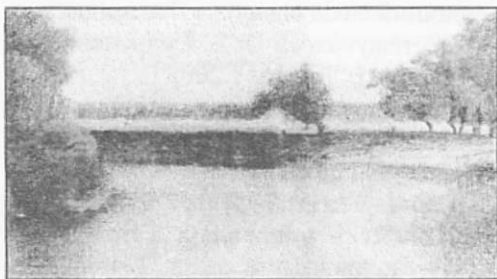
Знаходиться за 3 км на північний схід схід від села, у місці з'єднання старіці з основним руслом р. Ворскли, в урочищі Макаришине поле.

Виявлено І. В. Бовкуном, В. О. Мокляком у 1989 р.

Розташоване на правому березі р. Ворскла.

Зібрано уламки типової кераміки ямної культури.

Колекція зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела: Мокляк В. А., Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье в 1989 г. – Полтава, 1989 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 296. – С. 3, рис. 2, 5, 4.

В. О. Мокляк

380. Курганний могильник (арх.).

Знаходиться за 0,2 – 3,5 км на північний захід захід та південний захід від селища скіфського часу в урочищі П'ятирічка, котре розташоване на північно-північно-західній околиці села.

Обстежувався О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташований на плато корінного берега р. Ворскла.

Складається з 21 насипу висотою 0,1 – 0,4 м, діаметром 13 – 28 м. Кургани розташовані на площині, видовженій по лінії північний захід – південний схід. На поверхні насипів зустрічається подрібнена кераміка скіфського часу. Розорюється.

Джерела та література: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 7, рис. 3; Сидоренко Г. О., Махно Є. В., Телєгін Д. Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 74.

В. О. Мокляк

381. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 2,5 км на південний захід захід від села, зліва від дороги Старі Санжари – Полтава.

Обстежувалася О. Б. Супруненком у 1986 р.

Розташована на плато корінного берега р. Ворскла.

Складається з двох насипів висотою 0,4 та 0,3 м, діаметром 28 та 25 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 8, рис. 4.

В. О. Мокляк

382. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташована в центрі села.

Поховано 26 воїнів із підрозділів 434-го, 556-го, 680-го стрілецьких полків 169-ї стрілецької дивізії, 34-ї кавалерійської дивізії, які загинули при обороні лівого берега р. Ворскла, не допускаючи

переправи ворога, відстоювали рубіж оборони Старі Санжари – Рибалочки – Курилки – Балівка – Бондури з метою зупинити ворога, який наступав на Полтаву 16 вересня 1941 р., а також воїни 956-го стрілецького полку 299-ї стрілецької дивізії, які загинули при звільненні села від німецько-фашистських загарбників 25 вересня 1943 р. Відомі прізвища 13 воїнів. Усі загиблі первісно були поховані на кладовищі, у лісі, на ділянці Гончарівка, біля клубу. Коли відбулося перенесення останків – не відомо.

У 1989 р. споруджено пам'ятник – залізобетонні скульптури воїна й партизанки, окуті міддю (вис. 2,5 м) на постаменті із чорного граніту (вис. 2,5 м). З правої сторони від пам'ятника розміщені 12 плит із чорного граніту (1,4 – 0,7 м) з пам'ятним текстом і прізвищами 450 жителів села, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни. На могилі воїнів встановлено обеліск із чорного граніту (вис. 1,3 м) з пам'ятним текстом і прізвищами полеглих воїнів.

Розмір могили – 2,5х2,0 м.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1609. – Оп. 1. – Спр. 20. – Арк. 176; ЦАМО РФ. – Ф. 393. – Оп. 8973. – Спр. 4. – Арк. 64; ЦАМО РФ. – Ф. 1199. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 2; ЦАМО РФ. – Ф. 1410. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 272; ЦАМО РФ. – Ф. 1410. – Оп. 2. – Спр. 14. – Арк. 44, 76, 77; ЦАМО РФ. – Ф. 1410. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 21; ЦАМО РФ. – Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 97. – Арк. 23; ЦАМО РФ. – Ф. IX відділ, вх. 192487–45; Книга пам'яті України. – Т. 12. – С. 214; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 339–354; Злагода. – 2002. – № 57. – 20 липня. – С. 2.

В. А. Андрієць

383. Пам'ятний знак на місці висадки радянського десанту 13 серпня 1943 р. (іст.).

Розташований по дорозі Буланове – Старі Санжари.

Штабом партизанського руху при Військовій Раді Південно-Західного фронту була організована й закинута літаком 12 серпня 1943 р. в тил ворога в район залізниці диверсійна група в складі 5 чоловік: М. К. Романов – командир групи, А. Т. Москаленко – комісар групи, В. І. Коновалов, Н. М. Лихоткін, В. І. Бурхач – бійці.

Група мала при собі зброєю, боеприпаси, гранати, вибухівку й одразу ж після десантної висадки почала здійснювати диверсії на залізницях і шосейних дорогах.

Диверсійна група здійснювала диверсії на залізничних коліях Полтава – Мала Перещепина, Полтава – Карлівка, на станції Полтава-Південна, а також на шосейних дорогах, де рухався німецький автотранспорт з військовим вантажем, а також руйнувала повітряно-кабельні лінії зв'язку, знищувала німецьких окупантів, розповсюджувала радянські листівки серед населення.

Група діяла на території Карлівського, Машівського, Новосанжарського, Кобеляцького, Полтавського та інших районів області.

Командир групи М. К. Романов у своєму звіті вказує, що за період з 12 серпня

по 27 вересня 1943 р. група зірвала 2 мости, пустила під укіс 2 ворожі ешелони, 12 разів руйнувала кабельний зв'язок, підбила 14 автомашин, знищила більше 70 німецьких солдатів, офіцерів і поліцаїв, захопила безліч трофеїв, звільнила багатьох радянських людей від німецької каторги.

Література: Полтавщина в роки Великої Вітчизняної війни. – К.: Наук. думка, 1977. – С. 135 – 136.

В. А. Андрієць

384. Меморіальна дошка на честь Героя Радянського Союзу

І. Г. Решетника (іст.).

Розташована в центрі села.

Іван Григорович Решетник (14.09.1924, с. Василівка, тепер с. Вільне Машівського р-ну – 23.04.1945, м. Гонець Велькопольський, Польща) – Герой Радянського Союзу.

Народився в селянській сім'ї, навчався в Новотагамлицькій неповній середній школі. 1938 р. вступив до Дебальцівської школи фабрично-заводського навчання. Працював слюсарем на заводі ім. Жовтневої революції (м. Луганськ). У Червоній Армії – з серпня 1942 р. На фронтах Великої Вітчизняної війни – з 1943 р. У вересні 1943 р. 360-ий стрілецький полк форсував р. Десна. Група автоматників швидко досягла берега й зайняла вогневу позицію, відкривши вогонь по ворогу. Під прикриттям артилерії автоматники розширювали плацдарм на правому березі р. Десна. Після артобстрі-

лу німецькими військами було розпочато контратаку. І. Решетника оточили 4 гітлерівці, у нерівній сутичці з ворогом ним було знищено 2 солдати противника, причому він також отримав поранення. Будучи пораненим, І. Решетник доставляв боеприпаси для радянських солдат. За мужність і відвагу, виявлені під час форсування Десни, Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 жовтня 1943 р. І. Г. Решетнику було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

У 1944 р. закінчив Саратовське танкове училище, після чого повернувся на фронт. Молодший лейтенант І. Г. Решетник з екіпажем свого танка дійшов до Берліна. 22 квітня 1945 р. загинув у бою з ворогом.

2 жовтня 1977 р. на приміщенні контори колгоспу "Червона зірка" (тепер у цьому приміщенні знаходиться Старосанжарівська сільська рада) у с. Решетники (тепер Старі Санжари) Новосанжарського р-ну було встановлено меморіальну дошку із сірого граніту (0,5x1,0 м) з портретним зображенням Героя Радянського Союзу І. Г. Решетника та пам'ятним написом "Наше село назване на честь Героя Радянського Союзу Решетника Івана Григоровича 1925 – 1945 рр. Дошка встановлена згідно з постановою бюро Полтавського обласного комітету Компартії України та Полтавської обласної ради депутатів трудящих від 14.03.1975 р. за № 20.

Література: Герои Советского Союза. – М.: Воениздат, 1988. – Т. 2. – С. 355 – 356; За мужність і відвагу. – Харків: Прапор, 1972. – С. 252 – 253; Полтавщина: Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. – К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1992. – С. 833.

В. А. Андрієць

Стовбина Долина с., Стовбинодолинська сільська рада

385. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,45 км на південно-схід від центру села.

Обстежувався О. Б. Супруненко 1986 р.

Розташований на краю плато високого корінного берега р. Ворона.

Висота 0,4 м, діаметр 29 м. Розорюється.

Джерела: Супруненко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворскіє и Поорельє в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 21.

В. О. Мокляк

386. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 3 км на південний схід схід від центру села та за 0,5 км справа від дороги Нові Санжари – Решетилівка.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р. Розташований у межиріччі рр. Ворскла та Полузір'я.

Висота насипу 0,6 м, діаметр 50 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 12, рис. 21.

В. О. Мокляк

387. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташована в центрі села.

Поховано 11 воїнів. Серед них воїни з підрозділів 304-ї стрілецької дивізії, які загинули під час оборони села від німецько-фашистських загарбників 16 вересня 1941 р., воїни 214-ї стрілецької дивізії та 656-го стрілецького полку 116-ї стрілецької дивізії, що загинули під час звільнення села 23 вересня 1943 р., один воїн 656-го стрілецького полку 116-ї стрілецької дивізії, який помер від ран у 193-му окремому медичному санітарному батальйоні, та воїн, що помер від ран 14 вересня 1944 р. Відомі прізвища 3 воїнів – молодшого лейтенанта К. Залетдинова (1923 – 1.10.1943); молодшого лейтенанта В. І. Патужіна (1923 – 1943) та рядового А. Є. Стрельцова (1910 – 14.09.1944).

У 1955 р. у зв'язку з 10-річчям Перемоги згідно з рішенням виконкому Стовбидолинської сільської Ради депутатів трудящих на могилі встановлено пам'ят-

ник. Скульптура воїна, виготовлена Харківською скульптурною майстернею, встановлена на цегляному постаменті. Перед могилою знаходилася плита з пам'ятним текстом "Здесь похоронены 8 неизвестных солдат погибших в боях с немецко-фашистскими захватчиками в период Великой Отечественной войны 1941 – 1945 младший лейтенант Залетдинов К. 1923 – 1943 младший лейтенант Патужин В. И. 1923 – 1943 рядовой Стрельцов А. Е. 1910 – 1943". (Остання дата помилкова – див. вище).

У 1990 р. відбулася реконструкція меморіалу. Пам'ятник – залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,2 м) – встановлено на цегляний обкладений сірим гранітом постамент (вис. 2,5 м). На могилі розміщена плита із чорного граніту (1,36x1,0 м) з пам'ятним текстом: "Вічна пам'ять односельчанам, які загинули за Батьківщину 1941 – 1945 рр." і прізвищами 3 полеглих воїнів, перед пам'ятником встановлено 5 плит із сірого граніту (1,4x0,7 м; 1,7x0,8 м; 1,43x0,84 м; 1,42x0,86 м; 1,44x0,69 м) з пам'ятним текстом і прізвищами 291 полеглого воїна-земляка.

Розмір могили 1,4x0,6 м.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1481. – Оп. 1. – Спр. 15. – Арк. 37; ЦАМО РФ. – Ф. 1318. – Оп. 2. – Спр. 13. – Арк. 47, 64; Архів ЛВММ. – Ф. 193. – ОМСБ. – Арк. 4; ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 93. – Арк. 15; Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Ф.-П-16-979-257; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 354; Злагода. – 2002. – № 86. – 30 грудня. – С. 2.

В. А. Андриєць

388. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташований у центрі села, біля церкви Покрови Пресвятої Богородиці.

Установлено у 2004 р. в пам'ять про односельців, померлих під час Голодомору 1932 – 1933 рр. Обеліск із сірого бутового каменю (вис. 2,7 м) на цоколі з сірого бутового каменю (0,3х2,3х2,3 м) увінчано хрестом із чорного мармуру (вис. 0,7 м). У центрі обеліска – дошка із чорного граніту (0,82 х 0,5 м) з пам'ятним написом "Жертвам Голодомору 1932–1933 рр. від вдячних дітей, внуків, правнуків. 2004 р.". У нижній частині – дошка із сірого граніту (0,7х0,7 м) із зображенням вічного вогню та двох ліній.

В. А. Андрієць

389. Пам'ятник В. І. Леніну (іст.).

Розташований у центрі села, біля Будинку культури.

Пам'ятник установлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України до 50-річчя Жовтня" на замовлення колгоспу "Шлях Ілліча".

Скульптура й постамент виготовлені Львівським виробничо-художнім комбінатом.

Скульптура (вис. 3,0 м) із залізобетону встановлена на прямокутному залізобетонному постаменті (1,4х1,4х1,7 м), розміщеному на цегляному оштукатуреному цоколі (0,5х3,0х3,0 м). У верхній частині постаменту напис "В. І. Ленін".

В. І. Леніна зображено на повний зріст у пальті. У правій руці тримає згорнуту в трубку газету, ліва – у кишені піджака.

Автор невідомий.

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1967 р.

Джерела: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії 4.1.993–2.16.16.

В. А. Андрієць

Стрижівщина с., Пологівська сільська рада 390. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,5 км на північ від села.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з двох насипів висотою 1,4 м, діаметром 25 м. Розорюється. Насип № 1 пошкоджено дорогою.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 15, рис. 7.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Судівка с., Судівська сільська рада

391. Середній – загальнозоологічний заказник місцевого значення (природа).

Розташований неподалік сс. Судівка, Лелюхівка та Назаренки в заплаві р. Ворона. Перебуває у віданні Судівської сільської ради (110,1 га) та Лелюхівської сільської ради (20,6 га).

Обстежувався Я. Дебелім, А. Подобайло у 2002 р.

Площа 130,7 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавської обласної ради від 15.08.2003 р.

На території заказника виявлено 143 види птахів. Численними є плиски жовта та біла, жайворонок польовий, кропив'янка сіра та рябогруда, сорокопуд чорнолобий та сорокопуд-жулан, курочка водяна, лиска. На гніздувані

відзначені деркач (включений до Міжнародної Червоної книги та Європейського Червоного списку), сиворакша (регіонально рідкісний вид). Територія заказника є важливим елементом міграційних шляхів ряду червонокнижних видів – журавля сірого, шуліки рудого. Ентомофауна представлена рідкісними видами: махаон, подалірій, поліксена, жук-олень, вусач земляний хрестоносець, включеними до Червоної книги України; богомол звичайний – занесений до списків регіонально рідкісних видів. Ссавці представлені козулею, лисицею, зайцем сірим, бобрим річковим, який є рідкісним на території Полтавської області. Зростає зозулинець болотний, занесений до Червоної книги України.

Джерела: НА ПКМ. – Спр. П.01 – 116. – Арк. 96; НА ПКМ. – Од. зб. П.02-211. – Арк. 14.

С. Л. Кигим

392. Поселення 1 – черняхівська культура (III – V ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 0,2 км від поселення культури багатоваликів кераміки біля західної околиці села, за 80 м на південний південний захід від мосту через р. Ворона (Полузір'я).

Обстежувалося О. Б. Супрунечком у 1986 р.

Розташоване на відрозі першої тераси висотою 2,5 м над рівнем заплави, що з'єднується з високим правим берегом.

Площа 0,8 га (80х100 м).

На поверхні зібрано уламки гончарної кераміки з шерехатою та лощеною поверхнями, що відноситься до черняхівської культури. Розорюється. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Супрунечко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 21, рис. 44.

В. О. Мокляк

393. Поселення 2 – культура багатоваликів кераміки (XVIII – XVI ст. до н. е.) (арх.).

Знаходиться біля південної околиці села, справа від дороги Решетилівка – Нові Санжари.

Обстежувалося О. Б. Супрунечком у 1986 р.

Розташоване на видовженому з північного північного сходу на південний південний захід відрозі першої надзаплавної тераси висотою 2,5 м над рівнем заплави лівого берега р. Ворона (Полузір'я).

Площа 2 га (100х200 м).

Зібраний матеріал датується добою середньої бронзи й належить носіям культури багатоваликів кераміки.

Територія розорюється та використовується під городи. Розкопки не проводилися.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Супрунечко А. Б., Гавриленко І. Н. Отчет о разведках в Нижнем Поворсклье и Поорелье в 1986 г. (Полтавская обл.). – Полтава, 1986 // НА ІА НАН України. – 1986/84. – Ф. е. 22131. – С. 21, рис. 44.

В. О. Мокляк

394. Курган (арх.).

Знаходиться на західній околиці села на ділянці гр. Копилець.

Оглядався В. О. Мокляком у 1991 р.

Розташований на відрозі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Ворона (Полузір'я) у західній його частині.

Складається з двох насипів висотою 1,5 та 0,8 м, діаметром 30 і 25 м. Поверхня розорюється. По свіжій оранці зустрічається кераміка доби бронзи та черняхівської культури.

Джерела: Мокляк В. А. Звіт про відрядження з приводу обстежень пам'яток археології в 1991 році. – Полтава, 1991 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 335. – С. 13.

В. О. Мокляк

395. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений 1958 р. на честь 198 жителів сс. Судівка, Назаренки,

Шпортьки, Бридуни, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Залізобетонна скульптура воїна (вис. 2,8 м) установлена на цегляний оштукатурений постамент (вис. 3,6 м). Цоколь із сірого бутового каменю (0,8x3,2x3,2 м). Біля підніжжя постамента – стела із сірого бутового каменю (0,6x3,1x6,5 м), на якій розміщені 12 плит (1,0x0,6 м) з оцинкованого металу з прізвищами воїнів, полеглих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Ф.-П-16-972-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 367 – 375.

В. А. Андрієць

396. Братська могила радянських воїнів (іст.).

Розташована в південній частині кладовища.

Поховані 2 воїни з підрозділів 38-ї армії, які втекли з полону й були розстріляні німецько-фашистськими окупантами у вересні 1941 р. Прізвища не відомі.

У 1990 р. на могилі встановлено обеліск з біломармурової крихти (вис. 1,2 м) з пам'ятним написом "Невідомому солдату від учнів Судівської школи".

Розмір могили 2,5x1,5 м.

Джерела: Архів Полузірської сільської ради; Спогади жителя села Івана Кириловича Маценка.

В. А. Андрієць

397. Могила Н. М. Степового (Тетянка) (іст.).

Похований Никифор Миколайович Тетянка (1896, с. Судівка – 19.11.1919) – псевдонім М. Степовий. Народився в родині селянина-бідняка, закінчив церковнопарафіяльну школу в с. Судівка, потім Новосанжарське вище початкове училище та Полтавське землемірне училище. З літа 1917 р. – один з керівників "Юнацького соціалістичного союзу".

Н. М. Тетянка належав до тієї частини Української Комуністичної партії (боротьбисти), яка тісно співпрацювала з більшовиками, а згодом увійшла до складу більшовицької партії. На II губернському з'їзді Рад Н. М. Тетянка був обраний кандидатом у члени Полтавського губвиконкому. Улітку 1919 р. під псевдонімом М. Степовий залишається для підпільної роботи в захопленій військами Добровольчої армії Полтаві, але був схоплений денікінською контррозвідкою. Після тортур на його тілі залишилися 24 рани. Товаришам удалося його звільнити, але 19 листопада 1919 р. він помер.

На могилі сестрою похованого Н. М. Тетянка встановлено хрест із чорного полірованого граніту (вис. 3,0 м) на постаменті із чорного граніту (0,22x0,9x0,9 м).

Література: Жук В. Н. Нові Санжари: Історико-краєзнавчий нарис. – Харків: Прапор, 1970. – С. 36 – 37; Жук В. Н., Жаботинський П. М. Нові Санжари: Путівник. – Харків: Прапор, 1989. – Зб. 37; Історія міст і сіл Української РСР: Полтавська область. – К., 1967.

М. І. Лахижа, В. А. Андрієць

398. Могила жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташована в південній частині кладовища.

За спогадами жителя села Івана Кириловича Маценка, тут поховані жителі села, які померли під час Голодомору 1932 – 1933 рр. Кількість і прізвища не відомі. Пам'ятний знак відсутній.

В. А. Андрієць

Сулими с., Великокобелячківська сільська рада

399. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,62 км на північ від села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,2 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. 04 – 334. – С. 15, рис. 4.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

400. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 0,4 км на північний схід від села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,2 м, діаметр 25 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 15, рис. 8.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

401. Курган 3 (арх.).

Знаходиться за 0,75 км на південь від села.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,2 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 15, рис. 10.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

Супротивна Балка с., Супротивнобалківська сільська рада

402. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,35 км на схід від східної околиці села, справа від дороги Супротивна Балка – Нові Санжари.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1 та 0,8 м, діаметр 20 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 16, рис. 14.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

403. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,1 км на південь від південної околиці села та дороги.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1 м, діаметр 30 м.¹

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 16, рис. 13.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

404. Майдан – пізнє середньовіччя (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на південь від східної околиці села, поряд з розгалуженням дороги на сс. Попове, Гольманівка та смт Нові Санжари.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з кільцевого валу висотою 1,4 м, діаметром 30 м, у центрі якого заглибина до 0,5 м. Від східної частини відходять два бурти висотою 1 м, довжиною 30 – 35 м, шириною 15 м. Поряд – бургт овальної форми висотою 1,5 м, діаметром 16 – 25 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 15, рис. 13, 14; 32; 33.

А. В. Гейко, В. О. Мокляк

¹Про стан пам'ятки у звіті А. В. Гейка не вказано.

405. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований у центрі села.

Споруджений у 1975 р. згідно з рішенням бюро Новосанжарського райкому Компартії України та Новосанжарського райвиконкому від 15 січня 1975 р. за № 4 на честь 250 односельців, які не повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр., та 2 підпільників, розстріляних німецько-фашистськими окупантами в 1942 р.

Відкритий 9 травня 1975 р.

Скульптура воїна із залізобетону (вис. 3,5 м), виготовлена Київським обласним відділенням живописно-скульптурного комбінату, встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 1,8 м). Позаду пам'ятника знаходиться горизонтальна стела з бутового каменю (14,0х1,8 м), на якій розміщено 10 залізобетонних дощок (1,4х1,0 м) з пам'ятним текстом і прізвищами земляків, загиблих на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., та 2 підпільників.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт Н-ІІ-16-1944-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 375 – 385; Злагода. – 2002. – № 66. – 21 серпня. – С. 2.

В. А. Андрієць

Суха Маячка с., Сухомаячківська сільська рада

406. Група курганів (арх.).

Знаходиться за 0,9 км на північ від села, справа від дороги Суха Маячка – Нові Санжари.

Обстежувалася А. В. Гейком у 2002 р.

Складається з двох насипів висотою 1 та 0,6 м, діаметром 30 і 25 м. Розорюються.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 16, рис. 6.

В. О. Мокляк, А. В. Гейко

407. Братська могила учасників установа радянської влади, радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташована в центрі села.

Поховано 11 чол. Серед них 3 учасники встановлення радянської влади в селі. Під час громадянської війни на хуторах біля с. Суха Маячка діяв партизанський загін під керівництвом Івана Олексійовича Оніпка (загинув і похований у 1920 р.), 8 воїнів із підрозділів 285-го стрілецького полку 183-ї стрілецької дивізії, 91-го, 281-го стрілецьких полків 93-ї гвардійської стрілецької дивізії, 94-ї стрілецької дивізії, які загинули при визволенні сс. Суха Маячка, Оборона Рад від німецько-фашистських загарбників 18 – 23 вересня 1943 р. Відомі прізвища 6 воїнів.

Пам'ятник встановлено згідно з рішенням виконкому Сухомаячківської сільської Ради депутатів трудящих від 5 червня 1956 р. та у зв'язку з 12-ю річницею Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр. Відкриття відбулося 9 травня 1957 р. Скульптура воїна, виготовлена в Харківській скульптурній майстерні, була встановлена на цегляному постаменті. У 1995 р. відбулася реконструкція пам'ятника. Залізобетонну скульптуру воїна (вис. 3,0 м) встановлено на цегляному обкладеному плитами із сірого граніту постаменті (1,95х1,1 м). Біля підніжжя пам'ятника встановлена цегляна оштукатурена горизонтальна стела (1,3х3,0 м), на якій розміщено

5 плит із сірого граніту (1,0x0,5 м, 0,85x0,5 м) з пам'ятним текстом "Вічна пам'ять односельцям, які загинули за Батьківщину в 1941 – 1945" та "Тут поховані воїни Радянської Армії. 1941 – 1945" і прізвищами 127 полеглих односельців. Зліва й справа від пам'ятника знаходяться дві могили, на яких покладено плити із чорного граніту (0,8x0,5 м) з пам'ятним написом. Біля пам'ятника також поховано останки воїна-офіцера, перенесені із с. Оборона Рад.

Розмір могил 2,0x1,2 м.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1264. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 28; ЦАМО РФ. – Ф. 1433. – Оп. 1. – Спр. 68. – Арк. 18; ЦАМО РФ. – Ф. 285 гвард. стр. полку. – Оп. 683833с. – Спр. 1. – С. 64; ЦАМО РФ. – Ф. 1252. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 31, 16, 116; ДАПО. – Ф. Р. 1876. – Оп. 8. – Спр. 91. – Арк. 8; Книга пам'яті України: Полтавська область. – Т. 9: Новосанжарський район. Оржицький район. Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 386 – 392; Злагода. – 2002. – № 71. – 7 вересня. – С. 2.

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

408. Пам'ятник В. І. Леніну (іст.).

Розташований у центрі села, біля Будинку культури.

Пам'ятник встановлено згідно із "Заходами Новосанжарського райкому Компартії України до 50-річчя Жовтня" й у зв'язку з тим, що місцевий колгосп носив ім'я вождя більшовиків.

Скульптура й постамент виготовлені Львівським виробничо-художнім комбінатом.

Скульптура (вис. 3,0 м) із залізобетону встановлена на прямокутному залізобетонному постаменті (2,0x1,0x1,0 м), розміщеному на цегляному оштукатуреному цоколі (0,3x4,0x4,0 м). У нижній частині постаменту напис "Ленін", нижче – пам'ятний напис "В. І. Леніну геніальному вождю пролетаріату. Творцю радянської держави на честь її 50-річчя. Від колгоспників с.-г. артiлі ім. Леніна Сухомаяцької сільради. 1967 р."

В. І. Леніна зображено під час ходи. У правій руці він тримає згорнуту в

трубку газету, лівою тримається за борт піджака.

Автор невідомий.

Відкрито пам'ятник 7 листопада 1967 р.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятника історії Н-І-1-986-16-247; Українська Радянська енциклопедія. – 2-е вид. – К.: Головн. ред. УРЕ, 1981. – Т. 6. – С. 370 – 373.

В. А. Андрієць

Ткаченкове, залізнична платформа, Малоперещепинська сільська рада

409. Поселення – неоліт (XV – III тис. до н. е.), доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.), скіфський час (VIII – I ст. до н. е.), черняхівська культура (III – IV ст. н. е.) (арх.).

Знаходиться за 1,2 км на захід від залізничної платформи "Ткаченкове", на місці однойменного хутора, який існував тут у 1960-х рр.

Відкрите В. Товкачевським у 1952 р., оглядалося О. Б. Супруненок у 1983 р.

Розташоване на піщаному надзавалновому підвищенні правого берега р. Тагамлик.

Площа 4,5 га (150x300 м), видовжена вздовж берега річки з північного сходу на південний захід.

Зібраний матеріал датується кількома культурно-хронологічними періода-

ми. Найдавніший з них представлений уламками кераміки та виробами з кременю пізньонеолітичного часу (XV – III тис. до н. е.). Зафіксоване перебування тут племен доби бронзи (XVIII – XI ст. до н. е.), скіфів (VIII – I ст. до н. е.), представників черняхівської культури (III – IV ст. н. е.). Найбільш масовою знахідкою є кераміка скіфського часу.

Територія розорюється та використовується під городи.

Колекція зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею.

Джерела: Супруненко А. Б. Отчет о раскопках и разведках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. // НА ПКМ. – Од. зб. 03-207/4. – С. 29 – 30; Од. зб. 03 – 207 /2. – Табл. 29, 1 – 2; 30, 1 – 3.

В. О. Мокляк

Шедієве с.,

Шедіївська сільська рада

410. Шедієве – гідрологічний заказник місцевого значення (природа).

Розташований біля села в заплаві р. Оріль. Перебуває у віданні Шедіївської сільської ради.

Площа 273 га. Охороняється згідно з рішенням Полтавського облвиконкому № 74 від 17.04.1992 р.

Водноболотні угіддя – місце гніздування сірого журавля, занесеного до Червоної книги України, та лебедя-шипуна, включеного до регіонального списку.

Стабілізатор клімату, регулятор ґрунтових вод і водного режиму річки.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П.01 – 116. – Арк. 51; Андриєнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА "Астрєя", 1996. – С. 166, 179.

С. Л. Кигим

411. Курган 1 (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на південний захід від свиноферми.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р. Розташований на високому правому березі р. Оріль.

Висота насипу 0,3 м, діаметр 28 м. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 444. – С. 12, рис. 2.

В. О. Мокляк

412. Курган 2 (арх.).

Знаходиться за 30 м на північний схід від свиноферми на території молочнотоварної ферми колишнього колгоспу.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований на високому правому березі р. Оріль.

Висота насипу 4 м, діаметр 28 м. Задернований. Південна пола зруйнована вибиранням ґрунту під час облаштування городу, північно-західна – підрізана дорогою до ферми. Північно-північно-західна – торкається краєм силосної траншеї. У відслоненнях у нижній частині насипу добре видно шар перепаленої й спеченої в брили землі червоного кольору товщиною 30 см. На вершині встановлено геодезичний знак, збереглося заглиблення від землянки часів Великої Вітчизняної війни 1941 – 1943 рр.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 444. – С. 12 – 13, рис. 2, 22; 23.

В. О. Мокляк

413. Курган 3 (арх.).

Знаходиться за 0,3 км на північний схід від молочнотоварної ферми колишнього колгоспу.

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р.

Розташований на високому правому березі р. Оріль.

Висота насипу 0,25 м, діаметр 20 м. Раніше насип мав висоту 4 м й був задернований. 1988 р. курган зруйновано вибиранням ґрунту, під час якого неодноразово знаходили людські кістки. Розорюється.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. – 03 – 444. – С. 13, рис. 2.

В. О. Мокляк

414. Курган 4 (арх.).

Знаходиться за 2 км на північний захід від центру села та за 0,5 км від повороту на с. Маячка (дорога Нові Санжари – Маячка).

Обстежувався В. О. Мокляком у 1992 р. Розташований на високому правому березі р. Оріль.

Висота насипу 0,5 м, діаметр 28 м.

Джерела: Мокляк В. О. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області в 1992 році. – Полтава, 1992 // НА ПКМ. – Од. зб. 03 – 444. – С. 13, рис. 2.

В. О. Мокляк

415. Курган 5 (арх.).

Знаходиться на території сільського кладовища.

Обстежувався В. О. Мокляком у 2007 р. Розташований на високому правому березі р. Оріль.

Висота насипу 1,5 м, діаметр 30 м. Задернований. Частково порослий чагарником. Поверхня вкрита похованнями мешканців села, зробленими в 1970 – 1980-х рр.

Джерела: Мокляк В. О. Яремченко В. А. Звіт про пам'ятки археології, виявлені під час роботи пам'яткоохоронної експедиції Полтавського краєзнавчого музею у 2007 р. // НА ПКМ. – Од. зб. – 04-344.

В. О. Мокляк

416. Пам'ятник землякам (іст.).

Розташований в парку в центрі села. Споруджений в 1963 р. на честь 126 жителів села, що полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни у 1941 – 1945 рр.

Скульптура воїна із залізобетону (вис. 2,3 м) на цегляному постаменті (вис. 2,3 м). Біля підніжжя пам'ятника 2 плити із сірого граніту (0,9x1,8 та 0,9x1,7 м) з пам'ятним текстом "Вічна пам'ять воїнам-односельцям, які полягли в боях за свободу і незалежність нашої Батьківщини. 1941 – 1945", "Куди б не йшов не їхав ти, а тут при шляху спинись могилі цій, дорогій всім серцем поклонись" і прізвищами полеглих односельців.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток Полтавського краєзнавчого музею. Паспорт пам'ятки історії Н – 11 – 16 – 970 – 247. – Книга пам'яті України: Полтавська область. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – С. 186 – 191. – Злагода. – 2002. – № 59. – 27 липня. – С. 2.

В. А. Андрієць

417. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.).

Розташований у центральній частині кладовища.

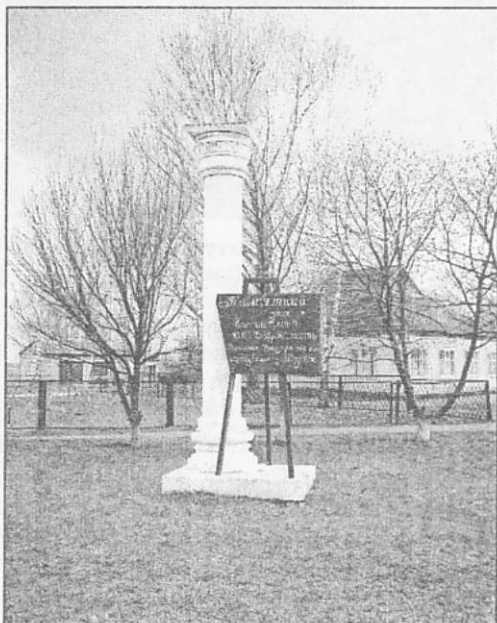
У 1932 – 1933 рр. село Шедієве, як і інші населені пункти Новосанжарського району, зазнало трагедії Голодомору. Точна кількість жертв не відома.

У 2000-х рр. на сучасному кладовищі встановлено дерев'яний хрест (вис. 1,8 м).

В. А. Андрієць

418. Пам'ятний знак на честь перебування в селі Т. Г. Шевченка (іст.).

Розташований у центрі села, біля школи.

Установлений 10 березня 1989 р. – залізобетонна колона (вис. 5 м) на залізобетонному постаменті (0,25x1,4x1,1 м). Перед пам'ятним знаком на мольберті було встановлено бронзову дошку роботи скульптора М. Посполітака із зображенням одного з краєвидів, виконаних Т. Г. Шевченком під час його перебування в селі. У 1990-х рр. дошка була викрадена, і на її місце встановлено дошку із жерсті з пам'ятним написом, виконаним білою фарбою: "Пам'ятний знак встановлено на честь Великого Кобзаря під час перебування у с. Шедієве".

В. А. Андрієць, В. О. Мокляк

Шовкопляси с., Великокобелячківська сільська рада

419. Курган (арх.).

Знаходиться за 0,7 км на північний схід від ферми колишнього колгоспу.

Обстежувався А. В. Гейком у 2002 р.

Висота 1,2 м, діаметр 30 м. Розорюється.

Джерела: Гейко А. В. Звіт про археологічні розвідки на території Новосанжарського району Полтавської області. – Полтава, 2003 // НА ПКМ. – Од. зб. – 04 – 334. – С. 16, рис. 7.

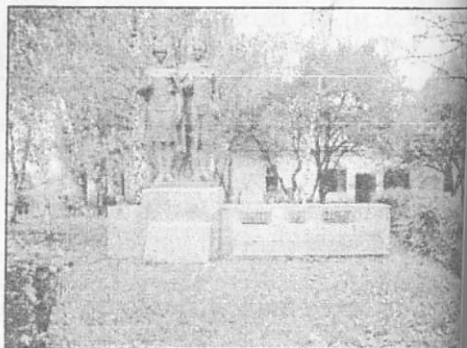
В. О. Мокляк, А. В. Гейко

420. Пам'ятник землякам (іст.).

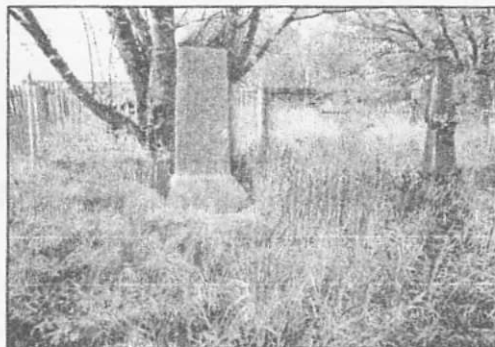
Розташований у центрі села.

Споруджений згідно з рішенням виконкому Великокобелячківської сільської ради депутатів трудящих у 1970 р. на честь 145 жителів села, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Скульптурна група воїна й партизанки із залізобетону (вис. 2,8 м), виготовлена Харківським виробничо-художнім комбінатом, встановлена на цегляному оштукатуреному постаменті (вис. 1,6 м). У центральній частині постаменту великими літерами напис "Никто не забыт". Первісно зліва й справа від пам'ятника знаходилася цегляна оштукатурена горизонтальна стела. Перед пам'ятником розміщувалися 7 залізобетонних плит з прізвищами полеглих земляків. У 1980-х рр. пам'ятник реконструйовано: біля підніжжя постаменту встановлено дошку із сірого граніту (0,85x1,3 м), у

верхній частині якої зображення ордена Вітчизняної війни та пам'ятний напис "Вічно живим. 1941 – 1945" а також дві плити (0,8x1,9 м; 0,8x1,8 м) із сірого граніту з прізвищами 145 воїнів-земляків, що не повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.

Джерела та література: Робочий архів відділу охорони пам'яток. Паспорт пам'ятки історії Н-П-16-1945-247; Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 74 – 77.

В. А. Андрієць

Шпортьки с., Судівська сільська рада

421. Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).

Розташовані в південній частині кладовища.

Поховані 2 воїни із підрозділів 299-ї стрілецької дивізії, які загинули під час звільнення села від німецько-фашистських загарбників 23 вересня 1943 р. Прізвища не відомі.

1990 р. на могилі встановлено обеліск з біломармурової крихти (вис. 1,2 м) з пам'ятним написом "Невідомому воїну від учнів Судівської середньої школи". Поряд встановлено дерев'яний обеліск (вис. 1,2 м) та бетонну плиту (1,1x0,55 м) з пам'ятним написом та прізвищами polegлих воїнів (не читаються).

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 97. – Арк. 23. Книга пам'яті України: Полтавська область. Т. 9: Новосанжарський район, Оржицький район, Пирятинський район. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – С. 373 – 375.

В. А. Андрієць

ПОКАЖЧИК ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ НОВОСАНЖАРСЬКОГО РАЙОНУ

№№ з/п	Населений пункт	Назва об'єкта	Сторінка
1	2	3	4
1.	Нові Санжари смт	Парк відпочинку (парк "Перемога" – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення (природа))	12
2.	Нові Санжари смт	Новосанжарський ландшафтний заказник місцевого значення (природа)	12-13
3.	Нові Санжари смт	Городище – роменська культура (ІХ-Х ст.), Київська Русь (ХІ-ХІІ ст.) (арх.)	13-14
4.	Нові Санжари смт	Поселення – неоліт (V тис. до н. е.), черняхівська культура (ІІІ – V ст. н. е.) (арх.)	14
5.	Нові Санжари смт	Поселення – неоліт (кінець ІV – поч. ІІІ тис. до н. е.), доба бронзи, ранній залізний вік (арх.)	14-15
6.	Нові Санжари смт	Поселення – енеоліт, доба бронзи (арх.)	15
7.	Нові Санжари смт	Поселення – доба бронзи та чорноліської культури (арх.)	15
8.	Нові Санжари смт	Поселення, сарматський час (арх.)	15-16
9.	Нові Санжари смт	Місцезнаходження – бронзовий вік, пенківська культура (V – VII ст. н. е.) (арх.)	16
10.	Нові Санжари смт	Місцезнаходження – неоліт, доба бронзи (арх.)	16
11.	Нові Санжари смт	Курганний могильник – скіфський час, майдан – пізнь середньовіччя (арх.)	16-17
12.	Нові Санжари смт	Курган (арх.)	17-18
13.	Нові Санжари смт	Пам'ятник Т. Г. Шевченку (іст.)	18
14.	Нові Санжари смт, Леніна вул., кладовище	Братська могила борців за радянську владу (іст.)	18-19
15.	Нові Санжари смт, Перемоги парк	Пам'ятник землякам (іст.)	19-20
16.	Нові Санжари смт, кладовище біля профілакторію "Антей"	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	20
17.	Нові Санжари смт, Леніна вул., кладовище	Братська могила радянських воїнів (іст.)	20-21
18.	Нові Санжари смт, Піонерська вул.	Пам'ятник українським козакам (іст.)	21
19.	Нові Санжари смт, Жовтнева вул.	Пам'ятний знак на честь 200-річчя Полтавської битви (іст.)	21-22

Початок. Продовження на стор. 11

1	2	3	4
20.	Нові Санжари смт	Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр. (іст.)	23
21.	Нові Санжари смт, на розі Жовтневої вул. і Вернадського вул.	Пам'ятний знак на честь новосанжарців – учасників ліквідації аварії на ЧАЕС (іст.)	23
22.	Нові Санжари смт, Жовтнева вул.	Пам'ятник учасникам бойових дій в Афганістані (іст.)	23–24
23.	Нові Санжари смт	Пам'ятник В. І. Леніну (мист.)	24
24.	Нові Санжари смт	Пам'ятник О. В. Коваленку (мист.)	24–25
25.	Нові Санжари смт, стадіон	Меморіальна дошка І. О. Джалому (іст.)	25
26.	Нові Санжари смт, Леніна вул., кладовище	Могила І. О. Верховського (іст.)	25–26
27.	Нові Санжари смт, кладовище	Могила М. Г. В'ялика (іст.)	26–27
28.	Нові Санжари смт, кладовище	Могила С. Й. Добржанського (іст.)	27–28
29.	Нові Санжари смт, кладовище	Могила Я. Т. Кухаренка (іст.)	28
30.	Нові Санжари смт, кладовище	Могила І. М. П'ятенка (іст.)	28–29
31.	Нові Санжари смт, кладовище	Могила П. Є. Стефанова (іст.)	29–30
32.	Андріївка с.	Курганна група (арх.)	30
33.	Андріївка с.	Курган (арх.)	30
34.	Андріївка с.	Пам'ятник В. І. Леніну (мист.)	30
35.	Андріївка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	30
36.	Бабенки с.	Курганна група 1 (арх.)	31
37.	Бабенки с.	Курганна група 2 (арх.)	31
38.	Балівка с.	Поселення 1 – неоліт, доба бронзи, скіфський час (арх.)	31
39.	Балівка с.	Поселення 2 – неоліт, енеоліт (арх.)	32
40.	Балівка с.	Поселення 3 – доба пізньої бронзи, XVII – XVIII ст. (арх.)	32
41.	Балівка с.	Поселення 4 – доба пізньої бронзи, XVIII – XIX ст. (арх.)	32
42.	Балівка с.	Поселення 5 – доба середньої бронзи, ранній залізний вік, VIII – XI ст. (арх.)	32–33
43.	Балівка с.	Поселення 6 – доба бронзи, скіфський час (арх.)	33
44.	Бечеве с.	Група курганів (арх.)	33
45.	Богданівка с.	Курганна група 1 (арх.)	33–34
46.	Богданівка с.	Курганна група 2 (арх.)	34
47.	Богданівка с.	Курган 1 (арх.)	34
48.	Богданівка с.	Курган 2 (арх.)	34
49.	Богданівка с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	34–35
50.	Богданівка с.	Пам'ятник О. Я. Пархоменку	35
51.	Бойківка с.	Поселення – неоліт, доба середньої й пізньої бронзи, скіфський і ранньослов'янський час (арх.)	35
52.	Бондури с.	Селище 1 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	36
53.	Бондури с.	Селище 2 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	36

1	2	3	4
54.	Бондури с.	Селище 3 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	36
55.	Бондури с.	Селище 4 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	36
56.	Бондури с.	Селище 5 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	36
57.	Бондури с.	Селище 6 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	37
58.	Бондури с.	Селище 7 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.), черняхівська культура (III – V ст. н. е.) (арх.)	37
59.	Бондури с.	Група курганів (арх.)	37
60.	Бурти с.	Курганна група (арх.)	37
61.	Бурти с.	Курган (арх.)	37
62.	Бурти с.	Братська могила радянських воїнів (іст.)	37–38
63.	Варварівка с.	Курганна група 1 (арх.)	38
64.	Варварівка с.	Курганна група 2 (арх.)	38
65.	Варварівка с.	Курганна група 3 (арх.)	38
66.	Варварівка с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	38–39
67.	Варварівка с.	Могила радянського воїна В. Д. Козлова (іст.)	39
68.	Варварівка с.	Могила полковника російської армії І. Ф. Дігтярьова (іст.)	39–40
69.	Велике Болото с.	Група курганів (арх.)	40
70.	Велике Болото с.	Курганна група (арх.)	40
71.	Велике Болото с.	Курган (арх.)	40
72.	Велике Болото с.	Майдан – пізньосередньовіччя (арх.)	40–41
73.	Велике Болото с.	Пам'ятник землякам (іст.)	41
74.	Велике Болото с.	Пам'ятник жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	41
75.	Великий Кобелячок с.	Курган (арх.)	41
76.	Великий Кобелячок с.	Пам'ятник землякам, братська могила радянських воїнів (іст.)	41–42
77.	Великий Кобелячок с.	Пам'ятний знак Д. В. Єщенку (іст.)	42–43
78.	Великі Солонці с.	Петропавлівська церква, 1889 р. (іст.)	43–44
79.	Великі Солонці с.	Курганна група 1 (арх.)	44
80.	Великі Солонці с.	Курганна група 2 (арх.)	44–45
81.	Великі Солонці с.	Курган (арх.)	45
82.	Великі Солонці с.	Меморіальний комплекс – пам'ятник землякам, пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	45–46
83.	Великі Солонці с.	Братська могила радянських воїнів (іст.)	46
84.	Веселка с.	Група курганів (арх.)	46
85.	Веселка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	46–47
86.	Веселка с.	Могила радянського воїна (іст.)	47
87.	Вісічі с.	Поселення 1 – черняхівська культура (арх.)	47
88.	Вісічі с.	Поселення 2 – черняхівська культура (арх.)	47
89.	Вісічі с.	Поселення 3 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	47
90.	Вісічі с.	Поселення 4 – черняхівська культура (арх.)	48
91.	Вісічі с.	Поселення 5 – слов'янський час (1-а чверть I тис. н. е.) (арх.)	48
92.	Вісічі с.	Поселення 6 – черняхівська культура (арх.)	48
93.	Вісічі с.	Курган (арх.)	48
94.	Галущина Гребля с.	Курганна група 1 (арх.)	48
95.	Галущина Гребля с.	Курганна група 2 (арх.)	49

1	2	3	4
96.	Галущина Гребля с.	Група курганів (арх.)	49
97.	Галущина Гребля с.	Пам'ятник землякам (іст.)	49
98.	Галущина Гребля с.	Пам'ятник Я. М. Свердлову (мист.)	49-50
99.	Ганжі с.	Селище 1 – скіфський час (VI ст. до н. е.), черняхівська культура (III – V ст. н. е.) (арх.)	50
100.	Ганжі с.	Селище 2 – скіфський час (арх.)	51
101.	Ганжі с.	Селище – пенківська культура, черняхівська культура (2-а – 3-я чверті I тис. н. е.) (арх.)	51
102.	Ганжі с.	Курган (арх.)	51
103.	Горобці с.	Курган, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	51
104.	Горобці с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	51-52
105.	Грекопавлівка с.	Поселення – доба пізньої бронзи (XII – VIII ст. до н. е.), черняхівська культура (II – V ст. н. е.) (арх.)	52
106.	Грекопавлівка с.	Група курганів 1 (арх.)	52
107.	Грекопавлівка с.	Група курганів 2 (арх.)	52
108.	Грекопавлівка с.	Група курганів 3, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	52-53
109.	Грекопавлівка с.	Курган 1 (арх.)	53
110.	Грекопавлівка с.	Курган 2 (арх.)	53
111.	Грекопавлівка с.	Курган 3 (арх.)	53
112.	Грекопавлівка с.	Курган 4 (арх.)	53
113.	Губарівка с.	Група курганів 1 (арх.)	54
114.	Губарівка с.	Група курганів 2 (арх.)	54
115.	Губарівка с.	Курган 1 (арх.)	54
116.	Губарівка с.	Курган 2 (арх.)	54
117.	Губарівка с.	Курган 3 (арх.)	54
118.	Губарівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	54-55
119.	Губарівка с.	Могили радянських воїнів (2) (іст.)	55
120.	Губарівка с.	Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	55
121.	Губарівка с.	Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	55
122.	Давидівка с.	Група курганів (арх.)	55-56
123.	Давидівка с.	Курган 1 (арх.)	56
124.	Давидівка с.	Курган 2 (арх.)	56
125.	Давидівка с.	Курган 3 (арх.)	56
126.	Довга Пустош с.	Курганна група (арх.)	56
127.	Довга Пустош с.	Курганна група, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	56
128.	Довга Пустош с.	Курган 1 (арх.)	56-57
129.	Довга Пустош с.	Курган 2 (арх.)	57
130.	Довга Пустош с.	Пам'ятник землякам, могила радянського воїна (іст.)	57
131.	Драбинівка с.	Група курганів (арх.)	57
132.	Драбинівка с.	Курган 1 (арх.)	57
133.	Драбинівка с.	Курган 2 (арх.)	57
134.	Драбинівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	58
135.	Драбинівка с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	58-59
136.	Драбинівка с.	Пам'ятний знак на місці останнього бою Героя Радянського Союзу М. І. Колбасова (іст.)	59-60

1	2	3	4
137.	Драбинівка с.	Меморіальна дошка Герою Радянського Союзу В. А. Дігтярьову (іст.)	60
138.	Драбинівка с.	Пам'ятник С. М. Кірову (іст.)	60-61
139.	Дубина с.	Поселення 1 – доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.), ранній залізний вік (арх.)	61
140.	Дубина с.	Поселення 2 (середина – 3-я чверть I тис. н. е.) (арх.)	61
141.	Дубина с.	Пам'ятник землякам (іст.)	62
142.	Дубина с.	Могила Ю. О. Лобача (іст.)	62
143.	Дудкин Гай с.	Іоанно-Предтеченська церква 1901 р. (іст.)	62-64
143.	Дудкин Гай с.	Курган (арх.)	64
145.	Дудкин Гай с.	Пам'ятник землякам (іст.)	64
146.	Дудкин Гай с.	Могила жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	64
147.	Ємцева Долина с.	Курган (арх.)	64
148.	Забідки с.	Поселення 1 – доба бронзи (арх.)	64-65
149.	Забідки с.	Поселення – пеньківська культура (VI – VIII ст.) (арх.)	65
150.	Забідки с.	Курганна група 1 (арх.)	65
151.	Забідки с.	Курганна група 2 (арх.)	65
152.	Забідки с.	Пам'ятник воїнам-землякам (іст.)	65-66
153.	Зачепилівка с.	Зачепилівський ботанічний заказник місцевого значення (природа)	66
154.	Зачепилівка с.	Поселення 1 – неоліт (середина VI – IV тис. до н. е.), доба бронзи (поч. II – поч. I тис. до н. е.), скіфський час (VII – III ст. до н. е.) (арх.)	66-67
155.	Зачепилівка с.	Поселення 2 – культура багатоваликівської кераміки (XVII – XV ст. до н. е.), пеньківська культура (VI – VIII ст.) (арх.)	67
156.	Зачепилівка с.	Поселення 3 – пеньківська культура (V – VIII ст. н. е.) (арх.)	67
157.	Зачепилівка с.	Місцезнаходження 1 – культура багатоваликівської кераміки (XVII – XV ст. до н. е.) (арх.)	67-68
158.	Зачепилівка с.	Місцезнаходження 2 – бондарихинська культура (XII – VIII ст. до н. е.) (арх.)	68
159.	Зачепилівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	68
160.	Зачепилівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	68-69
161.	Зачепилівка с.	Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	69
162.	Зачепилівка с.	Могила М. Н. Олійник (іст.)	69
163.	Зачепилівка с.	Могила учасника встановлення радянської влади П. С. П'ятенка (іст.)	69-70
164.	Кальницьке с.	Курган (арх.)	70
165.	Клюсівка с.	Тетянин гай – ентомологічний заказник місцевого значення (природа)	70
166.	Клюсівка с.	Поселення – кінець V – поч. II тис. до н. е. (арх.)	70-71
167.	Клюсівка с.	Курганна група (арх.)	71-72
168.	Клюсівка с.	Пам'ятні знаки воїнам-десантникам та землякам (іст.)	72
169.	Клюсівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	72
170.	Клюсівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	72-73
171.	Клюсівка с.	Могили жертв Голодомору (іст.)	73
172.	Коби с.	Група курганів (арх.)	73
173.	Коби с.	Курган (арх.)	73

1	2	3	4
174.	Коби с.	Пам'ятник землякам (іст.)	73
175.	Коби с.	Могили учасників громадянської війни та жертв фашизму (іст.)	73-74
176.	Коби с.	Могила радянського воїна (іст.)	74
177.	Козуби с.	Курган (арх.)	74
178.	Крута Балка с.	Курган (арх.)	74
179.	Крута Балка с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	74-75
180.	Крута Балка с.	Пам'ятник К. Марксу (іст.)	75-76
181.	Крута Балка с.	Пам'ятник В. І. Леніну (іст.)	76
182.	Кунцеве с.	Рудні піски – геологічна мінералого-петрографічна пам'ятка природи місцевого значення (природа)	76
183.	Кунцеве с.	Мазанка – загальнозоологічний заказник місцевого значення (природа)	76-77
184.	Кунцеве с.	Поселення 1 – бондарихинська культура (XII – X ст. до н. е.), скіфський час (VII – V ст. до н. е.), пенківська культура (VI – VII ст.), Київська Русь (XII ст.) (арх.)	77
185.	Кунцеве с.	Поселення 2 – черняхівська культура (III – IV ст.), давньоруський час (XI – XIII ст.) (арх.)	77-78
186.	Кунцеве с.	Поселення – доба бронзи, слов'янський час, черняхівська культура (арх.)	78
187.	Кунцеве с.	Курган 1 (арх.)	78
188.	Кунцеве с.	Курган 2 (арх.)	78
189.	Кунцеве с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	78-79
190.	Кунцеве с.	Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр. (іст.)	79
191.	Кустолове с.	Поселення – черняхівська культура (II – IV ст.) (арх.)	79-80
192.	Кустолове с.	Група курганів (арх.)	80
193.	Кустолове с.	Курган 1 (арх.)	80
194.	Кустолове с.	Курган 2 (арх.)	80
195.	Кустолове с.	Майдан – пізнь середньовіччя (арх.)	80-81
196.	Кустолове с.	Пам'ятник землякам (іст.)	81
197.	Кустолове с.	Могили учасників установа радянської влади (4) (іст.)	81
198.	Кустолове с.	Братська могила радянських воїнів (іст.)	81
199.	Ляхни с.	Курган (арх.)	81-82
200.	Лелюхівка с.	Вовчі гори – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення (природа)	82
201.	Лелюхівка с.	Поселення – доба пізньої бронзи (арх.)	82
202.	Лелюхівка с.	Курганна група (арх.)	82
203.	Лелюхівка с.	Курган (арх.)	82
204.	Лелюхівка с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	83
205.	Лелюхівка с.	Братська могила радянських воїнів (іст.)	83
206.	Лелюхівка с.	Братська могила жертв фашизму (іст.)	84

1	2	3	4
207.	Лівенське с.	Поселення – сурська культура (кін. VI – поч. IV тис. до н. е.), доба бронзи, зарубинецька культура (III ст. до н. е. – II ст. н. е.) (арх.)	84-85
208.	Лівенське с.	Поселення – бондарихинська культура (XII – X ст. до н. е.), пеньківська культура (V – VII ст. н. е.) (арх.)	85
209.	Лівенське с.	Ґрунтовий могильник – черняхівська культура (IV – V ст. н. е.); майдан – пізні середньовіччя (арх.)	85
210.	Лівенське с.	Курганна група 1 (арх.)	85
211.	Лівенське с.	Курганна група 2 (арх.)	86
212.	Лівенське с.	Курганна група, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	86
213.	Лівенське с.	Група курганів (арх.)	86
214.	Лівенське с.	Група курганів, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	86
215.	Лівенське с.	Курган 1 (арх.)	86
216.	Лівенське с.	Курган 2 (арх.)	86
217.	Лівенське с.	Українська оборонна лінія – 30-ті рр. XVIII ст. (арх.)	87
218.	Лівенське с.	Пам'ятник землякам (іст.)	87
219.	Лівенське с.	Могила радянського воїна Д. Д. Гарбар (іст.)	87-88
220.	Лівенське с.	Могила радянського воїна І. Г. Корягіна (іст.)	88
221.	Лівенське с.	Братська могила партизанів і жертв фашизму (іст.)	88
222.	Лівенське с.	Могила учасників громадянської війни (іст.)	89
223.	Лівенське с.	Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	89
224.	Лівенське с.	Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	89
225.	Лівенське с.	Приміщення земської школи (архтект.)	89
226.	Лисівка с.	Група курганів (арх.)	89
227.	Лисівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	89-90
228.	Лисівка с.	Братська могила жертв Голодомору (іст.)	90
229.	Лисівка с.	Могила Героя Соціалістичної Праці П. Ф. Бровка (іст.)	90
230.	Лисівка с.	Могила Героя Соціалістичної Праці О. К. Бровка (іст.)	91
231.	Лисівка с.	Могила Героя Соціалістичної Праці М. М. Демченко (іст.)	91
232.	Лисівка с.	Могила Героя Соціалістичної Праці І. З. Крупки (іст.)	92
233.	Лисівка с.	Могила повного кавалера ордена Слави І. Ф. Козки (іст.)	92-93
234.	Мала Перещепина с.	Малоперещепинський ботанічний заказник загальнодержавного значення (природа)	93-94
235.	Мала Перещепина с.	Поселення 1 – скіфський час (VII – V ст. до н. е.) (арх.)	94
236.	Мала Перещепина с.	Поселення 2 – доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.) (арх.)	94-95
237.	Мала Перещепина с.	Поселення 3 – неоліт – енеоліт (V – III тис. до н. е.), доба бронзи (XXII – XVII ст. до н. е.) (арх.)	95
238.	Мала Перещепина с.	Курганний могильник; майдан – пізні середньовіччя (арх.)	95
239.	Мала Перещепина с.	Курганна група; майдан – пізні середньовіччя (арх.)	95
240.	Мала Перещепина с.	Курган (арх.)	95
241.	Мала Перещепина с.	Місце знаходження скарбу – поховання кочівника (VII ст. н. е.), пам'ятник хану Кубрату (арх., іст.)	96-98
242.	Мала Перещепина с.	Братська та 38 індивідуальних могил радянських воїнів, жертв фашизму, пам'ятник землякам (іст.)	98
243.	Мала Перещепина с.	Могила радянського воїна (іст.)	98-99
244.	Мала Перещепина с.	Могила жертв фашизму (іст.)	99

1	2	3	4
245.	Мала Перещепина с.	Пам'ятник Ф. Енгельсу (мист.)	99
246.	Мала Перещепина с.	Меморіальна дошка на честь М. А. Клименка (іст.)	100
247.	Малі Солонці с.	Курганна група 1 (арх.)	100
248.	Малі Солонці с.	Курганна група 2 (арх.)	100
249.	Малі Солонці с.	Курган 1 (арх.)	100
250.	Малі Солонці с.	Курган 2 (арх.)	101
251.	Малі Солонці с.	Курган 3 (арх.)	101
252.	Малі Солонці с.	Пам'ятник землякам (іст.)	101
253.	Малий Кобелячок с.	Курган 1 (арх.)	101
254.	Малий Кобелячок с.	Курган 2 (арх.)	101
255.	Малий Кобелячок с.	Пам'ятник землякам (іст.)	101–102
256.	Малий Кобелячок с.	Могила радянського воїна, пам'ятник землякам (іст.)	102
257.	Маньківка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	102–103
258.	Мар'янівка с.	Курганна група 1 (арх.)	103
259.	Мар'янівка с.	Курганна група 2 (арх.)	103
260.	Маячка с.	Курганна група, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	103
261.	Маячка с.	Курган 1 (арх.)	103–104
262.	Маячка с.	Курган 2 (арх.)	104
263.	Маячка с.	Українська оборонна лінія – 30-ті рр. XVIII ст. (арх.)	104
264.	Маячка с.	Фортеця сотенного містечка – кін. XVII – XVIII ст. (арх.)	104–105
265.	Маячка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	105
266.	Маячка с.	Братська могила червоноармійців та радянських воїнів (іст.)	105–106
267.	Маячка с.	Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	106
268.	Маячка с.	Пам'ятник В. І. Леніну (іст.)	106
269.	Маячка с.	Могила Героя Соціалістичної Праці К. А. Заїки (іст.)	107
270.	Маячка с.	Пам'ятний знак на честь родини Левицьких (іст.)	107
271.	Маячка с.	Пам'ятний знак – трактор "Універсал" (іст.)	107–108
272.	Мушина Гребля с.	Курганна група, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	108
273.	Нехвороща с.	Місцезнаходження 1 – неоліт, катакомбна культура (XX – XVI ст. до н. е.) (арх.)	108–109
274.	Нехвороща с.	Місцезнаходження 2 – неоліт, катакомбна культура (XX – XVI ст. до н. е.) (арх.)	109
275.	Нехвороща с.	Курганна група 1 (арх.)	109
276.	Нехвороща с.	Курганна група 2 (арх.)	109
277.	Нехвороща с.	Група курганів (арх.)	109–110
278.	Нехвороща с.	Курган 1 (арх.)	110
279.	Нехвороща с.	Курган 2 (арх.)	110
280.	Нехвороща с.	Українська оборонна лінія – 30-ті рр. XVIII ст. (арх., іст.)	110
281.	Нехвороща с.	Васильківська фортеця Української оборонної лінії – 30-ті рр. XVIII ст. (арх.)	110–112
282.	Нехвороща с.	Місцезнаходження Нехворощанського Успенського Заорільського монастиря XVII – XVIII ст. (іст.)	112–113
283.	Нехвороща с.	Братська могила радянських воїнів, жертв фашизму, пам'ятник землякам 1 (іст.)	113
284.	Нехвороща с.	Пам'ятник землякам 2 (іст.)	114

1	2	3	4
285.	Нехвороща с.	Пам'ятник землякам 3 (іст.)	114
286.	Нехвороща с.	Пам'ятник землякам 4 (іст.)	114-115
287.	Нехвороща с.	Братські могили (12) радянських воїнів (іст.)	115
288.	Нехвороща с.	Могила радянського воїна (іст.)	115
289.	Нехвороща с.	Пам'ятник В. І. Леніну 1 (іст.)	115-116
290.	Нехвороща с.	Пам'ятник В. І. Леніну 2 (іст.)	116
291.	Нехвороща с.	Могила Героя Соціалістичної Праці Є. П. Грицай (іст.)	116-117
292.	Нехвороща с.	Могила Героя Соціалістичної Праці Ф. І. Дігтярь (іст.)	117
293.	Нехвороща с.	Могила Героя Соціалістичної Праці У. Т. Корнієнко (іст.)	117
294.	Нехвороща с.	Могила О. О. Прокевської (іст.)	118
295.	Нехвороща с.	Могила М. А. Пугача (іст.)	118
296.	Нехвороща с.	Могила Героя Соціалістичної Праці М. П. Суковенко (іст.)	118-119
297.	Нехвороща с.	Могила Героя Соціалістичної Праці П. Л. Харченка (іст.)	119-120
298.	Нехвороща с.	Могила Героя Соціалістичної Праці С. М. Харченка (іст.)	120
299.	Оборона Рад с.	Курган, майдан – пізні середньовіччя (арх.)	120
300.	Оборона Рад с.	Курган (арх.)	120
301.	Олійники с.	Курган 1 (арх.)	120-121
302.	Олійники с.	Курган 2 (арх.)	121
303.	Пасічне с.	Курганна група (арх.)	121
304.	Пасічне с.	Курган (арх.)	121
305.	Писарівка с.	Поселення – неоліт (V тис. до н. е.), доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.), ранній залізний вік (II ст. н. е.) (арх.)	121
306.	Писарівка с.	Поселення – черняхівська культура (III – V ст. н. е.), ранньослов'янський час (середина – третя чверть I тис. н. е.) (арх.)	121-122
307.	Писарівка с.	Могильник – черняхівська культура (II – V ст. н. е.) (арх.)	122-123
308.	Писарівка с.	Курганний могильник (арх.)	123
309.	Писарівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	123
310.	Писарівка с.	Братська могила Ф. І. Куця та жертв фашизму (іст.)	123-124
311.	Писарівка с.	Могила радянського воїна (іст.)	124
312.	Писарівка с.	Могила Героя Соціалістичної Праці М. І. Миненка (іст.)	124-125
313.	Писарівська залізнична платформа	Поселення – доба бронзи, черняхівська культура (III – V ст.) (арх.)	125
314.	Писарівська залізнична платформа	Курган (арх.)	125
315.	Пологи с.	Курганна група (арх.)	125
316.	Пологи с.	Пам'ятник землякам (іст.)	125-126
317.	Пологи-Низ с.	Курганна група (арх.)	126
318.	Пологи-Низ с.	Група курганів (арх.)	126
319.	Пологи-Низ с.	Курган 1 (арх.)	126
320.	Пологи-Низ с.	Курган 2 (арх.)	126-127
321.	Полузир'я с.	Сьомківщина – загальнозоологічний заказник місцевого значення (природа)	127
322.	Полузир'я с.	Могила радянського воїна, пам'ятник землякам (іст.)	127
323.	Попове с.	Курган 1 (арх.)	127
324.	Попове с.	Курган 2 (арх.)	128
325.	Попове с.	Курган 3 (арх.)	128

1	2	3	4
326.	Попове с.	Пам'ятник землякам (іст.)	128
327.	Попове с.	Могила радянського воїна П. С. Аврашка (іст.)	128
328.	Попове с.	Могила радянського воїна С. С. Очеретька (іст.)	128-129
329.	Попове с.	Могила радянського воїна (іст.)	129
330.	Попове с.	Могила радянського воїна (іст.)	129
331.	Попове с.	Братська могила партизанів громадянської війни (іст.)	129
332.	Попове с.	Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	130
333.	Пристанційне с.	Поселення 1 (Малоперещепинське I) – неоліт, доба бронзи, скіфський та ранньослов'янський час (арх.)	130
334.	Пристанційне с.	Поселення 2 (Малоперещепинське II) – неоліт (V – III тис. до н. е.), скіфський час (VI – V ст. до н. е.), черняхівська культура (III – IV ст. н.е.) (арх.)	130-131
335.	Пристанційне с.	Поселення 3 (Малоперещепинське III) – неоліт (V – III тис. до н. е.), черняхівська культура (III – IV ст. н. е.) (арх.)	131
336.	Пристанційне с.	Поселення 4 – скіфський час (арх.)	131
337.	Пристанційне с.	Поселення 5 – скіфський час (арх.)	131-132
338.	Пристанційне с.	Пам'ятник землякам 1 (іст.)	132
339.	Пристанційне с.	Пам'ятник землякам 2 (іст.)	132-133
340.	Пристанційне с.	Братська могила радянських воїнів (іст.)	133
341.	Пристанційне с.	Могила радянського воїна (іст.)	133
342.	Пристанційне с.	Могили (2) радянських воїнів (іст.)	133
343.	Пристанційне с.	Братські могили жертв фашизму (іст.)	134
344.	Пристанційне с.	Пам'ятник жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр.	134
345.	Пудли с.	Поселення – зрубна культура (XVI – XII ст. до н. е.) (арх.)	134
346.	Рекунівка с.	Майдан – пізні середньовіччя (арх.)	135
347.	Рекунівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	135
348.	Рекунівка с.	Могили жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	135
349.	Рекунівка с.	Могила Героя Соціалістичної Праці К. Г. Сафронової (іст.)	135-136
350.	Руденківка с.	Ревазівський гідрологічний заказник місцевого значення (природа)	136
351.	Руденківка с.	Поселення – доба бронзи (арх.)	136
352.	Руденківка с.	Курганна група 1 (арх.)	136-137
353.	Руденківка с.	Курганна група 2 (арх.)	137
354.	Руденківка с.	Група курганів 1 (арх.)	137
355.	Руденківка с.	Група курганів 2 (арх.)	137
356.	Руденківка с.	Курган 1 (арх.)	137
357.	Руденківка с.	Курган 2 (арх.)	137-138
358.	Руденківка с.	Курган 3 (арх.)	138
359.	Руденківка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	138-139
360.	Руденківка с.	Братські могили радянських воїнів (іст.)	139
361.	Руденківка с.	Адміністративний будинок (архітект.)	139
362.	Рукасі с.	Селище – скіфський час (арх.)	140
363.	Рукасі с.	Курган (арх.)	140
364.	Світлівщина с.	Пам'ятник землякам (іст.)	140
365.	Світлівщина с.	Могили учасників установа радянської влади (іст.)	140-141
366.	Скубії с.	Курган (арх.)	141

1	2	3	4
367.	Собківка с.	Група курганів (арх.)	141
368.	Соколова Балка с.	Курган (арх.)	141
369.	Соколова Балка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	141
370.	Соколова Балка с.	Могили (2) радянського воїна та вчителя, пам'ятник землякам (іст.)	142
371.	Соколова балка с.	Пам'ятник Т. Г. Шевченку (мист.)	142
372.	Соколова Балка с.	Могили жертв Голодомору (іст.)	143
373.	Старі Санжари с.	Городище – ранній залізний вік, середньовіччя (арх.)	143–144
374.	Старі Санжари с.	Городище – роменська культура (арх.)	144
375.	Старі Санжари с.	Городище – сотенне містечко Старі Санжари (XVII – XVIII ст.) (арх.)	145
376.	Старі Санжари с.	Поселення 1 – неоліт (V – III тис. до н. е.), ямна культура (XXVIII – IX ст. до н. е.), Київська Русь (XII ст.), XVII – XVIII ст. н. е. (арх.)	145
377.	Старі Санжари с.	Поселення 2 – доба бронзи (арх.)	145
378.	Старі Санжари с.	Селище – скіфський час (VI – V ст. до н. е.), черняхівська культура (IV – V ст. н. е.) (арх.)	145
379.	Старі Санжари с.	Місцезнаходження – ямна культура (арх.)	146
380.	Старі Санжари с.	Курганний могильник (арх.)	146
381.	Старі Санжари с.	Група курганів (арх.)	146
382.	Старі Санжари с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	146–147
383.	Старі Санжари с.	Пам'ятний знак на місці висадки радянського десанту 13 серпня 1943 р. (іст.)	147–148
384.	Старі Санжари с.	Меморіальна дошка на честь Героя Радянського Союзу І. Г. Решетника (іст.)	148
385.	Стовбина Долина с.	Курган 1 (арх.)	148–149
386.	Стовбина Долина с.	Курган 2 (арх.)	149
387.	Стовбина Долина с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	149
388.	Стовбина Долина с.	Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	150
389.	Стовбина Долина с.	Пам'ятник В. І. Леніну (іст.)	150
390.	Стрижівщина с.	Група курганів (арх.)	150
391.	Судівка с.	Середній – загальнозоологічний заказник місцевого значення (природа)	150–151
392.	Судівка с.	Поселення 1 – черняхівська культура (III – V ст. н. е.) (арх.)	151
393.	Судівка с.	Поселення 2 – культура багатоваликової кераміки (XVIII – XVI ст. до н. е.) (арх.)	151
394.	Судівка с.	Курган (арх.)	151
395.	Судівка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	151–152
396.	Судівка с.	Братська могила радянських воїнів (іст.)	152
397.	Судівка с.	Могила Н. М. Степового (Тетянка) (іст.)	152
398.	Судівка с.	Могила жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	153
399.	Сулими с.	Курган 1 (арх.)	153
400.	Сулими с.	Курган 2 (арх.)	153
401.	Сулими с.	Курган 3 (арх.)	153

1	2	3	4
402.	Супротивна Балка с.	Група курганів (арх.)	153
403.	Супротивна Балка с.	Курган (арх.)	153
404.	Супротивна Балка с.	Майдан – пізнь середньовіччя (арх.)	153
405.	Супротивна Балка с.	Пам'ятник землякам (іст.)	154
406.	Суша Маячка с.	Група курганів (арх.)	154
407.	Суша Маячка с.	Братська могила учасників установаження радянської влади, радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	154–155
408.	Суша Маячка с.	Пам'ятник В. І. Леніну (іст.)	155
409.	Ткаченкове залізнична платформа	Поселення – неоліт (XV – III тис. до н. е.), доба бронзи (XVIII – IX ст. до н. е.), скіфський час (VIII – I ст. до н. е.), черняхівська культура (III – IV ст. н. е.) (арх.)	155–156
410.	Шедієве с.	Шедієве – гідрологічний заказник місцевого значення (природа)	156
411.	Шедієве с.	Курган 1 (арх.)	156
412.	Шедієве с.	Курган 2 (арх.)	156
413.	Шедієве с.	Курган 3 (арх.)	156
414.	Шедієве с.	Курган 4 (арх.)	157
415.	Шедієве с.	Курган 5 (арх.)	157
416.	Шедієве с.	Пам'ятник землякам (іст.)	157
417.	Шедієве с.	Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр. (іст.)	157–158
418.	Шедієве с.	Пам'ятний знак на честь перебування в селі Т. Г. Шевченка (іст.)	158
419.	Шовкопляси с.	Курган (арх.)	158
420.	Шовкопляси с	Пам'ятник землякам (іст.)	158–159
421.	Шпортьки с.	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.)	159

ПОКАЖЧИК ІМЕН ТА ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

А

Аврашко П. С. 128.
Аврашко Ф. К. 129.
Агібалов В. І. 30.
Андреева 39.
Андрієнко Т. Л. 93.
Андрієць В. А. 7, 8, 9.
Андріївка, с. 30, 88.
Андрушкевич В. О. 93.
Анна св. 39.
Астапенко А. 87.
Афганістан 62.

Б

Бабенки, с. 31.
Баган К. А. 9.
Байрак О. М. 12, 66, 93.
Байрак, дільниця 79.
Байрак, урочище 50.
Балдоне, м. 45.
Балівка, с. 31, 78, 79, 147.
Балкашинський район 59.
Баргаш Є. С. 7.
Батарея, урочище 104.
Безклубенко С. Д. 6.
Безкоровайний В. О. 9.
Берлін, м. 148.
Бечеве, с. 33.
Белгород, м. 24.
Белгородська область 59.
Бибик М. Я. 73.
Бибик Т. Я. 73.
Бибик Я. 73.
Білий Кінь, урочище 67.
Білики, смт 31.
Білики, родина 88.
Білицька сотня 22.
Білоконі, с. 127.
Білоконь І. В. 67.
Бовкун І. В. 13, 15, 31, 32, 33, 65, 66, 67, 68, 70,
84, 85, 86, 103, 108, 109, 131, 145, 146.
Богданівка, с. 33.

Богданівська сільська рада 33.
Богун Ю. О. 19.
Бойківка, с. 35.
Болгарська Народна Республіка 97.
Бондури, с. 36, 127, 147.
Бородін В. М. 7, 98.
Борти, дільниця 73.
Братченко М. О. 42.
Бридуни, с. 152.
Брижань Я. П. 74.
Бровко Г. А. 90.
Бровко Н. А. 90.
Бровко О. А. 90.
Бровко О. К. 91.
Бровко П. Ф. 90.
Буланий І. Т. 7.
Буланове, с. 147.
Бурова, урочище 32, 66.
Бурти, с. 10.
Бурхач В. І. 147.

В

Варварівка, с. 38, 39, 81, 103.
Варварівська сільська рада 38.
Василівка, с. 148.
Васильківська фортеця 110, 111, 112.
Велике Болото, с. 40, 103.
Великий Кобелячок, с. 10, 41, 42, 84, 102, 128,
129.
Великий Шлях, с. 98.
Великі Солонці, с. 10, 43, 44, 46, 84, 126.
Великокобелячківська волость 42, 43.
Великокобелячківська сільська рада 41, 74, 81,
153, 158.
Великосолонцівська сільська рада 31, 43, 45,
108, 126.
Верещака В. М. 78.
Вернадський В. І. 23.
Верховський І. П. 25, 26.
Веселка, с. 10, 46.
Віблівка, куток 103.
Військо Донське 29.

Вільне, с. 148.
Вільний Степ, с. 74.
Вісичі, с. 47, 79.
Вовк М. 84.
Вовчанський район 25.
Володимир св. 39.
Ворона, р. 16, 31, 82, 134, 149, 151.
Ворони, урочище 79.
Ворскла, р. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 31, 32, 33,
51, 56, 61, 65, 66, 67, 68, 71, 76, 77, 78, 79,
81, 82, 95, 136, 136, 137, 138, 143, 145, 146,
149.
В'ялик М. Г. 9, 26, 27.

Г
Гавриленко І. М. 9, 35, 93, 121, 130.
Галушина Гребля, с. 39, 40, 46, 48, 49, 80, 84.
Галушиногреблянська сільська рада 48.
Гамагін І. 62.
Ганжа Р. В. 93.
Ганжі, с. 50, 79.
Гарбар Д. Д. 87.
Гейко А. В. 30, 30, 33, 36, 37, 47, 48, 51, 52, 53,
54, 55, 56, 64, 65, 70, 73, 74, 78, 80, 89, 95,
109, 120, 121, 127, 128, 135, 140, 141, 145,
150, 153, 154, 158.

Герашенко Н. П. 18, 19.
Гергелі, с. 127.
Годзенко В. Д. 10.
Гольманівка, с. 153.
Гонець Велькопольський, м. 148.
Гонтаревський М. С. 43.
Гончарівка, ділянка 147.
Горбенко І. Т. 45.
Гордієнко К. 22.
Горобці, с. 51, 101.
Горобцівська сільська рада 52.
Городок, х. 51.
Городок, урочище 143.
Горошочкова яма, урочище 145.
Гостудим О. 12.
Грекопавлівка, с. 52, 53, 127.
Грицай Г. П. 117
Грицай С. П., 10, 116.
Губарівка, с. 10, 54, 88, 106.

Д
Давиденко А. П. 18, 19.
Давидівка, с. 55.
Далекий Схід 60.
Дашівський П. П. 9.
Дебелий Я. 70, 82, 127, 150.
Делія І. А. 9.
Демченко М. М. 91.
Деркач С. С. 81.
Деркач Ф. І. 96.
Десна, р. 148.

Десятун О. Ф. 9.
Джалій І. О. 10, 25.
Дзержинський Ф. Е. 26.
Дігтяр Ф. І. 10, 117.
Дігтярь З. О. 64.
Дігтярь О. В. 64.
Дігтярьов А. А. 7.
Дігтярьов В. А. 58, 60.
Дігтярьов І. Ф. 39, 40.
Дмитренки, с. 127.
Дмитрівка, с. 92.
Дніпро, р. 29.
Дніпропетровськ, м. 100, 103.
Дніпропетровська область 29.
Дніпропетровська скульптурна майстерня 49,
75, 76, 142.
Добржанський С. Й. 27, 28.
Довга Пустош, с. 56.
Донецька область 92.
Донецький виробничо-художній комбінат 60.
Драбинівка, с. 7, 46, 57, 58, 60, 64.
Драбинівська сільська рада 46, 56, 57.
Дубина, с. 61, 62, 138, 139.
Дубове озеро, урочище 85.
Дудкин Гай, с. 10, 62.
Дудкин Гай, с.

Е
Енгельс Ф. 99.

Є
Європа 105.
Ємцева Долина, с. 84, 101.
Єрмак О. П. 9.
Єршино, урочище 79.
Єщенко Д. В. 10, 42, 43.

Ж
Жмеринка, м. 124.
Жовнер І. А. 142.

З
Забедейко П. П. 18.
Забора В. 84.
Забрідки, с. 64, 65, 83.
Заворскло, с. 125.
Заїка А. Г. 87, 103, 104, 110.
Заїка Г. П. 8, 9, 87, 103, 104, 110.
Заїка К. А. 107.
Заїка С. В. 47.
Зайцев А. В. 98.
Залетдинов К. 149.
Запорозька Січ 22.
Зачепилівка, с. 28, 46, 66, 69, 70.
Зачепилівська сільська рада 66.
Зелений Кут, урочище 109.
Зімовцев О. 124.

I

Іванівка, с. 47.
Іванова Т. І. 77.
Івановська Т. О. 77.
Івашин Д. 12, 136.
Івки, с. 42.
Івко В. Я. 9.
Іларіон, єпископ 43.
Іллічевський С. О. 93.
Іраклеон, імператор 97.
Іраклій, імператор 97.

К

Калантаївка, с. 133.
Калуцька О. О. 55.
Кальницьке, с. 70.
Канюка А. С. 73.
Канюка Ф. Т. 74.
Карась П. С. 74, 75.
Карл XII 22.
Карлівка, м. 147.
Карлівський район 147.
Касич, матрос 19.
Катеринославщина 118.
Кащенко В. П. 7.
Келебердянська сотня 22.
Кигим С. Л. 93.
Кишенська сотня 22.
Кіров С. М. 60, 78.
Клепачівський І. І. 62, 63.
Клименко М. А. 100.
Клосівка, с. 70, 71, 72, 79.
Клосівська сільська рада 70.
Книжка Л. 55.
Книжка Я. Л. 55.
Коба М. М. 74.
Кобеляки, м. 55.
Кобеляцька сотня 22.
Кобеляцький повіт 22, 24, 28, 42, 43, 62, 100.
Кобеляцький район 47, 66, 100, 147.
Кобелячок, р. 120.
Кобелячок, с. 31.
Коби, с. 7, 73.
Коваленко В. Н. 140.
Коваленко Г. Д. 7.
Коваленко О. В. 24, 71, 78.
Коваль А. 84.
Козельщина, смт 113.
Козка І. Ф. 92.
Козлов В. Д. 39.
Козуби, с. 74.
Колбасов М. І. 58, 59, 60.
Комякова Н. Г. 99.
Кондратенко Т. К. 12, 93.
Коновалівка, с. 113.
Коновалов В. І. 147.
Констант II, імператор 97.

Корнієнко У. Т. 10, 117.
Коротченко І. 12.
Корочанський район 59.
Корягін І. Г. 88.
Коряк А. 107.
Костянтин, імператор 97.
Костянтиноградський повіт 91, 92, 119.
Кочубейка, с. 46, 49, 56, 57.
Крамар О. Х. 55.
Крамарь В. О. 55.
Красний Кут, куток 104.
Кременчук, м. 17, 26, 37, 78, 82, 120, 124, 125.
Кременчуцький район 102.
Крисан К. Т. 89.
Крупка І. З. 92.
Крута Балка, с. 7, 57, 64, 74, 89.
Крутобалківська сільська рада 62, 74, 75, 76.
Крючковський Л. 118.
Кубко Є. С. 98.
Кубрат, хан 96, 97.
Кудін Ф. 133.
Кулатова І. М. 103.
Куліш К. С. 64.
Кумина Балка, х. 84.
Кумина Балка, куток 85, 86.
Кунцеве, с. 76, 78, 79, 83.
Кунцівська сільська рада 31, 47, 50, 72, 76, 140.
Курган, урочище 143.
Курилки, с. 147.
Кустолівська сільська рада 34, 79, 81, 100.
Кустолове, с. 79, 81.
Кустолово Перше, с. 95.
Кустолово, р. 34, 38, 40, 44, 45, 46, 48, 49, 56, 57, 80, 95, 100, 101, 103, 126, 136, 137.
Кухаренко Я. Т. 28.
Куць Ф. І. 123, 124.
Кушівка, дільниця 99.

Л

Латвія 45.
Латиш В. Ю. 72.
Лахижа М. І. 9.
Лахни, с. 81, 101.
Левицький Д. Г. 107.
Левицький О. І. 107.
Левицький-Ніс Г. К. 107.
Левченко А. І. 19.
Лелюхівка, с. 7, 65, 82, 83, 84, 150.
Лелюхівська сільська рада 64, 82, 134, 150.
Ленін В. І. 24, 76, 104, 106, 115, 116, 117, 150, 155.
Ленінград, м. 28, 74.
Ленченко В. О. 110, 111.
Лерман Р. М. 99.
Лещенко С. 140.
Лиман Перший, с. 55.
Лисівка, с. 89, 90, 91, 92.

Лисківка, с. 113.
Литвинова М. Д. 93.
Лихоткін Н. М. 147.
Лівенська сільська рада 84.
Лівенська фортеця 104.
Лівенське, с. 8, 37, 54, 84, 85, 86, 104.
Лісняк П. Р. 102.
Лобач Ю. О. 62.
Локшин, комісар 106.
Лубенщина, урочище 145.
Луганськ, м. 148.
Луговий Р. С. 78.
Лукін В. Г. 74.
Луцкевич І. Н. 77.
Ляпушкін І. І. 8, 15, 50, 51, 94, 121, 122, 123, 143.
Ляскоронський В. Г. 87, 104, 110, 143, 145.

М

Маджар К. І. 96.
Маджари, урочище 13.
Мазанка, урочище 76.
Мазепа І. 22.
Макаренко М. О. 16.
Макаришине поле, урочище 146.
Макеев Є. П. 98.
Макіївка, м. 92.
Максимівка, с. 59.
Максимці, с. 65.
Мала Нехвороща, с. 113.
Мала Перещепина, с. 7, 39, 40, 80, 89, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 103, 147.
Мала Перещепинська, залізнична станція 133.
Малий Кобелячок, р. 31, 101, 141.
Малий Кобелячок, с. 101, 121.
Малі Солонці, с. 46, 80, 100, 137.
Малоперещепинська, залізнична станція 96, 130.
Малоперещепинська сільська рада 40, 93, 101, 102, 141, 155.
Малько О. М. 18.
Манжелія, с. 25.
Маньківка, с. 93, 94, 102.
Мар'янівка, с. 39, 103, 138, 139.
Маркс К. 75.
Марчук А. С. 104.
Магяш К. Г. 118.
Махно Є. В. 8, 121, 122.
Махно Н. 105, 118, 124.
Маценко І. К. 153.
Мачухи, с. 28.
Машівка, смт 109.
Машівський район 92, 113, 123, 147, 148.
Маячка, р. 54, 103, 104, 120.
Маячка, с. 10, 37, 55, 103, 106, 107, 157.
Маячка-Низ, куток 104.
Маячківська сільська рада 54, 87, 103, 105, 135.
Маячківська фортеця 105.

Миколаївка, с. 24, 28.
Миненко М. І. 124, 125.
Миргородський район 26.
Миргородщина 27.
Мих П. 84.
Мізгарьова О. 77.
Мініх К. 104.
Малий Кобелячок, с. 84.
Мокляк В. О. 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 40, 41, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 68, 70, 80, 82, 83, 85, 86, 87, 103, 104, 108, 109, 110, 130, 131, 134, 136, 137, 138, 143, 144, 145, 146, 149, 151, 156, 157.
Морозова гора, урочище 110.
Москаленко А. Т. 147.
Москва, м. 24.
Муха О. І. 8.
Мухівка, с. 46.
Мушина Гребля, с. 48, 49, 84, 108.

Н

Назаренки, с. 150, 151.
Нездойминога М. Я. 62.
Некрасова Г. М. 9.
Непріна В. І. 35, 125.
Нестуля О. О. 9.
Нехвороща, с. 9, 10, 44, 48, 49, 109, 110, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 136, 137, 141.
Нехворощанський Успенський Заорізький монастир 112.
Німеччина 19.
Новий Тагамлик, с. 123.
Новиков А. С. 25.
Нові Санжари, смт 8, 10, 12, 13, 18, 19, 20, 22, 25, 26, 28, 37, 44, 48, 49, 51, 54, 55, 56, 64, 66, 67, 69, 70, 72, 82, 85, 86, 110, 128, 135, 136, 139, 141, 149, 151, 153, 154, 157.
Нововодолазький район 25.
Новосанжарська волость 22.
Новосанжарська сотня 22.
Новосанжарський район 8, 10, 18, 21, 23–24, 24, 26, 29, 45, 58, 60, 66, 91, 92, 102, 120, 123, 124–125, 128, 147, 158.
Новосанжарщина 21.
Ноженко І. Н. 129.
Ноженко О. К. 129.

О

Оборона Рад, с. 120, 154.
Огій Я. Р. 19.
Олексіївка, с. 113.
Олешко В. М. 52.
Олійник Б. І. 69.
Олійник М. Н. 69.
Олійники, с. 101, 121.
Ольох, урочище 67.

Оренбург, м. 24.
Оріль, р. 37, 84, 85, 86, 87, 103, 108, 109, 110,
112, 138, 156, 157.
Осадчий В. 12, 136.
Остапченко Д. М. 87.
Острог, м. 124.
Очеретько С. С. 128.

П

П'ятенко І. М. 28, 29.
П'ятенко П. С. 69, 70.
П'ятирічка, куток 145, 146.
Павлівка, с. 113.
Пала К. П. 135.
Палько П. 84.
Пальчиков В. М. 142.
Панасенко Д. 54.
Паньківка, с. 121.
Пархоменко О. Я. 34, 35.
Пасічне, с. 121.
Патерн, єпископ 96.
Патужін В. І. 149.
Переволочанська сотня 22.
Переволочна, м-ко 22.
Перцович П. О. 12.
Петрівка, с. 26.
Петро І 21.
Петро-Свистунове, с. 29.
Писарівка, с. 35, 113, 121.
Писарівська сільська рада 35, 121, 125.
Писарівська, залізнична платформа 125.
Підгорний П. О. 74.
Пісковий А. І. 101.
Подобайло А. 70, 77, 82, 127, 150.
Пологи, с. 125.
Пологи-Гора, куток 136.
Пологи-Низ, с. 31, 45, 126, 136.
Пологівська сільська рада 89, 125, 150.
Полтава, м. 17, 29, 31, 37, 78, 82, 120, 124, 125,
146, 147.
Полтавська губернія 22, 28, 42, 91, 92.
Полтавська область 7, 8, 25, 29, 91, 93, 94, 119,
120, 128.
Полтавський полк 21.
Полтавський район 28, 147.
Полтавщина 7, 94, 118.
Полузір'я, р. 36, 37, 56, 149, 151.
Полузір'я, с. 52, 53, 127.
Полузірська сільська рада 36, 127.
Польща 148.
Пономаренко В. М. 9.
Пономарьов Т. І. 42.
Попівська сільська рада 33, 127.
Попова гора, урочище 85.
Попове, с. 127, 128, 153.
Посполітак М. 158.
Правобережна Сокилка, с. 100.

Прилуцький Ф. С. 89.
Пристанційне, с. 7.
Приходько О. П. 42.
Прокєвська О. О. 118.
Пронь Т. Г. 9.
Прохоренко 39.
Псел, р. 81.
Пугач М. А. 118.
Пудли, с. 134.
Пудлівка, с. 138.

Р

Радченко М. 16.
Ревазівка, с. 43.
Рекунівка, с. 106, 135, 136.
Решетилівка, смт 56, 149, 151.
Решетилівський район 28.
Решетник І. Г. 8, 148.
Решетники, с. 8.
Рибалочки, с. 147.
Романенко П. 77.
Романов М. К. 147.
Російська імперія 16.
Російська Федерація 15, 97.
Росія 22.
Рубайчин бугор, урочище 130.
Руденківка, с. 68, 69, 80, 81, 95, 103, 126, 136,
137, 138, 139.
Руденківська сільська рада 61, 62, 76, 103, 136, 138.
Рудинський М. Я. 8.
Рукас П. Р. 61.
Рукасі, с. 140.
Рябушине, с. 46.
Ряске, с. 113.

С

Самогін А. О. 102.
Санкт-Петербург, м. 15, 97.
Сафронова К. Г. 135, 136.
Свердлов Я. М. 49.
Світлівщина, с. 24, 140.
Село, куток 104.
Семенов І. 84.
Семиволос В. Ф. 61.
Сенчило О. 82.
Сепітій С. А. 43.
Серов О. В. 8, 13.
Сидоренко Г. О. 61, 122, 123.
Скряга В. Ф. 107.
Скубії, с. 101, 141.
Слюсар М. В. 93.
Собківка, с. 79, 141.
Сокилка, с. 100.
Сокильська сотня 22.
Соколенко Т. 129.
Соколова Балка, с. 10, 30, 57, 84, 141.
Соколовобалківська сільська рада 30, 140, 141.

Солонці, с. 43.
Сотула К. 84.
СРСР 6, 8, 25, 43, 44, 59, 90, 91, 92, 117, 119, 120.
Станіслав св. 39.
Старі Санжари, с. 8, 83, 84, 133, 143, 145, 146, 147.
Старосанжарівська сільська рада 143.
Старшинська балка, урочище 42.
Степовий Н. М. 152.
Стефанов П. Й. 29, 30.
Стецюк Н. О. 93.
Стовбина Долина, с. 52, 53, 73, 148.
Стовбинодолинська сільська рада 52, 55, 148, 149.
Стрельцов А. Є. 149.
Стрижівщина, с. 150.
Строканов (Строкань) І. Ф. 74, 75.
Судівка, с. 150, 151, 152.
Судівська сільська рада 150, 159.
Суковенко М. П. 10, 118, 119.
Сулими, с. 42, 153.
Супротивна Балка, с. 51, 64, 70, 153.
Супротивнобалківська сільська рада 70, 121, 153.
Супруненко О. Б. 7, 8, 13, 14, 15, 16, 31, 34, 38, 40, 41, 44, 45, 50, 51, 56, 61, 65, 70, 71, 77, 79, 80, 81, 82, 94, 95, 100, 101, 103, 120, 121, 123, 125, 126, 130, 131, 136, 137, 141, 143, 144, 145, 146, 148, 151, 155.
Суша Маячка, р. 46, 56, 57, 86.
Суша Маячка, с. 120, 154.
Суханюк І. 6.
Сухинівка, урочище 79.
Сухобоков О. В. 8, 143, 144.
Сухомаяцька сільська рада 155.
Сухомаячківська сільська рада 120, 154.
Сьомківщина 127.

Т

Тагамлик, р. 35, 93, 94, 95, 121, 123, 131, 125, 155.
Тагамлицький Г. Л. 37.
Татарський бугор, урочище 70, 71.
Тахтай О. К. 8, 61.
Тетянин гай, урочище 70.
Тетянюк Н. М. 152.
Телегов А. Т. 37.
Ткаченко О. М. 70.
Ткаченкове, залізнична платформа 155.
Товкачевський В. 155.
Томи, м. 96.

У

Ужгородська скульптурна майстерня 99.
Україна 5, 6, 9, 10, 13, 19, 22, 43, 49, 82, 94, 99, 106, 116, 122, 125, 127, 148, 150, 151, 154, 155, 156.
Українська оборонна лінія 9, 104, 109, 110, 112.
Українська РСР 5, 6, 24.
УРСР 5, 6, 7, 8, 9, 93.

Ф

Філівка, с. 113.
Фока І, імператор 97.

Х

Харківська область 24, 25.
Харківська скульптурна майстерня 35, 81, 113, 115, 126, 141, 149, 154.
Харківський виробничий скульптурний комбінат 42, 128.
Харківський скульптурний комбінат 52.
Харківщина 24.
Харченко П. Л. 10, 119.
Харченко С. М. 10, 120.
Хмельницький Б. 27.
Хорольщина 27.

Ц

Цілиноградська область 59.

Ч

Чегринець Г. Н. 107.
Чемезов Л. П. 74, 75.
Червоне село, дільниця 7, 98.
Червонівка, урочище 84.
Черницький Ч. 28.
Чернявський М. І. 107, 108.
Чугуївський район 25.

Ш

Шаповал І. С. 140.
Шаповал Н. Ф. 7.
Шалур П, шах 96.
Шевченки, с. 113.
Шевченко М. Г. 55.
Шевченко Т. Г. 18, 142, 158.
Шедієве, с. 156, 158.
Шедіївська сільська рада 156.
Шейно, с. 59.
Шепетівка, м. 124.
Шинкаренко А. А. 73.
Шинкаренко М. Т. 9.
Шмигло О. І. 9.
Шовкопляси, с. 41, 42, 158.
Шпортки, с. 152, 159.
Штепівщина, урочище 35.

Щ

Щорс М. 104, 106, 107, 108.

Ю

Юренко С. П. 103.
Юрченко О. О. 55.

Я

Яр, куток 145.
Яценко Л. О. 9.
Яценко М. Г. 129.

Наукове видання

ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ: ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

Новосанжарський район

Відповідальна за випуск К. Б. Фесик

Редактор С. О. Пасішний
Художньо-технічний редактор Г. П. Грибан
Коректори Л. М. Калашник, С. О. Пасішний
Комп'ютерна верстка К. М. Маньковського

Підписано до друку 04.04.08. Формат 70x100/16.
Папір офсетний. Гарнітура BookmanС. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 14,5. Ум. фарб.-відб. 15,0. Обл.-вид. арк. 17,8.
Тираж 400 пр. Вид. № 42.

Мова українська

Видавець і виготівник: видавниче агентство «Дивосвіт»,
36000, м. Полтава, вул. Жовтнева, 37.
Тел. (0532) 50-65-63, тел./факс (05322) 7-33-60.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
серія ДК № 866 від 22.03.02.

